

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

POPÜLER ROMANCI OLARAK ZİYA ŞAKİR

MELİKE ERDURCAN

2064105011

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MELİH ERZEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

EKİM 2023

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

POPÜLER ROMANCI OLARAK ZİYA ŞAKİR

MELİKE ERDURCAN

2064105011

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MELİH ERZEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

EKİM 2023

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Melike ERDURCAN

11.10.2023

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Melike ERDURCAN adlı öğrencisi tarafından hazırlanan “Popüler Romancı Olarak Ziya Şakir” Başlıklı tez çalışması 11/10/2023 tarih ve 15.00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof. Dr. Fatih SAKALLI AHBVÜ	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Prof. Dr. Melih ERZEN AHBVÜ	☒	☐
Üye (Unvan/Ad-Soyad/Kurum): Doç. Dr. Cengiz KARATAŞ Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	☒	☐

POPÜLER ROMANCI OLARAK ZİYA ŞAKİR
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike ERDURCAN
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
HAZİRAN 2023

ÖZET

Cumhuriyet döneminin önemli yazarlarından biri olan Ziya Şakir, popüler bir romancıdır. Aynı zamanda bir tarihçidir ve bu özelliğini de kaleme aldığı tarihî romanlarına yansıtır. Sadece roman yazmamış; biyografi ve senaryo türünde de eserler kaleme almıştır. Ancak maddi sıkıntılar sebebiyle popüler romanlar yazmaya başlaması; onun “popüler romancı” olarak anılmasına ve bu şekilde tanınmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın ilk bölümünde Ziya Şakir’in hayatına ve edebî kişiliğine yer verilmiş olup ikinci bölümde hem tarihî hem de popüler romanlarından oluşan yirmi dört adet romanı tahlil edilmiştir. Romanlarının tahlili; özet, olay örgüsü, şahıslar kadrosu, zaman, mekân ve –ihtiyaç duyulan eserlerde- dil ve anlatım olarak yapılmıştır. Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise; tahlil edilen romanlar tematik yönden incelenmiştir. Son olarak ekler kısmında Ziya Şakir’in kendisine, ailesine ve bazı eserlerinin kapak fotoğraflarına yer verilmiştir.

Bilim Kodu: 30201

Anahtar Kelimeler: Ziya Şakir, Z. Melek, Bahtiyar Fenkligil, Cumhuriyet Dönemi, roman, popüler roman, tarihi roman

Sayfa Adedi: 251

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Melih ERZEN

ZİYA ŞAKİR AS POPULAR NOVELIST

MASTER'S THESIS

Melike ERDURCAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

JUNE 2023

ABSTRACT

Ziya Şakir, who is one of the important writers of the Republican era, is a popular novelist. At the same time, he is a historian and reflects this feature in his historical novels. He didn't just write novels; also wrote works in the genre of biography and screenplay. Nevertheless, due to financial difficulties, he started to write popular novels; This led to him being referred to as a "popular novelist" and known as such. In the first part of this study, Ziya Şakir's life and literary personality are included, and in the second part, twenty-four novels consisting of both historical and popular novels are analyzed. Analysis of his novels includes summary, plot, cast of characters, time, place and – in the works needed – language and expression. In the third and final part of our study; analyzed novels were examined thematically. Finally, Ziya Şakir himself, his family and the cover photos of some of his works are included in the attachments.

Science Code : 30201

Key Words : Ziya Şakir, Z. Melek, Bahtiyar Fenkliligil, Republican Era, novel, popular novel, historic novel

Page Number : 251

Supervisor : Prof. Dr. Melih ERZEN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLoların LİSTESİ.....	xvii
ÖNSÖZ	xviii
KISALTMALAR.....	xix
1.GİRİŞ.....	1
2.ZİYA ŞAKİR'İN HAYATI, SANATI ve ESERLERİ	9
2.1.Hayatı.....	9
2.2.Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu.....	10
2.3.Mesleki Hayatı, Siyasi Kişiliği ve Ölümü	12
2.4.Edebi Kişiliği ve Kullandığı Müstear İsimler.....	18
2.5 Eserler Tablosu	21
3. ROMANLARIN TAHLİLİ.....	29
3.1. Tarihi Romanlar	29
3.1.1. Bir Harem Bestekarı Sadullah Ağa.....	29
3.1.1.1. Eserin Tanıtımı:	29
3.1.1.2. Özet:	29
3.1.1.3. Romanın Zihniyeti:.....	30
3.1.1.4. Olay ve Olay Örgüsü:	31
3.1.1.5. Şahıslar Kadrosu:.....	32
3.1.1.6. Zaman:	32
3.1.1.7. Mekân:	33

3.1.1.8. Dil ve Anlatım:	33
3.1.2. Sultan İbrahim'in Celladı: Kara Ali	34
3.1.2.1. Eserin Tanıtımı:	34
3.1.2.2. Özet:	34
3.1.2.3. Romanın Zihniyeti:.....	36
3.1.2.4. Olay Örgüsü:	36
3.1.2.5. Şahıslar Kadrosu:.....	36
3.1.2.6. Zaman:	38
3.1.2.7. Mekân:	38
3.1.2.8. Dil ve Anlatım	39
3.1.2.9. Değerlendirme:	39
3.1.3. Battal Gazi: Akıncı	40
3.1.3.1. Özet:	40
3.1.3.2. Olay Örgüsü:	43
3.1.3.3. Şahıslar Kadrosu:.....	44
3.1.3.4. Zaman:	46
3.1.3.5. Mekân:	47
3.1.3.6. Değerlendirme:	47
3.1.4. Barbaros'un Reisi Poyraz Ali Tulon'da	48
3.1.4.1. Özet:	48
3.1.4.2. Olay Örgüsü:	51
3.1.4.3. Şahıslar Kadrosu:.....	52
3.1.4.4. Zaman:	54
3.1.4.5. Mekân:	54
3.1.4.6. Değerlendirme:	55

3.1.5. Timurlenk ve Üç Boz Atlı	55
3.1.5.1. Eserin Tanıtımı:	55
3.1.5.2. Özet:	55
3.1.5.3. Olay Örgüsü:	58
3.1.5.4. Şahıslar Kadrosu:.....	59
3.1.5.5. Zaman:	62
3.1.5.6. Mekân:	63
3.1.5.7. Değerlendirme:	63
3.1.6. Miss Eston: Komiteciler Arasında Selanik’te Dağa Kaldırılan Amerikalı Kız	63
3.1.6.1. Eserin Tanıtımı:	63
3.1.6.2. Özet:	64
3.1.6.3. Olay Örgüsü:	66
3.1.6.4. Şahıslar Kadrosu:.....	66
3.1.6.5. Zaman:	67
3.1.6.6. Mekân:	68
3.1.6.7. Değerlendirme:	68
3.2. Macera ve Aşk Romanları	68
3.2.1. Daktilo Leman’ı Nasıl Kaçırdılar?	68
3.2.1.1. Eserin Tanıtımı:	68
3.2.1.2. Özet:	68
3.2.1.3. Olay Örgüsü:	71
3.2.1.4. Şahıslar Kadrosu:.....	71
3.2.1.5. Zaman:	73
3.2.1.6. Mekân:	73

3.2.1.7. Değerlendirme:	73
3.2.2. İhanetin Cezası.....	73
3.2.2.1. Eserin Tanıtımı:	73
3.2.2.2. Özet:	73
3.2.2.3. Olay Örgüsü:	76
3.2.2.4. Şahıslar Kadrosu:.....	77
3.2.2.5. Zaman:	78
3.2.2.6. Mekân:	78
3.2.2.7. Dil ve Anlatım:	78
3.2.2.8. Değerlendirme:	78
3.2.3. Büyük Macera.....	79
3.2.3.1. Eserin Tanıtımı:	79
3.2.3.2. Özet:	80
3.2.3.3. Olay Örgüsü:	82
3.2.3.4. Şahıslar Kadrosu:.....	82
3.2.3.5. Zaman:	84
3.2.3.6. Mekân:	84
3.2.3.7. Değerlendirme:	84
3.2.4. Allahın Cenneti	85
3.2.4.1. Eserin Tanıtımı:	85
3.2.4.2. Özet:	85
3.2.4.3. Olay Örgüsü:	88
3.2.4.4. Şahıslar Kadrosu:.....	88
3.2.4.5. Zaman:	90
3.2.4.6. Mekân:	90

3.2.4.7. Dil ve Anlatım:	90
3.2.4.8. Değerlendirme:	91
3.2.5. Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu?	91
3.2.5.1 Eserin Tanıtımı:	91
3.2.5.2. Özet:	92
3.2.5.3. Olay Örgüsü:	94
3.2.5.4. Şahıslar Kadrosu:.....	95
3.2.5.5. Zaman:	97
3.2.5.6. Mekân:	97
3.2.5.7. Değerlendirme:	98
3.2.6. Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler	99
3.2.6.1. Eserin Tanıtımı:	99
3.2.6.2. Özet:	99
3.2.6.3. Olay Örgüsü:	101
3.2.6.4. Şahıslar Kadrosu:.....	101
3.2.6.5. Zaman:	103
3.2.6.6. Mekân:	103
3.2.6.7. Değerlendirme:	103
3.2.7. Beni Anlıyamadın	104
3.2.7.1. Eserin Tanıtımı:	104
3.2.7.2. Özet:	104
3.2.7.3.Olay Örgüsü:	106
3.2.7.4. Şahıslar Kadrosu:.....	107
3.2.7.5. Zaman:	109
3.2.7.6. Mekân:	110

3.2.7.7. Değerlendirme:	110
3.2.8. Çayır Güzeli	111
3.2.8.1. Eserin Tanıtımı:	111
3.2.8.2. Özet:	111
3.2.8.3. Olay Örgüsü:	114
3.2.8.4. Şahıslar Kadrosu:.....	114
3.2.8.5. Zaman:	116
3.2.8.6. Mekân:	117
3.2.8.7. Değerlendirme:	117
3.2.9. Gavur Memet: Aynaroz Manastırı	118
3.2.9.1. Eserin Tanıtımı:	118
3.2.9.2. Özet:	118
3.2.9.3. Olay Örgüsü:	119
3.2.9.4. Şahıslar Kadrosu:.....	119
3.2.9.5. Zaman:	120
3.2.9.6. Mekân:	120
3.2.9.7. Değerlendirme:	120
3.2.10. Gavur Memet: Kara Yürek Çetesi	121
3.2.10.1. Eserin Tanıtımı:	121
3.2.10.2. Özet:	121
3.2.10.3. Olay Örgüsü:	122
3.2.10.4. Şahıslar Kadrosu:.....	122
3.2.10.5. Zaman:	123
3.2.10.6. Mekân:	123
3.2.10.7. Değerlendirme:	123

3.2.11. Gavur Memet: Yalova Eşkiyaları	124
3.2.11.1. Eserin Tanıtımı:	124
3.2.11.2. Özet:	124
3.2.11.3. Olay Örgüsü:	125
3.2.11.4. Şahıslar Kadrosu:.....	125
3.2.11.5. Zaman:	126
3.2.11.6. Mekân:	126
3.2.11.7. Değerlendirme:	126
3.2.12. Hindistan’da Bir Türk Kızının Başından Geçenler	127
3.2.12.1. Eserin Tanıtımı:	127
3.2.12.2. Özet:	127
3.2.12.3. Olay Örgüsü:	129
3.2.12.4. Şahıslar Kadrosu:.....	130
3.2.12.5. Zaman:	131
3.2.12.6. Mekân:	131
3.2.12.7. Değerlendirme:	131
3.2.13. Kiralık Kalb	132
3.2.13.1. Özet:	132
3.2.13.2. Olay Örgüsü:	133
3.2.13.3. Şahıslar Kadrosu:.....	134
3.2.13.4. Zaman:	136
3.2.13.5. Mekân:	136
3.2.13.6. Değerlendirme:	136
3.2.14. Issız Ada	138
3.2.14.1. Eserin Tanıtımı:	138

3.2.14.2. Özet:	138
3.2.14.3. Olay Örgüsü:	139
3.2.14.4. Şahıslar Kadrosu:.....	140
3.2.14.5. Zaman:	140
3.2.14.6. Mekân:	140
3.2.14.7. Değerlendirme:	140
3.2.15. Aşk Hasreti	141
3.2.15.1. Eserin Tanıtımı:	141
3.2.15.2. Özet:	141
3.2.15.3. Olay Örgüsü:	142
3.2.15.4. Şahıslar Kadrosu:.....	143
3.2.15.5. Zaman:	144
3.2.15.6. Mekân:	144
3.2.15.7. Değerlendirme:	145
3.2.16. Macera Peşinde	145
3.2.16.1. Eserin Tanıtımı:	145
3.2.16.2. Özet:	146
3.2.16.3. Olay Örgüsü:	147
3.2.16.4. Şahıslar Kadrosu:.....	148
3.2.16.5. Zaman:	149
3.2.16.6. Mekân:	149
3.2.16.7. Değerlendirme:	150
3.2.17. Aşk Yüzünden Devriâlem.....	151
3.2.17.1. Eserin Tanıtımı:	151
3.2.17.2. Özet:	151

3.2.17.3. Olay Örgüsü:	152
3.2.17.4. Şahıslar Kadrosu:.....	153
3.2.17.5. Zaman:	154
3.2.17.6. Mekân	154
3.2.17.7. Değerlendirme:	154
3.2.18. Asrî Bakireler.....	155
3.2.18.1. Eserin Tanıtımı:	155
3.2.18.2. Özet:	155
3.2.18.3. Olay Örgüsü:	156
3.2.18.4. Şahıslar Kadrosu:.....	157
3.2.18.5. Zaman:	159
3.2.18.6. Mekân:	159
3.2.18.7. Değerlendirme:	159
4.ROMANLARIN TEMATİK OLARAK İNCELENMESİ	161
4.1. Aşk	161
4.2. Ölüm	176
4.3. Kahramanlık.....	177
4.4. Macera Tutkusu	180
4.5. Ahlaki Bozulmalar	185
4.6. Hâl Değişim Kalıbı	186
4.7. Arayış Yolculuğu Kalıbı	191
4.8. Doğu-Batı Ayrımı	192
4.9. Hırs.....	197
4.10. Tarihe Yolculuk	199
4.11. Kadın-Erkek Eşitsizliği.....	201

4.12. Pişmanlık	202
5.SONUÇ	207
6.KAYNAKÇA	217
EKLER	221
Ek- 1	221
Ek- 2	222
Ek- 3	222
Ek- 4	223
Ek- 5	224
Ek- 6	224
Ek- 7	225
Ek- 8	225
Ek- 9	226
Ek- 10	227
Ek- 11	227
Ek- 12	228
Ek 13.....	229
Ek 14.....	229
Ek 15.....	230
Ek 16.....	231
Ek 17.....	232
Ek 18.....	232
Ek 19.....	233
Ek 20.....	234
Ek 21.....	235

Ek 22.....	236
Ek 23.....	237
Ek 24.....	238
Ek 25.....	239
Ek 26.....	240
Ek 27.....	241
Ek 28.....	242
Ek 29.....	243
Ek 30.....	244
Ek 31.....	245
ÖZGEÇMİŞ	247

TABLÖLARIN LİSTESİ

Tablo

Tablo 1.6. Eserler Tablosu.....	21
---------------------------------	----

ÖNSÖZ

Çalışmamızın konusu popüler bir romancı olan ve daha çok yaşadığı dönemde değer görüp okunan Ziya Şakir'in tarihi ve popüler romanlarının tematik olarak incelemesidir. Çalışmamızın amacı ise; Ziya Şakir ismini edebiyat dünyasına yeniden hatırlatmaktır. Ziya Şakir'in tahlil edilen romanları dışında yirmiye yakın eseri daha incelenmiş olup bu eserler, roman türü dışında kaldığına karar verildiği için çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir. Bunların romandan ziyade tarihi kaynak niteliğinde olduğu söylenebilir.

Çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri dışında üç ana başlıktan oluşur. Giriş bölümünde romanın gelişimiyle popüler roman ve estetik roman hakkında bilgi verilmiştir. Bu kısımda Ziya Şakir'in popüler romancılığın öncüsü haline gelip kısa süreli de olsa büyük bir ün kazanması üzerinde de durulmuştur. Birinci bölümde; Ziya Şakir'in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri ele alınmıştır. İkinci bölümde Ziya Şakir'in yirmi dört romanı; özet, olay örgüsü, şahıslar kadrosu, zaman ve mekân bağlamında tahlil edilmiştir. Tahlil ettiğimiz romanların çoğunu “popüler roman” dediğimiz türden eserler oluşturmaktadır. Bu yüzden romanlarda genellikle aynı konuların işlendiği ve benzer karakterde kişilerin öne çıktığı görülür. Tezimizin üçüncü bölümünde tahlil ettiğimiz romanlar, tematik açıdan incelenmiş ve aynı temanın farklı romanlardaki yansımalarına bakılmıştır. Sonuç bölümünde çalışmanın değerlendirmesi yapılmıştır. Kaynakça kısmında yararlanılan kaynak kitaplara, makalelere ve tezlere yer verilmiştir. Ekler bölümünde ise Ziya Şakir'in kendisinin ve ailesinin fotoğrafları ve yazarın bazı romanlarının kapak resimleri bulunmaktadır.

Yüksek lisans tezimi yazdığım süre boyunca benden desteklerini esirgemeyen ve her anlamda yol gösteren tez danışmanım sayın Prof. Dr. Melih ERZEN'e minnettarım. Çalışmama başladığım günden beri beni her konuda yüreklendiren aileme ve arkadaşlarıma da teşekkürü borç bilirim. Değerli bir isim olan ve birçok eseri tozlu raflar arasında kalan Ziya Şakir'in unutulmaması adına yaptığım bu çalışma ile onu bir nebze de olsa edebiyat dünyasına hatırlatabildiysem bundan gurur ve mutluluk duyacağım.

Melike ERDURCAN

ANKARA/2023

KISALTMALAR

Kısaltma

a.g.t.

a.g.e.

s.

Vb.

Açıklama

Adı Geçen Tez

Adı Geçen Eser

sayfa

Ve benzeri

1. GİRİŞ

Stendhal, roman için “sokağa tutulan bir ayna” ifadesini kullanır. Fakat roman, yalnızca sokağı değil; aynı zamanda insanın içini de yansıtan bir aynadır. Çünkü insan, geçmişten bugüne gördüklerini, duyduklarını ve en önemlisi ise hissettiklerini anlatma ihtiyacı duymuştur. Bu ihtiyaç da zamanla roman türünün ortaya çıkmasını sağlar. Diğer taraftan, romanın yalnızca duyguların değil; aynı zamanda ideolojilerin de bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz. Zira roman, herkese ulaşması bakımından büyük bir yetkinliğe sahiptir. Dolayısıyla düşünce birliği oluşturmak veya ses çıkarmak adına önemli bir araç olarak kullanılır. Nitekim edebiyatın bütün evrelerinde romanın, halkın sesi olduğu zamanlarla sıklıkla karşılaşırız. Bazen topluma hitap ederek kabul görmüş tabuları yıkmayı amaçlar, bazen de toplum sorunlarını yansıtmada öncü olur. Dilek Çetindaş’ın şu sözleri de düşüncemizi destekler niteliktedir:

Roman, asırlar boyu zıt kutuplar arasında gidip gelmiş; kimi zaman “başkaldırı”nın kimi zaman “bastırma”nın aracı olmuş; aynı anda farklı ideallere hizmet etmiş ve tarih boyunca gelişerek ilerlemiştir. Çoğu zaman edebiyatın ideolojiler için bir kürsü vazifesi gördüğü düşünülür; bu kürsüden en yüksek sesi çıkarabilen ve en geniş kitlelere ulaşabilen tür ise şüphesiz romandır.¹

Romanın, Türk edebiyatına girişi Tanzimat dönemine rastlar. Bu dönemde romanın ilk örnekleri uyarlamalar şeklinde olur. Aynı zamanda çok sayıda tercüme edilen roman da bu türe alışmamızı sağlar. Fenelon, Victor Hugo, Daniel Defoe gibi yazarlardan tercüme edilen romanlar sayesinde Batılı hayatı da yakından görme şansı buluruz. *Bu Batılı örnekleri tanıyana kadar, Türk okuyucusu, çeşitli kaynaklardan gelen nazım ve nesir hikâyelerle karşı karşıya idi. Aydın okuyucu, Divân edebiyatının daha çok nazımla yazılmış olan büyük hikâyelerini okuyordu.²* Ancak Divan Edebiyatından sonra gelen Tanzimat dönemiyle beraber tahkiye metinleri “roman” ismiyle anılmaya başlayacaktır. Bu dönemde Batı dünyasının yaptığı her şeye özenildiği için roman da edebiyatımızda kolayca yer edinebilmiştir. Fakat romanda işlenen konular hakkında ortak bir düşünce birliği oluşturulamamıştır. Kimi yazarlar,

¹ Dilek, ÇETİNDAS “Popüler Tarihi Romanlar ve M. Turhan Tan”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2006

² Kenan, AKYÜZ; “Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri”, *İnkılap Kitabevi*, İstanbul 1990

Batı'dan gelen bu türü bir araç olarak kullanır iken; kimi yazarlar da amaç edinmişlerdir. Dolayısıyla roman, fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir.

Roman kavramının yer edinmeye başladığı Tanzimat dönemini nasıl iki ayrı evre şeklinde inceliyorsak; bu dönemdeki romana da aynı bakışla bakmamız gerekir. Tanzimat'ın ilk evresinde seçilen konular topluma hitap eder ve toplumun seviyesine uygun hale getirilir. Aynı zamanda vatan, millet, hürriyet gibi toplumu ilgilendiren kavramlar da bu dönem eserlerinde yinelenmeye başlar. Tanzimat'ın ikinci evresinde ise; var olan düşüncenin değişmeye başladığını görürüz. Romancılar, toplumdan ayrılır ve yavaş yavaş kendi kabuklarına çekilirler. Dolayısıyla sanatı sanat için icra etmeyi gaye edinirler. Bu noktada roman, halkın okuyabileceği bir tür olmaktan uzaklaşır ve üst zümrelere taşınır. Diğer taraftan bu dönemde “Batılılaşma” kavramı ortaya çıkar. Bir düşünceyi topluma kazandırabilmenin en etkili yolu sanattan geçtiği için bu kavram, edebiyatta var olmaya başlar. Batılılaşma ile yaşama biçimini ve toplum kültürünü etkileyen değişim, edebi eserlerde de yankılanacaktır. Bu dönem sanatçıları; Batılılaşma fikrini topluma doğru bir şekilde kazandırmaya yönelik çalışmalar yaparlar. Aynı zamanda yanlış Batılılaşmanın toplum ahlakını yozlaştırabileceğine yönelik mesajlar da verirler. Yine de ikinci dönem Tanzimat romancıları, toplumu ilgilendiren bir konuyu işlemelerine rağmen dili süslü bir şekilde kullanmaktan vazgeçmezler ve ağır bir dil ile eserlerini meydana getirmeye devam ederler.

Daha sonra gelen Servet-i Fünûn devrinde de roman; havas grubuna ait olmaya devam edecektir. Batı'ya bütün benliğiyle bağlanmış olan Servet-i Fünuncular, Batılılaşmayı yanlış anlamış ve eserlerine de yanlış aksettirmişlerdir. Onlar için medenileşmek demek; gösteriştten ve halktan uzak durmaktan geçmektedir. Dolayısıyla bu dönem eserlerinde dil daha da ağırlaşmış ve kullanılan söz sanatlarında da artış gerçekleşmiştir. Böylece roman ile halk arasındaki uçurum gittikçe artmıştır.

Serveti Fünun'dan sonra gelen Fecr-i Âti ise, bu dönem ile Milli Edebiyat dönemi arasında kurulan bir köprü niteliğindedir. Özellikle Yakup Kadri, bu köprü görevini başarılı bir şekilde üstlenecektir. Yakup Kadri'nin romanlarında Tanzimat'ın ve Cumhuriyet'in ilk evrelerinde işlenen vatan, millet konuları en ince ayrıntısına kadar incelenir ve irdelenir. Bununla birlikte Tanzimat'ın ikinci evresindeki ve Cumhuriyet Edebiyatının 1940 Sonrası dönemindeki bireysellik, içe kapanıklık ve

toplum psikolojisi en mükemmel şekliyle yansıtılır. Yakup Kadri öncülüğünde açılan bu yolu diğer romancılar da takip eder ve sanat ile halk yeniden buluşur.

Sanatın, yeniden toplum adına icra edildiği Milli Edebiyat dönemi; roman için bir kilit noktası niteliğindedir. Çünkü dilde sadeleşme hareketiyle beraber roman; bir zümreye ait olmaktan çıkıp halka mâl olmuş bir metin türü haline gelir. Yazarlar bu dönem eserlerinde milli mücadeleye destek vererek halka moral sağlamışlardır. Aynı zamanda farkındalık oluşturmak için de halkın yaşadığı sıkıntıları gerçekçi bir üslupla dile getirmişlerdir.

Cumhuriyet dönemindeki romana baktığımızda ise; adeta bağımsızlığını ilan etmiş, farklı fikir akımlarıyla beraber birçok konu hakkında yazılabilen bir tür karşımıza çıkar. Türk edebiyatı, artık romanı benimsemiş ve onu kendi kurallarına uydurmaya başlamıştır. Dolayısıyla Batı edebiyatından aldığımız bu tür, zamanla “Batılı” olma özelliğinden sıyrılmış ve edebiyatımızda bir aidiyet kazanmıştır.

Roman, edebiyatımızdaki ilerlemesini sürdürürken diğer taraftan estetik zevk vermesi ve çok okunması itibariyle iki koldan gelişim gösterir: *Estetik Roman* ve *Popüler Roman*. Popüler romanlar, okumanın yalnızca belirli sınıflara özel olmaktan çıkıp halk içinde de yayılmasıyla vücut bulmuş olabilir. Çünkü popüler romanlar daha çok gazetelerde tefrika halinde çıktığı için, onlara ulaşmak da kolaylaşmıştır. Bu romanlar “popüler” olduğu dönemde birçok okuyucuyu kendine çekmiş ve günlük hayatın bunaltıcılığından bir kaçış yeri olarak nitelendirilmiştir. *Üstelik bu romanlar edebî romanlara göre çok daha fazla insan tarafından okunurlar.*³ Çünkü çoğu zaman derin konulara veya uzun ruh tahlillerine yer verilmez. Bunlar yerine, günlük hayatın sorunlarından insanları uzaklaştırmak için bir çırpıda okunup bitirilebilme gibi bir özelliği vardır.

Estetik roman ise; daha nitelikli ve derinlikli okumalar sunar. Günümüzde de bu romanların daha çok tercih edildiğini söylemek mümkündür. Çünkü estetik derinlikte olan yapıtlar, insanı düşünmeye sevk eder. Fakat popüler romanlar, insanı daha çok eğlendirmek amacıyla yazıldıklarından, üzerlerinde çok da düşünmeye gerek kalmayacak bir özellik gösterirler. Örneğin;

1946-1960 yılları arasında gazete ve sanat dergilerinde üzerinde en çok durulan, büyük roman örneği olarak takdim edilen Mahmut Makal’ın “Bizim

³ Alpay Doğan, YILDIZ, “Popüler Türk Romanları”, *Dergâh Yayınları*, İstanbul 2010

Köy” ve Sunullah Arısoy’un “Karapürçek” isimli kitapları bugün artık değerli birer çalışma olarak kabul edilemez. Oysa 1949 yılında neşredilen “Huzur” romanı hakkında 1970’li yılların başına kadar neredeyse hiç yazı neşredilmezken aynı roman, bugün Türk romanının en başarılı on eserinden biri sayılmaktadır.⁴

Popüler romanlar, kısa süreliğine insanları günlük hayatın sıkıcılığından uzaklaştırsa da okuyucusuna estetik bir zevk sunmadığı için kalıcılığı azdır. Nitekim Şaban Sağlık, popüler romanın tanımını yaparken şu özelliklere dikkat çeker:

“Yazarı açısından estetik bir gaye güdülmeksizin kaleme alınan; yazılıp yayınlanmasında başta ticari olmak üzere, sanat dışı sebepler bulunan okurun fikrinden çok duygu ve heyecanlarını harekete geçirmeyi hedefleyen; çok sayıda okura ulaşan; kolay anlaşılıp rahat çözümlenen; okurda belli bir seviye aramayan; klişeleşmiş, basmakalıp bir yapı arz eden; birçoğu filmi alınarak – okur dışında- sinema ve televizyonda da çok sayıda izleyiciye ulaşan vs. nitelikte romanlara popüler roman denir.”⁵

Şaban Sağlık’ın tanımı üzerinden popüler romana baktığımızda bunların öne çıkan bazı özellikleri göze çarpar: Örneğin bu romanlar, toplumun her kesimine hitap eden romanlardır. Böylelikle popüler roman yazarları daha fazla okur kitlesine sahip olabilirler. Ayrıca popüler romanlar, yansıtma kuramını benimser, yani olayları olduğu gibi aktarır. Yorum yapma gibi bir durum söz konusu olmadığı için de okuyucu üzerinde yüzeysel bir etki bırakır. Bu da çabuk unutulmayı beraberinde getirir.

Estetik romanların ise belli bir okuyucu grubu vardır ve genellikle bunlar; eğitim seviyesi yüksek olan insanlardır. Estetik roman, herkese hitap etmediği ve belli bir kültür birikimi gerektirdiği için, yazıldığı dönemde pek fazla okuyucuya ulaşamamış olabilir. Ancak zamanla popüler romanın “popülerite”si azalmaya başlayınca okuyucular gerçek ve derin bir romana yönelmek ister. Dolayısıyla kendi zamanında pek önemsenmeyen estetik roman; yılların kattığı değer ile kalıcı hale gelir. Popüler roman ise gelip geçici olduğu için silinir gider. Şaban Sağlık da “*Bir Popüler Romancı Bir Estetik Romancı*”⁶ adlı eserinde, popüler romancı olarak Esat Mahmut Karakurt’u ve estetik romancı olarak da Ahmet Hamdi Tanpınar’ı kıyaslayarak bunu göstermeye çalışır.

Tanpınar gerçekten kendi zamanında pek değer görmeyen ve sürekli olarak maddi sıkıntılarını dile getiren bir yazar olmuştur. Çünkü Tanpınar’ın yaptığı edebiyat,

⁴ Alemdar, YALÇIN, “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı”, *Günce Yayınları*, Ankara 1992

⁵ Şaban, SAĞLIK, “Popüler Roman Estetik Roman”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2010, s.120

⁶ Şaban, SAĞLIK, “Bir Popüler Roman Bir Estetik Roman”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2010

nitelikli bir derinliğe sahiptir. Ancak Tanpınar, yaşadığı dönemde bu derinliği kavrayacak bir okur kitlesi bulamadığı için eserleri uzun süre değer görmeden beklemiştir. Ahmet Mithat Efendi, Esat Mahmut Karakurt, Kerime Nadir ve Ziya Şakir gibi popüler romancılar ise; maddi olarak hiçbir sıkıntı çekmemişlerdir. Çünkü o dönem halkına hitap ettikleri ve eserleri de rahat okunabilir olduğu için kolayca isim yapabilmişlerdir. Bu da onları dönemin popüler romancıları yapmıştır.

Popüler roman da konusu bakımından kendi içinde alt dallara ayrılabilir. Bu sınıflandırmayı Şaban Sağlık şu şekilde yapmıştır: 1) *Aşk romanları* 2) *Polisiye romanlar ve Dedektif romanları* 3) *Casusluk romanları* 4) *Popüler tarihi romanlar* 5) *Toplumsal acıklı romanlar* 6) *Heyecan ve macera romanları*⁷. Ziya Şakir nezdinde baktığımızda, onun çoğu eserinin bu başlıklardan oluştuğunu söyleyebiliriz.

Ziya Şakir'in "aşk romanı" kategorisine giren eserleri, sayıca en fazla olan ve en çok dikkat çeken romanlardır. Çünkü bu tarz konulu romanlarda yaşanan olaylar, mutlaka her insanın başına gelen olaylardan oluşmaktadır. Dolayısıyla okuyucuda, aşk romanlarına karşı tanıdık bir his uyanır. Bu da eseri okunur kılar, ancak eserin başarılı olduğu tartışılır. Bu aşk romanları çoğunlukla mutlu bir sonla biter. Ziya Şakir'in, kendi evlilik hayatında pek başarılı olamadığı için hayalindeki mutlu evliliği romanlarına yansıttığı yorumunu yapabiliriz.

Ziya Şakir'in "polisiye/dedektif romanları ve casusluk romanları" başlığı altına giren eserlerinin, bir çırpıda okunup bitebilecek kadar sürükleyici olduğu söylenebilir. Bu konuyu işleyen romanlarda genellikle bir hükûmet adamı ya da bir zabıt memuru başroldür. Yanlarında mutlaka bir yardımcısı bulunur, ancak onlara gerek kalmadan, düğümleri kendilerinin çözdüğüne şahit oluruz. Ziya Şakir'in tasavvur ettiği "Gâvur Memet" adlı kahraman, bu tür eserlerde öne çıkan bir isimdir. Üstelik olayları zekice çözebilme kabiliyetinden dolayı "Türk Sherlock" olarak da adlandırılır.

"Popüler tarihi romanlar" kategorisine baktığımızda ise; Ziya Şakir'in tarihçi kişiliğinin yansımasını görürüz. Tarih konulu romanlarında, tarihi olayları kurgusal olarak ele alır. Tezimizde işlediğimiz *Barbaros'un Reisi Poyraz Ali Tulon'da*, *Battal Gazi: Akıncı*, *Bir Harem Bestekârı Sadullah Ağa*, *Miss Eston*, *Sultan İbrahim'in Celladı Kara Ali*, *Timurlenk* ve *Üç Boz Atlı* gibi eserler, kurgusal tarihi romanlara

⁷ SAĞLIK, a.g.e., s.7

örnektir. Bu eserler tam olarak bir tarihi kaynak sayılamaz. Çünkü yazar, her ne kadar konuyu tarihten alsa da bazı kahramanlar kurgusal olarak işlenmiştir. Burada da Ziya Şakir'in okuyucunun ilgisini çekme çabası içerisinde olduğunu görmekteyiz. İnsanların tarihe ilgi duyduğunu bildiği için konularını geçmişte öne çıkan önemli olaylardan almış, ancak eserlerini roman rayına oturtmaktan da geri kalmak istememiştir.

Ziya Şakir'in "heyecan ve macera romanları" da genellikle bir genç kız etrafında dönmektedir. Eserlerinde ele aldığı bu genç kadınlar; yaşadıkları hayattan pek memnun değildir ve ilk fırsatta bir maceraya atılmak isterler. Genellikle bu kahramanlar, çıktıkları yoldan pişmanlık duymalarına rağmen; eski hayatlarına geri dönemeyecekleri için bu macerayı sonuna kadar sürdürürler. Çoğunlukla da istedikleri şeye ulaşırlar. Kimisi ünlü bir aktris olur, kimisi de aradığı masalsı aşkı bulur. Dolayısıyla bu tür romanların hemen hepsinin mutlu sonla bittiğini söylemek mümkündür. Bu noktada Ziya Şakir'in mutsuz biten bir roman yazmak istemediğini söyleyebiliriz. Çünkü romanlarındaki kötü kişiler dışındaki herkes, mutlaka kendisini memnun edecek bir son ile karşılaşır. Bu da ortaya attığımız savı destekler niteliktedir.

Ziya Şakir'in, macera romanlarını genellikle bir genç kız üzerine kurma sebebi; kendi kızı olan Ülya'dan kaynaklanmaktadır. Çünkü Ülya da maceraperest bir kızdır, ancak onun hayatı; romanlardaki gibi mutlu sonla bitmez. Yüksek dozda uyuşturucu aldığı için bir otel odasında ölü bulunur. Ziya Şakir de hayatı boyunca Ülya'ya yapamadığı babalık görevini, romanlarında işlediği kadın kahramanlar üzerinden yerine getirir. İşte yazarın romanlarındaki kızlara bu kadar sevecen ve babacan bir tavır sergilemesi bu yüzden olabilir. Aslında işlediği macera konularıyla, genç kızları uyarmaktadır. Onların ailelerini terk etmemeleri gerektiği ve her zaman romanlardaki gibi şanslı olamayabilecekleri mesajını bu romanlarında vermek ister. Romanlarındaki kızların mutluluğu, başlarına çok kötü olaylar gelmeden isteklerine kavuşmaları ve en sonunda akıllarını başlarına almaları gibi hususların, yazarı bir nebze olsa da rahatlattığını söylemek mümkündür.

Ziya Şakir hakkında az çalışma yapıldığından doyurucu bir bilgiye ulaşmış sayılmayız. Ancak Hasan Eryüksel'e ait olan *Ziya Şakir Hayatı ve Eserleri*, Ayda Üstündağ'ın dedesinin anısına çıkardığı *Dedem Ziya Şakir* ve kapsamlı bir doktora tezi olan Güngör Göçer'in çalışması bize yeterli miktarda bilgi vermektedir.

Ziya Şakir'in adının geçtiği ve karşımıza çıkan diğer tez çalışmaları ise Zeki Taştan'ın "Türk Edebiyatında Tarihi Romanlar "(Türk Tarihi ile İlgili 1871-1950) adlı doktora tezi, Hülya Argunşah'ın "Türk Edebiyatında Tarihi Roman" (Türk Tarihi ile İlgili) adlı doktora tezi ve İsmail Uygun'un "Cumhuriyet Dönemi Tarihi Romanları 1923-1946: Eski Kahramanların Yeni Söylemleri" adlı yüksek lisans tezidir.⁸

Elimizde bulunan kısıtlı bilgi havuzuna rağmen, Ziya Şakir'in hemen hemen bütün eserlerine ulaştığımız bir tablo Hasan Eryüksel'in röportajında mevcuttur. Biz de bu tabloyu tezimizin ilk bölümünde yer alan "Ziya Şakir'in Eserleri" başlığı altında vermiş bulunmaktayız.

Tabloda yer alan eserler; roman, senaryo, tarih, biyografi gibi türlere aittir. Tezimizde Ziya Şakir'in romancı kişiliği üzerinde durduğumuz için yirmi dört adet romanı tahlil etmek üzere ele aldık. İncelediğimiz bu eserler, tarihî ve popüler romanlardır. Ziya Şakir, her ne kadar bir tarihçi olsa da, tarihî romanlarında gerçeklikten ziyade kurgu vardır. Popüler romanları ise; genellikle benzer konular etrafında dönmektedir. Çünkü yukarıda da bahsettiğimiz gibi, o dönem insanlarının ilgisini çeken bir olay tutulduğu zaman yazar da aynı olayı farklı romanlarında değiştirerek işlemeye devam eder.

Bu çalışmanın yapılmasındaki öncelikli amaç; Ziya Şakir'in ulaşabildiğimiz romanları hakkında bir inceleme yapmak ve onun isminin edebiyat dünyasında yeniden hatırlanmasını sağlamaktır. Tezimize ilk olarak Ziya Şakir'in popüler ve tarihî romanlarına ulaşarak başladık. Bazı tarih kitapları kurgusal yönden zayıf olduğu ve daha çok bilgi verme amaçlı yazıldığı için o eserleri tarihi kaynak olarak kabul ettik ve roman incelemesinde bu kitaplara yer vermedik. Sonrasında Ziya Şakir'in hayatı hakkında bilgi edinebilmek amacıyla Hasan Eryüksel'in ve Ayda Üstündağ'ın eserlerinden faydalandık. Romanları tahlil etme kısmına geldiğimizde Mehmet Tekin'in "Roman Sanatı" ve Şerif Aktaş'ın "Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş" kaynakları yol göstericimiz oldu. Bu eserler öncülüğünde tahlillerimiz; özet, olay örgüsü, şahıslar kadrosu, zaman, mekân ve dil ve anlatım bölümlerinden oluşmaktadır. İncelediğimiz romanlar benzer konu ve temalara sahip oldukları için bir de o romanları birbirleriyle karşılaştırarak inceledik.

⁸ İrem, KARAMAN, "Ziya Şakir'in Basılmış Romanları Üzerine Bir Araştırma"(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2021

Popüler Romancı Olarak Ziya Şakir adlı tezimiz üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Ziya Şakir'in hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. İkinci bölümde yirmi dört adet romanın tahlili bulunmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise ele aldığımız romanlar, tematik yönden karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Kaynakça kısmında yararlanılan eserlere, tezlere ve okunan romanlara yer verilmiştir. Ekler bölümünde Ziya Şakir'in çocukluktan yaşlılık dönemine kadar olan fotoğrafları ve bazı popüler romanlarının kapakları mevcuttur.

2. ZİYA ŞAKİR'İN HAYATI, SANATI ve ESERLERİ:

2.1.Hayatı:

Ziya Şakir, hayatı hakkındaki bilgilere zor ulaştığımız bir yazardır. Kendisiyle ilgili yapılan ilk çalışma Hasan Eryüksel'e aittir. Eryüksel, yirmi iki yıldır takip ettiği bu yazarı bizzat tanımak istemiştir. Bu arzusundan hareketle Ziya Şakir'e, onunla birlikte röportaj yapabilmek için bir mektup göndermiş ve yazar tarafından, bu isteğini reddettiğine dair bir cevap mektubu gelmiştir:

“Muhterem beyefendi,

Naçiz şahsiyetime verdiğiniz kıymete istihkak kesbettiğimi zannetmemekle beraber, alâkanıza teşekkürlerle mukabele ederim. Ancak, hâdisatın birçok fırtına ve kasırgaları arasında bocalaya bocalaya yıpranmış olan hayatım hakkında verilecek malûmatın size faydalı olamayacağını tahmin ettiğim gibi, pek fazla meşguliyetimde buna mâni olduğundan, bu hususta beni mazur görmenizi rica eder, bu vesile ile gıyabî hürmetlerimi takdim ederim.”⁹

Eryüksel, bu cevaptan memnun olmayarak yazara bir mektup daha göndermiş ve Şakir ile röportaj yapıp hayatı hakkında değerli bilgilere erişmiştir. Eğer Eryüksel, bu kıymetli yazar ile röportaj yapmış olmasaydı; belki de tarihin tozlu sayfaları arasına karışacak isimlerden biri olacaktı. Yine de Ziya Şakir hakkında net olmayan bazı bilgiler de mevcuttur. Bunun en bilinen örneği de; yazarın tam adının ne olduğuna dair karışıklıklardır. Yazar ile ilgili yapılan bir doktora tezi çalışmasında şu bilgilere yer verilir: *“Eserlerinde büyük oranda ‘Ziya Şakir’ adını kullanmıştır. Soyadı kanunun kabulünden sonra ise ismine ‘Soko’ soyadı eklenmiştir. Ancak elimizde bulunan Ziya Şakir’e ait 1946 tarihli evlenme cüzdanında ise muharririmizin adı ‘Mehmet Ziya Soku’ olarak kaydedilmiştir.”¹⁰* Mektep yıllarındayken yani yazın hayatına tam manasıyla adım atmadan önce *“Hüseyin Servet, M.Ziya, Hamid Nuri, Bahtiyar Fenkligil ve Z.Melek”* gibi takma isimler kullanmıştır. Ancak *Terakki mecmuası başmuharrirliğini deruhte eder etmez, artık yazılarına doğrudan doğruya Ziya Şakir imzasını atmaya başlamıştır.*¹¹

⁹ Hasan, ERYÜKSEL, “Ziya Şakir Hayatı ve Eserleri”, İstanbul 1949.

¹⁰ Güngör, GÖÇER, “Osmanlıdan Cumhuriyete Popüler Bir Tarihçi: Ziya Şakir (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2017.

¹¹ ERYÜKSEL, a.g.e. s.11

Ziya Şakir hakkında bilgi edinebildiğimiz bir diğer kaynak da; torunu Ayda Üstündağ'ın yazmış olduğu *Sözlü Tarihın Büyük Üstadı Ziya Şakir*¹² adlı eseridir. Bu eseri çoğunlukla Üstündağ'ın, dedesi hakkında anımsadığı hatıralar oluşturur. Bunun yanında, Ziya Şakir'e ait fotoğraflar ve onun hakkında yazılan makaleler de eserde mevcuttur. Kitapta yazıları bulunan Halil Bingöl, Mehmet Nuri Yardım, Yavuz Selim Karakışla ve Adnan Nur Baykal da, Ziya Şakir hakkında bilgi vermekle beraber, onu ilk hangi eseriyle tanıdıkları hakkında da yorumlarda bulunmuşlardır.

2.2.Ailesi, Doğumu ve Çocukluğu:

Ziya Şakir, 1883 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. *Doğduğu ev, Sultanahmed yangınında yanmıştır: Şimdi onun temelleri üzerinde, tevkifhane binası vardır.*¹³ Babası Hacı Şakir Bey, Sivas'ın Divriği ilçesine bağlı olan Bahtiyar Fenk köyünde “Hasanbeyoğulları” adıyla bilinen ünlü bir aileden gelmektedir. *Hacı Şakir Bey, Osmanlı ordusunda zabıt olup Halep jandarma komutanlığı dâhil birçok görevde bulunmuştur.*¹⁴ Hacı Şakir Bey birçok görevin ardından I. Dünya Savaşı sonrasında emekli olmuş ve Sivas'a geri döndüğünde de orada vefat etmiştir. Annesi Huriye Melek Hanım ise aslen Konyalıdır. Melek Hanım'ın ailesi Beyşehir'de yaşayan ve meşhur Avşar Bağları'nın sahiplerinden Saçlızadeler'dendir. Ziya Şakir'in, edindiğimiz bilgilere göre bir de erkek kardeşi vardır.

*Kardeşi ile oldukça yakın olan Ziya Şakir siyasi düşünceleri açısından da kardeşi ile ortak fikirlere sahiptir. Ziya Şakir, kardeşi Kazım Şakir ile birlikte Balkan Harbi'ne katılmış ve onunla omuz omuza çarpışmıştır. Beraber esaret altında kalmışlar ve yine beraber firar ederek özgürlüklerine kavuşmuşlardır.*¹⁵

Ziya Şakir, ilk ve ortaokul eğitimini Divanyolu'nda bulunan Burhan-ı Terakki Mektebinde bitirmiş ve sonrasında babasının askerlik görevi Bursa'ya çıktığı için onunla birlikte giderek Bursa İdadisinde eğitimine devam etmiştir. Burada da yalnızca bir sene kaldıktan sonra yeniden İstanbul'a dönmüş ve Vefa İdadisine girmiştir. Ziya Şakir'in eğitim hayatı istikrarsız bir şekilde sürmeye devam edecektir. İstanbul ve Bursa'da ilk, orta ve lise eğitimini gördükten sonra da Halep'e gidip eğitimine orada devam edecektir. *Ziya Şakir Halep'e gittikten sonra idadi eğitimini orada*

¹² ÜSTÜNDAĞ, Ayda, “Sözlü Tarihın Büyük Üstadı Ziya Şakir”, İstanbul 2011.

¹³ ERYÜKSEL, a.g.e s.5

¹⁴ GÖÇER, a.g.t. s.3

¹⁵ GÖÇER, a.g.t. s.4

tamamlayarak üç yıl sonra İstanbul'a geri dönmüştür. Eğitim hayatının sonraki safhasında Hukuk mektebine devam etmiştir. Eğitim hayatı devam ederken bir taraftan da çeşitli gazetelerde yazarlık yapmaya başlamıştır.¹⁶

Ziya Şakir, düzensiz bir eğitim hayatı geçirdiği gibi yaptığı evlilikler de düzensiz bir şekilde ilerleyecektir. Ancak yazarın hayatı hakkında kısıtlı bilgiye sahip olduğumuz için, eşleriyle ilgili bilgilerimiz de az olmuştur.

Ziya Şakir beş evlilik yapmıştır. Eşlerinden birincisinin kim olduğu ile ilgili bir bilgiye sahip değiliz. İlk evliliğinden bir oğlu dünyaya gelmiştir. İkinci eşi Saliha Hanım'dır. Bu evlilikten Mehmet Orhan dünyaya gelmiştir. Ancak Ziya Şakir'in fırtınalı yaşamı ve yaşadığı sürgünler Saliha Hanım'ın hayatını zorlaştırmıştır. Tahammül sınırlarını zorlayan bu yaşama daha fazla dayanamayan Saliha Hanım 22 yaşında vefat etmiştir.¹⁷

Ziya Şakir, bu evliliğinden sonra bir evlilik daha yapmıştır, ancak kısıtlı bilgiler sebebiyle bu eşi hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Bu evliliğinden edindiğimiz tek bilgi; bir oğlunun dünyaya gelmiş olmasıdır. Ziya Şakir'in dördüncü eşi de İsmet adlı bir ilkokul öğretmenidir. İsmet Hanım'dan da Ülya adlı bir kız çocuğu olmuştur. Ne var ki bu evlilik de huzurlu bir şekilde ilerlemez. Çünkü sinirli bir yapıya sahip olan İsmet Hanım, İstanbul Milli Eğitim Müdürü Vedat Fıratlı ile tartışmış ve onu silahla vurup ardından intihar etmiştir. Eşinin cenazesinin kanlı bir şekilde, yalnızca üzerine bir örtü serilerek Ziya Şakir'e gösterilmesi; onun ruhunda derin yaralar açmıştır. Ancak yazarın üzüntülü zamanları bununla sınırlı kalmaz. Çünkü İsmet Hanım'dan olan kızı Ülya, büyüdüğü zaman babasının başını daha fazla ağrıttacaktır. Annesini kaybetmeye dayanamayan Ülya, yurt dışına çıkar ve orada bir pilot ile evlenir. Eşi öldükten sonra Ülya, büyük bir sarsıntı yaşadığı için ortadan kaybolur. Aradan biraz zaman geçtikten sonra ise Hollywood'da ortaya çıkar.

Ülya Hanım, Ziya Şakir'in en büyük kaygılarından birini oluşturmaktadır. Bu gelgitler arasında yaşamını sürdüren kızının alkol ve uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrenmesi Ziya Şakir'i daha da sarsar. Ziya Şakir'in ölümünden bir süre sonra kızı, aşırı dozdan Londra'da bir otelde ölü olarak bulunur.¹⁸

Ziya Şakir'in özellikle macera romanlarında genç kızlara yol göstermesi, aslında kendi kızına doğru yolu gösterememesinden kaynaklanır. Çünkü romanlarında sürekli o macera tutkunu kızlara öğüt vermekte, onları eleştirmekte ve ailelerinin ne

¹⁶ GÖÇER, a.g.t. s.4

¹⁷ GÖÇER, a.g.t. s.4.

¹⁸ GÖÇER, a.g.t. s.5

kadar üzüldüğüne dair bilgiler vermektedir. Ziya Şakir'in romanlarından görülen bütün genç ve düşüncesiz kızlar; Ülya'nın bir yansımasıdır.

Ziya Şakir'in beşinci ve en düzenli evliliği ise Zehra Hanım ile olandır. *Zehra Hanım, aslen Boşnak asıllı olup Bursalıdır. Elimizde bulunan evlilik cüzdanına göre Ziya Şakir ile Zehra Hanım 10.05.1946 yılında Bursa'da evlenmişlerdir.*¹⁹ Zehra Hanım, bilgi ve hayatı tanıma anlamında Ziya Şakir'den geride kalsa da ona olan sevgisiyle bu eksiklikleri tamamlamıştır. Zira yazar, yaptığı dört evliliğin sonunda aradığı huzuru bulmuştur.

Ziya Şakir'in hayatında önemli bir yer teşkil eden diğer bir isim de oğlu Mehmet Orhan'dan olan torunu Ayda Üstündağ'dır. Ayda'ya adeta kızı gibi bakmaktadır. Ülya'ya karşı yapamadığı babalık görevini Ayda'ya yapmıştır. Kızını koruyamamanın verdiği eksikliği yine torunuyla gidermeye çalışmıştır. Dolayısıyla Ayda, Ülya'nın bir yansıması olarak gelmiştir.

*Ziya Şakir'in ailesi içinde zikretmeye değer iki isim daha vardır. Bunlardan bir tanesi Bahtiyar diğeri de Yasemin adlı iki manevi kızıdır.*²⁰ Bu iki ismin, Ziya Şakir'in hayatında önemli bir yere sahip olduğunu vurgulayabiliriz. Çünkü takma isim olarak kimi zaman "Bahtiyar Fenklilil" ismini kullandığına da şahit oluruz. Yasemin'in de yazarın kısa romanlarından biri olan *Allah'ın Cenneti* adlı eserde geçtiğini görürüz. Tüm bu anlattığımız bilgiler doğrultusunda yazarın hayatıyla eserleri arasında bir bağlantı olduğunu söyleyebiliriz. Hayatında geçen bazı olaylar veya bazı kişiler, bir şekilde yazarın eserlerinde nefes almaktadır.

2.3.Mesleki Hayatı, Siyasi Kişiliği ve Ölümü:

Ziya Şakir, yazarlığı kendine meslek edinmiş bir isimdir. Kısa süren memuriyetler dışında yazarlık; onun bütün hayatı boyunca yaptığı bir meslek olmuştur. Ziya Şakir, ilk yazı denemelerine öğrenci olduğu sıralarda başlamıştır. Fakat arkadaşlarından çekindiği gerekçesiyle yazılarını kendine saklar. *Bu dönemde yakın arkadaşı olan Muhiddin Baha (Pars) ile sık sık bir araya geldiklerinde yazdıkları şeyleri okuyarak birbirlerini teşvik etmeye çalışırlar. Böylece Ziya Şakir çekingen bir*

¹⁹ GÖÇER, a.g.t. s.5

²⁰ GÖÇER, a.g.t. s.6

şekilde yazı hayatına ısınmaya başlamıştır.²¹ Sonrasında tekrar Bursa'ya taşındığı zaman eğitimine devam ettiği Vefa İdadisinde de yazmaya devam eder. İlk manzumesini *Serveti Fünun* gazetesinde yayımlanan “Köylü Kızı” adlı tabloya ithafen yazar. Henüz çekingenliğini üzerinden atamadığı için hemen bu manzumeyi yayımlamaz. *Ancak bir süre sonra utanarak da olsa Celal Sahir’e tashih etmesi için manzumesini verir. Bundan sonra bu manzume “İrtika” mecmuasına gönderilir ve orada yayımlanır.*²² Ziya Şakir, bundan sonra yazı hayatına resmi olarak adım atmış olur. *Kâğıt ve kalem arasına kimse giremez*²³ şeklinde bir düşünceye sahiptir. Dolayısıyla yazarlık hayatı boyunca da bir kere bile daktilo kullanmamıştır.

Ziya Şakir, yazı hayatına adım attığı ilk zamanlarda *İrtika*, *Musavver-i Fenni Edebi ve Terakki* gibi dergilerde manzum ve mensur eserlerini yayımlar. *Yazılarının yayımlanmaya başlaması ile birlikte okulda şairlerden oluşan bir grup öğrencinin arasına kabul edilir. Sınıf arkadaşı Mithat Cemal (Kuntay), Ziya Şakir’e yazdığı manzum eserlerden dolayı ‘şair’ diye takılmaya başlar.*²⁴ Ziya Şakir, başlangıçta kendisine bu şekilde hitap edilmesinden hoşlanmaz, ancak sonrasında “şair” sıfatını hak ettiğini düşündüğü için gurur duymaya başlar. Kendine olan güveni yeterince güçlü olduğu için eski çekingenliğini bir kenara bırakarak şiirlerini yayımlamaya karar verir. Yayımlamak istediği *Tercüman-ı Hakikat* gazetesi, siyasi bir yayın olduğu için bünyesinde şiir yayımlayamayacağını söyleyerek Ziya Şakir’in isteğini geri çevirir. Böylelikle Ziya Şakir, şiir yazmayı bırakarak edebi ve tarihi konulu eserler vermeye başlar.

Ziya Şakir’in Vefa İdadisine devam ettiği sıralarda okul idaresi, öğrencilerinin yazı yazmasına müsaade etmez. Ziya Şakir de “*Hüseyin Servet*” müstear adıyla *yazılarını yazmaya devam eder.*²⁵ Ziya Şakir’in o dönemin şairlerinden biri olan Mehmet Faik Esat ile yakınlaşması dikkatleri üzerine çeker ve takip edilmeye başlar. Hafiyeler okula gelip arama yaptığında Şakir’in üzerinde herhangi bir yazı kâğıdı bulmaz, ancak birkaç gün sonra tutuklanır. O da tekrar serbest kaldıktan sonra çareyi babasıyla birlikte Halep’e gitmekte bulur. Yolda Abdülhamit Dönemi’nde sürgün

²¹ GÖÇER, a.g.t. s.6

²² GÖÇER, a.g.t. s.7

²³ ÜSTÜNDAĞ, a.g.e. s.21

²⁴ GÖÇER, a.g.t. s.7

²⁵ GÖÇER, a.g.t. s.8

edilen insanları görmek onda derin etkiler bırakır. Bu etkiler de o döneme karşı, kafasında bazı düşüncelerin oluşmasını sağlamıştır. Bu düşüncelerden en önemlisi II. Abdülhamit dönemine karşı ortaya çıkan muhalefet ve muhalif hareketlere destek olma şeklinde ortaya çıkmıştır.²⁶ Daha sonra aklına kazınan sürgün görüntüleri *Sultan Hamid Sürgünleri* ve *Zindan Köşelerinden Yıldız Sarayına* adlı eserlerine de yansiyacaktır.

Ziya Şakir, gazeteciliğe ise 1900 yılında *Terakkî* mecmuasının başmuharrirliğini yaparak başlar. *Daha 17 yaşında bir genç olarak bu gazeteyi 4 yıl kadar idare etmiştir.*²⁷ Aynı zamanda *Hanımlara Mahsus Mecmua* sahibinin teklif etmesiyle bu gazetenin ve *Çocuklara Mahsus Mecmua* gazetesinin başmuharrirliğini yapmaya başlar. Ziya Şakir bu iki gazetede üstlendiği görevi II. Meşrutiyet'in ilanına kadar sürdürmüştür. Ziya Şakir'in, Abdülhamid'e muhalif duygular beslemesine rağmen bu iki gazete de Abdülhamid'in istediği şekilde yayın yapmaktadır.

Dönemin siyasi meselelerinden uzak durmaya çalışmış, ancak etrafında gördüğü olaylara müdahale etmeden duramamıştır.

*II. Meşrutiyet Döneminde “Genç Türk” isminde günlük siyasi bir gazete imtiyazı almıştır. Ancak bu gazeteyi çıkarmak fikrinde değildir. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, Demokrat Fıkra'nın yayın organlarını kapatması üzerine Muhlis Sabahattin, Ziya Şakir'e başvurarak gazeteyi kendi mesul müdürlüğünde yayımlamak için izin istemiştir. Ziya Şakir, kardeşi Kazım Şakir'in de ısrarları karşısında bu isteği kabul etmek zorunda kalır.*²⁸

Gazete, bir süre yayımlanmaya devam eder, ancak ittihatçılar Ziya Şakir'e tehditler yağdırmaya başlar. Bu durum karşısında Ziya Şakir, gazetenin başına kendisi geçer ve *gazetenin 12. sayısında Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'ya açık bir mektup yayımlar.*²⁹ Gazete bu sayıdan sonra yalnızca 2 sayı daha çıkardıktan sonra bir daha yeni sayı yayımlamamıştır. Ziya Şakir'in, Talat Paşa'ya yazdığı bu mektup, İttihat ve Terakki'ye karşı muhalif bir başkaldırı olarak değerlendirilir. Ziya Şakir de bunun üzerine Mısır'a kaçar.

Mısır'da kaldığı süre boyunca senaryo yazarlığı yapmaya başlar. *Kaleme aldığı ilk senaryosunun ismi ise “Şark Saraylarının Esrarı” ya da “Sultanın Gözdesi”dir.*³⁰

²⁶ GÖÇER, a.g.t. s.8

²⁷ GÖÇER, a.g.t. s.9

²⁸ GÖÇER, a.g.t. s.11

²⁹ KARAMAN, age. s.12

³⁰ KARAMAN, a.g.t. s.13

Bundan başka “*Allahın Cenneti*”, “*Ebedi Meşale*”, “*Beyaz Esire*” adlı senaryolar da yazmıştır. Sonrasında gazetelerde yazılarını yazmaya devam eder. Edirne savunması sırasında *Yeni Edirne Gazetesini* çıkarır. *Bu gazetenin çıkış amacı Edirne’deki halkın moralini düzeltmek ve onlara doğru bilgiler sunmaktır.* ³¹

Ziya Şakir, Balkan Savaşı’ndan sonra Talat Paşa’nın onu Bursa’ya göndermesiyle birlikte *Ertuğrul* gazetesini idare etmeye başlar. Bu gazetenin idari ve yazı işlerinde 1914-1920 yılları arasında görev yapmıştır. Bu gazete *Milli mücadelenin ilk ve fedakâr organı*³²olarak tanımlanmaktadır. Ziya Şakir’in uzun bir süre boyunca bu gazetede görev alması; onun da milli mücadeleyi destekleyen bir isim olduğunun en önemli göstergesidir.

Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Ziya Şakir, tekrar İstanbul’a gelir ve maddi anlamda sıkıntı çekmeye başlar. Bu yüzden İnhisarlar İdaresi’nde görev alır ve önce Diyarbakır’a; ardından da Maraş’a gönderilir. Memuriyet hayatından ziyade yazarlık mesleğini sevdiği için Balkan Harbi’nde tuttuğu notlarından oluşan *Meçhul Asker* adlı eserini 1929’dan başlayarak *Vakit* gazetesinde tefrika olarak yayınlar. Tefrikanın devam ettiği sıralarda Ziya Şakir’in tayini İstanbul’a çıkar. Sonrasında 1930 yılında *Kan Dalgası* adlı tefrikasını *Son Posta* gazetesinde ve 1931 yılında da *Yeni Gün* gazetesinde *Bektaşilik* adlı tefrikayı yayınlar. Yazın hayatında bir devamlılık göstermeye başladığı için de memuriyetten istifa eder. Bundan sonra memuriyet gibi dikkat dağıtıcı bir etken olmadığı için kendini tamamen yazı yazmaya odaklar. Ziya Şakir’in en üretken olduğu zaman Cumhuriyet dönemidir. Üstelik memuriyetten istifa ettiği için ek gelir sağlayabileceği hiçbir yer yoktur. Dolayısıyla tüm parasını yazarlıktan kazanır. Üstündeki bu geçim kaygısı yüzünden aynı anda birçok tefrika yazdığı bile olmuştur.

Ziya Şakir, 1949 yılında haftalık olarak yayımlanan *Hak* isimli bir mecmua çıkarmaya başlar. Hak mecmuası yalnızca 6 Haziran 1949-13 Temmuz 1949 tarihleri arasında altı sayı olarak yayımlanmıştır. Bu mecmua dini bir amaç çerçevesinde çıksa da siyasi açıdan da Demokrat Parti ve Celal Bayar’a karşı bir yakınlık göstermiştir. Hak mecmuası, altıncı sayılarından sonra bir daha yayın yapmayacaklarına dair bir

³¹ KARAMAN, a.g.t. s.13

³² GÖÇER, a.g.t. s. 13

bildiride bulunmadıkları için, yayından çekilmelerinin ani bir karara dayandığını söyleyebiliriz.

Ziya Şakir'in siyasi yönüne geldiğimizde ise; onun siyasete hiçbir zaman bulaşmak istemeyen biri olduğunu görmekteyiz. Ancak gördükleri karşısında sessiz kalamadığı için siyasi hayatta da aktif bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Zira Halep'e giderken Abdülhamid yönetiminden kaçan kişileri bizzat görmesi de onda muhalif duygular uyandırmıştır. Bu sebeple gizli bir cemiyet olan Cemiyet-i İnkılabiye'ye üye olur. Cemiyetin yegâne amacı *“Sultan Abdülhamid'i dördüncü oğlu Şehzade Burhanettin Efendi lehine saltanattan feragate mecbur etmektir.”* Ziya Şakir böyle bir amacı taşıyan cemiyete üye olduktan sonra cemiyet namına kısa aralıklarla çıkarılan *“Mecmua-i İnkılabiye”* adlı mecmuanın da neşrini üzerine almıştır.³³ Ziya Şakir bu mecmuada yazılarını yazmaya başlar. II. Abdülhamid döneminde ihtilalci cemiyetlerden birine üye olmanın ve bu cemiyet adı altında yayın yapmanın zindana atma gibi cezaları olmasına rağmen Ziya Şakir; bu tür faaliyetlere katılmaktan çekinmemiştir. Bir süre sonra da Cemiyet-i İnkılabiye'nin Prens Sabahattin grubu ile yakınlaşması sonucu Ziya Şakir de İttihat ve Terakki'ye karşı bir yakınlık duyar.

Ziya Şakir, hukuk mektebine devam ederken Üsküdar'da Münif Paşa bile birlikte kalmaktadır. Yine bu bölgede yaşayan Avukat Mustafa Baha Bey ile tanışınca İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne de katılmaya karar verir. Böylelikle Ziya Şakir, iki cemiyete birden üye olmuştur.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ziya Şakir, siyasi olaylardan kendini çeker. Çünkü Meşrutiyet'in ilanından sonra oluşan havadan hoşlanmamış, Mısır'a kaçmasına sebep olacak olan yazıyı yazarak İttihat ve Terakki'ye muhalif olarak anılmıştır. Bahsedilen yazı *Genç Türk Gazetesi*'nde Talat Paşa'ya yazdığı açık mektuptur.³⁴ Ziya Şakir, *Talat Paşa'ya yazdığı bu mektubun akabinde Ahmet Samim'in akıbetine uğramamak ve velveleli bir vakaya sebep olmamak için arkadaşları tarafından İstanbul'u terk etmeye zorlanmıştır.*³⁵ Mektup yayımlandıktan sonra *Genç Türk* gazetesinin toplatılmasına karar verilmiştir. Ziya Şakir hakkında da yakalama emri

³³ GÖÇER, a.g.t. s.17

³⁴ KARAMAN, a.g.t. s.14

³⁵ GÖÇER, a.g.t. s.21

çıkar. *Başlatılan takibatta 17 Ocak 1911’de Ziya Şakir’in Mısır’a kaçtığı tespit edilmiştir.*³⁶

Ziya Şakir, bir süre Mısır’da kalıp tekrar İstanbul’a dönünce tutuklanır. Hasan Eryüksel’in, Ziya Şakir ile yaptığı röportaja baktığımızda mahkeme sonucunda *“yazdığı yazılarda bir cürüm görülmediği için mahkûm edilmediğini ancak idareten kaydı ile sürgün edildiğini”*³⁷ bilgisine ulaşırız. Ancak daha önce Ziya Şakir’in *Genç Türk* gazetesinde yazdığı yazıda dâhiliye nazırı Talat Bey’e karşı hakarete dayanan ifadeler kullandığı ve halkı kışkırttığı gerekçesiyle tutuklanır. Bunun üzerine 3 Temmuz 1911 tarihinde Kastamonu’ya; ardından da Sinop’a sürgün edilmiştir. Ziya Şakir’in Sinop’ta sürgün bulunduğu dönemde ikinci defa *Dâhiliye Nezaretine gelen Talat Paşa af çıkararak Ziya Şakir’i İstanbul’a gelmek üzere serbest bırakmıştır.*³⁸ Sonrasında Talat Paşa, Ziya Şakir’e barışma teklifinde bulunur ve memuriyete atamayı teklif eder. Fakat Ziya Şakir, memuriyet hayatını sevmediği için bu teklifi kabul etmez. Bu sefer Talat Paşa, *Hak* gazetesinde başmuharrir olarak çalışmasını ve her gün kendisini ziyaret ederek hükümetin isteği doğrultusunda yayınlar yapabileceğini söyler. Ziya Şakir de başlangıçta bunu istemese de sonrasında gazetede yazmayı kabul eder. Fakat siyasetten uzak durmayı ısrarla istediği için bir süre sonra istifa eder.

*Trablusgarp Savaşı’nın devam ettiği sıralarda yeni bir savaş baş gösterir ve Ziya Şakir de kardeşiyle birlikte savaşa katılmak ister. Ancak dönemin siyasal çekişmeleri karşısında orduya alınmayacaklarından ve İttihatçılıkları nedeni ile başlarına bir olumsuzluk geleceğinden çekinerek Bursa’ya gidip orada Bursa Gönüllü Taburunun Dördüncü Bölüğüne katılmayı başarmışlardır.*³⁹

Ziya Şakir, savaşta bacağından ağır bir şekilde yaralanır. Onun hastaneye yattığı sıralarda Edirne düşmüş ve esaret başlamıştır. Esir oldukları iki buçuk aylık bir sürenin ardından Ziya Şakir ve kardeşi kaçarak İstanbul’a gelirler. Savaş bittiğinde ise İttihatçılardan biri olduğu için tutuklanır ve ardından Eskişehir’e sürgün edilir.

Ziya Şakir Kurtuluş Savaşı yıllarında da bir süre Bursa’da görev almıştır. Bursa işgal edildiğinde ise Sivas’a gitmiştir. *Sivas’a gittikten sonra orada kurulması kararlaştırılan Temyiz Mahkemesinin İstida Şubesi Başkâtipliğinde dört ay kadar*

³⁶ GÖÇER, a.g.t. s.21

³⁷ ERYÜKSEL, a.g.e. s.19

³⁸ GÖÇER, a.g.t. s.23

³⁹ GÖÇER, a.g.t. s.25

*görev yapmış ancak sonra istifa etmiştir.*⁴⁰ Savaşlar bitip Cumhuriyet'in ilanına yakın zamanlarda ise yeniden İstanbul'a dönmüştür.

Cumhuriyet Dönemi'ne baktığımızda ise Ziya Şakir; Demokrat Parti'nin kurulmasıyla birlikte siyasete biraz yaklaşmıştır. Ayda Üstündağ'ın kitabına baktığımızda kendi isteğiyle siyasete girmediğini görmekteyiz:

*“Her zaman politikadan uzak kalmak istedi. Celal Bayar'ın ısrarı ile Sivas'ta milletvekilliğine adaylığını koymuştu. Bu işin üstesinden gelmeye ne maddi gücü ne de niyeti vardı. Esasında merkezden aday göstermek istedilerse de himmetle gelen nimet insana mihnet yükler diye kabul etmedi. Siyasetin ne olduğunu da çok iyi biliyordu. Ama politika asla ona göre değildi.”*⁴¹

Ziya Şakir, 1950 ile 1955 yılında yapılan yerel seçimlerde de Demokrat Parti tarafından İstanbul Belediye Meclisi için Fatih'ten aday gösterilmiş ve seçilmiştir.⁴² Bu görevini de ölünceye kadar sürdürür.

Ziya Şakir 22 Aralık 1959 yılında hayata gözlerini yummuştur. Balkan Savaşı'ndan hatıra kalan bacağındaki yarası hiçbir zaman iyileşmediği için kansere dönüşmüş ve çok fazla acı çekmesine sebep olmuştur.

2.4.Edebi Kişiliği ve Kullandığı Müstear İsimler:

Ziya Şakir'in yazmaya olan ilgisi öğrencilik yıllarına dayanır. Lise yıllarındayken bu ilgisini şiir yazmaya başlayarak dışa vurmuştur. Hatta o kadar çok şiir kaleme alır ki arkadaşları ona “şair” lakabını verir. Şiirlerini yayımlamaya başladıktan sonra başarıya ulaşamaması onu şiir yazmaktan uzak tutar. İlerleyen zamanlarda da yazarlığıyla ön plana çıkınca hiçbir yerde şiir yayımlamaz.

Ziya Şakir, daha çok romancı kimliğiyle tanınmakla beraber; senaryo yazarı, biyografi yazarı, gazeteci ve fikir adamı olarak da bilinir. Geçimini yazarlıktan sağlaması sebebiyle de aynı anda birçok eseri tefrika ettiğini söyleyebiliriz. Üstelik bu durumdan da hiç şikâyetçi değildir. Güngör Göçer'in, Ayda Üstündağ ile yaptığı röportajdan Ziya Şakir'in çalışkanlığına dair şu bilgilere ulaşabiliriz:

⁴⁰ GÖÇER, a.g.t. s.26

⁴¹ ÜSTÜNDAĞ, a.g.e. s.24

⁴² GÖÇER, a.g.t. s.28

“Yaz ve kış, masama randevu vermiş gibi, gece tam saat dörtte onun başında bulunurum. Refikam uykudan kalkıncaya kadar, fasılasız yazarım. O, odama girdiği dakikadan itibaren yazmak hitam bulmuştur.”⁴³

Ziya Şakir, eserlerini Osmanlıca olarak yazmaktan çok memnundur. Zira Cumhuriyet döneminde yapılan harf inkılâbından sonra bile yazılarını Osmanlıca olarak kaleme almaya devam etmiştir.⁴⁴ Fakat eserleri, gazete ve dergilerde yeni harflerle tefrika edilmiştir. Ziya Şakir’in yazın hayatı boyunca eserlerini çıkarttığı gazete ve dergileri Güngör Göçer’in tezinden aldığımız şu bilgilerle sıralayabiliriz:

“Ziya Şakir’in Osmanlı döneminde yazdığı gazete ve dergiler şunlardır: İrtika, Terakki Mecmuası, Çocuklara Mahsus Mecmua, Hanımlara Mahsus Mecmua, Hak, Yeni Edirne, Genç Türk, Ertuğrul.⁴⁵ Ziya Şakir’in Cumhuriyet döneminde yazı yazdığını tespit edebildiğimiz gazete ve dergiler ise şunlardır: Son Telgraf, Son Posta, Tasviri Efkar, Son Saat, Yeni Köroğlu, İkdâm, Yarımâyet Mecmuası, Yeni Gün, Hakikat, Tan, Hak, Halk, Milliyet, Dede Mecmuası, Vakıf, Bugün, Cumhuriyet, İstanbul Postası, Tarihten Sesler, Yeni Tarih Dergisi, Resimli Tarih Mecmuası, Büyük Doğu, Modern Türkiye Mecmuası.”⁴⁶

Ziya Şakir’in birçok gazete ve dergide eserlerini yayımladığını görmekteyiz. Bunun yanında bütün eserlerinin toplamının 200’ü aştığını da belirtmemiz gerekir. Ziya Şakir hakkında bilgi verdiğimiz “Birinci Bölüm”ün sonunda, yazarın eserlerini, yayınlarıyla birlikte tablo halinde göstereceğiz.

Ziya Şakir, siyasetten uzak durduğu dönemlerde farklı edebi türlerde de eserler verir. Örneğin II. Meşrutiyet’in ilanı sonrasında yazdığı piyesler, Mısır’a kaçtığı dönemde yazdığı senaryo ve sinema sanatına yönelmesi, siyasal mücadeleden uzak durduğu dönemlerin ürünüdür. Ziya Şakir bunların dışında roman ve biyografi alanlarında da eserler vermiştir.⁴⁷ Ancak biyografi türünde ele aldığı kişilerin yalnızca hayatını anlatmak yerine, edebi bir üslupla onların hayatını öyküleştiren anlatır. Böylelikle onun edebi kişiliği bütün eserlerinde yankı bulmaktadır. Özellikle tarihte öne çıkan şahsiyetleri ele aldığı için eserlerini “tarihi roman” olarak da nitelendirebiliriz. Ziya Şakir’in biyografi türünde verdiği eserler de Güngör Göçer tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

⁴³ GÖÇER, a.g.t. s.30

⁴⁴ GÖÇER, a.g.t. s.7

⁴⁵ GÖÇER, a.g.t. s.15

⁴⁶ GÖÇER, a.g.t. s.16

⁴⁷ GÖÇER, a.g.t. s.63

*Haz. Muhammed'in Hususi-İlmî ve İctimai Hayatı, Halid Bin Velid, Allah'ın Arslanı Ali, Eyüp Sultan, Horasanlı Eba Müslim, Hz. Fatma, Hz. Mevlana, Atatürk, Alemdar Mustafa Paşa, Battal Gazi, Celal Bayar'ın Hayatı ve Eserleri, Cezzar Ahmet Paşa'nın Hayatı, İsmet İnönü'nün Hayatı, Mahmut Şevket Paşa, Nasrettin Hoca'nın Hayatı ve Hikâyeleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Türk Şeyhülislamı Molla Fenari, Sarı Saltık, Şah İsmail, Tepedelenli Ali Paşa, Yakın Tarihin Üç Büyük Türk Adamı Talat, Enver, Cemal Paşalar.*⁴⁸

Bu eserler arasında Atatürk, Celal Bayar, İsmet İnönü ve Nuri Demirağ hakkında yazdığı eserler, modern anlatıma yakın olması dolayısıyla dikkat çeker.

Ziya Şakir, bu eserlerinin yanında maddi kaygı içinde olduğu için birçok macera ve aşk romanı da yazmıştır. Çünkü gelirini yalnızca yazdıklarından kazandığı için yazılarında bir süreklilik sağladığını söyleyebiliriz. Bu eserlerin bazılarını kendi ismiyle; bazılarını da müstear ismi olan Z. Melek adıyla yayımlamıştır. Eserlerini genellikle 1940-1945 yılları arasında, *İstanbul Maarif Kitaphanesi* aracılığıyla yayımlamıştır. Bu yıllarda ilgi gören konular daha çok aşk ve macera olduğu için Ziya Şakir de özellikle bu konular üzerine eğilmiştir. Bu dönemde yayınevleri ve yazarlar arasında millî romanlar, ucuz hikâyeler, polisiye romanlar ve macera romanları türlerinde bir yarış yaşanmaktaydı. Ziya Şakir de bu yarışa katılan yazarlardan birisidir. Ziya Şakir'in müstear isimle yayımladığı bazı romanlar aşağıda verilmiştir:

Asri Bakireler, Aşk Hasreti, Beyaz Kelebek, Bir Tangonun Romanı, Bizim Daktilo, Macera Peşinde Kiralık Kalp, Şark Yıldızı Selma, Büyük Macera, Davut ile Bat Şeva, İhanetin Cezası, Yerebatan Cinayeti, Vicdanından Af Dile, Beni Anlıyamadın, Sönmeyen Ateş.

Ziya Şakir'in bu romanları müstear isimle yazma sebebi olarak; isminin aşk ve macera romanı yazarı olarak anılmasını istemediğini gösterebiliriz.

Bu eserlerin dışında Ziya Şakir'in isimsiz olarak yayımladığı romanları da vardır. Bu romanların Ziya Şakir'e ait olduğunu ise; Hasan Eryüksel'in Ziya Şakir ile yaptığı röportajından elde ettiğimiz bilgiler sonucunda anlayabiliriz:

Daktilo Leman'ı Nasıl Kaçırdılar, Beyoğlu Batakhaneleri, Sahibinin Sesi, Hindistan'da Bir Türk Kızının Başından Geçenler, Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler, Issız Ada: Beş Türk Kızının Maceraları, Amerika Vahşileri Arasında Bir Türk Kızı, Tövbe: Günahkâr Bir Kadının Nedameti, Sahipsiz

⁴⁸ GÖÇER, a.g.t. s.64

Elmas, Namus İçin, Aşk Uğrunda- Parasız Devriâlem, Sönmeyen Aşk, Yaşamak İstiyorum: Bir Genç Kadının Başından Geçenler.

Ziya Şakir'in bu romanları genellikle başını derde sokan kadınları ele almaktadır. Ziya Şakir, kendi kızı olan Ülkü'ye yapamadığı babalık görevini, romanlarını okuyan kızlara yapmaktadır. Eserlerinde babacan bir edayla okuyucuya seslenme sebebi de bu yüzdendir. Kızların ailelerini dinlemedikleri için başlarına neler geldiğini öğüt vererek yazar. Aynı zamanda bu eserlerde anlatılan bazı kadınlar ahlaki değerlerin ötesindedir. Dolandırıcılık veya metreslik yapan kadınlara da rastlanır. Ancak romanın sonunda o kadınlar da yaptıklarından dolayı pişmanlık duyar ve Ziya Şakir yine okuyucuya öğütler vererek romanlarını sonlandırır.

Ziya Şakir'in kullandığı müstear isimler birden fazladır. B. Fenkli, Bahtiyar Fenkligil, M. Melek, Z. Melek, M. Ziya, Hamit Nuri ve Z.Ş isimlerini sayabiliriz. Ancak bunların arasında en çok Z. Melek müstear ismiyle eserler verdiğini söyleyebiliriz. Bu kadar farklı isim kullanmasının iki sebebi vardır: Birincisi, yazdığı macera ve aşk romanlarıyla anılmak istemediği için, müstear isimle veya isimsiz olarak yayımlar. İkincisi de II. Abdülhamid döneminde baskıcı hareketlerin olmasıdır. *Ziya Şakir ayrıca müstear isimlerini bir gazetede ya da birden çok yerde aynı anda tefrikalar çıkarabilmek yani geçim kaygısı için de kullanmıştır.*⁴⁹

Ziya Şakir'e ait roman, tarih kitapları ve diğer türden eserlerin; hangi yayın veya gazetede yayımlandığı, Hasan Eryüksel'in Ziya Şakir ile olan röportajını derlediği kaynaktan edindiğimiz bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

2.5 Eserler Tablosu:

ESERİN İSMİ	GAZETE VEYA MECMUANIN İSMİ
Meçhul Asker	Vakit
Kan Dalgası	Son Posta
Bektaşilik	Yeni Gün

⁴⁹ KARAMAN, a.g.t. s.18

Abdülhamid'in Son Günleri	Son Posta (kitap halinde çıkmış)
Şark Yıldızı (roman)	Son Posta (kitap halinde çıkmış)
Maktul Vezirler	Cumhuriyet (kitap halinde çıkmış)
Sultan Reşad ve İttihadçılar	Son Telgraf
Bizim Daktilo (roman)	Son Posta (kitap halinde çıkmıştır)
Ömer Hayyam (senaryo)	Son Posta (kitap halinde çıkmıştır)
Otuz Sene Evvel Bizi İdare Edenler	Son Posta (kitap halinde çıkmıştır)
İttihad ve Terakki Tarihi (5 kısım)	Son Posta
Gâvur Mehmet'in Maceraları'ndan (Büyük zabıta romanı)	Son Posta ve Son Saat
Karayürek Çetesi	Son Posta
Yedi Aşıklar Şirketi	Son Posta
Cibali Zindanları	Son Posta
Kara Cehennem (tarihi roman)	Son Posta
Kiralık Kalb (macera romanı)	Son Posta (kitap halinde çıkmıştır)
Hilâl ve Zambak (büyük tarihi roman)	Son Posta (kitap halinde çıkmıştır)
Poyraz Ali (büyük tarihi roman)	Son Posta (kitap halinde çıkmıştır)
Beşinci Murad	Yedi Gün mecmuası
Esmer Gül (büyük tarihi roman)	Son Posta
Avaroğlu (tarihi roman)	Yarımay mecmuası

Osmanlı Saltanatı Göçerken (inkılâp tarihi)	Son Posta
Osmanlı Saltanatı Göçerken (2'nci cild)	Tan
Yalnız Genç Kızlar İçin	Son Posta
Maktul Kadınlar (tarihi)	Resimli Perşembe mecmuası
Endülüs Şövalyesi	Son Posta
Zindan Köşelerinden, Yıldız Sarayına	Son Posta
Bir Saray Faciası	Son Posta
Cinci Hoca	Tan (kitap çıkmıştır)
Saltanatın Son Günleri (inkılâp tarihi)	Tan
Ölüm Mangası (büyük tarihi roman)	Son Posta
Veliahd, Yusuf İzzettin	Son Posta
Büyük Türk İnkılâbı	Tan
Meşrutiyet Devrinde Muhalefet	Tan
Şehzade Halil'in Sergüzeşti	Tan
Çarlar Ülkesinde Bir Türk Zabiti (büyük tarihi roman)	Son Posta
Mis Eston (tarihi roman)	Tan
Acı Hakikatler (inkılâb tarihi)	Tan
Kerbelâ Vak'ası	Tan (kitap çıkmıştır)
Hürriyet ve İtilâf Fırkası	Tan

1317 (Türk-Yunan Harbi)	Son Telgraf
Yıldız Sarayında 33 Sene	Son Posta (kitap çıkmıştır)
Ertuğrul Gemisi Nasıl Battı?	Son Posta
Efelerin Tarihi	Kitap
Tarihden Büyük Aşklar	Kitap
Hatice Sultan (tarihî büyük roman)	Son Posta
Cellât Kara Ali	Köroğlu
Abdülhamid Devrinde, Mahbes ve Menfa Hayatı	Son Telgraf
Sultan Aziz'in Ölümü	Son Posta
Ebamüslim Horasanî	Tan (kitap çıktı)
Mezhepler Tarihi	Kurun (kitap çıktı)
Battal Gazi	Son Posta (kitap çıktı)
Bir Haremağasının Hatıraları	Son Posta
Aziziye Tabyası (tarih)	Erzurum'da Doğu gazetesi
Türkler Karşısında Napolyon Ponapart	Sabah (kitap çıktı)
Şeyh Şamil	Tan
Bomba Vak'ası	Halk gazetesi
Mahmud Şevket Paşa	Son Posta (kitap çıkmıştır)
Eba Müslim'in İntikamı-Bağdat'ın Son Günleri	Son Posta (kitap çıkmıştır)

Üç Boz Atlı Timurlenk	Son Posta (kitap çıkmıştır)
28 Sene Çırağan Sarayında (Sultan Murad'ın Hayatı)	Tan
Kırık Madalya (tarihî roman)	Son Posta
Tanzimattan Sonra Hapis ve Sürgün	Son Telgraf
Casus Melek Hanım Kimdir?	Son Posta
Meşhur Eşkıyaların Tarihi	Bugün gazetesi
Nasrettin Hoca'nın Tarihi	Kitap
Atatürk Hayatı ve İnkılapları	Kitap
Bektaş Voyvoda	Köroğlu
Püskülsüz İsmail	Son Posta
Hazreti Muhammed	İkdam (kitap)
Vistol Nehri Boyunda, Türk Atlıları	İstanbul Postası
Akdenizde Türkler	Son Telgraf
Bizans Ordusunda Türk Kumandanları	Hakikat
Allahın Aslanı Ali	İkdam
Âli Resul	İkdam
Osmanlı Tarihinde Türkler ve İngilizler	Cumhuriyet ve Larepüblük
Hazreti Mevlâna	İkdam (kitap çıktı)
Asrı Saadette İslam Ordusunun Harpleri	İkdam
Baysan (Tarihî büyük roman)	İkdam

Siyasi Fırka Reislerinin Hayatları	Tasfiri Efkâr
Hazreti Muhammed'in Hususî İctimaî ve İlmî Hayatı	İkdam (kitap çıktı)
Tahire (Bâbı Mezheb'in Tarihi	İkdam
Fatih İstanbul'u Nasıl Aldı	Vatan (kitap çıktı)
Mikado ve Sultan Hamid	Vatan (kitap çıktı)
Cihan Harbine Nasıl Girdik?	Taviri Efkâr (kitap çıktı)
Cihan Harbini Nasıl İdare Ettik?	Taviri Efkâr (kitap çıktı)
Katircioğlu	Köroğlu
Yalım Efe	Köroğlu
Tarihten Korkmayanlar	Tasviri Efkâr (kitap çıktı)
Fatih Hayatı	Son Posta
Bektaşî Nefesleri	Kitap
Nefesler ve Mersiyeler	Kitap
Bektaşî Fıkraları	Kitap
Kalender Çelebi	Köroğlu
Sarı Saltık	Köroğlu
Çayır Güzeli (Büyük roman)	Son Posta (kitap çıktı)
Şahane Aşk	Son Posta
Kahbenin Piçi	Son Posta
İki Saray Cinayeti	Son Posta

Osmanlı Tarihinde Mey ve Mahbub	Son Saat
Dervişler Saltanatı	Son Telgraf
Mukaddes Kazan	Son Posta - İzmir
Mithat Paşa	Son Telgraf
Büyük Kabina	Son Telgraf
Gavur Mehmed'in Maceraları: Galata Batakhaneleri	Son Saat
Aynaroz Manastırları	Son Saat
Beyaz Et Ticareti	Son Saat
Yahudi Tarihi	Millet Mecmuası
Edirne Müdafaası (Tarih)	Son Telgraf
Asri Saadet Kadınlar	Son Telgraf
Sevmek ve Kendini Sevdirmek San'atı	Son Saat
Bizans Kartalı	Son Saat
Mezhepler ve Tarikler	Son Telgraf

Bu kitaplardan başka yine Ziya Şakir tarafından yazılan ve Maarif Kitaphanesi tarafından basılan eserlerin bazıısı “Z. Melek” bazıısı da “Bahtiyar Fenkliligil” gibi imzasız olarak yayımlanan kısa romanları da mevcuttur:

Sahibinin Sesi

Bir Tangonun Romanı

Beyaz Kelebek

Hindistan'da Bir Türk Kızının Maceraları

İssız Ada: Beş Türk Kızının Macerası

Tövbeler...

Aşk Hasreti

Sahipsiz Elmas

Yerebatan Cinayeti

Aşk Uğrunda – Parasız Devriâlem

Sönmeyen Aşk

Yaşamak İstiyorum

Beyoğlu Batakhaneleri

3. ROMANLARIN TAHLİLİ

3.1. Tarihi Romanlar

3.1.1. Bir Harem Bestekarı Sadullah Ağa

3.1.1.1. Eserin Tanıtımı:

4 Şubat 1944 yılında yazılan ve on üç bölümden oluşan roman 84 sayfadan mürekkeptir. Konu olarak da III. Selim tarafından yeteneği keşfedilen bir bestekâr ele alınmaktadır.

3.1.1.2. Özet:

III. Selim bir akşam Küçüksu koyuna bakan sarayının balkonunda mehtabı seyreder. Yanına en sevdiği cariyesi olan Mihriban gelince padişahın neşesi artar. Birden deniz kıyısına yakın bir sandaldan fevkalade bir ses iştilir. Sadullah adlı bestekâr, o akşam kendi yazdığı şarkılardan birini seslendirmektedir. Padişah bu sesin sahibini çok merak eder ve hemen o kişinin yanına getirilmesini emreder.

Bostancıbaşı deniz kıyısına iner ve sandaldaki bu adama kıyıya çıkmasını söyler. Sadullah, rahatsızlık verdiği düşüncesiyle sandalıyla başka bir yere gideceğini ifade eder ancak, Bostancıbaşı padişahın kendisini çağırdığını söyleyince Sadullah'ın içini bir korku kaplar. Kıyıya çıkınca padişahın yanına gitmemek için adeta Bostancıbaşına yalvarır. Fakat emrin yerine getirilmesi gerektiği için beraber padişahın yanına giderler.

Sadullah, padişahın huzuruna çıkar çıkmaz özür diler, ayaklarına kapanır. III. Selim onu yerden kaldırır ve kendisinin çok kıymetli bir sanatçı olduğunu, yerlerde sürünmemesi gerektiğini ve bir şarkı okumasını buyurur. Sadullah şaşırır ancak emri yerine getirir:

“O gül endam bir al şala bürünsün, yürüsün

Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün, yürüsün” (Şakir, 2011: 23)

şarkısını okur. III. Selim, Şair Enderunlu Vâsıf'a ait bu beyti kimin bestelediğini sorunca kendi bestesi olduğunu dile getirir. Padişah, Sadullah'ın hak ettiği mertebeye gelmesi gerektiğini söyler ve onu saray bestecilerinin yetiştiği gruba dâhil eder.

Sadullah Ağa'nın yeteneğini ilerletmesi için musiki meşkhanesine gönderilir. Meşkhanenin başmuallimleri olan Dede İsmail Efendi ile Neyrenbaşı Çalılı, Sadullah Ağa'ya yardımcı olmaya başlarlar. Günler geçip Sadullah Ağa kendini ilerletmeye başlayınca önemli musikişinaslar arasına girer ve hatta III. Selim, onu saray fasıllarına iştirak ettirir.

Dilhayat adlı cariye de III. Selim'in şehzadelik zamanlarından beri sarayda bulunup musiki fasıllarını yönetmektedir. Dolayısıyla kendisini ayrıcalıklı olarak görür. Ancak III. Selim'in ayrı bir ilgi duyduğu Mihriban da müzik yeteneğini geliştirmeye başlayınca Dilhayat'ın karşısına rakip olarak çıkar. Diğer yandan padişahın emriyle, Mihriban'ı Sadullah Ağa çalıştırmaya başlayacaktır. Padişahın en gözde cariyesine duyduğu özel ilgiyi fark etmeyen Sadullah Ağa da, Mihriban'ın sesinin güzelliğine ve kendisine kapılmaya başlar. Mihriban da içten içe Sadullah Ağa'yı sever ancak padişahın tepkisinden korkar.

Bir padişahın cariyesine evlilik teklif etmesinin garip karşılanacağını bilen Selim, tüm bunlara rağmen Mihriban'a olan aşkını itiraf etmeye hazırlanır. Ancak Mihriban'ı kıskanan Dilhayat ve diğer cariyeler birlik olup Mihriban ile Sadullah Ağa'nın birbirini sevdiğini söylerler. Bunu öğrenen Selim, Sadullah'ın öldürülmesini ve Mihriban'ın da zindana atılmasını emreder.

Aradan sekiz ay geçer. Musiki fasılların birinde padişahın hiç duymadığı bir beste çalınır. Padişah bu bestenin kime ait olduğunu çok merak eder. Sait Efendi utana sıkıla Sadullah Ağa'ya ait bir beste olduğunu söyleyince Selim, büyük bir pişmanlığa düşer. Böyle büyük bir bestekârı gaflet anında öldürttüğü için ağlamaya başlar. Ancak Sait Efendi, padişaha müteessir olmaması gerektiğini, sekiz ay önce ölüm emrini yerine getirmediğini itiraf eder. Padişah bu duruma çok sevinir ve hemen Sadullah ile Mihriban'ı yanına çağırır. Bu iki aşığın düğününü yaptıktan sonra eski güzel günlere geri dönerler.

3.1.1.3. Romanın Zihniyeti: Zihniyet; bir romanın yazıldığı dönemin siyasi, sosyal, ideolojik, felsefi vb. yapı unsurlarını içinde barındırır. Döneme hâkim anlayış ne ise; dolaylı ya da doğrudan eserde zuhur etmektedir. Şerif Aktaş zihniyet için şunları söyler: “Edebiyatla ilgili çalışma ve incelemelerin başına edebî metnin yazıldığı dönemle alakalı tarihî ve sosyal yapıyı, düşünce hayatını aksettiren yazılar ortaya koymak adeta mecburiyet halindedir. Topluma hâkim askerî, idarî, felsefî, adlî

güçler, rejimle ilgili düşünceler, uygulanan sosyal hayat düzeni, kanunlar, ileri sürülen düşünceler, din ve eğitimle ilgili uygulanan ve ileri sürülen teklifler, ticarî hayatı idare eden prensipler birlikte bir zevk ve anlayışa vücut verirler.”⁵⁰

“*Bir Harem Bestekârı Sadullah Paşa*” adlı romanın zihniyeti; III. Selim zamanında sanata ne kadar ehemmiyet verildiğini gösterme amacı taşımaktadır.

3.1.1.4. Olay ve Olay Örgüsü: Olay, olay örgüsünü oluşturan parçalardan birine denir ve anlatmaya bağlı metinlerin temel taşını oluşturmaktadır. Bu türdeki metinlerde merak unsuru ön planda tutulmak istendiği için bir akıcılığa ihtiyaç vardır ve bu da olaylar sayesinde gerçekleşir. Olay örgüsü de; romanın akışını oluşturan olayların kronolojik olarak sıralanışdır. Olaylar arasında bağlantı kurma eylemidir. “*Bir Harem Bestekârı Sadullah Ağa*” adlı romanda olay, baştan sona sanata verilen önem şeklinde öne çıksa da gizli bir aşk hikâyesi de kendini hissettirmektedir. Olay örgüsü ise 10 başlık altında toplanmaktadır:

1. Sadullah Ağa’nın sandalda şarkı söylerken III. Selim’in onun sesini duyup saraya çağırması.
2. Sadullah Ağa’nın yetenekli olduğu için Enderun Hümâyûnu’na alınması.
3. Sadullah Ağa’nın önemli isimlerden ders aldıkça yeteneğini geliştirmesi.
4. Mihriban’ın müzik yeteneğiyle –Dilhayat başta olmak üzere- diğer cariyelerin önüne geçmesi.
5. Sadullah Ağa’nın Mihriban’a verdiği müzik dersleri sayesinde birbirlerine karşı duygularının olması.
6. III. Selim’in Sadullah ile Mihriban’ın aşkını öğrenmesi.
7. Mihriban’ın zindana atılması; Sadullah Ağa’nın ise ölüme mahkûm edilmesi.
8. Aradan geçen uzun bir zamandan sonra III. Selim’in bir fasılda duyduğu bestenin Sadullah Ağa’ya ait olduğunu öğrenmesi ve ölüm emrinden dolayı ağlaması.
9. Sait Efendi’nin, Sadullah’ı öldürtmediğini itiraf etmesi.
10. III. Selim’in âşıkları tekrar kavuşturup düğünlerini yapması.

50 Şerif, AKTAŞ, “Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili”, *Kurgan Edebiyat*, Ankara 2013, s. 37-38

3.1.1.5. Şahıslar Kadrosu: Romanda olayların akışını sağlayan en önemli unsur insandır. Roman, bir insan sanatıdır; dolayısıyla kişisiz ya da kişiye özgü niteliklerin olmadığı metin roman adını alamaz.⁵¹ Kişi kadrosu çoğunlukla insanlardan oluşsa da bazen cansız varlıklara da yer verilebilir. Roman türünde en çok “insan”ın tercih edilme sebebi ise; hareketliliği sağlayan bir varlığa ihtiyaç duyulmasıdır. “Bir Harem Bestekârı Sadullah Ağa” romanında da kişiler tamamen insanlardan oluşmaktadır.

Sadullah Ağa: Sadullah’ın ailesi ticaretle uğraşan kişilerdir. Ancak onun narin ve sanatkâr ruhu, ticaretle uğraşmaya uygun değildir. Geçimini aileden kalan bir iki dükkânın kirasıyla sağlamaktadır. Sadullah hem ses güzelliği hem de bestekârlık bakımından yetenekli bir şahıstır. Zira sarayda Enderun Hümayunu’na yükseldikten sonra yeteneğini iyice geliştirme fırsatı bulmuştur. Önemli mertebelere geldiğinde bile mütevazılığı bırakmamış, hiçbir zaman kibirli biri olmamıştır.

III. Selim: 1789 yılında tahta çıkmış 28. Osmanlı padişahıdır. Romanda sanatçı kişiliğiyle ön plana çıkmakla birlikte sanata verdiği değer de okuyucuya sunulmaktadır. III. Selim yazdığı şiirlerde “İlhamî” mahlasını kullanmış bir padişaktır. Romanda da tevazuyu çok sevdiğine ve bestelerinin eleştirilmesinden hoşlandığına yer verilmiştir.

Mihriban: III. Selim’in en gözde cariyelerinden olup Mısırlıdır. Diğer cariyelerden farklı olarak daha masumane bir karaktere sahiptir. Sanata meyilli olması sebebiyle de padişahın emri üzerine özel ders alıp yeteneğini iyice geliştirmiştir.

Dilhayat: Padişahın cariyelerinden biridir. Mihriban’ın daha ön plana çıkmasıyla gözden düşmüştür.

Diğer Kişiler: Nöbetçi Kalfa, Hazine Dar Usta, Abdûlbaki Dede, Bostancı Baş, Tanburî İsak, Hacı Yusuf Dede, Sır Kâtibi, Sait Bey.

3.1.1.6. Zaman: Romanda kendisine yer verilen olayların geçtiği, olup bittiği, cereyan ettiği nesnel, vaka ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır. (Çetin; 2017, s. 128) “Bir Harem Bestekârı Sadullah Ağa” adlı romanının anlatma zamanı, III. Selim devrini karşılamakla beraber bir yıllık bir süre zarfını içermektedir.

51 Nurullah, ÇETİN, “Roman Çözümleme Yöntemi”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2017, s.144

Romanda geri dönüş tekniği veya çerçeve tekniği kullanılmayıp olaylar kronolojik bir sırada seyretnmektedir. Romanın yazıldığı tarih ise 1944'tür.

3.1.1.7. Mekân: Olayların meydana geldiği sahneye mekân adı verilir. Romanda zamanı ve kişileri tamamlayan en önemli unsurlardan biridir. Bu romanda mekân, cansız bir varlık olarak gösterilmiştir. Yani mekânın simgesel değeri yoktur. Yalnızca olayların sergilendiği bir alan olarak kullanılmıştır. Mekân özellikleri “açık mekân” ve “kapalı mekân” olmak üzere ikiye ayrılır:

Açık Mekân: Sahil, Tophane, Galatasaray, Boğazkesen Yokuşu, Kâğıthane, Çamlıca, Valide Taşlığı, Dolmabahçe rıhtımı.

Kapalı Mekân: Nöbet odası, meşkhane, Sarayburnu, Serdap Köşkü, Topkapı Sarayı, Yenikapı Mevlevihanesi, Kuşhane Kapısı, Seferli Kovuşu, harem dairesi, zindan.

3.1.1.8. Dil ve Anlatım: Romanın dili, 1944 yılında kaleme alınmış olmasına rağmen gayet sade ve anlaşılır bir şekilde yazılmıştır. Ziya Şakir'in anlattığına ve tarihi kaynakların doğruladığına göre; III. Selim tam bir sanat aşığıdır. Kendisi de şiirler yazıp besteler yapmaktadır. Dolayısıyla sanata ve sanatçıya büyük önem vermektedir. Romandaki kişilerin birkaçı gerçek hayattan alındığı için romanın, realist bir çizgide ilerlediği görülmektedir. Romanda “aşk” ve “sanat” konuları ön plandadır:

Sanat: Sadullah Ağa, gerçek hayatta da yetenekli bir söz yazarı ve bestekârdır. Sanata verilen önem, tüm romana yayılmış bulunmaktadır. Gerek padişahın sanata olan duyarlılığı bakımından gerekse cariyelerin bile yetenekli olmalarından; sanatın ne kadar el üstünde tutulduğu sergilenmektedir. Sanatın insanların ruhuna incelik kattığı da bir gerçektir. Zira III. Selim, Sadullah Ağa, Sait Efendi ve Mihriban duygulu kişilerdir. Sanatın inceltmediği tek ruh Dilhayat'a aittir. O da iradesine hâkim olamadığı için kıskançlığına yenik düşmüştür.

Metinlerarasılık: Farklı türdeki metinlerden, romandaki bir düşünceyi desteklemesi ya da örnek verilmesi gerektiği zaman alıntılar yapılabilmektedir. Bu romanımızda da “sanat” kavramı ön planda olduğu için birçok şarkı ve şiirden alıntılar yapılmıştır:

Vechi yâre dūş olan

Âlemde seyran istemez.

Canını cânane teslim eyleyen,

Can istemez. (Şakir; 2011, s. 23-24.)

Makam İsimleri: Romanda dikkat çeken bir diğer kısım da müzik makamı isimlerine yer verilmesidir. “III. Selim, Türk musikisine bir sanat âbidesi hediye etmişti. ‘Rast – Buselik – Hüseyinî’ gibi birbirinden büsbütün birbirlerine zıt olan üç makamı büyük bir maharetle birleştirmiş. Onları birbirine mezcederek ‘Suzi dilârâ’ terhibini vücuda getirmişti.” (Şakir; 2011, s. 33.) Bu alıntıda da Sadullah Ağa’nın maharetini görmekteyiz.

3.1.2. Sultan İbrahim’in Celladı: Kara Ali

3.1.2.1. Eserin Tanıtımı: Cellatlığın yaşayan bir meslek olduğu zamanlarda, hep öldürülen kişilerin hayat hikâyeleri ve sonrasında ölümleri anlatılmıştır. Ancak Ziya Şakir’in kaleminden çıkan bu roman; yazın dünyasında farklı bir yer edinerek bir celladın hikâyesini anlatmaktadır.

3.1.2.2. Özet: Roman, Abazaların Sivas’ı işgaliyle ve halka zulüm etmesiyle başlar. Abazalar, Kara Ali lakaplı genci de yakalar ancak öldürmezler. Kara Ali abazalardan kaçtıktan sonra günün birinde onların ölümünün kendi elinden olacağına dair yemin eder. Bu yüzden intikamını alabileceği en uygun mesleğin cellatlık olduğuna karar verir ve o dönemde hüküm süren IV. Murad’ın celladı olan Süleyman Usta’nın yanına gider. Ona, Sivas’ta yaşanan olayları anlatır ve ağlamaya başlar. Kimseye merhamet göstermeden, en ufak bir pişmanlık bile duymadan insanları öldüren Süleyman Usta bile Ali’nin haline üzülür ve onu yanına çırak olarak alır. Ali, artık Süleyman Usta ile beraber idamlara gider. Bir süre sonra Süleyman Usta gerçekten yaşlandığının farkına varınca işlerinin hepsini Ali’ye devreder ve kendini tamamen içkiye verir. Birkaç gün sonra Süleyman Usta’nın vücudu artık dayanamaz duruma gelir ve bir sabah Ali onu yerde baygın şekilde bulur. Süleyman Usta ölmüş, yeni cellat da Ali olmuştur.

Dönemin padişahı olan IV. Murad, Cellat Ali’ye sık sık ihtiyaç duyar. Çünkü padişah, insan öldürtmeyi adeta bir zevk haline getirmiştir. Alkol ve tütün ürünlerini yasakladıktan sonra bizzat sokakları dolaşmaya başlar. Yanında Cellat Ali’yi de gezdirir; eğer kurala uymayan bir kişi görürse ya kafasını koparttırır ya da boğdurtur.

Bir gün IV. Murad, Şair Nefî'nin divanını okurken gök gürler ve padişah gök gürültüsünün sebebini Nefî'nin hicivlerle dolu olan divanına bağlar. Şairi yanında çağırıp bir daha hiçbir konuda hiciv yazmamasını emretse de sivri dilli şair, bu buyruğu yerine getirmez. Böylelikle Nefî de padişahın kurbanlarından biri olur.

Aylar sonra Kara Ali'nin kılıcı altına, Sivas'ı yakıp yıkan Abazalardan biri gelir. Uzun zamandır bu anı bekleyen Ali, gözünü bile kırpmadan onu öldürür. Artık içi soğur ve cellatlığı bırakmaya karar verir. Bir an düşündükten sonra cellatlık dışında bir iş bulamayacağı kararına varır. Çünkü bileklerine kadar kana bulanmıştır ve bu meslek sayesinde devletin ileri gelen adamlarına bile önünde diz çöktürmektedir.

Aradan beş yıl geçer ve bir gün IV. Murad'ın ölüm haberi duyulur. Cellat Ali bu duruma çok üzülür çünkü padişahla yaptıkları gece gezmelerini ve beraber adam öldürmeyi özleyecektir. IV. Murad yerine Sultan İbrahim çıkar. Cellat Ali'nin içine bir kurt düşer çünkü bu yeni padişahı tanımadığı için kendisine ne kadar sürede bir ihtiyaç duyulacağını bilmez. Aradan aylar geçmiş ve Ali, yeni padişah döneminden bu yana hiç adam öldürmemiştir. Üstelik geçim sıkıntısı çekmeye de başlar. Lakin bir gün saraya doğru gezintiye çıktığı vakit saray muhafızları ona ihtiyaç duyulduğu haberini verir. Ali hemen eve gider ve idam araçlarını yanına alır. Sultan İbrahim, IV. Murad'dan daha gaddar bir padişaktır. Ali, Sultan İbrahim'i daha çok sevmiştir çünkü IV. Murad gibi öldürülecek adamların bir kısmını kendisi öldürmemektedir. Bütün işi Cellat Ali yapar ve gün geçtikçe öldürme eyleminden daha da zevk almaya başlar.

Aradan biraz zaman geçer halk adeta yoksulluğun pençesine düşer. Çünkü Sultan İbrahim, zevk ve zinadan başka bir şey düşünmemektedir. Halka ek vergiler bağlar, kendisini uyaranların sonu ise; Cellat Ali'nin kılıcında biter. Üstelik haksız yere o kadar çok insan öldürülmeye başlanır ki cesetlerin hepsini gömmeye zaman bulamadıkları için sokaklar ölü insan bedenleriyle dolar. Bazen de Sultan İbrahim bu cesetleri, halka ibret olsun diye meydanlardan kaldırtmaz.

Devlet yönetiminin arkasındaki gizli kişi olan Kösem Sultan ise, ülkenin bu gidişine bir son vermek ister. Asiler, Sultan İbrahim'i tahttan indirir ve zindana atarlar. Henüz yedi yaşında bir çocuk ve Sultan İbrahim'in oğlu olan Şehzade Mehmed'i tahta çıkarırlar. Kösem Sultan, bir de IV. Mehmed'in ağzından Sultan İbrahim'in ölüm fermanını yazar. Zindanda kıyafetleri yıpranmış bir vaziyette olan padişahın sonu da Cellat Ali'nin kılıcından olacaktır. Ancak Ali, çok sevdiği padişahını öldürmek yerine,

kendisini öldürmelerini söyler ve ağlamaya başlar. Ancak ölüm emri tekrarlanınca Ali'nin bu emri yerine getirmekten başka çaresi kalmaz ve eski padişahı boğar. Bunun üzerine Cellat Ali, Sultan İbrahim'i öldürmenin verdiği suçluluk ile şehri terk eder ve bir daha Ali'yi kimse görmez.

3.1.2.3. Romanın Zihniyeti: Tarihi bir roman olan Cellat Ali'de IV. Murad ve Sultan İbrahim dönemindeki adaletsizlik, ahlaksızlık ve makamı kötüye kullanmanın örnekleri görülmektedir. Üst mevkilerin bu şekilde olması; halkın da ne kadar sömürüldüğünü ve zor durumda kaldığını gösterir.

3.1.2.4. Olay Örgüsü:

1. Kara Ali'nin, Sivas'ın işgalinden sonra Süleyman Usta'nın yanına gelip cellatlık mesleğini öğrenmek istediğini söylemesi.
2. Kara Ali'nin Süleyman Usta'nın yanında çıraklığa başlaması.
3. Süleyman Usta öldükten sonra saray cellatlığının Kara Ali'ye devredilmesi.
4. Kara Ali'nin IV. Murat ile olan ilişkisinin dostluk mertebesine ulaşması ve beraber insan öldürmekten zevk duymaları.
5. IV. Murad'ın ölümü üzerine Sultan İbrahim'in tahta çıkması ve uzun bir süre Cellat Ali'ye ihtiyaç duyulmadığı için onun yoksulluk çekmesi.
6. Sultan İbrahim'in, IV. Murad'dan daha acımasız olup suçsuz insanları bile öldürtmesi.
7. Sultan İbrahim, içki ve zinanın dozunu artırınca Kösem Sultan vesilesiyle tahta Şehzade Mehmed'in çıkartılması.
8. IV. Mehmed'in ağzından yazılan ferman üzerine Sultan İbrahim'in, Cellat Ali'ye boğdurtulması.
9. Cellat Ali'nin, en yakın olduğu insanı öldürdüğü için suçluluk duyup ülkeyi terk etmesi.

3.1.2.5. Şahıslar Kadrosu:

Kara Ali: Memleketi Sivas'ın Abazalar tarafından işgal edilmesinin üzerine içinde intikam ateşi yanmaya başlayan bir kişidir. Abazaları, suç işlemiş olmadan öldürmenin yolu da cellatlıktan geçer. Kara Ali, cellatlık mesleğine başladığında sanki yıllardır bu

işi yapıyormuş gibi bir his duyar. Çünkü hem öldürdüğü kişilere üzülmemekte hem de onları öldürürken büyük bir keyif alır. İntikamını aldıktan sonra bile bu mesleği bırakamaz. Çünkü devletin en önde gelen adamları bile Cellat Ali'nin karşısında iki büklüm olup yalvarmaya başlar. Dolayısıyla intikam duygusundan sonra Kara Ali'nin ruhunu kibir duygusu ele geçirir.

Romanın başında Kara Ali; masum, iyi yürekli bir köylü olarak tanıtılsa da cellatlığa başladığı andan itibaren asıl kişiliğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla okuyucu, başlangıçta sevgi duyduğu hatta acıdığı bu karakteri sonradan en ağır şekilde ölmesi gereken biri olarak görmektedir. Cellat Ali aslında bütün insanlıktan bir parça taşımaktadır. Şartlar henüz olgunlaşmamışken herkes en iyi halini sergiler. Ancak uygun ortam ve imkân olunca insan asıl benliğini ortaya koyar. Bu da Kara Ali'nin aslında merhamet duyulmayacak bir insan olduğunu gösterir.

Süleyman Usta: Kara Ali'ye cellatlığı öğreten, onu bu süre boyunca evine alıp sahip çıkan kişidir. Süleyman Usta, cellatlığı yalnızca meslek olarak yapar. O herhangi birini öldürürken hiçbir şey hissetmese de bu durumdan zevk de almaz. Oysaki Kara Ali insanları boğmaktan, kafalarını kesmekten keyif duymaktadır.

IV. Murad: Roman, realist özellikler taşıdığı için roman kahramanları da gerçekliğe birebir uygundur. IV. Murad romanda, kendi sözünü dinletmeyi seven, ilk kez duyulan kurallar koyan ve bu kurallara uymayanları da cezalandırmaktan çekinmeyen bir padişah olarak anlatılmaktadır. Romanda IV. Murad'ı tanıtmak için koyulan bir dipnot da Ziya Şakir'in gerçekçi bir üslup kullandığını kanıtlamaktadır: "Bahsedilen padişah 4'üncü Sultan Murad devrinde, üçü şehzade, beşi sadrazam, altısı defterdar, beşi yeniçeri ağası, on altısı vezir, yedisi sancak beyi olmak üzere yüzü mütecaviz maruf kimse ile halk tabakasına mensup takriben elli bin kişinin hayatı ifna edilmiştir. Bunlardan birkaç yüzünün, bizzat Sultan Murad tarafından öldürülmüş olduğu rivayet edilmektedir."(Şakir, 2015: 17)

Roman boyunca IV. Murad'ın öldürttüğü ve bazen de kendisinin öldürdüğü herkes suçlu değildir. Bazı insanları sırf kurallara uymadıkları için de öldürtmüştür. Yine IV. Murad'ın kurbanı olan bir kişi vardır ki o da Nefî'dir. Hiciv şairi olarak bilinen Nefî, padişahın bir daha hicivli şiirler yazmaması buyruğuna uymadığı için öldürtülmüştür. Bunun gibi daha birçok suçsuz insan bu şekilde katledilmiştir.

Sultan İbrahim: IV. Murad'dan sonra tahta çıkan padişaktır. Sultan İbrahim'in de IV. Murad'dan aşağı kalır yanı yoktur. Hatta eski padişaktan daha aşağı tavırlar sergilemekte, akli fikri zina ve içkide olan bir kişidir. IV. Murad gibi o da Kara Ali'ye yakınlık duymaktadır. Çünkü Kara Ali, her iki padişahla da ortak bir paydada buluşmuştur: İnsan öldürmek.

Kösem Sultan: Romanda aktif bir rolü olmasa da arka planda adını sıklıkla gördüğümüz bir kadındır. IV. Murad ve Sultan İbrahim döneminde devlet yönetimini arkadan yönetmiş; IV. Mehmed gibi bir çocuk tahta geçince de tamamen yönetimi ele geçirmiştir.

IV. Mehmed: IV. Mehmed, romanda sadece ismen faaliyet göstermektedir. Zaten tahta geçtiğinde yedi yaşında bir çocuk olduğu için, Kösem Sultan gibi onu yönlendiren kişiler IV. Mehmed yerine konuşmaktadır.

Diğer Kişiler: Koca Hasan Çelebi, Abaza Paşa, Sultan Osman, Bal Mehmed, Davut Paşa, Kayış Mehmed, Bostancı Başı Hasan Ağa, Sadrazam Kara Mustafa Paşa, Cinci Hoca, Sadrazam Ahmed Paşa, Sadrazam Sofu Mehmed Paşa, Müftü Abdurrahim Efendi.

3.1.2.6. Zaman: Romanın anlatılma zamanı; IV. Murad'ın devlet yönetimindeki dokuzuncu yılı ile (1623-1640) başlamış olup Sultan İbrahim'in hüküm sürdüğü sekiz yıl (1640-1648) ile devam eder ve ardından IV. Mehmed'in tahta çıkmasıyla sona ermektedir (1648). Roman, kronolojik bir sıra içinde ilerler ancak ileri atlamalar yoluyla 16 yıllık bir zaman dilimi anlatılmaktadır. Romanın yazılma zamanı ise 1945 olarak bilinmektedir.

3.1.2.7. Mekân: Romanda açık ve kapalı olmak üzere birçok mekâna yer verilmiştir. Ancak Ziya Şakir, popüler bir romancı olduğu için mekâna simgesel özellikler yüklememiştir. Mekân yalnızca insanların bulunduğu yer olarak varlık göstermektedir.

Açık Mekân: Sivas, İstanbul, Edirne, Topkapı mezarlığı, At Meydanı, Parmak Kapı, Cibali Kapısı, Boğaziçi, Ağa Kapısı, Davud Paşa Bahçesi, Galata Sahili.

Kapalı Mekân: Masumlar Türbesi, Sinan Paşa Köşkü, Süleymaniye Camisi, Seyyidüssekkaleyn Türbesi, Sünnet Odası, Veliht Dairesi.

3.1.2.8. Dil ve AnlatımRomanın yazılma zamanı 1945 olsa da, elimizdeki kitap 2015 tarihli bir roman olduğu için hazırlayanlar tarafından sadeleştirilmiştir. Buna rağmen eserdeki bazı eski kelimeler aynen korunmuş; anlamları ise parantez içinde verilmiştir.

Ziya Şakir romanında, üslup kaygısından ziyade dönem özelliklerini doğru bir şekilde yansıtmaya çabasıdır. Ancak sade ve anlaşılır üslubuna rağmen romanda yer yer betimleme yapmış ve sanatlı söyleyişlere de yer vermiştir:

“Köprücük kemikleri oyularak yanar mumlar dikilmişti. Boyunlarına, katranlı bezlerden yapılmış birer gerdanlık geçirilmişti. Bunlar da ağır ağır ateş ve duman püskürmekteydi.” (ŞAKİR, 2015: s.6)

İç Konuşma: Kara Ali, cellatlık işine Sivas’ı yerle bir eden Abazaları öldürmek amacıyla girer. Bir gün bu amacına ulaşır Abazaları öldürünce bu meslekten ayrılmayı düşünür ancak herkesin kendisinin önünde diz çöktüğünü düşünüp kibir duygusuna kapılır ve bir daha başka bir meslek yapamayacağına dair kendisini ikna etmeye çalışır:

“Pekâlâ. Bu işten vazgeçip de ne yapacağım? Ellerim, dirseklerime kadar kan içinde, adımları işitenler benden kaçıyor. Hayatlarına dişleriyle, tırnaklarıyla sarılmış olan insanoğulları, beni görür görmez, başlarını çeviriyorlar. Bana karşı besledikleri nefret hislerini göstermekten çekinmiyorlar. Böyle bir cemaat içinde, ben nasıl barınabilirim? Bugün, yağlı kemendimin sayesinde, vezirlere bile önümde diz çöktürüyorum. Fakat bu uzun kayış parçasını elimden bıraktığım gün, herkesin ayakları altında çiğneneceğim. Hiç kimseden, en küçük bir merhamet bile görmeden, sefâlet ve hakâret içinde, sürüne sürüne can vereceğim. Bana acıyacak olan bir tek insanoğluna bile rast gelmeyeceğim.” (Şakir, 2015: 35)

Kara Ali, kendisiyle giriştiği bu iç çatışmadan sonra cellatlık mesleğine devam etmeye karar verir ve vicdanını tamamen kenara bırakır.

3.1.2.9. Değerlendirme: 1945 yılında yazılan bu roman, günümüz romanlarıyla neredeyse yarışacak niteliktedir. Ziya Şakir, gerek üslubuyla gerekse sağladığı konu bütünlüğüyle başarılı ve bir o kadar gerçekçi bir roman meydana getirmiştir. Tanzimat romanlarında duyulan ve teknik bir kusur olarak görülen yazarın sesi, bu romanda yalnızca son kısımda yankı bulmaktadır. Ziya Şakir kullandığı ilahi bakış açısıyla yazarın sesinden ziyade anlatıcının sesini duymamızı sağlamıştır. Dönem özelliklerinin de doğru bir şekilde aktarıldığı bu roman, tarihi kaynaklar arasında yer almaktadır.

3.1.3. Battal Gazi: Akıncı

3.1.3.1. Özet: 900 sene önce Malatya şehrinin Ömer Bey adlı bir beyi vardır. Şehrin beyleri ve zenginleri sık sık Ömer Bey'in konağında toplanıp Türk kahramanlarının savaşlarını anlatırlar. Bir gün yine toplandıkları sırada bir köle Hüseyin Gazi'nin yiğit bir oğlu olduğu haberini getirir. Cafer adını verdiği oğlu, büyüdükçe güzelleşir, mert bir delikanlı olacağı şimdiden belli olur. Babası ona ata binmeyi, kılıç kullanmayı ve pehlivanlığı öğretir. Bir gün şenlik düzenlenir ve Şem'un adlı pehlivan ile Cafer güreşir. Şem'un'un sırtı şimdiye kadar toprak görmemiştir ta ki Cafer ile güreşene kadar. Cafer'in galip gelmesi herkes tarafından hayranlıkla karşılanır. Cafer o günden sonra "Battal"⁵² adını alır.

Bir gün Hüseyin Gazi Amuryon şehrine baskın düzenler ve orada kendisine oynanan hain bir oyun sonucunda öldürülür. Hüseyin Gazi'nin ölümü Malatya'da derin bir üzüntü meydana getirir. Battal Gazi'nin içinde ise büyük bir intikam ateşi yanar. Babasının kanını yerde bırakmamaya dair yemin eder. Tek başına Amuryon şehrine doğru yola çıkar ve şehrin elçisi Mihail'i öldürerek ülkesine geri döner.

Battal Malatya'ya döndüğünde Ömer Bey ve saray erkânı Battal'ı karşılarında görünce çok sevinirler. Ancak serdarlık unvanını alan Abdüsselam, makamını kaybedeceğini düşünerek herkesi Battal'a karşı kışkırtmaya başlar. Amuryonluların intikam almak için kendilerine savaş açacaklarını söyler. Battal Gazi bunun üzerine hemen Cüfde Gazi'nin evine gidip yardım ister. Cüfde Gazi'nin oğulları da kahraman savaşçılar oldukları için en önde yardım etmeye hazırlardır.

Amuryon şehrinin kralı Şemas ve büyük ordusu Malatya'ya ayak bastığı an savaş başlar. Battal ve Cüfde Gazi -oğullarıyla birlikte- bir tepede olanları izleyip saldırıya geçmek için en uygun anı beklerler. Savaş başladıktan on dakika sonra Cüfde Gazi kendi ordusuna emir verir ve düşmanın hiç beklemediği bir anda arkalarından saldırırlar. Böylelikle Battal Gazi bir kez daha kahraman olmuştur. Şemas ise, savaşı kaybetmenin verdiği hırs ile Bizans'tan yardım ister. Türklere saldırmak için fırsat kollayan Bizanslılar da yardım edeceklerini söylerler. Bizanslılar arasında bulunan Türk casuslar sayesinde bu ittifak haberi Malatya'ya ulaşır. Bunun üzerine Battal Gazi,

52 İri vücutlu, kuvvetli.

Bizans’a gidip durumu bizzat öğrenmeye karar verir. Günler süren bir yolculuktan sonra Battal, Bizans’a gelir ve sokaklarda dolaşıp insanların ne halde olduklarını öğrenir. Her tarafta bir savaş hazırlığı vardır. Ancak Battal, Bizanslıların birlik ve beraberlikten yoksun olduklarına kanaat getirip geri döner.

Battal, Malatya’ya gelince burada da yoğun bir savaş hazırlığı olduğunu görür. Yiğit bir kumandan olan Müslime, düşmanlarla savaşmak adına ordusunu toplayıp gelmiştir. Kumandan Dimitriyos’un oğlu Leon; Müslime ve ordusunu, Bizans’a doğru en güvenli şekilde götürecektir. Müslime, Dimitriyos ile dost olduğu için oğluna da aynı şekilde güvenir. Battal Gazi de kendi ordusu hazır olunca yola çıkacaktır.

İmparator Leon’un öncülüğünde giden Müslime ve ordusu, birkaç gün süren yolculuktan sonra Bizans’a gelir. Leon, Bizans kapılarından gizlice gireceğini ve Müslime’nin de kendisinden haber alır almaz kaleyi basmaları gerektiğini söyler. Leon da bir Bizanslı olduğu için kapıdan rahatça girer ve o günden sonra kendisinden bir daha haber alınamaz. Müslime, ihanete uğradıklarını aklından bile geçirme. Yanlarına aldıkları erzak da bitmek üzeredir ki Battal, Malatya ordusundan önce yanına kuvvetli askerleri alarak yola düşmüştür. Bizans kapısına gelip din kardeşlerini açlıktan kırdıklarını görünce hemen kendi erzaklarını onlarla paylaşırlar. İçeriden aldıkları habere göre Kumandan Dimitriyos, darbeye uğramış ve yerine İmparator Leon geçmiştir. Bunu duyunca Müslime, bu oyuna düştükleri için kendine çok kızar ancak iş işten geçmiştir. Battal ve ordusunun getirdiği erzak da tükenmek üzeredir. Battal bunun için bir çare düşünür ve yakınlarda bulunan Kırk Bakire Manastırı’na gidip yardım istemeye karar verir.

Battal manastıra varır ve onu bahçıvan karşılar. Manastırın rahibesi Aspasya Ana, Battal’ı güzel bir şekilde misafir eder. Sabah olunca Battal, ordunun durumunu Aspasya Ana’ya anlatır. Rahibe, Battal’a yardım edebileceğini ancak bir şartının olduğunu söyler. Aspasya Ana’nın Eleonora adında bir kız kardeşi vardır ve yıllardır başka bir manastırda esir tutulmaktadır. Eğer Battal onu kurtaracağına dair söz verirse rahibe de yiyecek yardımı yapacaktır.

Aspasya Ana derhal yiyecekleri hazırlatıp atların sırtına yükletir ve doğruca Bizans’a gönderir. Battal da atlılarla beraber gider. Kısa bir süre sonra Bizans kapısına dayanırlar ve ordu açlıktan ölmekten kurtulur. Sıra Battal’ın verdiği sözü yerine getirmesine gelmiştir. Battal, zorlu bir yolculuk geçirdikten sonra Eleonora’yı

hapsolduğu yerden kurtarır. Birlikte Kırk Bakireler Manastırı'na gelirler ve Eleonora'yı kız kardeşine teslim edilir.

Battal, uzun zamandır Müslime'den haber almadığı için olayların son durumundan habersizdir. İstemese de âşık olduğu Aspasya Ana'ya veda ederek Bizans'a doğru yola çıkar. Birkaç gün sonra Battal, Bizans'a gelir. Müslime'nin Battal'a bir müjdesi vardır. Halife Ömer İbniAbdülaziz, onlara yardım göndermektedir. Eğer yeterli sayıda askere sahip olurlarsa kaleyi fethedebileceklerdir.

Birkaç gün sonra İbniAbdülaziz'in ordusu gelir. Battal ile Müslime her şeyi önceden planlamıştır. Battal, tüccar kılığında yaklaşık 100 askerle beraber kapıdan içeri girecek ve bir fırsatını bulup içeriden kapıyı açacaklardır. Hücuma hazır olan Müslime'nin ordusu da kapı açılır açılmaz içeri saldıracaktır.

Gece olduğu zaman Battal ve askerleri, kapıda nöbet tutan muhafızları anında etkisiz hale getirir. Hemen dış kapıyı Müslime ve ordusunun girmesi için açarlar. O sırada gürültüyü duyan diğer düşman askerleri kapıya yönelir ve çatışmaya başlarlar. Müslime ve ordusu ise, içerideki savaş alanını görünce hücum etmekten vazgeçerler. Battal, arkalarından yardım gelmediğini görünce geri çekilir. Müslime ona ihanet etmiştir. Battal artık onunla savaşmayacağını söyler ve yeniden Malatya'ya döner.

At sırtında günler süren bir yolculuktan sonra Battal, Malatya'ya gelir ve ilk olarak lalası Tevabil'i görür. Lala, artık gözleri kör bir adamdır. Çünkü Saide Hatun ile Zeynep, Battal'ın hasretinden hakkın rahmetine kavuşmuştur. Artık Battal'ı burada tutan hiçbir neden kalmamıştır. Lalası Tevabil'i de alarak Kırk Bakireler Manastırı'na gider. Artık eşi Zeynep de öldüğüne göre kalbinin tek sahibi olan Aspasya Ana'ya aşkını ilan edebilecektir. Aspasya Ana, Battal'ı gördüğüne çok sevinir. Fakat ondan daha çok seven biri vardır ki o da Eleonora'dır. Çünkü Eleonora da, kalbini yakan bir ateşle Battal'ı sevmektedir.

Battal, Aspasya'ya itiraf etmek için uygun saatleri ipe çeker. Aspasya Ana, Battal'ın kendisiyle ne konuşacağını anlar fakat kardeşi Eleonora aşkına kavuşsun diye aradan çekilmek ister. Battal, ikisini de eş olarak alabileceğini; dini açıdan böyle bir hakkı olduğunu anlatsa da Aspasya kabul etmez.

Haftalar süren hazırlık sonucunda Battal ile Eleonora, görkemli bir düğünle evlenir. Battal, gün geçtikçe eşine karşı ayrı bir muhabbet beslemeye başlar. Ancak bu

mutlulukları bir savaş haberiyle son bulur. Bizans İmparatoru Leon, tekrar savaş hazırlıklarına başlamıştır. Battal bunu öğrenince bütün hazırlıklarını yapar ve tek çözümün Leon’u öldürüp sorunu tamamen ortadan kaldırmak olduğuna karar verir. Hemen en güvendiği askerlerini toplayarak Bizans’a giderler. Şehre girdikleri an baskın yerler ve etraflarını düşman askerleri kuşatır. Battal artık yolun sonuna geldiğini anlar. Ancak onun kitabında teslim yazmadığı için kanının son damlasına kadar savaşmayı seçer. Verdiği birkaç dakikalık mücadeleden sonra kılıç darbelerine dayanamaz ve orada ruhunu verir.

3.1.3.2. Olay Örgüsü:

1. Cafer’in, güreşte Şem’un’u yendikten sonra “Battal” unvanını alması.
2. Hüseyin Gazi’nin Amuryon şehrine baskın yapması ve barış sağlandığı halde Mihail’in oyun oynayarak Hüseyin Gazi’yi tuzağa düşürmesi.
3. Battal’ın, babasının intikamını almak için Amuryon’a gitmesi ve Mihail’i güreşte boğarak öldürmesi.
4. Amuryonlular’ın Malatya’ya savaş açacağı haberi gelince Battal Gazi’nin Cüfde Gazi’den yardım istemesi.
5. Amuryonlular ile yapılan savaşta Battal Gazi’nin galip gelmesi.
6. Battal Gazi’nin köylü kızı Zeynep ile evlenmesi.
7. Amuryonluların iyice kinlenip Bizans’tan yardım istemesi.
8. Amuryonluların Bizans ile kurduğu ittifakı öğrenince Battal’ın Bizans şehrine gitmesi.
9. Battal’ın Kızıl Manastır’da misafir olması.
10. Battal’ın Malatya’ya döndükten sonra Kumandan Müslime ile savaş hazırlığı yapması.
11. Müslime’nin Leon’un da içinde bulunduğu ordusuyla önden yola çıkması.
12. Leon’un Müslime’ye ihanet etmesi.
13. Battal ve askerlerinin Bizans’a gelip Müslime ve ordusunu açıktan kurtarması.
14. Battal’ın yardım istemek için Kırk Bakireler Manastırı’na gitmesi.
15. Rahibe Aspasya Ana’nın, kardeşi Eleonora’yı hapis olduğu yerden kurtarması karşılığında Battal’a yardım etmesi.
16. Battal’ın Eleonora’yı kurtarması.
17. Battal’ın tekrar Bizans’a dönüp yardıma gelen orduyla beraber Bizans şehrine baskın yapmaları.
18. Müslime sözünü tutmadığı için Battal’ın şehirden geri çekilmeye mecbur kalması.

19. Leon ile Müslime arasında bir barış antlaşması imzalanması.
20. Battal'ın Malatya'ya dönüp annesi ve karısının öldüğünü öğrenmesi.
21. Battal'ın Lala Tevabil'i de yanına alarak Kırk Bakireler Manastırı'na geri dönmeleri.
22. Battal ile Eleonora'nın evlenmesi.
23. İmparator Leon antlaşmayı bozduğu için yeni bir savaş ortamı oluşması.
24. Battal'ın Leon'u öldürmek üzere çıktığı yolda kılıçlar arasında can vermesi.

3.1.3.3. Şahıslar Kadrosu:

Battal Gazi: “Battalname”lerde anlatılan Battal Gazi; Ziya Şakir’in romanında hiçbir değişikliğe uğramadan hayat bulmuştur. Zaten yazarın kendisi de romanın başında gerçek olaylardan ayrılmayacağını açıklamıştır.

Cafer’in, doğduğu andan itibaren diğer bebeklerden farklı olması göze çarpar: *“Hüseyin Gazi, çocuğunu kucağına aldığı zaman, hayretler içinde kaldı. Çünkü anasından henüz doğan bu çocukta, göze çarpacak derecede bir gürbüzlük ve canlılık vardı.”*(ŞAKİR; 2010 s.7) Hüseyin Gazi, Cafer büyüyüp serpildikçe ona kendi bildiği her şeyi öğretmiş; sonunda asaletli bir yiğit yetiştirmiştir. “Battal” unvanını da; Şem’un adlı güreşçiyi yendikten sonra alır.

Babası Hüseyin Gazi’nin intikamını alırken bile hiç kimseyi tehlikeye sokmak istemediği için Amuryon şehrine tek başına gider ve Mihail’i kendi yöntemiyle öldürür. Tekrar Malatya’ya döndüğünde Abdüsselam’ın herkesi kışkırtmasına rağmen ona saygı duyar ve Amuryonlular ile yapılan savaşta en önde yer alır. Yine Bizans ile savaşa girecekleri zaman da herkesin güvenliğinden emin olmaya çalışır. Aç kalan askerleri doyurmak için tek başına bilmediği diyarlara gider. Orada Aspasya Ana’nın şartını yerine getirmek için çıktığı yolculukta bile yanına kimseyi almaz. Müslime ile birlik olup Bizans’ı fethedeceklerinde de yalnız kalır. Ancak bu yalnızlık bu sefer onun tercihi olmaktan çıkmıştır. Çünkü ihanete uğramış ve yalnız bırakılmıştır. Fakat yine de Müslime’ye kin gütmmez ve onu affeder. Böylesine cesur bir kahraman, Ziya Şakir’in tarihi birebir yansıttığı romanında yüzyıllar sonra tekrar hayat bulmuştur.

Ömer Bey: Malatya şehrinin hükümdarıdır. Adının da anlamını taşıyan adaletli bir adamdır. Battal’ın yaptığı her hareketi desteklemiş; diğerleri Battal’ı suçladığında bile o hep arkasında durmuştur. Çünkü ne olursa olsun Battal’ın bütün zorlukların üstesinden gelebileceğini bilir.

Hüseyin Gazi: Battal Gazi'nin babasıdır. Amuryon'a yaptıkları baskın sonucunda hain bir planla Mihail tarafından öldürülür. Bu yüzden romandan ilk silinen isimlerden biridir. Ancak adı hep yaşamıştır ve Battal Gazi de yaşatmaya devam edecektir.

Saide Hatun: Battal Gazi'nin annesidir. Tipik bir Anadolu kadınıdır. Ailesi için bütün zorluklara göğüs geren ve hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan yiğit bir kadındır. Romanda Battal ne zaman bir savaşa gidecek olsa Saide Hatun; annelik içgüdülerinden dolayı ona engel olmaya çalışır. Battal hiçbir şekilde annesini dinlemez ve o savaflara gider. Dolayısıyla Saide Hatun romanda hep gözü yaşlı ve oğlunun yolun gözleyen bir kadın portresi çizmiştir. En sonunda da evlat hasretine dayanamayıp üzüntüden vefat etmiştir.

Lala Tevabil: Battal Gazi'nin lalası, Saide Hatun'un da eli ayağıdır. Battal' büyütürken hep orada olmuş; onun kılıç ve atçılık dersleri almasına da yardımcı olmuştur. Battal büyüüp savaflara katıldığı zaman da Saide Hatun'a yaslanacak bir omuz olmuştur. Saide Hatun ve Zeynep öldüğünde de büyük acılar çekmiş ancak Battal yeniden evine döndüğü zaman acıları bir nebze dinmiştir. Battal Malatya'ya döndükten sonra da bir daha hiç ayrılmamışlardır. Ta ki Battal Gazi'nin ölümüne kadar.

Şemas: Amuryon şehrinin hükümdarıdır. Hükümdarlık vazifesini yerine getiremeyecek kadar korkak biri olduğu; Hüseyin Gazi'nin karşısına çıkamamasından bellidir. Onun yerine Serasker Mihail'i görevlendirmiştir.

Zeynep: Battal Gazi'nin eşidir. Romanda Anadolu kadınının sembolü niteliğindedir. Zeynep'in aktif bir rolü yoktur çünkü Battal Gazi sürekli seferlere çıktığı için Zeynep, aynı yerinde kalır.

Müslime: İstanbul'u fethetmek isteyen kumandandır. Battal Gazi ile beraber ordunun komutasını yürütüp Bizans'a karşı savaş açarlar. Battal, onun ordusu Bizans kapılarında açlıktan ölmesin diye her türlü yardımı yapar. Fakat Müslime, İstanbul şehri fethedileceği zaman geri çekilip Battal'ı yalnız bırakır. Bu da romanda yüceltilen bu karakterin bir anda gözden düşmesine sebep olur.

İzavrili Bizans Kumandanı Leon: Müslime ile ittifak kurup İstanbul'a girmelerine yardımcı olacağını söyleyip aslında onlara tuzak kurar. Kumandan

Leon'un tek amacı; Türkleri Bizans kapısına kadar az bir erzakla getirip açlıktan baygın düşürmektir. Bizanslılar için de bir Kumandanın böyle bir şeyi başarmış olması, onu hükümdar yapmaya yetecek kadar büyük bir olaydır.

Aspasyas Ana: Kırk Bakireler Manastırı'nın Başrahibesidir. Battal, manastıra gelip yardım istediği zaman ona güvenmiş ve yardımı tek bir şartla kabul etmiştir. Battal, Aspasya Ana'nın şartını yerine getirdiği zaman da ona karşı farklı duygular beslemeye başlamıştır. Fakat Battal'ın hem evli olması hem de kendisinin bir rahibe olması, aşkının önüne geçer.

Romanın sonunda, Zeynep öldüğü için Battal; Aspasya'ya olan aşkını ilan etmek ister. Ancak bilmediği bir şey vardır: Eleonora'nın kendisine âşık olması. Aspasya, kardeşi için büyük bir fedakârlık yapar ve aradan çekilerek Eleonora'nın aşkına kavuşmasını sağlar.

Eleonora: Romandaki mağdur karakterlerden biridir. Çünkü Eleonora'yı bir kuleye hapsedilmiş şekilde tanırız. Sonrasında ise Battal için gözyaşları dökerek ablasının aradan çekilmesine sebep olur. Hâlbuki Aspasya Ana Battal'ı; Eleonora'dan önce sevmeye başlamıştır. Fakat Eleonora, aşkını somut bir şekilde gösterdiği için onun hakkıymış gibi görünür.

Cadı Marya: "Battalname"lerde Battal Gazi düşmanla savaşırken bir de yanında Cadılar ile mücadelesi geçer. Ya bir cadı kendisine büyü yapar ya da romanda olduğu gibi cadı, onu zehirler. Cadı Marya da kötü bir tip olarak görünür ancak Battal'ı zehirlemesinin ardında kendine göre haklı bir sebep vardır.

Diğer Kişiler: Serasker Mihail, Şem'un, Kavas, Abdüsselam, Cüfde Gazi, Cüfde Gazi'nin oğulları(Süleyman Ahmet, Mehmet, Musa), Ahmer, Cellat Karavasıl, Kayser Herakliyos, İmparator Leontios, Halife Abdülmelik, Kumandan Abdurrahman, Bizans Kumandanı Amirazi, , İmparator Jüstinyanos, Halife Emirülmüminin Süleyman bin Abdülmelik, İkinci Anastas, Keşiş Pavlon, Mavro Mihali, Halife Ömer İbniAbdülaziz, Arap Kumandanı Hebîre, Bizans Donanması Kumandanı Apostolidis,

3.1.3.4. Zaman: Battal Gazi'nin 8. yüzyılda yaşadığı tahmin edilir. Aynı zamanda İmparator Leon'un hüküm sürdüğü yıllar da 717-740 olarak bilinmektedir. Battal'ı doğumundan itibaren anlatan bu romanın 600'lü yılların sonu ile 720 yılları arasında geçtiğini tahmin etmekteyiz.

3.1.3.5. Mekân: Romanda açık mekânlar; kapalı mekânlara nazaran daha fazladır. Çünkü bir sürü seferin, savaşın ve baskının olması; açık mekânların oluşunu zorunlu kılmaktadır.

Açık Mekân: Malatya, Kayseri, Amuryon, Halep, Acuzan Bağları, Akçadağ, Elbistan Dağları, Efsus Köyü, Kalamış, Antep, Toros Dağları, Dabrik Kasabası, Mihaliç Ovası, Keşiş Dağı, Form Konstantin, Kırk Bakireler Manastırı, Damalis Kulesi(Kız Kulesi), Karacadağ, Uğur Çeşmesi, Galata Limanı, Abydus Şehri, Hasköy, Sötlüce, İstinye Limanı, Aksaray, Vefa Meydanı, Belgrad Kapısı, Galata Kalesi, Okmeydanı, Ayos Romanos Kapısı.

Kapalı Mekân: Amuryon Kalesi, Ariyun Kalesi, Kızıl Manastır, Arollüs Salonu, Maria Kilisesi, Trallüs Sarayı, Kubbeli Salon, Beş Kule, Ayasofya Kilisesi, Pişmiş Kale, Trollos Salonu, Valekerna Sarayı, Avrat Pazarı, Mukaddes Saray, Meryem Ana Kilisesi, Mesih Kalesi.

3.1.3.6. Değerlendirme: Yazar bu romanda, Battal Gazi'nin doğumundan ölümüne kadar yaşadığı olayları, gerçeklikten kopmadan öyküleyici bir şekilde ele almıştır. Daha önce Battal Gazi hakkında birçok eser oluşturulmuş ve filmler çekilmiştir. Ama bunlardan bazıları gerçeklikle alakası olmayan eserlerdir. Dolayısıyla yazar, bu romanı yazma sebebi olarak; gerçeklerin ortaya çıkması gerektiğini gösterir.

Roman boyunca Battal'ın önüne türlü engeller çıksa da o, hiçbir zaman pes etmemek gerektiğini gösterir. İhanete de uğrar, yenilgiye de. Fakat öleceğini anladığı zamanda bile gücü tükenene kadar savaşır ve şerefli bir şekilde ölür. Yazar, Battal Gazi'nin hayatını anlattığı için roman boyunca hep onun tarafını tutar. Battal'a karşı hiçbir eleştiri yapmaz; zaten yazara göre Battal'ın yaptığı bir yanlış da olmaz. Aslında Battal'ın da Bizans şehrine gittiği zaman halkı krala karşı kışkırttığı anlar olmuştur. Onun yüzünden masum kralın gözlerine mil çekilmiş ve yerine İmparator Leon geçmiştir. Ancak yazara göre Battal; düşmanı mağlubiyete uğratma yolunda her hakka sahiptir.

Sonuç olarak; tarihe ışık tutan bu roman hem gerçekliği yansıtmaması hem de öyküleyici anlatımı sayesinde akıcı bir roman olması yönünden önemli eserler arasına girer. Ziya Şakir'in kusursuz anlatımı ve gerçekçi bakış açısı sayesinde Battal Gazi, doğru şekilde tanınır.

3.1.4. Barbaros'un Reisi Poyraz Ali Tulon'da

3.1.4.1. Özet: Hilal ve Zambak Lokantası'nın sahibi olan Antuvan bir telaş içindedir çünkü o gece lokantanın açılışı vardır. Akşam olunca davetliler yavaş yavaş gelmeye başlar. Antuvan'ın esas konuğu olan Poyraz Ali de bütün heybetiyle kendini gösterir. Herkes yemeklere ve sohbe daldığı sırada Antuvan da Poyraz Ali'yle beraber eski günleri yâd eder. Çok sevdikleri Şövalye Cem'den yaklaşık altı aydır haber alamamanın üzüntüsü içindedirler. O sırada dışarıda sakat ve dilenci kılıklı biri dolaşmaktadır. Lokantanın tabelasındaki Antuvan'ın resmini görünce gözlerine inanamaz. Sakat adam, lokantanın dışındaki nöbetçilere derhal bu resmin sahibini görmek istediğini söyler. Nöbetçiler tereddütte kalsa da bu adamın önemli biri olabileceğini düşünüp hemen Antuvan'a haber vermeye giderler. Antuvan kapıya gelip karşısındaki sakat ve dilenci adamın Şövalye Cem olduğunu görünce büyük bir sevinç duyar. Hemen Cem'i içeri alıp Poyraz Ali'ye gösterir. Herkesin üstünde hâkimiyeti olan bu üç adam, çocuklar gibi ağlamaya başlayınca etraftaki bütün sesler kesilir.

Sabah olunca Antuvan, Poyraz Ali ve Şövalye Cem; Hilal ve Zambak Lokantası'nda toplanırlar. Cem başına gelenleri anlatmaya başlar. Cem, Civanna adında bir matmazeli sevmektedir ve bu birlikteliklerini evlilikle taçlandırmak isterler. Ancak Civanna bir gün kendisine hiçbir şey söylemeden Rahip Löyola ile bir yolculuğa çıkar. Onları takip eden Cem, Löyola'nın sevgilisini kaçırdığını düşünür, ancak gerçeği sonradan fark eder. Rahip, Civanna'yı buraya diğer sevgilisi için getirmiştir. Cem, aldatılmanın verdiği şaşkınlıkla saray muhafızlarına Civanna'nın hemen buraya getirilmesini emreder. Fakat Civanna yerine Kont Belas dö Şeri gelir. Kont, Cem'e düello yapmayı önerir ve bu sayede kazanan Civanna'ya sahip olacaktır. Kont Belas, savurduğu kılıç hamleleriyle Cem'i sakat bırakır.

Ertesi gün, Kral Fransuva'nın isteği üzerine Şövalye Cem; Kurbuva Şatosu'na yani kralın yanına yerleştirilir. Poyraz Ali de Cem'in yanında kalacaktır. Antuvan, Cem'in yanına gelip kendisini yalnız bıraktığı için özür diler, ancak önemli bir seyahate çıkması gerekmektedir.

Bir gece vakti Şeri Şatosu'nun kâhyası Baba Morel ile Hizmetçi Tinet, bir adamın korkunç çığlıkları üzerine uyanırlar. Şatonun etrafındaki hendeklerden birine

düşen adamı hemen kurtarırlar. Bu kişi Antuvan'dır, ancak kendisini onlara Antonyo olarak tanıtır. Hizmetçi Tinet, Antonyo'ya pansuman yapıp karnını doyurur. On beş gün süren tedavi boyunca Tinet ile Antonyo bir hayli yakınlaşmıştır. Antonyo, asıl planını uygulayabilmek için Tinet'e fal baktığını söyler. Bu zamana kadar Tinet'in ona anlattığı şeyleri değiştirerek falında görmüş gibi yapar. Bunu anlayabilecek kadar zeki olmayan Tinet, duydukları karşısında şaşkına döner. Kendisinin bir arkadaşına da fal bakmasını rica eder.

Ertesi akşam kimselere görünmeden Tinet ve Matmazel Madlen, Antonyo'nun odasına girer. Antonyo diğer genç kadının Civanna olduğunu anlar. Tinet gidince Antonyo, Civanna –Matmazel Madlen- hakkında her şeyi bildiğini gösteren çıkarımlar yapar. Civanna zeki bir kadın olduğu için Antonyo'nun kendisini tanıdığından şüphelenir ve ona gerçekte kim olduğunu sorar. Antonyo, Şövalye Cem için buraya geldiğini söyleyince Civanna bayılacak gibi olur. Antonyo, eğer hâlâ Cem'i seviyorsa yarın akşam için bir kaçış planı yapabileceğini söyler. Civanna hemen kabul eder, çünkü Rahip Löyola kendisini kandırmıştır. Tam o sırada içeri Rahip Löyola ve muhafızlar gelir. Antonyo'yu tuttukları gibi odadan çıkarırlar. Rahip, Civanna'nın hayatına giren bütün erkekleri uzaklaştırmak için uğraştığını savunur. Çünkü Löyola, Civanna'ya âşıktır.

Antonyo, muhafızların gözetiminde sessizce dışarıda beklemektedir. Rahip Löyola aşağı gelince, bu dinsiz adamın derhal manastıra götürülmesini emreder. Rahip Löyola da onlarla beraber gelir ve manastırın Başrahibi Per Mişel ile görüşür. Antonyo'nun burada esir tutulması gerektiğini, ancak bu esaretin ona hissettirilmemesini söyler. Çünkü Löyola, Cem'in bu işin içinde olabileceğini tahmin eder ve Antonyo sayesinde ona ulaşma amacındadır.

Antonyo, Başrahip ve diğer rahipler tarafından çok sıcak karşılanınca bir gariplik olduğunu sezer. Başrahip ise onu bir süre Ölüm Kulesi'nde misafir edeceklerini söyler. Kulenin amacı; Antonyo'yu vicdanıyla baş başa bırakmak ve sonunda hak dinine geri dönmesini sağlamaktır. Sabah olunca ona yemek getirmekle görevlendirilen rahip, Antonyo'yu haç karşısında oturmuş dua ederken görünce gözlerine inanamaz. Bir insanın bu kadar çabuk maneviyata ermesi mümkün değildir.

Ertesi gün aynı rahip Antonyo'yu yine haç önünde ağlayarak dua ederken bulur. Sonraki gün ise, Antonyo'nun bir önceki günden kalan yemeği yemediğini

görür. Rahip, Antonyo'ya yemek getirmeye devam eder, ancak Antonyo üç gündür yemeklerden bir lokma bile almamıştır. Rahip artık dayanamayıp Antonyo ile konuşur ve yemekleri neden yemediğini sorar. Antonyo, ermiş gibi davranarak rüyasında Sen Ogüsten'i gördüğünü ve onun için oruç tuttuğunu söyler. Rahip bu olayları başrahip ile paylaşır. Başrahip gerçekten sevinir ve dinden uzak bir adamı yeniden dine kazandırdıklarını düşünür. Başrahip artık Löyola'nın planını uygulamanın vakti geldiğini düşünür. Ölüm Kulesi'ne çıkar ve Antonyo'nun kendisine itaatsizlik yapmayacağını düşünerek Şövalye Cem'e bir mektup yazıp onu buraya çağırmasını ister. Antonyo bu emri derhal yerine getirir.

Bundan sonraki birkaç gece biraz olaylı geçer. Ahırların kapısı sonuna kadar açıktır ve bütün hayvanlar manastır bahçesine dolmuştur. Ertesi gece ise meydana gelen olay herkesi korkutur. Kilise duasına daha iki saat vardır ve nöbetçi rahipler, kilise mumlarının yandığını görürler. Akıllarına Antonyo gelir. Artık onun erdiğine inandıkları için, yaşanan bu olayların ermiş birini hapsedmenin günahı olduğunu düşünürler.

Artık manastırda hiç kimse huzurlu bir uyku çekememekte ve her an korku içinde bir sonraki mucizeyi beklemektedirler. Beklenen an gelir: Kilisenin çanları büyük bir gürültüyle çalmaya başlar. Rahipler, çanların yanına geldiklerine Antonyo'nun başrahibin elbisesinin giydiğini ve saçlarının tamamen tıraş edildiğini gördüklerinde bunun canlı bir mucize olduğuna inanırlar. Antonyo, kendinden emin bir sesle herkesi buraya çağırma emrini verir. Herkes manastırın bahçesine toplanır. Antonyo, gece rüyasında Sen Ogüsten'i gördüğünü ve artık bu manastırın başrahibinin kendisi olması gerektiğini söyler. Başrahip Per Mişel buna kesinlikle karşı çıkar. Bu sefer Antonyo onu, Sen Ogüsten'in emirlerine uymamakla suçlar. Bunun üzerine Per Mişel'i Ölüm Kulesi'ne hapsedtirir.

Antonyo akıllı biri olduğu için, oynadığı bu oyunun kısa süre sonra gün yüzüne çıkacağını bilir. O yüzden ertesi gün güvendiği ve azat ettiği bir rahiple Matmazel Civanna'ya bir mektup yollar. Mektupta, üç gün sonra Antonyo'nun Civanna'yı almaya geleceği ve beraber Şövalye Cem'in yanına gidecekleri yazmaktadır. Civanna bu mektubu alınca hemen üç gün sonrası için hazırlık yapar ve hizmetçisi Tinet'e yokluğunu belli etmemesini söyler.

Üç gün sonra Antonyo, Civanna'yı almaya gelir ve bir gemi yolculuğuna çıkarlar. Yolculuğun ilk iki günü hiçbir problem çıkmaz. Ancak üçüncü gün hemen arkalarında başka bir geminin onları takip ettiğini fark ederler. Antonyo bu durumdan şüphelenir ve arkalarından gelen gemin, bir korsan gemisi olmadığına emin olduktan sonra Rahip Löyola'nın kendilerini takip ettiğini anlarlar.

Arkadan gelen gemi “dur bayrağı” sallamaya başlar. Kaptan da onların korsan olmadığını düşünerek durmaya karar verir. Ancak Antonyo durmalarının kendilerine bir tehlike oluşturacağını düşündüğü için diğer yolcuları örgütlemeye başlar ve kaptanın durmasına izin vermez. O esnada arkadan gelen gemi, top ateşlemeye başlamıştır. İki gemi arasında toplar uçuşurken Kaptan Civani, iyice hızı artırarak güvenli bir şekilde yolculuğun devam etmesini sağlamıştır. Bu sefer karşılarında bir Fransız gemisi görürler. Bu sefer Fransız gemisine “dur bayrağı” açarlar ve Antonyo ile Civanna, soylu olduklarını söyleyip o gemiye geçerler.

Antonyo ile Civanna sağ salim Fondi'ye gelirler. Ancak Şövalye Cem'in vücuduyla birlikte zayıf düşen bir kalbi olduğu için ona henüz haber vermezler. Sabah olunca Antuvan sanki yeni gelmiş gibi gemiden iner ve doğruca Cem'in yanına çıkar. Mutluluk gözyaşlarının arkasından bir felaketin geleceğini henüz bilmemektedirler. Meğer Rahip Löyola, Civanna ile Antuvan'ın Fondi şehrine gittiğini tahmin edip gemiyi o yöne doğru çevirmiştir. Löyola ve askerleri Fondi şehrine girdiği an büyük bir kaos baş gösterir. Şehrin bütün askerleri bu çatışmaya hazırlıksız yakalansa da olabildiğince önlem almışlardır. Askerler, düşmanları geri püskürtür.

Civanna ile Şövalye Cem yeniden kavuşmuştur. Şövalye Cem, Civanna ile ilk karşılaştığında sakat kaldığı için kendisini istemeyeceğini düşünür. Ancak Civanna, kendisi için sağlığından bile vazgeçen bu adama iyice bağlanır. Mutluluklarını bundan böyle uzak bir limanda devam ettirmeye karar verirler ve Fondi'den Afrika Sahilleri'ne doğru yola çıkarlar.

3.1.4.2. Olay Örgüsü:

1. Antuvan'ın Hilal ve Zambak Lokantası'nı açması.
2. Lokantadaki davete Şövalye Cem'in tesadüf etmesi.
3. Poyraz Ali, Antuvan ve Şövalye Cem'in uzun bir aradan sonra yeniden buluşması.
4. Şövalye Cem'in Kurbuva Şatosu'na yerleştirilmesi.

5. Antuvan'ın Cem'e hazine aramak için yolculuğa çıkacağını söyleyerek Civanna'nın yanına gelmesi.
6. Antuvan'ın Şeri Şatosu'nun hendeğine düşüp kendini yaralanmış gibi göstererek Hizmetçi Tinet ile yakınlık kurması.
7. Hizmetçi Tinet'in fal bakma bahanesiyle Civanna'yı Antuvan'ın odasına getirmesi.
8. Rahip Löyola'nın Antuvan ile Civanna'yı odada yakalayıp Antuvan'ı tutuklatması.
9. Antuvan'ın Ölüm Kulesi'nde ermiş gibi davranarak manastırda kendini başrahip ilan etmesi.
10. Antuvan'ın Civanna'ya mektup göndermesi ve üç gün sonra bir gemi yolculuğuna çıkmaları.
11. Bulundukları geminin Rahip Löyola'nın gemisi tarafından takip edilmesi üzerine o gemiyle çatışma durumuna girmeleri.
12. Çatışma bittikten sonra Antuvan ile Civanna'nın soylu Fransız gemisine sığınarak Fondi'ye gelmeleri.
13. Rahip Löyola'nın gemiyi bu şehre kadar takip etmesi ve karaya ayak basınca yeniden çatışmaya girmeleri.
14. Löyola'nın askerlerinin kaçması sonucu çatışmayı Poyraz Ali ve Fondi halkının kazanması.
15. Şövalye Cem ile Civanna'nın kavuşup uzun bir yolculuğa çıkmaları.

3.1.4.3. Şahıslar Kadrosu:

Antuvan(Antonyo): Kitabın isminde yer almasa da romandaki bütün olayları yönlendiren kişi Antuvan'dır. Zamanında Şövalye Cem'in at uşaklığını yaparken bir savaş esnasında neredeyse intihar edecek kadar umutsuzluğa düşmüş; Poyraz Ali sayesinde savaşı kazanabileceklerine dair içinde bir umut doğmuştur. Savaş ganimetlerinin hepsi Antuvan'a kalınca zengin bir kont olmuş, ancak geçmişini de unutmamıştır.

Antuvan karakteri, hem fiziksel hem de manevi olarak bir yolculuk içindedir. Roman sonunda bu iki yolculuğu da son bulur. Fiziksel olarak Fondi'den yola çıkıp Şeri Şatosu'na kadar Civanna'yı almak için gelir. Ardından buradaki görevi tamamlandı zannedilirken Rahip Löyola yüzünden manastıra doğru bir yolculuk

geçirir. Ardından kendini oradakilere “ermiş” olarak gösterdikten sonra da başladığı yer olan Fondi’ye, Civanna ile beraber dönerler.

Antuvan’ın manevi yolculuğuna baktığımızda ise; önceleri at uşaklığı yaparken hırsızlık da yapmakta ve bu durumdan hiç utanç duymamaktadır. Ancak ne zaman büyük bir hazine kendisine kalır; o zaman soylu kişiler arasına girmek için kişiliğini düzeltir. Antuvan’ın bir diğer manevi yolculuğu; Manastırdaki Ölüm Kulesi’nde rahipleri kandırmak amacı taşısa bile bu sefer de Allah’a doğru gitmek olacaktır. Her gün oynadığı bir oyun sayesinde Sen Ogüsten’in en sevdiği kullar arasına girmiş gibi yapar ve hareketlerini de o yönde ilerletir.

Antuvan zengin olup soylular arasına girse de, manastırda rahiplere oynadığı oyunlar; hala eski karakterinden izler taşıdığının bir göstergesidir. Yani Antuvan ne kadar soylu, dürüst ve cömert biri olarak tanıtılsa da diğer yanında insanları dolandırıp yalan söyleme isteği hala mevcuttur. Buradan çıkarılacak sonuç da insanın uygun şartlar sağlandığı zaman iyi veya kötü olabileceğinin göstergesi olur.

Antuvan’ın bir diğer özelliği de Türkleri tanıtmada bir araç görevi görmesidir. Antuvan, bu durumlarda yazar ile okuyucu arasında bir köprü görevi görür: *“Türkler, temizliğe çok meraklıdır. Onun için, Poyraz Ali’ye altın bir tas içinde sık sık gülsuyu ikram edeceksin.”* (ŞAKİR; 2011 s.19)

Poyraz Ali Reis: Romana ismini veren Poyraz Ali, beklenenin tam aksine az bir role sahiptir. Kahramanlığı ve savaşçılığıyla dillere destan olan bu karakterin, sayılı diyalogu vardır. Ancak bir çatışma esnasında “Poyraz Ali” denildiği anda bile düşman taş kesilmektedir. Fiziksel olarak aktif olmayan bu karakter yalnızca isim gücüne sahiptir.

Şövalye Cem: Bu karakter romanda büyük bir fiziksel değişim geçiren kişidir. Öncesinde güçlü ve cesur bir şövalye olarak tasvir edilen Cem, Civanna’nın yeni nişanlısı Kont Belas dö Şeri’den, bacağına yediği kılıç darbesi sonucu sakat kalır. Günden güne zayıflayıp bitap düşen Cem’in eski halinden eser kalmamıştır. Sokaklarda gezen bir mecnuna dönmüştür artık.

Civanna: Soylu bir ailenin güzel kızı olan Matmazel Civanna romanda, saf ve yönlendirilmesi kolay bir kız olarak tasvir edilir. Çünkü Rahip Löyola’nın manipülasyonları yüzünden aşkından vazgeçmiş; kendini başka birinin kollarına

atmıştır. Ancak Şövalye Cem’e olan aşkının büyüklüğünü onu kaybettiği zaman anlamıştır. Civanna ne kadar sakin ve sessiz bir kız gibi görünse de Antuvan ile odada ilk yakalandıkları zaman Rahip Löyola’ya karşı ilk kez hakkını savunmuştur. Uzun ve tehlikeli bir gemi yolculuğuna çıkması da, onun aşkı için neler yapabileceğinin bir göstergesidir.

Rahip Löyola: En büyük din adamı olması gerekirken dini, kendi çıkarlarına alet eder. Rahiplerin evlilik yapması yasak olduğu için, Civanna’ya olan aşkını hiçbir zaman itiraf edemez. Bu yüzden de genç kızın etrafındaki erkekleri uzaklaştırmak gibi bir çözüm bulmuştur.

Romanda Civanna’yı üç erkek sever: Şövalye Cem, Kont Belas ve Rahip Löyola. Belki de aşkı için en büyük fedakârlıklar yapan kişi Löyola’dır. Ancak kötü bir adam olarak görüldüğü için yaptığı şeyler de fedakârlık yerine kötülük olarak adlandırılır.

Hizmetçi Tinet: Antuvan, kendisini Antonyo olarak tanıtip yaralanmış numarası yaptığında onu iyileştiren hizmetçidir. Aynı zamanda Civanna ile Antuvan’ın karşılaşmasında da aracı görevindedir.

Başrahip Per Mişel: Manastırın başrahibidir. Antuvan Ölüm Kulesi’nde vicdaniyla yalnız kaldığı andan itibaren makamının sarsıldığını hisseder. Sonunda da Antuvan, herkesin desteğini toplayınca başrahibin korkuları gerçek olur. Antuvan’ın sahtekâr olduğunu bilse de kimseyi inandıramaz.

Diğer Kişiler: İmpartor Şarlken, Amiral Andrea Dorya, Matmazel Hortans, Kont Belas dö Şeri, Fransa Kralı I. Fransuva, Baba Morel, Kont Dublas, Kilerci Rahip Frer Batist, Kont Şeri, Bahçıvan Kastelyo, Kaptan Civani, Denizci Niyetti, Denizci Marinona, Vespazyö Kuluna.

3.1.4.4. Zaman: Roman, tarihi roman özelliği gösterdiği için karakterlerin bir kısmı gerçekten var olmuştur. Romanın anlatılma tarihine de Kral I. Fransuva’nın hüküm sürdüğü yıllardan ulaşabiliriz. Yani romandaki olaylar 1520’li yıllardan başlayıp yaklaşık bir yıllık bir süreci anlatmaktadır.

3.1.4.5. Mekân: Roman, tarihi roman özelliğinin yanında bir de macera romanı olduğu için sürekli bir mekân değişimi görülür. Buna da karakterlerin çıktığı yolculuklar sebep olmaktadır. Ziya Şakir’in bu romanında aynı zamanda mekâna,

simgesel özellikler de atfedilmiştir. Bu özelliği en çok kapalı mekânlarda görmekteyiz. Çünkü kapalı kapılar ardında gizli saklı olaylar olur, ancak bundan hiç kimsenin haberi olmaz. Dolayısıyla kapalı mekânlara, gizliliği ve sırrı temsil etmektedir.

Açık Mekân: İspanya, Fransa, Tulon, Sent Lazar Caddesi, Mesina Boğazı, Recyo Şehri, Napoli ve Cenova Sahilleri, Marol, Marsilya, Fondi Kasabası, Toronto Sahilleri, Rekyo, Ridman Köyü, Vatikan, Pavi, Bel Villa Köyü, Pirene Dağları, Roma, gemi, Cezayir, Afrika Sahilleri.

Kapalı Mekân: Hilal ve Zambak Lokantası, Nis Kalesi, Şeri Şatosu, Vespazyo Şatosu, Sen Piye Kilisesi, Louvre Sarayı, Kurbuva Şatosu, Sen Ogüsten Manastırı, Per Lazar, Dö Flor Şatosu.

3.1.4.6. Değerlendirme: Ziya Şakir'in usta kaleminden çıkmış olan bu macera romanı her ayrıntısıyla okuyucuya merak verecek niteliktedir. Çünkü romanın sonu dâhil hiçbir olay öngörülemez niteliktedir. Ancak romanda bazı teknik kusurlar da vardır. Yazar bazen kendini hissettirip olaylar hakkında ön bilgi verme gereği duyar.

Romanda bir eksiklik sayılabilecek özellik de şudur: Roman sonunda genç âşıklar kavuşur, ancak yazar, Civanna'yı Cem ile barışmak zorundaymış gibi tasvir eder. Çünkü Civanna, Cem'in sakat olduğunu görünce "Benim aşkım onu bu hale getirdi, ben de ömrümün sonuna kadar onunla olmalıyım." gibi bir cümle kurar. Civanna'nın buradan hareketle Cem'i gerçekten sevdiği için değil, ona minnet duyduğu için evlenmek zorunda olduğu anlaşılır. Başından beri bu kadar entrikanın ve ayrılığın olduğu bir aşkta bu cümlelerin geçmesi romantizmi tamamen bitirir.

Birtakım küçük hatalara ve eksikliklere rağmen romandaki gerçek olaylar ustalıkla aktarılmış ve tarihin tozlu sayfaları en iyi şekilde aralanmıştır.

3.1.5. Timurlenk ve Üç Boz Atlı

3.1.5.1. Eserin Tanıtımı: Roman, Hükümdar Timurlenk zamanını anlatır. O dönemde onun mahiyetinde bulunup sonradan isyan eden üç boz atlının ortalığı birbirine katması konu edilir. 264 sayfadan oluşan roman, Ziya Şakir'in nazarından hareketle Akıl Fikir Yayınları tarafından sunulmuştur.

3.1.5.2. Özet: Roman, Hüseyin Sofu'nun ölüm döşegindeyken oğlu Yusuf Sofu'ya Semerkant ülkesini emanet etmesiyle başlar. Çevre ülkeler, Yusuf Sofu'ya

hem baş sağlığı dilemek hem de onu tebrik etmek için Semerkant'a gelirler. Onun hükümdar oluşu, Timur'un ülkesi Moğolistan'da da duyulur. Yusuf Sofu'nun tecrübesizliğini fırsat bilen Timur, hemen oğlu Cihangir komutasında beş bin askeri görevlendirerek ülkesine baskın yapma emrini verir.

Moğolistan'dan Semerkant'a günler süren yolculuktan sonra Cihangir, Semerkant kalesinin kapısına dayanır. Yusuf Sofu, savaşmak istemediği için Cihangir'e bir heyet yollar ve barış yanlısı olduğunu söyler. Ancak şartları konuşmak için kendilerine birkaç gün süre verilmesini talep eder.

Timur'un eli kolu uzun olduğu için Semerkant'ta da casusları bulunmaktadır. Bu casuslardan Mirke adlı adam, her gün içeride olanları Cihangir'e taşımaktadır. Onun vesilesiyle Cihangir, sarayda çok güzel bir kızın bulunduğunu duyar ve Mirke'den onunla ilgili araştırma yapmasını ister. Bu kız da Yusuf Sofu'nun yeğeni Susen'dir. Mirke, bu kızın bir sevdiği var mı diye araştırma yapar. Timur'un eski Noyanlarından olan Sarıboğa'nın Susen'i sevdiğini öğrenir. Mirke, öğrendiği bu bilgiyi Cihangir ile paylaşır. Fakat casusların bile öğrenemeyeceği bir sır vardır: Susen ile Yusuf Sofu'nun oğlu Argon birbirine âşıktır.

Birkaç gün geçtikten sonra Yusuf Sofu, barış heyetini yeniden Cihangir'e gönderir. Barış şartları olarak; bir kereye mahsus olmak üzere onlara yirmi bin atlı verileceğini ve buraya gelirken harcadıkları parayı ödeyeceklerini sunarlar. Bu maddeler Cihangir'in hoşuna gider ancak kendisi de son bir madde ekler. Noyanlar şartnameyi Yusuf Sofu'ya sunarlar. Fakat Cihangir'in bir madde daha eklediğini ve bunu kendisine özel olarak söylemeleri gerektiğini açıklarlar. Noyan, Cihangir'in Susen'e talip olduğunu söyler. Eğer ki bu izdivaç gerçekleşirse Cihangir, sadece Semerkant'a geliş masraflarının karşılanmasıyla yetineceğini de ekler. Yusuf Sofu, bunun çok kolay bir madde olduğunu duyunca rahatlar. Ancak Susen kendi kızı olmadığı için onun fikrini de öğrenmek ister. Susen de başkasını sevdiğini söyler ve ardından yere yığılır. Bu haberi duyan Argon da Susen'i sevdiğini ve Cihangir ile evlenirse yaşayamayacağını belirtir. İlk başta Cihangir'e bu şartı reddettiklerini iletirler. Ertesi gün Cihangir, bütün ordusunu hazırlar ve kaleye baskın yapmak için harekete geçerler. Susen ise; vicdanlı ve akıllı bir kız olduğu için Argon ile konuşup bu fedakârlığı yapmak zorunda olduklarını anlatır. Argon da istemese de kabul etmeye mecburdur. Yusuf Sofu'nun içi hiç rahat değildir.. Sarıboğa adlı asker de büyük bir

cesaret göstererek Yusuf Sofu'ya sabretmesi gerektiğini, Susen'in Cihangir ile evlenmesine izin vermeyeceğini söyler ve uzun bir yolculuğa çıkar. Günler sonra eski bir kervansaraya gelir ve orada diğer boz atlılarla buluşur. Sarıboğa, Timur'dan alacakları intikam planını arkadaşlarına anlatmaya başlar. Bu plan doğrultusunda Adil Şah ve Hatay Bahadır, bir av esnasında Timur'un dikkatini çekerek Sarıboğa'nın ona saldırmasını sağlarlar. Fakat başarısız olan bu suikast sonucu Timur, Adil Şah ve Hatay Bahadır'ın silahlarını alarak onları ülkeden kovar.

Üç arkadaş yeniden bir araya gelir ve farklı ülkelere gidip ittifak bulmaya karar verirler. Hatay Bahadır, Kaşgar ülkesinin yolunu tutar. Onun geldiği sırada at yarışları düzenlenmektedir. Hükümdar Kamer'in kızı Dilşadağa'ya kim yetişirse o; onunla evlenme şerefine nail olacaktır. Hatay Bahadır yarışa katılmaya karar verir ve kazanır. Hükümdarın dikkatini çeken Bahadır; büyük bir şerefle karşılanır. Sonrasında hükümdara asıl niyetini söyler ve Timur'dan ezelden beri nefret eden Kamer; yardım etmeyi kabul eder. Bahadır bir yandan Dilşadağa gibi kuvvetli bir kadınla evleneceği için mutludur. Fakat bu mutluluğuna erişemeyecektir. Çünkü olanlardan anbean haberdar olan Timur; Dilşadağa'nın avlandığı bir anı fırsat bilerek onu kaçıırır. Zorla evlenmeye razı etmeye çalışır fakat Dilşadağa gibi bir kadın bunu asla yapmaz. Bu yüzden Timur, kız kardeşi olan Kutluk Türkan Ağabigüm'ü; Dilşadağa'yı ikna etmesi için gönderir. Kısa zamanda Dilşadağa'nın dostluğunu kazanan Türkan, onu evliliğe ısındırır ve dolayısıyla Hatay Bahadır'a karşı büyük bir nefret aşılar.

Diğer taraftan Adil Şah; Kat diyarına gider ve Hükümdar Orus Han ile tanışır. Orus Han, başlangıçta dost gibi davranır fakat Adil Şah'ı kandırdıktan sonra onu hapseder. Sarıboğa da bir süre sonra Adil Şah'ın yanına gelir ve Sarıboğa da hapsedilir. Bunun üzerine Adil Şah ile beraber bir plan yaparak köle Abbas Mirza sayesinde kaçmayı başarırlar.

Bir yandan Susen, babasını sık sık ziyaret eder ve ayrılırken de hediyelerle geri döner. Yeniden Semerkant'a gelen Sarıboğa; Yusuf Sofu ile beraber, Timur'u derinden etkileyecek bir plan yapar. Susen'in Cihangir'e götürdüğü hediyeler arasına toz zehir serperler ve Susen'in cariyesi olan Akgül yardımıyla Cihangir'i öldürürler. Oğlunun ölümünden sonra Timur, uzun bir süre kendine gelemmez. Bunu fırsat bilen Üç Boz Atlı, savaş hazırlıklarına başlar. Casusları sayesinde kendisine savaş ilan

edildiğini duyan Timur; tüm bu duygusal yorgunluğunu bir kenara bırakarak yeniden ayağa kalkar ve o da savaş için hazırlanmaya başlar.

Birkaç ay sonra her iki taraf da savaşa hazırdır. Kamer Han, Yusuf Sofu ve Üç Boz Atlı; büyük bir rahatlık içindedir. Çünkü Cihangir'in ölümünden sonra Timur'un toparlanamadığını düşünmektedirler. Fakat Timur; onların üç katına denk gelecek şekilde bir ordu kurmuştur. Muharebe başladığı sırada Timur, askerlerinin hepsini göndermez. Çünkü karşı tarafın bir an için kazanacaklarını düşünmelerine izin verir. Fakat ortalık kızılmaya başlayınca Timur, bütün ordusunu hücumla hazırlar. Bazı askerler, savaş meydanına gelemeden uçurumun kenarında mahsur kalır ve Kamer Han da bunlardan biridir. Sonunun geldiğini anlayan Kamer Han, teslim olmak yerine intihar etmeyi tercih eder ve uçurumdan aşağı atlar. Sarıboğa da Yusuf Sofu'nun ordusuyla beraber düşman askerlerinin arasında kaybolmuştur. Hatay Bahadır ve Adil Şah, kendi intikam duyguları yüzünden birçok insanın hayatını kaybettiğini görünce birbirlerini öldürmeye karar verirler. Küllerinden doğan Timur'u yine hiçbir hükümdarlık yıkamamıştır.

3.1.5.3. Olay Örgüsü:

1. Hüseyin Sofu öldükten sonra Yusuf Sofu'nun tahta geçmesi.
2. Yusuf Sofu'nun tecrübesizliğinden yararlanmak için Cihangir'in Semerkant'a saldırı düzenlemeye karar vermesi.
3. Cihangir'in Susen'e âşık olup onunla evlenmek istemesi.
4. Ülkenin geleceğini kurtarmak için Susen'in, istemeyerek Cihangir ile evlenmesi.
5. Sarıboğa'nın Timur'dan intikam almak adına arkadaşları Adil Şah ve Hatay Bahadır ile plan yapması.
6. Üç Boz Atlı'nın, Timur'a düzenlediği suikastın başarısız bir şekilde sonuçlanması.
7. Timur'un yanından kovulan Adil Şah ve Hatay Bahadır'ın diğer ülkelere gidip ittifak araması.
8. Hatay Bahadır'ın Kaşgar ülkesine gelerek at yarışlarına katılıp Dilşadağa ile evlenmeye nail olması.
9. Hatay Bahadır'ın, Kaşgar hükümdarı Kamer Han'ın gözüne girmesi.
10. Timur'dan nefret eden Kamer Han'ın, Üç Boz Atlı ile ittifak kurması.

11. Adil Şah'ın Kat Diyarı'nda Orus Han tarafından tutsak edilmesi.
12. Oğlunu kaybeden Yusuf Sofu'nun, bir cariyeye aracılığıyla Cihangir'i zehirlemesi.
13. Timur'un, casusları aracılığıyla kendisine savaş ilan edildiğini öğrenmesi.
14. Düşmandan her zaman daha güçlü olan Timur'un yine düşmanı alt ederek gücünü ispat etmesi.

3.1.5.4. Şahıslar Kadrosu:

Hüseyin Sofu: Romanın sadece ilk bölümünde bulunan Hükümdar; ölüm yatağında son nefesini verirken anlatılmıştır. Onun yerine geçecek isim ise oğlu Yusuf Sofu olur.

Timurlenk: Timur, gerçekte nasıl heybetli bir hükümdar ise romanda da o şekilde tasvir edilmiştir. Yedi cihanın hâkimidir ve hiçbir imparatorluk ona karşı koyamamıştır. Romanda, onu devirmeye çalışanlar olsa da Timur beklenmedik hamleler ile imparatorluğuna zaferler getirmeye devam etmiştir.

Bazı olaylar, Timur'un dışında zuhur etmiştir. Örneğin; Cihangir'in Semerkant şehrine baskın yapıp Susen'i istemesiyle ortaya çıkan düşmanlıktan Timur'un haberi yoktur. Romanda kötü kalpli bir hükümdar olarak tasvir edilse de aslında bütün olayları başlatan kişi; Sarıboğa'dır. Onun intikam hırsı yüzünden, olayla alakası olmayan diğer devletler de zarar görmüştür. Timur'un, karşısında birleşen devletlere yaptığı saldırılar tamamen haklı bir savunmadır. Çünkü diğer devletler, Timur'un boyunduruğu altında olsa da yıllardır savaşmadan var olmaya devam etmiştir. Fakat Sarıboğa'nın sözüne inanan küçük devletlerin de gözünü hırs bürümü; olmayan bir şeyin intikamını alma hevesine kapılmıştır. Timur, oğlu Cihangir'in ölümünü çok zor atlatsa da, düşman karşısında her zaman dik durmuş ve onları yeniden ezmeyi başarmıştır.

Yusuf Sofu: Semerkant şehrinin hükümdarıdır. Hüseyin Sofu'nun ölümünden sonra ülkeyi yönetmekte zorlansa da halk tarafından sevilmesi onu başarılı bir hükümdar kılmıştır. Yusuf Sofu, hükümdarlık vazifesi ile babalığı birbirine karıştırdığı için kendisi ve oğlu çıkmaz yola sürüklenmiştir. Semerkant'ın, Timur'un gücüyle baş edebilecek bir güçte olmadığını bilmesine rağmen Sarıboğa'nın sözüne inanıp ülkesinin kaynaklarını boşa harcamıştır. Aynı zamanda kızı Susen'i Cihangir ile evlendirerek dostluk sağladığı Timur ile düşman olmuştur. Dolayısıyla Yusuf Sofu,

oğlunun mutluluğu için ve üç boz atlı intikam alabilsin diye kendi sonunu hazırlamıştır.

Cihangir: Timurlenk'in oğludur ve aynı zamanda en güvendiği askeridir. Ne zaman bir sefere çıkılacak olsa; Timur ilk olarak oğlu Cihangir'e danışır. Cihangir'den diğer şehir halkları korkar ancak tam aksine adaletli bir hükümdardır. Hatta babasından daha iyi olduğu öne sürülür.

Cihangir'in askerlik vazifesiyle çelişen bir hareketi ise; Susen ile evlenmek karşılığında Semerkant'a baskın yapmaktan vazgeçmesidir. Bir hükümdar, savaş gibi ciddi bir durumda böylesine duygusal bir karar vermemelidir. Ancak Cihangir'in aşkı; savaşma isteğinin önüne geçer. Susen ile evlilikleri boyunca eşini hep mutlu etmiş ve ona sadık kalmıştır. Yani Cihangir; Semerkant halkının gözüyle görüldüğü gibi zalim ve acımasız bir insan değildir.

Argon: Yusuf Sofu'nun oğludur. Susen'e olan aşkı ve özlemi; onu ölüme sürüklemiştir. Argon, roman boyunca aşkından başka hiçbir şekilde öne çıkmadığı için pasif bir karakter olarak görülebilir. Aynı zamanda aşkına sahip çıkmak için de hiç çaba göstermez. Sessizce kaderine razı olur ve babasının bir şeyler yapıp onu yeniden Susen'e kavuşturmasını bekler. Argon'un bu kara sevdası da Yusuf Sofu'nun Timur'a karşı kinlenmesine ve kurdukları dostluğun yeniden düşmanlığa çevrilmesine sebep olur.

Susen: Yusuf Sofu'nun yeğenidir. Eşsiz bir güzelliğe sahip olduğu için herkesi kendine hayran bırakmakla kalmaz; ülkelerine baskına gelen Cihangir'i de kendine âşık edip olayların karışmasına neden olur. Susen de romanda genellikle ismi dışında kendini göstermez. O da Argon gibi, aşkına kavuşmak için çabalamak yerine; başkalarının onları kavuşturmasını bekler. Aslında bu davranışları yüzünden suçlanmamalıdır. Çünkü üzerlerinde büyük bir yük vardır: İki ülkenin dostluğu, onların ayrı kalmasına bağlıdır.

Sarıboğa: Timur'un eski Noyanlarından biri olan Sarıboğa, acıklı bir hayat hikâyesine sahiptir. Timur'un yanında bir savaşa katıldığı sırada düşmana hücum etmesi için bir hendekten atlaması gerekir. O zamanlardan beri Susen'e âşık olan Sarıboğa; aşkını bir daha göremeyeceğini düşünerek hendekten atlamaz. Bunun üzerine Timur, onu korkak ilan eder ve silahını elinden alarak askerlikten çıkarır.

Ayrıca Sarıboğa'yı bir atın arkasına bağlayarak Semerkant şehrine gönderir. Sarıboğa'ya acıyan Yusuf Sofu, o günden beri Sarıboğa'yı himayesi altına alır.

Sarıboğa'nın Timur'a karşı savaş açması tamamen aşk uğrunadır. Bencillik etmeyip fedakârlık yaptığı tek konu; Susen ile Argon arasından çekilmesidir. Fakat bunu Argon için değil; Susen için yapmıştır. Cihangir dışarıdan canı bir hükümdar gibi görüldüğü için Susen'e kötü davranacağını düşünmüştür. Fakat zamanla Susen, Cihangir'in gerçek kişiliğini tanımış; ona muhabbet beslemeye başlamıştır. Aslında gerçek canı olan kişi Sarıboğa'nın ta kendisidir.

Zamanında Timur, onu askerlikten çıkarıp sürgün ettiği için Sarıboğa, intikam almak istemiş ve bu uğurda herkesi kullanmıştır. Timur'a kin beslemeyen devletleri bile ona karşı kışkırtıp onlarla ittifak olmuştur. Fakat bütün çabalarına rağmen Timur'un kudretiyle boy ölçüşememişlerdir.

Hatay Bahadır: Üç Boz Atlı'dan biridir. Hatay Bahadır ve Adil Şah, Timur'un Noyanlarından biridir. Sarıboğa gelip akıllarını çelene kadar gayet müreffeh bir hayat sürmektedirler. Ancak Sarıboğa'nın bencilliği yüzünden hem hükümdarlarına(Timur) ihanet etmiş hem de savaşı kazanamayacaklarını anladıklarında Adil Şah ile birbirlerini öldürmüşlerdir. Romanda neredeyse hiçbir kayıp yaşamayan tek kişi Sarıboğa'dır. Onun dışındaki herkes ya canından olmuş ya da hükmünü kaybetmiştir.

Adil Şah: Üç Boz Atlı'dan biri olan Adil Şah da Hatay Bahadır gibi arkadaş kurbanı olmuştur. Sarıboğa, "aşk" uğruna herkesi savaşa sürüklediği gibi arkadaşı Adil Şahı da işin içine sokmuştur. Fakat Adil Şah; Hatay Bahadır kadar şanslı olamamış; ittifak kurmaya gittiği ülkede tutsak edilmiştir. Orus Han, başlangıçta ona dost gibi yaklaşıp asıl amacını öğrenmiş ve sonrasında Adil Şah'ı tutsak etmiştir. Timur ile arasını bozmak istemeyen Orus Han, bu hain planı ona haber vererek dostluklarını pekiştirmiştir.

Kamer Han: Kaşgar ülkesinin hükümdarıdır. Timur'dan sonra gelen güçlü hükümdarlardan biridir. Ne yazık ki Kamer Han da, Üç Boz Atlı'nın sözüne inanıp hem kendi hem de ordusundaki binlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur. Timur ile Kamer Han'ın hiçbir sorunu olmamasına ve hatta aralarında yıllardan beri süregelen bir dostluk antlaşması devam etmesine rağmen; Hatay Bahadır başta olmak üzere diğer boz atlılar da Kamer'in kafasını karıştırmış ve kendi intikam hırsları yüzünden onu da savaşa dâhil etmişlerdir. İlk başta Kamer Han, Üç Boz Atlı'ya yalnızca yardım etmek

amacıyla savaşa girecektir. Fakat Timur ne zaman Dilşadağa'yı kaçıtır ve onunla zorla evlenirse artık bu kendi kavgası haline gelir. Kamer Han, Üç Boz Atlı'ya inanmış olmanın bedelini ağır bir şekilde öder. O da intikam duygusunun kurbanı olmuştur.

Dilşadağa: Kaşgar hükümdarı olan Kamer Han'ın kızıdır. Dilşadağa, diğer kadınlardan farklı olarak at binmesini, ok atmasını ve kılıç kullanmasını bilen güçlü bir kadındır. Hatay Bahadır, müsabakayı kazanıp onunla evlenme şerefine eriştiğinde bile hemen ikna olmamış; bir süre Hatay Bahadır'ı uğraştırmıştır. Dilşadağa, Timur tarafından kaçırdığında ise tam tersi bir karaktere bürünmüştür. Sevdiklerinin canı söz konusu olduğu için asi Dilşadağa gitmiş; yerine daha uysal ve sevdikleri zarar görmesin diye her şeyi yapabilecek bir kadın gelmiştir. Aynı zamanda Kutluk Türkan tarafından Dilşadağa'nın kafası karıştırıldığı için adeta düşmanın tarafını tutar olmuştur.

Kutluk Türkan Ağabigüm: Timur'un kız kardeşidir. Kutluk Türkan; Timur'a kıyasla daha sevecen ve hoşgörülü biri gibi görünse de bu özelliklerini karşısındaki kişiyi manipüle etmek için kullanır. Dilşadağa'ya yaptığı şey de tam olarak budur. Onu her gün, her saat ve her dakika, Hatay Bahadır'a karşı doldurur ve Üç Boz Atlı yüzünden savaş çıktığı için, binlerce insanın öleceğini söyler. Dilşadağa da onu ablası kadar çok sevdiği için dediği her şeye inanır. Fakat bir noktada Kutluk Türkan yalan söylememiştir. Çünkü bütün bu savaşlara ve dolayısıyla insanların ölmesine Üç Boz Atlı sebep olmuştur.

Cariye Akgül: Cihangir'i zehirleyip ölümüne sebep olan cariyedir. Fakat öyle bir hata yapmıştır ki; zehirli çamaşırlara dokunduğu için kendi ölümüne de sebep olmuştur.

Diğer Kişiler: Mirke, Zühre Bacı, Toklu Noyan, Behram Celayar, Yedigâr Berlas, Şenkul, Filalan Noyan, Zinde Çeşmi Han, Burke Goryan, Durcan, Ala Han, Orus Han, Cihan Bey, Taceddin Molla, Boğam Noyan, Yuca Oğlan, Abbas Mirza, Lama Maysan Hazretleri.

3.1.5.5. Zaman: Timur, 1370-1405 yılları arasında hüküm sürmüştür. Roman da bu 35 yıllık bir süre içindeki 2 yılı anlatmaktadır. Yusuf Sofu'nun tahta geçmesinden, Cihangir'in Susen ile evlenmeyi beklemesine; Sarıboğa'nın ittifak toplamasından ve en sonunda Timur ile savaşa girmelerine kadar geçen süre yaklaşık 2 yıla tesadüf etmektedir.

3.1.5.6. Mekân: Roman, tarihi roman özelliği taşır ve sürekli bir hareketlilik mevcuttur. Kahramanların devamlı yer değiştirmesi, romandaki mekânların sayısını artırmıştır. Açık mekânlar, kahramanların hareketliliğini gösterirken kapalı mekânlar ise; sır saklamaya delalet eder.

Açık Mekân: Türkistan, Semerkant, Urkent, Kat Diyarı, Bürke Kasabası, Cet Köyü, Kaşgar , Buhara, Bedaşan, Tokkent, Kurako Dağları, Asi Gölü, Altındağ, Üstündağ, Hoten Şehri, Yazkent, Ur Dağı, Aksakal Köyü, Tok Kasabası, Keş Şehri, Aksoma Tepesi.

Kapalı Mekân: Urkent Sarayı, han, Kat Kalesi, Göktepe Kervansarayı, Sefide Kalesi, Kartal Tekkesi, Ulukent Kalesi, Kanlı Kuyu, Dilküsa Sarayı, Gök Saray, Göktaş Sarayı, Zincir Saray.

3.1.5.7. Değerlendirme: Romandaki bütün karmaşa Sarıboğa yüzünden çıkmıştır. Eğer o, intikam almaya karar verip diğer devletleri Timur’a karşı kışkırtmasaydı binlerce insan da canından olmayacaktı. Fakat Sarıboğa’nın olumlu bir yanı da vardır ki; mantığıyla hareket edebiliyor olmasıdır. Çünkü romana baktığımızda Sarıboğa dışındaki herkes duygularının kurbanı olmuştur: Cihangir’in aşk uğruna Semerkant’a saldırı yapmaktan vazgeçmesi, Yusuf Sofu’nun oğlu Argon, Susen’i seviyor diye Timur’a karşı savaş açmış olması ve tanımadığı bir Noyan yüzünden Kamer Han’ın da Timur’a düşman olması örnek verilebilir.

Tarihi roman olarak ele alınan bu eser; gerçekleri tüm çıplaklığıyla anlatmaz. Romanda kurgu sayılabilecek bazı olaylar da mevcuttur. Romandan, Timur’un komutanlığı hakkında bazı bilgiler öğrenilebilir ancak birebir gerçeklerle uyuşmaz. Yine de roman, olayları sürükleyici bir şekilde anlatması ve güçlü kurgusuyla okunması gereken kitapların başında yer alır.

3.1.6. Miss Eston: Komiteciler Arasında Selanik’te Dağa Kaldırılan Amerikalı Kız

3.1.6.1. Eserin Tanıtımı: Bulgarlar, Makedonyalıları ve Türklere zulmetmektedir. Ancak Amerikan basını Türkleri suçlar. Miss Eston da maceraperver bir gazeteci olarak Amerika’dan kalkıp Selanik’e kadar gelir ve sözde Türklerin yaptığı zulümleri bizzat görmek ister. Fakat gerçekle karşılaşmak onun için hiç iyi olmayacaktır çünkü kendisi büyük bir zulme uğrar.

3.1.6.2. Özet: Amerikalı Miss Helen Eston, yirmili yaşların verdiği heyecana ve ülkesinin kendine tanıdığı özgürlüğe güvenerek Amerika'dan Selanik'e gelir. Onu, Vali Tevfik Bey güzel bir şekilde karşılar. Miss Eston, zalim Türkleri, insanları öldürürken izleyip onların fotoğraflarını çekmek istediğini söyler. Vali Tevfik Bey, gazetelerde anlatılanların doğru olmadığını, aslında zulüm görenlerin Türkler ve Makedonlar olduğunu söylese de Miss Eston ona inanmaz. Tevfik Bey de olabildiği kadar Amerikalı kadını oyalamaya başlar. Eston, birkaç gün sabretmeye razı olsa da Vali'nin kendisini oyaladığını anladığı an Rahip Mister Havs'a giderek kendine bir tercüman bir de rehber tahsis edilmesini ister.

Ertesi gün Papa Havs, Miss Eston'ın yola çıkması için gereken hazırlıkları tamamlamıştır. Eston, Vali Tevfik Bey'in yanına gelerek bu maceradan vazgeçtiğini ve Amerika'ya geri döneceğini söyler. Vali Bey, en doğru kararın bu olduğunu anlatarak ona veda eder. Miss Eston, trene biner ancak Selanik'teki bir durakta iner. Onu Silya ve Kiril isimli karı-koca karşılar. Eston, atlar ile yolculuk edecekleri görünce çok sevinir. Çünkü otomobille seyahat etmeye alışan bu kız, ilk kez ata binecektir.

Birkaç saatlik bir ilerlemeden sonra birden Eston ve karı-kocanın yollarını eşkıyalar keser. Kiril'i feci şekilde döverler ve Silya ile Eston'ı da kendi atlarına bindirerek kaçırlar. Eşkıyalar Eston ve Silya'yı dağdaki mağaralarına getirir. Eşkıyaların lideri olan Boris Sarafof kendini tanıtır ve Miss Eston'a karşı ilgiliymiş gibi davranır. Eston da, bunca karmaşanın arasında bir aşk macerası yaşayacağı için kendinden geçer. Şu an halen Türk sınırlarında bulundukları için Sarafof ve çetesinin, Miss Eston'a hududu geçirmeleri gerekmektedir. Sarafof yine Eston'a yalan söyler ve gece Türklerle bir çatışma yaşayacaklarını anlatır.

Geceyi iple çeken Eston, hududu geçerken Sarafof'un yanından bir dakika bile ayrılmaz. Sınır, tehlikeli bir bölge olduğu için ufak sıyrıklarla yaralanırlar. Eston, gece vakti Türkleri göremediği için üzülür ancak bu yaşanan olaydan da bir hayli korkmuştur. Bu yüzden yeterince şey gördüğünü düşünerek ertesi gün Amerika'ya dönmeye karar verir. Sarafof bunu duyunca hiçbir yere gidemeyeceğini ve aslında kendisini alıkoyduklarını söyler. Sarafof hemen Eston ve Silya'yı bir kuleye hapseder ve derhal harekete geçip İstanbul Hükumetine bir telgraf yollar. Telgrafta, Miss Eston'ı kaçırdıkları ve yüklü bir miktarda para istedikleri yazmaktadır.

Mesajı alan Vali Tevfik Bey, beyninden vurulmuşa döner çünkü bu kızın Amerika'ya döndüğünü zannetmektedir. Tüm İstanbul, Eston'ın yerini bulmak için harekete geçer. Şimdilik istenen parayı tedarik etmek ikinci planda kalmıştır. İstanbul'da bu olaylar yaşanırken Eston, halinden çok memnundur. Burada görmeyi beklediğinden fazla şey yaşamıştır ve şimdi de ölümle burun buruna olmak ona ayrı bir heyecan vermektedir. Birkaç gün sonra Eston, mide bulantıları yaşamaya başlar ve hamile olduğundan şüphelenir. Bunu ilk olarak Silya ile paylaşır ve eğer Eston, gerçekten hamileyse Sarafof'un kendilerini öldürmeyeceklerine dair bir umut ışığı yanar. Eston hemen kuledaki askerlere haber vererek Sarafof'un gelmesini söyler. Sarafof ancak saatler sonra Eston'ın yanına gelir ve onun hamile olduğunu çoktan öğrenmiştir. Eston, hiç beklediği bir tepkiyle karşılaşır çünkü Sarafof için gayrimeşru bir çocuk sahibi olmak zaten alışık olduğu bir durumdur.

Beklenen para uzun bir süre geçmesine rağmen gelmediği için Eston artık kendi yöntemleriyle kaçmaya karar verir. Artık Silya ile de konuşmamaya başlar çünkü kimseye güveni kalmamıştır. Eston, bir gün kulenin tepesinden etrafı izlerken Petri isimli askerin kendisine üzgün bir şekilde baktığını görür. Eston, dikkat çekmemek için onunla hemen konuşmaz. Her gün onu gözler ve yavaş yavaş konuşmaya başlar. Nihayet Petri'ye tam olarak güvendiği zaman ona kaçma fikrini sunar. Amerika'ya gidip zengin olma hayallerini ona anlatır. Petri, bu tehlikeli plana ancak günler sonra evet der ve ertesi gece kaçmaya karar verirler. Eston, çarşafı yatağın bir kenarına bağlayıp kendini aşağı sarkıtır. Yere ayak bastığı an Petri'nin cansız vücuduyla karşılaşır ve buradan kaçma umudu tamamıyla söner.

Diğer yandan İstanbul Hükümeti, Amerika'dan bir cevap gelmeyince parayı kendileri tedarik etmeye karar verirler. Hatta Abdülhamit, bu konuyla özellikle ilgilenir ve parayı en kısa zamanda toplarlar. Sarafof'a haber gönderip Eston'ı serbest bırakmalarını söylerler. Eston, Sarafof'a veda ederken bile duygusal bir âşık tavrı takınır. Fakat Sarafof, onun yüzüne bile bakmaz. Miss Eston, nihayet İstanbul'a getirtilir ve Türkleri yanlış tanıdığı için büyük bir pişmanlık duyar. Amerika'ya döner dönmez yalan haber yapan bütün gazetelere karşı gerçekleri yazacağına dair söz verir.

Miss Eston, Amerika'ya dönünce başından geçenleri tefrika olarak anlatmaya başlar. Ayrıca bütün medya onunla röportaj yapabilmek için sıraya girmiştir. Eston, bebeğini doğurur ve ona Coni ismini verir. Gerçekten bu yaşadıkları, ona zengin bir

hayatın kapılarını aralamıştır. Olayların başkahramanı olarak Sarafof'u eklemeyi de unutmaz.

3.1.6.3. Olay Örgüsü:

1. Miss Eston'un, Amerika'dan İstanbul'a gelmesi.
2. Vali Tevfik Bey'in kendisine yardım etmeyeceğini gören Miss Eston, Rahip Mister Havs ile görüşerek kendisine bir tercüman ve rehber tutması.
3. Silya ve Kiril ile yola çıkan Miss Eston'ın yollarını, eşkıyaların kesmesi.
4. Boris Sarafof'un, Miss Eston'a dostça davranması ve ona âşık olduğunu söylemesi.
5. Ülkesinden kalkıp buraya anı biriktirmeye gelen Miss Eston'ın, bir de aşk macerası yaşayacağını duyunca çok sevinmesi.
6. Bir gece vakti Sarafof'un, çetesi ve Miss Eston ile beraber hududu geçmesi. Hudud geçildiği sırada Miss Eston'ın Türkler tarafından saldırıya uğradıklarını düşünmesi.
7. Miss Eston, yeterince olaya şahit olduğunu düşünerek geri Amerika'ya dönmek istemesi ve bunun üzerine Sarafof'un, aslında kendisini kaçırdıklarını söylemesi.
8. Miss Eston'ı Silya ile beraber bir kuleye hapsedmeleri.
9. Sarafof'un, İstanbul Hükümetinden fidye istemesi ancak uzun bir süre parayı elde edememesi.
10. Miss Eston'ın hamile kalması ve Sarafof ile ilgili hayaller kurması.
11. Miss Eston, Sarafof'un taş kalpli biri olduğunu anladıktan sonra nöbetçi Peri'nin aklına girerek kuleden kaçmaya çalışması.
12. Miss Eston'un kaçma çabalarının fiyasko ile sonuçlanması.
13. Amerika'dan, Miss Eston'ı kurtaracak paranın gelmesi için Abdülhamit'in tüm zorlukları aşarak uğraşması.
14. Miss Eston, kurtarıldıktan sonra tekrar Amerika'ya dönmesi ve başından geçen olaylar sayesinde zengin bir kadın olması.

3.1.6.4. Şahıslar Kadrosu:

Miss Eston: 24 yaşında, gençlik çağının zirvesinde olup oldukça meraklı bir gazetecedir. Türklerin Makedonyalıları ve Bulgarlara zulmettiği haberleri onun merakını iyice artırmış ve olayları gelip kendi gözleriyle izlemek istemiştir. Ün

peşinde dolaşan bu genç kız, umduğu şeylerden ziyade onu bir hayli korkutan olaylarla karşılaşır. Fakat Miss Eston, Batı’da olduğu gibi Doğu’da da işlerin konuşularak halledilebileceğini düşündüğü için en büyük darbeyi buradan alır. Çünkü her zaman iyi niyetini koruyup “Pollyanna”cılık oynayan bu genç kız gerçek hayat ile karşılaşınca büyük bir çıkmaza girer. Yine de şansı yaver gider çünkü paraya önem veren Sarafof, Eston’a bir zarar gelirse parayı alamayacağını bildiği için Amerikalı genç kıza gözü gibi bakar. Eston da kurtulup yeniden Amerika’ya döndüğü zaman Türklerin aslında zalim olmadığına dair haberler yazar ve bir nevi Türklere olan minnet borcunu ödemiş olur.

Boris Sarafof: Sofya’nın en bilinen ve en tehlikeli eşkıyasıdır. Hükümet dâhil hiç kimse ona bulaşmak istemez. Çünkü ne kadar şeref yoksunu bir insan olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Yalnızca Miss Eston onu tanımaz ve gerçek kişiliğini gördükten sonra da onu değiştirmeye çalışır. Fakat Sarafof’un taş kalbini yumuşatacak en ufak bir etki olmaz. Bu kaçırma macerasının sonunda Sarafof kârlı çıkar ve vaad edilen paraya kavuşur.

Vali Tevfik Bey: Selânik valisidir. Miss Eston’ın tehlikeye girmemesi için çok uğraşmıştır ancak başına buyruk hareket eden bu kızı yolundan çevirememiştir. Yine de yardıma ihtiyacı olduğu zaman onu kurtarmak için en büyük çabayı Vali Tevfik Bey vermiştir.

Petri: Miss Eston’ın kendisinden yardım istediği askerdir. Miss Eston’ın umudu tükenince kendi başının çaresine bakmaya başlar. Petri de henüz kalbi taşlaşmamış bir asker olduğu için Miss Eston ile kaçma planına sıcak bakar. Ancak onları devamlı takip ettiren Sarafof’u unuttuğu için Petri, ona ihanet etmenin cezasını canıyla öder.

Diğer Kişiler: Balkan Eşkılarları, Mister Bokston, Amerikalı Rahip Mister Havs, Bektaşî Babası İbrahim, Kiril, Silya, Başkâtip Tahsin, Garvatof, Batşa, Mösyö Periklis, Coni, Dobrika.

3.1.6.5. Zaman: Romanda olayların geçtiği zaman olarak 1902 senesi verilmiştir. Romanda, Miss Eston’ın Osmanlı topraklarına gelip kaçırılması; ardından Sarafof ile beraberlik yaşayıp, İstanbul Hükumeti sayesinde kurtulup, Amerika’ya dönüp çocuğunu doğurması gibi uzun bir zaman dilimi mevcuttur. Dolayısıyla olaylar

bir buçuk sene içinde olup bitmiştir. Romanın anlatılma zamanı ise; yazarın roman sonunda belirttiği gibi 19/12/1936 yılına denk düşmektedir.

3.1.6.6. Mekân:

Açık Mekân: Selanik, Makedonya, İstanbul, Hortaç, Sedes, Karaburun, Beyazkule, Vadiyülkebir Vapuru, Tahtakale, Hükûmet Konağı, Boşnak Hanı, Serez Ovası, Cumaibâlâ.

Kapalı Mekân: Beşiktaş Karakolu, kule.

3.1.6.7. Değerlendirme: Romandaki Doğu-Batı mukayesesini, “Ziya Şakir’in Romanlarının Tematik Olarak İncelenmesi” bölümünde yaptık. Buna ek olarak romanda, değerlendirmeye alacağımız rahatsız edici durumlar da vardır. Örneğin; Eston’ın sürekli heyecanlı, iyi niyetli ve kibirli olmasıdır. Heyecanının sebebi; binlerce kilometrelik bir yol kat edip tüm dünyayı sarsacak bir haber yapmak istemesidir. Fakat Sarafof, Eston’ı görür görmez ona âşık olduğunu söylediğinde Eston’ın heyecanlanması büyük bir saçmalaktır. Sarafof’un aşkına anında karşılık verir ve bu kötü kalpli adamı aşkın değiştireceğine inanır. Kibirli olması ise Amerikalı olduğunu sürekli vurgulamasından anlaşılır. Çünkü sürekli Amerika ile Osmanlı’yı birbiriyle kıyaslar. Üstelik yalnızca ülkeyi değil; milletleri de kıyaslar. Bu kıyaslama da Amerikalıları medeni; Türkleri de başta açıkladığımız gibi barbar olarak nitelendirmesine dayanır. Roman, ne kadar rahatsız edici bazı olayları yansıtırsa da gerçeğe bir ışık tutması sebebiyle değerlidir.

3.2. Macera ve Aşk Romanları

3.2.1. Daktilo Leman’ı Nasıl Kaçırdılar?

3.2.1.1. Eserin Tanıtımı: Eser, 1944 yılında yazılmış olup polisiye roman özelliği taşır. Cumhuriyetin ilk yıllarında roman türü, henüz mükemmel haline ulaşmamış olmasına ve teknik bakımdan kusurlu eserlerin fazlalığına rağmen Ziya Şakir; merak ve çatışma unsurlarını sürekli üst seviyede tuttuğu için sürükleyici bir polisiye roman örneği vermiştir.

3.2.1.2. Özet: Roman, Ali Hikmet’in mağazanın bodrumunda saldırıya uğramasıyla başlar. Hikmet’in yardımına koşan Atıf, onu derhal hastaneye götürür. Zabıta memuru Ali Osman ile Komiser Sedat, Hikmet’in ifadesini almak üzere

hastaneye gelirler. Hikmet, bodrum karanlık olduğu için saldıran kişiyi net bir şekilde göremediğini anlatır. Komiser, Atıf'ın da ifadesini almak üzere yanına çağırır. Atıf, olay anında karşı mağazada tanımadığı bir kişiyle telefonda konuştuğunu söyler. Dediğine göre karşı taraf onu oyalamak amacıyla telefonda bekletmiştir.

Ertesi gün Fikri Bey, mağazasına gelince aklına V.D.E. fabrikasının dosyasını aramak gelir. Kasaya bakar ve dosyayı bulamaz. Bunun üzerine komiser tekrar çağırılır. Fikri Bey, kasa anahtarının yalnızca kendisinde ve Daktilo Ayşe Leman Hanım'da bulunduğunu komisere anlatır. Tesadüfe bakılırsa Ayşe Leman, bir hafta izin alıp İzmir'e gitmiştir. Dosyanın kaybolmasıyla Leman'ın izne ayrılması aynı zamanda olunca dikkatleri üzerine çeker. Ayrıca Leman, Hikmet'in nişanlısıdır ve yaşananlara rağmen onu arayıp sormamıştır.

Bir gün Fahri Tahir ile Atıf, Beyoğlu'na gidecekleri sırada Atıf birden akrabalarından birinin İstanbul'a geleceğini hatırlar ve hemen bir taksiye atlayıp gözden kaybolur. Ertesi gün Fahri Tahir, bir gazete aldığıında Atıf'ın ölüm haberiyle karşılaşır. Bu olay ile ilgilenecek kişi yine Komiser Sedat'tır. Atıf'ın ölümüyle bazı parçalar birleşir. Hikmet aslında yanlışlıkla saldırıya uğramıştır, asıl hedef Atıf'tır. Komiser, Leman'ı da araştırmış, İzmir'de herhangi bir akrabasının olmadığını öğrenmiştir. Ailesi de kızlarının nerede olduğunu bilmediği için endişelenir. Dosyanın kaybolmasında şüpheli olarak görülen Ayşe Leman, birden mağdur duruma düşer.

Ertesi gün olayların merkezi olarak ara mahallede bulunan Basra Otel'i dikkat çeker. Burada konaklayan Sabri Bey, mülayim biridir ve ara sıra ziyaretine gelen İshak Bey'den başka arkadaşı yoktur. Bu sessiz ve zararsız iki adam; Atıf'ın ölümüne yol açan kişilerdir. Sabri Bey, Ustabaşı İshak Bey'in tepkisinden korkarcasına bir telgraf okur ve bu telgrafta emaneti –Daktilo Leman'ı- kaybettikleri yazmaktadır. İshak Bey sinirlense de karşı taraftakilerin henüz dosyanın kaybolmasından haberleri olmadıklarını düşünerek rahatlar.

Komiser, Ali Hikmet'i ziyarete geldiği bir gün, bir kadının ısrarla Hikmet'i görmek istediğine şahit olur. Hemen tanıdığı bu kadın; Ustabaşı İshak Bey'in sağ kolu olan Suzan'dır. Komiser, Suzan'ı izlemeye koyulur. Ali Osman, akşam vakitlerinde komiserin yanına gelerek ona bir şüpheliler listesi verir. Listede komiserin daha önce görmediği Alexandra adlı bir kadın vardır. Bu kadın da aslında Suzan'dır. Hemen o kadınla ilgili özel bilgileri öğrendikten sonra kaldığı otele giderler ve onu takip etmeye

başlarlar. Yaptığı bir telefon görüşmesinde paketin yarın eline ulaşacağı haberini aldığı duyarlar ve Komiser Sedat, paketi onlardan önce almak için bir tuzak hazırlar.

Ertesi gün Suzan, paketi almış olmanın sevinciyle Sabri Bey'in yanına koşar. Suzan ve Sabri Bey, paketin daha önceden açılmış olduğunu anlar. Dolayısıyla da takip edildiklerinden şüphelenirler. Suzan ve Sabri Bey, kılık değiştirerek saatçi dükkânından çıkarlar. Köşede Suzan'ı görmeyi bekleyen Ali Osman ise; kılık değiştirmiş olan Suzan'dan şüphe bile duymaz. Ali Osman, Komiserin yanına gelip kadının izini kaybettiğini söyleyince Komiser kendilerine bir oyun oynandığını anlar.

Ertesi gün Suzan, yaşlı kadın kılığına girerek Pendik trenine biner. Aynı vagonda tanıdık bir sima ile karşılaşır: Komiser Sedat. Komiser, aradığı kadının bu yaşlı kadın olmadığını düşünerek sakince oturur. Suzan çok heyecanlanır ve bu durumda daha fazla kalamayacağını düşünür. Komiserin uyuduğu vakit ona ilaç koklatıp daha derin uyumasını sağlayacaktır. Ancak ona doğru uzandığı sırada komiser, kadının bileğini yakalar ve incekleri zaman onu tevkif edeceğini söyler. Birkaç dakika sonra biletçinin gelmesini fırsat bilen Suzan kaçır. Komiser, Suzan'ı elden kaçırmamanın üzüntüsüyle sarsılır, ancak bu üzüntü çok uzun sürmez. Çünkü Suzan, çantasını trende unutmuştur ve dolayısıyla çalınan dosya da çantanın içindedir.

Jandarma, komiseri tekrar çağırır. Çavuşun, bostan kenarında genç bir kızı elleri bağlı şekilde bulduğunu ona anlatır. Bu genç kız Ayşe Leman'dır. Komiser onu ziyarete gider ve artık güvende olduğunu söyleyerek onu telkin etmeye çalışır. Diğer yandan komiser, bu sefer Sabri Bey'in adamlarından biri olan Necip'i takibe koyulur ve onun evine gelir. Necip, kapıyı açmamakta dirense de fayda etmez; Suzan ve Sabri yakalanmıştır.

Aradan iki ay geçer, Ayşe Leman ile Ali Hikmet'in düğünü olur. Onur konuğu olarak Komiser Sedat ve Ali Osman da düğüne çağırılır. Roman karışık bir şekilde ilerlediği için de okuyucuların merakını gidermek amacıyla Ali Osman, olayları sanki ilk defa duyacakmış gibi komiserine bu esrarı nasıl çözdüğünü sorar. Komiser, Leman'ın kendisine gelen bir telgraf sonucu İzmir'e gittiğini söyler. Orada Leman'ı Suzan karşılar ve ilaç koklatarak onu bayıltır. Buradaki amaç; Suzan'ın Leman kılığına girip dosyayı rahatça almak istemesidir. Bu olaylar sonucunda ustabaşını yakalayamadığı için komiser üzgündür, ancak olayların aydınlanmasıyla herkes nefes almıştır.

3.2.1.3. Olay Örgüsü: “Daktilo Leman’ı Nasıl Kaçırdılar?” adlı roman, 13 olay başlığından meydana gelmektedir. Merak unsurunun ve kişiler arası çatışmanın yoğun olduğu bu romanı oluşturan her olay başlığı; başka bir hikâyeye kapı aralamaktadır.

1. Ali Hikmet’in bodrumda saldırıya uğraması.
2. Komiser Sedat ve Ali Osman’ın olayı çözmek üzere görev alması.
3. V.D.E. fabrikasının dosyasının kaybolması.
4. Ayşe Leman’ın dosyayı çalan kişi olduğundan şüphe edilmesi.
5. Atıf’ın öldürülmesi.
6. İshak Bey ve Sabri Bey’in aldıkları telgrafla sinirlenmeleri.
7. Suzan’ın Ali Hikmet’i ziyarete gitmesi.
8. Pendik treninde Komiser Sedat ile yaşlı kadın kılığındaki Suzan’ın karşılaşması ve bunun sonucunda Komiserin kayıp dosyayı elde etmesi.
9. Ayşe Leman’ın bostan kenarında korkmuş bir vaziyette bulunması.
10. Komiserin Necip’i takip etmeleri sonucunda Suzan ve Sabri Bey’i yakalaması.
11. Ali Hikmet ile Ayşe Leman’ın düğünlerinin yapılması.

3.2.1.4. Şahıslar Kadrosu: Roman bir tür “polisiye roman” özelliği taşıması ve çatışma unsurlarının çok fazla olması sebebiyle birbirinden farklı birçok karakter romanda yer edinmiştir.

Komiser Sedat: Romanda adından en çok söz ettiren kişidir. Olayların akışını sağlayan ve kişiler arası çatışmayı canlı tutan kişidir. Komiser Sedat aynı zamanda tip özelliği göstermektedir. Bunun ilk örneği olarak cinayet dosyasını üstlenen bir polis olması gösterilebilir. Aklına koyduğu şeyi yapmak için roman sonuna kadar mücadele eder ancak bunu hırsıyla yapmaz, yeri geldiğinde durmayı bilir.

Ali Osman: Taharri memuru ve Komiser Sedat’ın yardımcısıdır. Ali Osman’ın da olayların çözülmesinde payı vardır ancak Komiser Sedat kadar etkin bir role sahip değildir. Yalnızca amirinin verdiği görevler sayesinde romanda var olduğunu görmektedir. Romanda ise şu şekilde tasvir edilmiştir:

“Ali Osman, kısa boylu, ufak tefek, esmer, parlak gözlü ve çevik bir zabıta memuru ki onun Rumelili olduğunu anlamak için sözlerini uzun boylu dinlemeğe ihtiyaç yoktu.” (Şakir, 1944: 4)

Suzan/Alexandra: Romanın kötü karakterlerinden biridir. Sürekli kılık değiştirdiği için Alexandra ismiyle de tanınır. Ayşe Leman'ı kandırıp kaçıran, V.D.E. dosyasını çalan ve sırf kendisini Ayşe Leman kılığında gördüğü için Atıf'ı öldürten kişidir. Romanın başından itibaren zeki bir kadın portresi çizmiştir ancak Komiser Sedat ile Pendik treninde yaşadıkları hadise sonucu çantasını trende unutması, bu imajını sarsmıştır.

Atıf: Bu karakter yalnızca ilk bölümlerde etkindir. Ölümüne sebep olan şey; Ayşe Leman'ın kılığına giren Suzan'ı gördüğü içindir. İlk olarak bodrumda öldürülmek istenmiş ama onun yerine Ali Hikmet'e bir saldırı yapılmıştır. Sonrasında da memleketinden bir akrabasının geldiği yalanıyla tuzağa çekilip öldürülmüştür. Ancak iyi ve çevresi tarafından sevilen biri olmasına rağmen kimse tam anlamıyla Atıf'ın ölümüne üzülmemiştir. Olayların bütün düğümü çözüldüğünde bile kimse Atıf'ı yâd etmemiştir. Bu da romanda yansıtılan duyguların yüzeysel olduğunun kanıtıdır.

Ali Hikmet: Başka bir masum karakter olan Ali Hikmet de, yalnızca saldırıya uğramasıyla öne çıkmıştır. Bu olaydan sonra günlerini hastanede geçirmiş ve kurban rolüyle bütünleşmiştir. Ali Hikmet'in duygu durumlarına yer verilmemiş; nişanlısı Ayşe Leman'ın kayıp olmasıyla bile pek alakadar olmamıştır. Atıf olayında görüldüğü üzere yine duygu tahlilleri eksik veya yüzeysel kalmıştır.

Ayşe Leman: Romana ismini veren hanım karakterdir. Ancak romana ismi verilecek kadar bir değere sahip değildir. Baştan sona Ayşe Leman'ın sesi duyulmaz. Hatta romanın son bölümlerinde bostan kenarında bulunduğu bile hiçbir diyalogu yoktur. Öne çıktığı tek yer; V.D.E. dosyası çalındığı zaman şüpheli konumda olmasıdır. Romanda yazarın tasvir ettiği üzere de silik bir karakter olduğu görülmektedir:

“Zaten 23 yaşında olan Ayşe Leman hareketlerinde tamamilе hür idi. İstedіđi zaman gelir, istediği zaman çıkardı. Fakat bu hürriyetini asla suiistimal etmemiştі. Yalnız nişanlısı ile arada bir gidip gezmeleri müstesna, onun iş vaktinden sonra geldiği ve vaktinden evvel çıktığı görülmemiştі, dışarıda şüpheli bir faaliyetini işaret edecek hiçbir fevkalâdeliği işitilmemiştі...” (Şakir, 1944: 21)

İshak/İsak Bey: Ustabaşı olarak bilinmektedir. Kendisi hiçbir olaya bizzat karışmamakta, her zaman altındaki adamları kullanmaktadır. Etkin olduğu pek bölüm yoktur ancak yaşanan her olayın arkadaşındaki asıl kişidir.

Sabri/Sami Bey: Küçük Basra Otelı'nin daimi müşterisidir. Etrafına kendisini zararsız ve iyi niyetli biri olarak tanıtsa da İshak Bey'in sağ koludur.

3.2.1.5. Zaman: Romanın yazılma zamanı 1944 yılıdır. Romanın anlatılma zamanı ise; yaklaşık 4 aylık bir süreyi kapsamaktadır. Romanda özel olarak bir tarih belirtilmemiş olup olayların 1944 yılında geçtiğini tahmin etmekteyiz.

3.2.1.6. Mekân: Roman polisiye roman türü özellikleri gösterdiği için birçok mekân bir arada verilmiştir. Romanda birçok olay yaşandığı için mekân sayısı da o kadar fazladır.

Açık Mekân: Beyoğlu, Eminönü, Çiçekpazarı, Mısırçarşısı, Eminönü, Yenıcamı, Galata, Karaköy, Tarlabası, Itır Sokağı, Şişhane, Göztepe, Kartal, bostan kenarı.

Kapalı Mekân: “Fikri ve Asım Şerikleri” kumaş deposu, bodrum, eczane, hastane, postahane, çorapçı, kunduracı, küçük Basra Otelı, Letafet Pansiyonu, Perapalas, Pendik treni.

3.2.1.7. Değerlendirme: Romanın başlığı “Daktilo Leman’ı Nasıl Kaçırdılar?” olmasına rağmen Daktilo Leman’ın, romanda çok az bir yeri vardır. Romanın başından sonuna kadar olayların içinde isminin geçmesi dışında hiçbir etkin rolü yoktur. Roman sonunda kurtarıldığında bile yine birkaç cümle dışında Ayşe Leman’ın sesi duyulmamaktadır. Bu yüzden romanın, başlık-içerik açısından uyumsuz olduğu söylenebilir. Bunun dışında romanda herhangi bir kusur yoktur. Ziya Şakir, macera romanı olarak nitelendirilen bu eseri gayet başarılı bir şekilde sunmuştur.

Yazar, kendi varlığını neredeyse hiç hissettirmez. Sadece düğün anında Ali Osman’ın bütün olayları özetlemesi; yazarın araya girmesi olarak kabul edilebilir. Çünkü olay örgüsünün karışık ve fazla olduğu bu romanı, okuyucuların net bir şekilde anlayabilmeleri için özetleme yapma ihtiyacı duymuş olabilir.

3.2.2. İhanetin Cezası

3.2.2.1. Eserin Tanıtımı: İhanetin Cezası adlı roman Ziya Şakir’in “Z. Melek” takma ismiyle yazdığı, kısa roman özelliği gösteren bir eserdir. Roman, 1944 yılında yazılmış olup İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından basılmıştır.

3.2.2.2. Özet: Roman, karı-koca olan Şahver ile Nail Bey’in para yüzünden tartışmasıyla başlar. Nail Bey, bir devlet dairesinde memur olarak çalışmakta ve iyi bir

maaş almaktadır. Fakat Nail Bey'in maaşı, onun doyumsuz karısına yetmediği için sürekli problem haline gelir.

Bir gün böyle bir tartışma sonrası Nail Bey nefes almak için dışarı çıkar ve eski bir arkadaşı olan Bedros Efendi ile karşılaşır. Bedros Efendi sigortacıdır ve Nail Bey'in derdine çare olmak ister: 10 yıl boyunca sigorta parası yatırırsa bu sürenin sonunda yirmi bin lira kazanabileceğini söyler. Bu öneri Nail Bey'in çok hoşuna gider. Eski dostuyla bir sözleşme yapar ve eve gidip güzel haberi eşiyle paylaşır. Şahver'e başlangıçta 10 yıl, çok uzun bir zaman dilimi olarak gözükse de sonrasında kazanacakları paranın hayaliyle bu fikre ısınır.

Bir gün Nail Bey'in kardeşi Kamil Bey, İstanbul'a kafa dağıtmaya gelir. Nail Bey'in işte olduğu vakitlerde Kamil Bey ile Şahver, İstanbul'u birlikte gezerler. Kamil Bey bir süre sonra İstanbul'u iyice öğrenir ve tek başına dışarı çıkmaya başlar. Yalnız dışarı çıktığı bir gün, eve sarhoş ve yorgun halde gelir. Nail Bey ve Şahver, onu hemen odaya çıkarıp yatırır. Bir süre sonra Kamil Bey'in nasıl olduğunu görmek için odaya çıkarlar, ancak gördükleri manzara içler acısıdır. Kamil Bey kalp krizi geçirip ölmüştür. Nail Bey, üzüntüsünden ağlamaya başlar. Şahver de üzümüştür, ancak bu üzüntüsü çok uzun sürmez. Kamil Bey'in ölümünün daha onuncu dakikasında olmadık bir fikir aklına gelir. Bu iki kardeş birbirlerine çok benzerler ve bu benzerlikten hareketle Şahver şöyle bir öneri sunar: Nail Bey, ölen kardeşi Kamil Bey'in yerine geçecektir ve dolayısıyla sigorta parası için 10 yıl beklemelerine gerek kalmayacaktır. Kamil Bey, kardeşine ihanet etmek istemese de karısının sözünden çıkamaz.

Nail Bey, kardeşinin kıyafetlerini giyer ve kimseye görünmeden evden çıkar. Şahver de sanki kocası ölmüş gibi sokağa çıkıp feryat etmeye başlar. Zavallı Kamil Bey'e hak ettiği gibi bir cenaze töreni düzenlenir. Aradan bir hafta geçer, artık Şahver'e baş sağlığı dilemeye gelenler azalır. Nail Bey de bunu fırsat bilerek gece yarısı eve gelir. Artık karısıyla planladıkları oyunun ikinci aşamasına geçme zamanı gelmiştir. Şahver, sabah erkenden sigorta parasını almaya gidecektir ve eve gelip Nail Bey ile İstanbul'u terk edeceklerdir.

Sabah erkenden Şahver evden çıkar ve Nail Bey de alacakları parayla neler yapacağını hayalini kurar. Aradan saatler geçmesine rağmen Şahver'den haber yoktur. Nail Bey, karısının işinin bitmediğini düşünür, ancak kendisine ihanet edebileceği aklının ucundan bile geçmez. Bir süre sonra kapı çalınır ve boşluktan içeri

bir mektup atılır. Mektupta Şahver, sigorta parasını sorunsuz bir şekilde aldığını yazar. Ancak paranın büyüüne kapıldığı için Nail Bey'i terk etmiş ve mektubun sonunda da özür dilemiştir. Bu satırları okuduktan sonra Nail Bey, beyninden vurulmuşa döner. Polise gitmeyi düşünür ancak kendisi artık bir ölü olduğu için kimseden yardım isteyemez. Eğer Şahver'i yakarsa kendi de yanacaktır.

Sabaha doğru kimse görmeden evden çıkar ve kendini Haydarpaşa Vapuruna atar. İlk amacı İstanbul'dan çıkmaktır. Kara kara düşünürken aklına Fettah dayısı gelir. Dayısı, ticaretle uğraşan ve durumu epey iyi bir adamdır. Nail Bey, bir yolunu bulup Fettah dayısının yanına Bağdat'a gitmeyi kafasına koyar. Ancak beş parasız ortada kaldığı için bir süre çalışmak zorundadır. Kalan son parasıyla Anadolu'ya gider ve orada seyyar satıcılık yapar.

Nail Bey, Bağdat'a gidecek kadar para biriktirdikten sonra oraya gidip dayısını bulur. Fettah dayı, yalnız yaşayan bir adamdır ve Nail Bey'i yanına alır. Dayısının Nail Bey'den başka akrabası olmadığı için de ölünce bütün mirasının yeğenine kalmasını ister. Aradan zaman geçer ve Fettah dayı vefat eder. Nail Bey, tanıdığı son akrabasının ölmesi üzerine büyük bir yıkım yaşar. Ancak artık zengin olmuştur ve Şahver'den intikam alma planlarını gerçekleştirecektir. İlk olarak büyük bir tekne kiralar ve tekneyi hizmetçilerle doldurur. Teknenin ihtişamı o kadar büyüktür ki herkes bunu konuşmaya başlamıştır. Tüm hazırlıklar tamamlandığı zaman da yolculuk başlar. Tekne, her geçtiği ülkeye ganimetler dağıtmaktadır. Herkes Nail Bey'i "Bağdatlı Zengin" olarak tanır.

Sonunda tekne İstanbul'a gelir. O gün herkes limana toplanır ve dilden dile dolaşan bu zengin adamı görmek ister. Nail Bey'in içini yolculuk boyunca intikam ateşi yakmıştır; şimdi ise o duygunun yerini bir korku alır. Kendini Şahver ile yüzleşmeye hazır hissetmez. O yüzden birkaç gün tekneden çıkmaz. Nail Bey, dışarı çıkacak cesareti bulduğunda Bağdatlı Zengin olarak değil; sıradan bir tüccar olarak çıkar. Yolda evlerine temizliğe gelen Nigar Hanım ile karşılaşır. Nail Bey, onun Şahver'den haberdar olduğunu düşünerek kendisine Şahver'i nerede bulabileceğini sorar.

Ertesi gün Nigar Hanım ile tekrar buluşurlar. Nigar Hanım, Şahver'in kocasından kalan parayla zengin olduğunu, kendisine Üsküdar'da bir daire tuttuğunu söyler. Bina sahipleri Şahver'e kalan parayı duydukları için onu dolandırmak isterler ve ona binayı

satmaya çalışırlar. Şahver de doyumsuz bir kadın olduğu için bu tuzağa düşer. Şahver, dolandırıldığını anlayınca dünyası başına yıkılır. Eskiden sahip olduğu hayattan daha sefil bir hayat yaşayacaktır artık. Üzüntüye dayanamaz ve verem olur. Bu öldürücü hastalığın çaresi olmadığı için de acılar içinde kıvranarak ölür. Nail Bey, tüm bunları duyduktan sonra eşine karşı derin bir şefkat ve üzüntü duyar. İntikam hissinden eser kalmamıştır. Nail Bey'in İstanbul'da durmak için bir sebebi olmadığı için de İstanbul'u terk eder.

3.2.2.3. Olay Örgüsü:

1. Nail Bey ile Şahver'in para yüzünden tartışmaları.
2. Nail Bey'in dışarı çıkınca Bedros Efendi ile karşılaşması ve Bedros Efendi'nin onu sigorta fikrine ikna etmesi.
3. Şahver başta olmak üzere sigorta parasını duyan herkesin Nail Bey'e karşı tavırlarının değişmesi.
4. Kamil Bey'in İstanbul'a gelmesi.
5. Şahver ve Nail Bey'in, Kamil Bey'e İstanbul'u gezdirmesi.
6. Kamil Bey'in bir gece yarısı eve sarhoş gelerek uyku halindeyken kalp krizi geçirip ölmesi.
7. Nail Bey ile Kamil Bey'in yer değiştirmesi üzerine Şahver'in sigorta paralarını alıp kaçması.
8. Nail Bey'in yalnızca yedi lirayla ortada kaldıktan sonra kendine yeni bir hayat kurmaya çalışması.
9. Nail Bey'in seyyar satıcılık yaparak Bağdat'a gidecek kadar para biriktirip dayısını bulması.
10. Nail Bey'in, dayısına başından geçenleri anlatması.
11. Dayısının bütün mirasını ona bırakacağını söylemesi.
12. Dayısı ölünce Nail Bey'in zengin olması.
13. Nail Bey'in Şahver'den intikam almak için büyük bir tekne kiralayıp İstanbul'a doğru bir yolculuğa çıkması.
14. Nail Bey'in araştırmalar sonucu Şahver'in dolandırıldığını ve üzüntüden verem olup öldüğünü öğrenmesi.
15. Nail Bey'deki nefretin, yerini acı bir üzüntüye bırakması.
16. Nail Bey'in İstanbul'u terk etmesi.

3.2.2.4. Şahıslar Kadrosu:

Nail Bey: Ana kahraman olan Nail Bey, daha önce ticaretle uğraşmış, sonrasında ise iflas edince devlet dairesinde bir memurluk işinde çalışmaya başlamıştır. Nail Bey 50 yaşlarındadır ve Şahver Hanım da 20’li yaşlarının başındadır. Eşinin kendisinden bir hayli genç olması sebebiyle ona çok düşkündür. Eşi Şahver Hanım’ın dediklerinden çıkmayan Nail Bey, kardeşine ihanet etmiş; bunun bedelini de eşinin ona ihanet etmesiyle ödemiştir. Romanın başlarında saf ve kolayca yönlendirilebilen Nail Bey; eşi tarafından uğradığı ihanet sonrası büyük bir değişim geçirmiştir. Kendi gücünün farkına varmış, az ile yetinmeyi öğrenmiş ve hırslarına yenik düşmeyen bir adama dönüşmüştür. Bu durumda Nail Bey, Bağdat’a yaptığı seferlerle fiziksel bir yolculuğa çıkmış ve kendi karakter dönüşümüne sebep olacak olaylar neticesinde de ruhani bir yolculuk gerçekleştirmiştir.

Şahver: Nail Bey’in eşi olan Şahver; genç, akıllı ve hırslarını yönetemeyen bir kadındır. Eşinin kazandığı parayla hiçbir zaman yetinmemekte; hep daha fazlasını istemektedir. Aynı zamanda gösteriş yapmayı seven bir kadın olması da onu hırslı yapar. Nail Bey’e yalnızca maddi yönden bağlıdır. Kocasına olan sevgisi, ancak sigortadan para geleceğini öğrendikten sonra görülmeye başlanır. Bu yönleriyle Şahver, Gustave Flaubert’in “Madam Bovary”⁵³ adlı eserindeki “Emma” karakteriyle benzerlik göstermektedir. Her ne kadar Emma gibi kocasını aldatmasa da, yazar bir an okuyucuya sanki aldatma olayı gerçekleşecekmiş gibi hissettirir. Bu da yazarın, kitabın adında da bulunan “ihamet” kavramının, ilk akla gelen anlamından farklı olabileceği mesajını vermesinden kaynaklanır.

Kamil Bey: Nail Bey’in kardeşidir. Kamil Bey aslında bir uyarıcı niteliğindedir. Çünkü kendisi de eşi tarafından aldatılmış ve boşandıktan sonra yalnız bir hayat sürmeye başlamıştır. Kamil Bey, başından geçen olayları anlatırken kadınlara güvenilmeyeceği konusunda kardeşini uyarmıştır. Ancak Nail Bey, eşine sonsuz bir güven duygusu beslediği için Şahver’in ihamet edebileceği aklının ucundan bile geçmemiştir. Kamil Bey, roman çizgisinde ihamete uğrayacak ilk kişidir. Neyse ki öldüğü için kardeşinin ona olan ihametini hiçbir zaman görmeyecektir.

53 FLAUBERT, Gustave, “Madam Bovary” *Can Yayınları*, İstanbul 2020

Fettah Dayı: Nail Bey'in kardeşi Kamil'den sonra hayatta kalan tek akrabasıdır. Fettah Dayı da evliyken bir ihanete uğramış, kardeşlerin yaşadığı kaderin aynısını yaşamıştır. Zengin ve bir o kadar da mütevazı olan Fettah Dayı, bir gün karşısına çıkagelen Nail Bey'e bütün mal varlığını bırakacak kadar ona güvenmiştir. Bu güveni sağlayan asıl şey ise uğradıkları ihanetlerin benzer oluşudur.

Diğer Kişiler: Sıtkı Bey, Komüsyoncu Halit Bey, Bedros Efendi, Nigar Hanım.

3.2.2.5. Zaman: Romanın yazılma zamanı 1945 olarak belirtilmiştir. Romanda anlatılan zaman dilimi ise yaklaşık 1.5 yıla tekabül etmektedir.

3.2.2.6. Mekân: Romanda geçen mekânlar, yolculuk hissi verecek şekilde bir simgesel değere sahiptir. Nail Bey'in, İstanbul'dan Bağdat'a gerçekleştireceği yolculuk aynı zamanda onun ruhsal değişiminin de başlangıcı olarak sunulmuştur. İşlenen mekânların çoğu açık mekândır ve sürekli bir değişim görülür.

Açık Mekân: İstanbul, Mahmutpaşa Yokuşu, Bahçekapı, Eminönü Meydanı, İhsaniye, Üsküdar, Cihangir, Beyoğlu, Haydarpaşa, Bağdat, İzmit, Bilecik, Eskişehir, Dicle Sahili, Hint Denizi, Şap Denizi, Beyrut, Sirkeci, Şehzadebaşı, Şişli, Aksaray, Fatih.

Kapalı Mekân: Ev, Yıldız Gazinosu.

3.2.2.7. Dil ve Anlatım:

Mekanik Yapılaşma: Romanın sonlarına doğru “mekanik yapılaşma” dediğimiz, eş zamanlı veya paralel anlatı adı da verilen teknikler göze çarpmaktadır. Yazar anlatıcı, Nail Bey'in İstanbul'dan Bağdat'a olan yolculuğunu anlattıktan sonra Şahver'i de unutmaz. Onun İstanbul'da sigorta parasıyla neler yaptığını ve sonrasında başına neler geldiğini anlatır.

3.2.2.8. Değerlendirme: Ziya Şakir'in bu romanıyla okuyucusunu şaşırttığını ve heyecanlandığını görmekteyiz. “İhanet” kelimesinin akla gelen ilk anlamı “bir kişiyi başka biriyle aldatmak” olmaktadır. Yazar da romana Kamil Bey'i dâhil ederek Şahver ile yakınlaşmalarını aldatma boyutuna sürüklemektedir. Ancak aralarındaki ilişkinin masumane bir şekilde ilerlemesi okuyucuyu hayal kırıklığına uğratmıştır. Sonrasında görülen Nail Bey'in kardeşine olan ihaneti ve Şahver'in de eşine ettiği ihanet, romanın gerçek anlamına kavuşmasını sağlamıştır.

Tezimizin üçüncü bölümünde işleyeceğimiz tematik inceleme kısmında bu romanı da ele aldık. Bu roman, özellikle aşk temasıyla öne çıkar. Nail Bey, Şahver'i büyük bir aşkla sever, ancak onun karısına duyduğu sevgi; sağlıklı bir duygu değildir. Çünkü karısını kaybetme korkusundan ölen kardeşinin yerine geçmeyi bile kolaylıkla kabul etmiştir. Sırf Şahver'in açgözlülüğünü biraz olsun doyurmak için böyle bir ihaneti göze alır. Ancak sonrasında kendisi bir ihanetle karşılaşır: Çok sevdiği karısı, sigorta paralarını alıp kaçmıştır. Nail Bey bu olay ile beraber, ihanetinin cezasını çekmeye başlar. Onu kimliksiz olarak sürdüreceği bir hayat beklemektedir. Ancak şans ve talih ona yardım etmiştir ki; Mısır'daki akrabası sayesinde dillere destan olacak şekilde zengin olmuştur. Nail Bey'in eline, karısından intikam almak için böyle bir fırsat geçer, ancak karısına olan sevgisi yine ağır bastığı için İstanbul'a gelir gelmez kalbi yumuşar.

Öte yandan Şahver de zenginliğin keyfini sürememiştir. Çünkü onu da satın almak istediği bina sahipleri dolandırır. Şahver bu andan itibaren eski hayatını özleyecek şekilde sefil bir hayat sürecektir. Romanda işlenen ihanetlerin cezasına baktığımızda her iki taraf da ettiğini bulur ve bu çok çabuk gerçekleşir. Ancak Şahver'in cezası daha ağır olacaktır. Çünkü Nail Bey, bir süre sefalet çektikten sonra zengin bir hayata kavuşur. Şahver ise; sahip olduğu paraları harcayamadan fakirliğin kucasına düşer ve verem olup ölür.

Yazarın, olayları dolandırmadan anlattığı, gayet açık ve anlaşılır bir üslup kullanarak yazdığı bu roman; sürükleyici roman mahiyetinde sayılabilir. 64 sayfadan oluşan bu roman, kısa olmasına rağmen yoğunluğa ve doyuruculuğa sahiptir. Roman ne yarıda biter ne de romanın devamının geleceğini beklenir.

3.2.3. Büyük Macera

3.2.3.1. Eserin Tanıtımı: Romanın kurgusunu, roman kahramanı olan Süha Bey'in maceraperest bir adam oluşundan alır. Matbaadaki iş arkadaşlarıyla girdikleri bir iddia üzerine macera yaşamaya karar verir ancak bu maceranın çıkış noktası kendisine bile sürpriz olur. 55 sayfadan mürekkep olan roman, 1945 yılında İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından okurlarına sunulmuştur.

3.2.3.2. Özet: Roman, matbaada memur olan Süha Bey'in kendisini koşullandırdığı üç durumu söylemesiyle başlar: Münakaşa, macera ve yalan. Her sene bunları ayrı zamanlarda ve özellikle kış ayında yaşadığını da ekler.

Bir gün matbaada Selim Naci ve Ekrem Melih şiddetli bir şekilde tartışır. Selim Naci, insanın maceraya tesadüfen girdiğini, aramakla bulamayacağını söyler. Ekrem Melih de buna karşı olarak insanın istediği an bir maceranın içinde bulunabileceğini söyler. Süha da, münakaşa mevsiminde olmamasına rağmen müdahil olur ve Ekrem Melih'e destek çıkar. Bunun üzerine Selim Naci bir iddia teklif eder. Bir hafta içinde Süha kendi isteğiyle bir maceraya atılmazsa bahsi kaybedecektir.

Süha matbaadan çıkar ve bir restorana girer. Orada eski mektep arkadaşlarından Suat Faik'i görür. Arkadaşının Mısırlı zengin bir kadınla evlendiğini duymuştur. Şimdi de onları karşısında görünce çok mutlu olur ve Suat'ın eşi Rabia ile tanışır. Rabia, Süha Bey'den birkaç hikâye anlatmasını rica eder. Suat Faik, Rabia'yı durdurur ve arkadaşları Leyla geldikten sonra anlatmasını ister. Leyla Hanım da Mısırlı zenginlerden biridir. Bir sürenin ardından Leyla içeri girer ve Süha gözlerini ondan ayıramaz. Rabia hemen Süha ile Leyla'yı tanıştırır. Ardından Süha, maceralarını anlatmaya başlar. Masadaki herkesi bir kahkaha sarmıştır ki Süha, kalkması gerektiğini üzülerek söyler. Buluşmaları yarım kaldığı için de Suat Faik, ertesi gün Süha'yı yalıya davet eder.

Ertesi gün Süha yalıya gelir. Yine anlattığı hikâyelerle herkesi güldürür, en çok da Leyla'yı. Artık Süha'nın anlatacak bir yalanı kalmadığı için gitme vaktinin geldiğine karar verir. Fakat Leyla, evde sıkılır ve Süha'ya dışarı çıkmayı teklif eder. Birlikte sandal gezisi yapmaya karar verirler.

Hayat hikâyesini anlatma sırası Leyla'ya gelir ve yaşadığı maceralardan bahseder. Ölen eşinin mirasına konduktan sonra Leyla'nın peşine birçok adam takılmıştır. Bunlardan en rahatsız edici olanı da İdris adında bir adamdır. Leyla ne zaman seyahate çıkıp orada biriyle yakınlaşacak olsa İdris ortaya çıkıp her şeyi mahveder.

Süha ve Leyla, vaktin nasıl geçtiğini anlamazlar ve fırtınaya yakalanırlar. Denizin dalgaları arasında bilinmezliğe doğru sürüklenirken geri dönmeye çalışırlar. Ancak dalgalar o kadar şiddetlidir ki yönlerini iyice şaşırırlar. Süha dalgalar karşısında bir şey yapamayacağını anlar ve şakayla karışık bir şekilde dalgalara teslim olmanın

en iyi karar olduğunu söyler. Bir süre sonra bir kara parçası görürler ve tekne o tarafa doğru sürüklenir. Sonunda Yassıada'ya çıkmışlardır.

Süha ve Leyla'yı ada hayatı beklemektedir. Dünden beri hiçbir şey yemedikleri için uyanır uyanmaz yiyecek arayışına girerler. Sonrasında ise sahile gelip bir ateş yakarlar ve topladıkları bütün yiyecekleri yerler. Süha akıllılık edip adanın tepesinde büyük bir ateş yakar. İki günün sonunda ateşi fark eden bir gemi adaya yanaşır ve onları kurtarır.

Sağ salim İstanbul'a geldiklerinde büyük bir coşkuyla karşılanırlar. En çok da Rabia ve Suat Faik sevinir. Süha o gün bütün dostlarını ziyaret eder. Matbaaya gittiğinde Selim Naci, ona bahsi kazandığını söyler. Matbaa patronu Celil Ulvi, başından geçen olayları hemen yazıya döküp gazeteye bastırma niyetindedir. Ancak Süha, maceranın henüz son bulmadığını söyler ve yazmayı reddeder.

Süha birkaç gün Leyla ile iletişime geçmez. Ama ona karşı bir şeyler hissettiğini anladığı için ondan ayrı kalmaya da dayanamaz. Tam pansiyondan çıkacağı sırada Suat Faik ile karşılaşır ve Leyla'nın kaybolduğunu öğrenir. Hemen polise gidip durumu anlatırlar. Fakat Süha bu polislerin şu an için bir şey yapamayacağını düşündüğü için tanıdığı olan Taharri Komiseri Lütfi'ye gider. Komiser Lütfi, Leyla'nın kaçırıldığını kanaat getirir. Süha'ya, Leyla'nın düşmanları olup olmadığını sorar ve Süha'nın aklına İdris gelir. Komiser Lütfi, İdris'i araştırmaya başlar.

Ertesi gün Komiser Lütfi Süha'ya Anadolukavağı'nda bir noktanın işaretli olduğu bir harita verir. Süha haritadaki o yere gittiğinde büyük bir harabeyle karşılaşır. Oraya yaklaşmaya cesaret edemez, ancak bir şekilde Leyla'nın orada olduğunu fark eder. Süha, vakit çok geç olduğundan Sarıyer'e gitmek için bir taşıt bulamaz. Bu saatte açık olan tek yer karakoldur ve oraya gitmeye karar verir. Karakola geldiğinde polisler, Süha'ya bir sandal ayarlayıp Sarıyer'e dönmesini sağlarlar. Süha hemen arkadaşı Lütfi'nin yanında gelir ve Anadolukavağı'nda gördüklerini anlatır. Polislerle beraber bir plan yaparlar ve harabeye baskın yaparlar. Hemen içeri girip Leyla'yı kurtarırlar. İdris de harabeden birkaç metre ötede kaçmaya çalışırken yakalanır.

Süha ve Leyla, Suatların yalısına gelip geceyi orada geçirirler. Ertesi gün bütün dostlarını çağırırlar ve bir kutlama yemeği verirler. Süha ve Leyla, artık birbirlerini sevdiklerinden emindirler. Suat ve Rabia da bunun farkında olduğu için onlara sürpriz

yaparak şu anda nişanlarını kutladıkları haberini verir. İki âşık da bu durumdan memnun bir şekilde kadehlerini kaldırırılar.

3.2.3.3. Olay Örgüsü:

1. Süha ve Selim Naci'nin iddiaya girmesi.
2. Süha'nın restoranda mektep arkadaşı Suat Faik ile karşılaşması.
3. Süha ile Leyla'nın tanışması.
4. Ertesi gün Süha ile Leyla'nın sandal yolculuğuna çıkması ve fırtına çıktığı sırada hala denizde oldukları için dalgaların onları bilinmezliğe doğru sürüklemesi.
5. Sandalda uzun bir bekleyişin ardından şans eseri Yassıada'ya varmaları.
6. Süha'nın adada barınak yapması ve Leyla'nın da yemek yapması şeklinde iş bölümü yapmaları.
7. Adada geçen iki günün ardından onları kurtarmaya bir geminin gelmesi.
8. Genç çiftin, İstanbul'a geldiklerinde herkes tarafından coşkuyla karşılanmaları.
9. Birkaç gün geçtikten sonra Leyla'yı görmek isteyen Süha'nın karşıısına tesadüfen Suat'ın çıkması ve Leyla'nın ortadan kaybolduğunu anlamaları.
10. Leyla'yı bulmak için Suat ve Süha'nın polise gitmesi ve ardından içi rahat etmeyen Süha'nın Taharri Komiseri Lütfi'ye gitmesi.
11. Komiser Lütfi'nin İdris adlı kişinin takibini yapması ve Leyla'yı nereye kaçırmış olabileceğine dair bir harita çizip Süha'ya vermesi.
12. Süha'nın haritada Anadolukavağı üzerinde bir noktanın kırmızı kalemle işaretlendiğini görüp oradaki bir harabeye gitmesi.
13. Süha Leyla'nın o harabede olduğundan emin olduktan sonra tekrar Sarıyer'e dönmesi.
14. Polislerin Süha'yla birlikte harabeye baskın yapması sonucu Leyla'nın kurtarılması.
15. Ertesi gün Rabia ve Suat Faik'in Süha'yı yalıya davet etmeleri ve burada Süha ile Leyla'nın nişanını duyurmaları.

3.2.3.4. Şahıslar Kadrosu:

Süha: Romanın ana kahramanıdır. Romanın başında dediğine göre aynı anda yalan, münakaşa ve macera üçlüsünü bir arada yürütmez. Ancak okuduğumuz bu romanla birlikte Süha'nın kendi kurallarını yıktığını görmekteyiz. Bu da tutarsız

davrandığını kanıtlamaktadır. Selim Naci ile iddiaya girdikten sonra kendi kendini okuyucuya tanıtır:

“Vaziyetim her türlü macera yaratmaya pek müsaitti. Henüz yirmi sekiz yaşında bir gençtim. Eh, oldukça da yakışıklı ve sevimliydim. Memleketimden epeyce para geliyordu. Gazete patronlarile kitapçılar da yazılarıma ehemmiyet veriyordu. Beyoğlu’nda Tünel başında mükemmel bir pansiyonda oturuyordum. Cebimde para eksik olmadığı için Beyoğlunun her köşe bucağına girip çıkıyordum.” (Şakir, 1945 s. 4)

Kendinden bu kadar emin olan Süha bundan sonraki her davranışına farklı bir abartı, farklı bir yalan katacaktır. Sırf Leyla’nın dikkatini çekmek için Prenses Maşa adında bir isim uydurur. Ertesi gün yalıda buluştuklarında ise Leyla’nın dışarı çıkma teklifini, bir başkasıyla olan buluşmasını iptal ediyormuş gibi yaptıktan sonra kabul eder. Yani Leyla’yı etkilemek için yapmayacağı şey yoktur. Süha’nın bu kurnaz tavırları başta okuyucuyu kendinden soğutsa da, ada hayatından sonra rol yapmayıp kendisi gibi davranmaya başladıktan sonra sevimli bir karaktere bürünecektir.

Leyla: Mısırlı, otuzlarının ortasında, kimseden bir çekincesi olmayan, cesurca yaşamayı bilen ve genellikle erkekler parası için peşinde koştuğundan dolayı onlardan uzak duran bir kadındır. Romanda Leyla şu şekilde tanımlanmaktadır: *“Leyla uzun boylu, dolgunca vücutlu, serbest tavırlı idi. Yürürken vücudunun her tarafı oynuyordu. Ekserisinde müşteriler bulunan masaların arkasından pervasızlıkla geçiyor.”* (Şakir, 1945 s. 6)

Leyla, karakter olarak ise Süha’dan daha masum ancak bir o kadar da güçlü bir kadındır. Bunun en güzel örneğini sandaldayken fırtınaya yakalandıkları anda görebiliriz. Zira Süha, Leyla’nın ona itaat etmesinden kuşku duyarak emirlerini vermiştir. Başka bir örnek olarak da ada hayatına kolayca uyum sağlayıp, en olmadık anlarda bile gülmek için bir sebep bulmasından anlayabiliriz.

İdris: Yıllardır Leyla’yı parası için rahatsız eden bir adamdır. Leyla ne zaman biriyle yakınlık kuracak olsa İdris ortaya çıkıp her şeyi mahvetmiştir. Bu sefer ileri boyuta gidip Leyla’yı kaçırmaya rağmen yine amacına ulaşamamış, hiçbir kâr elde edemeden yakalanmıştır. İdris romanda yalnızca ismiyle ve davranışlarıyla var olan bir karakterdir. Romanda herhangi bir diyalogu yoktur.

Suat Faik: Süha’nın mektep arkadaşı olan Suat Faik, yardımcı kahraman rolündedir. Romana hiçbir özelliği yansıtmamıştır. Hayattaki tek başarısı Rabia

adından Mısırlı zengin bir kadınla evlenip gününü gün etmektir. Romandaki işlevi de Süha ve Leyla'nın arasını yapmaktan öteye geçemez.

Rabia: Mısırlı ve zengin bir kadındır. Suat Faik'in eşi ve Leyla'nın da arkadaşıdır. Karakter olarak Leyla'ya benzese de onun yanında daha ağırbaşlı kalmaktadır.

Selim Naci: Romanın yalnızca ilk bölümünde görülen Selim Naci, Süha'nın matbaadan arkadaşıdır. Aslında Selim Naci'nin rolü azmış gibi görünse de ona romanın yaratıcısı diyebiliriz. Çünkü Süha'yı iddia içine çekmemiş olsaydı bütün bu olaylar yaşanmayacaktı.

Ekrem Melih: Süha'nın matbaadaki diğer arkadaşıdır. Karakter yönünden zayıf biri olduğunu Selim Naci ile olan münakaşasından anlayabiliriz. Çünkü kendisini savunmayı bilmeyen, hemen başkasının –Süha'nın- desteğine ihtiyaç duyan biridir.

Diğer Kişiler: Kaptan, Kemal Tevfik, Müştak Bey, Baş Patron Celil Ulvi, Komiser Lütfi, Kahveci Kazım, Sandalcı Kel Bekir.

3.2.3.5. Zaman: Romanın yazılma zamanı 1945 olarak belirtilmiştir. Romanda anlatılan zaman ise ilkbahar mevsimine tekabül edip yaklaşık 2 haftalık bir zaman dilimini kapsamaktadır.

3.2.3.6. Mekân: Roman bir tür macera romanı olduğu için olaylar birbiri ardına sıralanıp gitmektedir. Dolayısıyla her olay, farklı bir mekânda tezahür etmektedir. Kapalı mekânlar genel olarak bir durağanlık temsil ettiği için bu tür macera romanlarında kapalı mekânlara daha az rastlanır. Bu romanda da hızlı bir olay akışı görüldüğü için her an mekân değişikliği görülebilir. Dolayısıyla açık mekânlar daha fazladır.

Açık Mekân: İstanbul, Babiâli Caddesi, Sirkeci, Beyoğlu, Tokatliyan, sandal, Kalamış Koyu, Fenerbahçe, Moda, Adalar, Kınalıada Sahili, Burgazadası, Kartal, Pendik, Yassıada, Katırlı Sahili, Kadıköy, Karaköy, Tophane, Anadolukavağı, Sarıyer, Tarabya, Rumelikavağı.

Kapalı Mekân: Matbaa, gazino, yalı, Kızıltoprak Karakolu, harabe, Park Otel, Galatasaray Merkezi, Bristol Otel.

3.2.3.7. Değerlendirme: Her sayfasının soluksuz okunduğu bu macera romanı, sade ve anlaşılır bir dille sunulmuştur. Aynı zamanda yazarın olay akışına müdahale

etmemesi de romanı kusursuz hale getirir. Ancak Süha Bey'in başlangıçta arkadaşlarının tartışmasına müdahil olup istediği zaman bir maceraya atılabileceğini söylemesi romanda bir çelişki yaratır. Çünkü Süha Bey, Leyla Hanım ile tesadüfen tanışmasaydı art arda gelen maceraları da yaşayamayacaktı. Dolayısıyla isteyerek değil; istemeden bir macera yaşamıştır. Yani Selim Naci ile girdiği iddiayı aslında kaybetmiştir. Fakat peşi sıra gelen maceralar sayesinde Süha Bey'in iddiayı kazandığı kabul edilebilir.

Süha Bey gibi tipler, Ziya Şakir'in romanlarında en sık kullandığı erkek tipidir. Hayatının aşkıyla tanışana kadar birçok kadınla birlikte olan bu kişiler, ironik bir şekilde âşık olma isteğiyle yanıp tutuşur. Bu erkek tipi, her güzele boncuk dağıtsa da birlikte oldukları kadınlar, kendilerinden nefret etmez. Bu noktada Ziya Şakir'in bu tipleri sempatik göstermeye çalıştığını söyleyebiliriz. Romanda Süha da genç yaşına rağmen birçok tecrübe edinmiş, hayatın feleğinden geçmiştir. Leyla ile ilk tanıştığı zamanlar, ona yalan söyleyip ilgisini çekmeye çalışması başlangıçta Süha'ya karşı bir önyargı oluşmasına neden olsa da, Leyla için yaptıklarından sonra Süha bir kahraman olmuştur. Bu roman için de romana renk katan kişilerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.4. Allahın Cenneti

3.2.4.1. Eserin Tanıtımı: “Allahın Cenneti” adlı roman “İpek Film Stüdyosu”nda Muhsin Ertuğrul rejisörlüğünde filme çekildikten sonra Ziya Şakir tarafından hikâyeleştirilmiştir. İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından basılan bu kitap 63 sayfadan oluşmaktadır.

3.2.4.2. Özet: Eski emlak sahiplerinden olan Şevket Bey, nazik ve sanatkârane bir kişiliğe sahiptir. Zamanının çoğunu Boğaziçi'nde geçirmeyi sevdiği için yapacağı yeni tablonun ismini de “Allahın Cenneti” koymaya karar verir. Şevket Bey kızlarını da kendisi gibi sanata düşkün şekilde yetiştirmiştir. Evin büyük kızı Leyla, yirmi yaşındadır ve eğitilmiş bir kız olmasının yanında sanat ve sporla da uğraşmaktadır.

Leyla aynı zamanda iki senedir akrabası olan –babasının yeğeni- Şadan ile nişanlıdır. Şadan; neşeli, çapkın ve mirasyedi bir genç olmasına rağmen amcası onu çok sevdiği için himayesi altına almıştır. Ailesinden kalan mirası kısa sürede tüketmiş; az bir para kalınca da komisyonculuk işine girmiştir. Üstelik kızıyla nişanlanmasına da öncülük etmiştir. Bu aşk, ilk başlarda tazeliğini korusa da Şadan, evine bağlı olmayı

bilmediği için gözü dışarıya kayar. Şadan'ın uzaklaşmasını Nüzhet Hanım da hisseder ve onu tekrar Leyla'ya yakınlaştırmak için bir çare düşünür.

Şadan bir gün yalıya gelip nişanlısı ve halası Nüzhet Hanım'ı, büyük ses sanatçısı Münir Ergin konserine götürür. Münir Ergin'i dinlemeye başladıklarında Leyla adeta mest olur. Halanın ricasıyla Şadan, Selma'ya piyano dersi vermesi için Münir ile konuşmaya gider. Bu esnada Nüzhet Hanım ile Leyla, Şadan'ın uzaklaştığına kesin kanaat getirir. Bu yüzden en iyi çözüm Leyla'nın Şadan ile açık konuşması olacaktır.

Leyla, Şadan'ın ilgisizliğinden ona yakınıp üzüntüsünü dile getirdiğinde Şadan bu sefer işini öne sürer. Ancak konser bitip Şadan bu iki hanımı tekrar yalıya getirdikten sonra İstanbul'a geri dönmüş ve gece hayatına karışmıştır. Yeni ortaya çıkan Macar kızı Ketî'den başka hiçbir şey düşünmek istemez.

Ertesi hafta Münir piyano dersi için yalıya gelir. Leyla da onu, piyano çalarken bir kez daha izlemek ister. Münir Leyla'nın da piyano çaldığını tahmin ederek ona bir nota uzatır ve çalmasını ister. Leyla, ancak kendisi de şarkının sözlerini okursa çalacağını söyler. İkisi arasında birbirlerine henüz itiraf edemedikleri bir duygu meydana gelir. Ancak Leyla o kadar sadık bir kızdır ki; bu duygunun müzik aşkından başka bir şey olamayacağını düşünür.

Bir gün Leyla, Selma ile Münir'in piyano dersine katılır. Ders bittikten sonra Leyla ona, dışarıda çay içmeyi teklif eder. Her şeyden habersiz Şevket Bey, odasının balkonunda oturup Allahın Cennet'i adlı tablosunu bitirmeye çalışmaktadır. Birden Leyla ve Münir'i görünce tablosuna çizeceği iki melek bulduğu için sevinçten yerinde duramaz. Leyla ile Münir, kendilerini izleyen iki çift gözden habersiz şekilde koruya doğru giderler. Onları izleyenler Nesrin ve o sıra takıldığı bir çocuktur.

Nüzhet Hanım, Şevket Bey durumun ciddiyetini anlasın diye Şadan hakkında konuşmak ister. Onu eve bağlamanın tek yolunun evlilikten geçtiğini söyler. Şevket Bey derhal Şadan'ın iş yerine gider ve Leyla ile evlenme vakitlerinin geldiğini söyler. Şadan yine işlerini bahane ederek bu meseleden kaçmaya çalışır. Hatta şu an acil para bulması gerektiği için evliliği düşünecek vaktinin olmadığını söyler. Şevket Bey ona gerekli parayı vereceğini; ancak Şadan'ın da yeniden yalıdaki odasına yerleşmesini söyler. Şadan para lafını duyduğu an amcasının dediği bütün şartları kabul eder. Çünkü parası bitmiştir ve Ketî'yi elden kaçırmamak için daha fazla paraya ihtiyacı vardır.

O Pazar, Moda'da deniz yarışları yapılacaktır. Daha önce provalarda yaptıkları gibi Leyla dümene geçer; Nesrin, Seher ve Necmiye de küreklere asılırlar. Kadınların da çoğunlukta olduğu bu yarış Leylalar kazanır. Şadan onları tebrik etmeye gelir ancak ilk olarak Nesrin'i kutlayıp ona iltifat etmeye başlar. Leyla buna tahammül gösteremez ve asıl işi yapanın dümendeki kişi olduğunu söyleyince Leyla ile Nesrin az kalsın birbirine girecektir. Nesrin, bu olaydan sonra Leyla'ya kinlenir ve Münir ile onu koruda gördüğünü Şadan'a söyler. Şadan hemen amcasına bir mektup yazıp Leyla'nın nişanlı bir kıza uygun hareket etmesi gerektiği konusunda uyarı yapar. Bu mektubu okuyunca Nüzhet Hanım sinirden çılgına döner ve hemen bir bahane ile Münir'i evden gönderir. Münir, kendisini uzaklaştırmak istediklerini anlayacak kadar zeki biri olduğu için büyük bir kırgınlıkla yalıdan ayrılır.

Şevket Bey, Şadan'ı evliliğe ikna ettiği için o gece güzel bir kutlama yemeği vermek ister. Akşam olduğu zaman, yalıdaki bütün hazırlıklar tamamlanmıştır. Herkes heyecanla müstakbel damatları Şadan'ı beklemeye başlar. Saat dokuz olur, on olur. Yemekler defalarca kez yeniden ısıtılmış, artık tazeliğini kaybetmiştir. Saat on bire geldiği zaman bahçe kapısının açıldığını duyup hemen oraya koşarlar. Ancak gelen kişi postacıdır. Şadan bir mektup göndermiş ve mektupta acilen Viyana'ya gitmesi gerektiği ve ne zaman döneceğini bilmediği yazmaktadır. Leyla bunları okuyunca birden yere yığılır.

Leyla, birkaç gün sonra kendine gelse de artık eski Leyla olmaktan çıkmıştır. Çünkü Şadan'ın gidişi hiç masum bir sebebe dayanmamaktadır. Komisyon şirketindeki herkesi dolandırıp Ket'i ile Viyana'ya kaçmıştır. Leyla bunun öğrenince bir buhran daha geçirir. Babası Şevket Bey, kızının dikkatini başka şeylere yöneltmek için ona bir deniz kızağı alır. Leyla her gün saatlerce denizde sörf yapmakta ve efkârını bu şekilde dağıtmaktadır.

Bir gün Leyla yine kızağını süratle sürerken talihsiz bir olay meydana gelir. Kızağın hâkimiyetini kaybedip sulara sert bir şekilde gömülür. Sahildeki herkes Leyla'nın yardımına koşar ve onu hemen hastaneye yetiştirirler. Leyla, ateşler içinde günlerce yatar ve doktorlar yavaş yavaş ondan ümidini kesmeye başlar.

Münir ise; yalıdan ayrılmanın verdiği üzüntüyle yanıp tutuşmaktadır. Leyla'dan uzak kalınca onu ne kadar çok sevdiğini anlar. En yakın arkadaşı olan Nihat onu sık sık ziyaret eder. Nihat, bir gün yine Münir'i ziyaret eder ancak bu sefer durum

vahimdir. Leyla'nın halini deniz kulübündeki söylentilerden öğrenir ve hemen Münir ile paylaşır. Münir, Leyla'nın son günlerini geçirdiğini öğrenince onu görmek için hastaneye koşar. Doktorlar, hassas bir vaziyet teşkil ettiği için Leyla'nın yanına kimseyi sokmaz. Fakat Şevket Bey'in ricası üzerine Leyla'nın odasına girer. Birden akıllara durgunluk veren bir olay gerçekleşir. Leyla, Münir'in ağlamasını duyduğu an gözlerini açar. Münir, hemen doktorları çağırır ve bunun bir mucize olduğuna kanaat getirirler. Münir'in varlığı onu hayata döndürmüştür. Leyla, günden güne iyileşir; eski neşesine ve güzelliğine kavuşur. Sonunda bu iki genç birbirlerine olan aşklarını itiraf ederler. Leyla tamamen iyileştiği zaman da güzel bir düğünle evlenirler. Şevket Bey'in "Allahın Cenneti"ndeki iki melek, böylelikle kavuşmuş olur.

3.2.4.3. Olay Örgüsü:

1. Şadan'ın, nişanlısı Leyla'ya eskisi kadar ilgi göstermemesi.
2. Şadan'ın, Leyla ile Nüzhet Hanım'ı Münir Ergin konserine götürmesi.
3. Münir Ergin'in yalıya gelip Selma'ya piyano dersleri vermesi.
4. Leyla'nın; Şadan'ın yaptığı çapkınlıklara sürekli tahammül göstermesi.
5. Şadan'ın kutlama yemeğine geleceği akşam Ketî ile Viyana'ya kaçması.
6. Leyla'nın üzüntüden her gün deniz kızağıyla oynaması.
7. Leyla'nın kızaktan düşüp ağır bir şekilde yaralanması.
8. Doktorların Leyla'dan ümidi kestiği anda Münir'in varlığını hisseden Leyla'nın iyileşmesi.

3.2.4.4. Şahıslar Kadrosu:

Leyla: İyi bir eğitim almış, sanata ve spora düşkün genç bir hanımefendidir. Ancak yaşının gerektirdiği şekilde hareket edemez. Büyük bir özenle yetişen bu kız; şımarıklıktan ve çocukluktan hâlâ kurtulamamıştır. Dolayısıyla ondan yaşça büyük olan ve aynı olgunluğu bekleyen Şadan'ın gözü dışarıya kaymıştır. Halası, Leyla'yı defalarca kez uyarmasına rağmen o; çocukça tavırlarından bir türlü vazgeçemez. Şadan'ın istediği şey ise "kadın"dır. Fakat Leyla henüz yirmili yaşlarının başında olmasına rağmen büyüyememiştir.

Şadan: Düzenbaz, dolandırıcı ve mirasyedi bir "tîp" olan Şadan, Türk edebiyatındaki birçok erkek kahraman ile benzerlik gösterebilir. Örneğin Aşk-ı Memnu romanının Behlül'ü, Araba Sevdası'nın Bihruz Bey'i veya İntibah'ın Ali Bey'i ile benzer özelliklere sahiptir.

Şadan, para kazanmanın zorluğunu bilmeyen biri olmakla beraber, kendisine kalan mirası kısa sürede bitirmiş; kalan az bir parayla komisyonculuk işine girmiştir. O mesleği de hakkıyla icra etmek yerine çoğu zaman dolandırıcılığa başvurur. Evlenmek için iyi bir aile kızı arar ancak kendisi her türlü ahlaksızlığı yapabilir. Şadan’a göre Leyla ceptedir ve Leyla’nın babası Şevket Bey de başı sıkıştığı zaman para için başvuracağı biridir.

Romanın sonunda Şadan’ın Ketî ile kaçması beklenen bir sonudur. Aslında Leyla da bu sonun böyle olacağını bilmesine rağmen halasının ısrarları ve “Elalem ne der?” düşüncesinden dolayı nişanı atmaya bir türlü cesaret edemez. Dolayısıyla Şadan, Ketî ile Viyana’ya kaçarak Leyla’ya kötülük yapmış gibi görünse de bu olay; gencecik bir kızın geleceğini mahvetmenin önüne geçmiştir.

Münir Ergin: Romanda bir ses sanatçısı olan Münir Bey; gerçek bir sanatkar portresi çizmektedir. Gerek duygusallığıyla gerekse aşka olan bakışıyla tam bir sanatçıdır. Romanda da Münir, şu şekilde anlatılır:

“Münir, son derece sıkılgan, hislerini ve hareketlerini daima büyük bir hicap ile boğan bir gençti. Onun ince sanat ruhu, bir güneş kadar sıcak ve parlaktı. Fakat onun o kadar garip bir mahcubiyeti vardı ki, ruhunun bu cazip ifadesini göstermiye muvaffak olamazdı.” (ŞAKİR; 1954, s.14)

Leyla ile aralarında dedikodu çıkmasını önlemek için Nüzhet Hanım tarafından yalıdan gönderilir. Leyla’nın hasta olduğu haberini alana kadar da gururunu muhafaza eder. Fakat Leyla’nın hastalığıyla beraber gururunu bir kenara bırakır ve hemen aşkına koşar. Münir’in bu hareketi de bir mucize eseri Leyla’nın onu görüp iyileşmesini sağlar.

Nüzhet Hanım: Leyla’nın halasıdır ve ona küçüklükten beri annelik etmektedir. Şevket Bey’in aksine Leyla ile çok yakından ilgilenir. Yeğenin mutluluğu için elinden geleni yapmakta; Leyla’yı olası felaketlerden elinden geldiğince korumaya çalışmaktadır. Şadan’ı Leyla’ya yeniden ısıdırmak için çabalamış; arada engel teşkil eden Münir Ergin’i bile yalıdan uzaklaştırmıştır.

Şevket Bey: Romandaki en pasif karakterlerden biridir. Roman boyunca Şevket Bey için önemli olan tek şey yapmakta olduğu tablosudur. Şadan’ı sevdiği için kızıyla da evlenmesine izin veren Şevket Bey; olayların gerisinde durduğu için kızının

büyük bir felakete sürüklendiğinin de farkında değildir. Roman boyunca Şadan’a müdahale ettiği tek konu yalıya yeniden taşınıp en kısa zamanda Leyla ile evleneceğini söylemesidir. Ancak Şadan, amcasını kandırıp ondan para alır ve gece Ketî ile kaçarlar.

Şevket Bey, Türk aile yapısındaki “baba rolü”nün çok dışında bir karakterdir. Kızlarının iyi bir eğitim almaları, sanat ve spor dallarıyla uğraşmaları konusunda destekçi bir rol üstlenir. Ancak Şevket Bey’in, sırf kendisini güldüren hoşsohbet yeğeni aynı zamanda damadı olacak diye Şadan’ın bütün hatalarını görmezden gelmesi de yadsınamaz bir gerçektir. Onun bu kayıtsız kaldığı bütün konuları Nüzhet Hanım çözmeye çalışmıştır.

Ketî: Şadan’ın gittiği Beyoğlu gece kulüplerinden birinde çalışan Ketî, Macar bir kadındır. Kitapta bu kadının yalnızca ismi görülür ve herhangi bir konuşması yoktur. Fakat olayların gidişatını değiştiren önemli isimlerden biridir. Şadan, onunla beraber Viyana’ya kaçıp Leyla’yı terk etmiştir. Bu olaydan sonra da Leyla’nın hayatı tamamen değişir.

Diğer Kişiler: Aşçı Veli, Yasemin, Selma, Nesrin, Nevin, Nihat, Doktor Ziya Bey.

3.2.4.5. Zaman: Romanın yazılma zamanı 1954’e dayanmaktadır. Romanın anlatıldığı zaman ise yaklaşık üç aylık bir süreye tekabül eder.

3.2.4.6. Mekân: Mekânların bu kadar az olması; kitabın filmde uyarlanmış olmasıyla ilişkilendirilebilir. Çünkü kişilerin diyalogları daha ön plandadır. Bu yüzden mekânın pek bir önemi yoktur.

Açık Mekân: İstanbul, Boğaziçi, bahçe, Anadoluhisarı, Kandilli, plaj, koru, Moda, Paşalimanı Korusu, Yakacık, Kızkulesi, Ortaköy,

Kapalı Mekân: Yalı, konser salonu, Kadınlar Deniz Kulübü, Beyoğlu Barları, Teşvikiye Şifa Yurdu.

3.2.4.7. Dil ve Anlatım:

Allahın Cenneti: Romanda “Allahın Cenneti” ifadesi, Şevket Bey’in çizdiği bir tablonun ismi olarak görülse de, bu tamlamaya birkaç yerde rastlanır. Örneğin

Boğaz manzarasının ne kadar güzel olduğu tasvir edilirken Allah'ın cennetine benzetilir:

“İşte bu esnada bir Pazar günü idi. O gün Boğaziçi, hakikaten Allahın Cenneti kadar güzeldi” (ŞAKİR; 1954 s.4)

“Plajın kumları üzerinde uzanan.. ve Allahın Cenneti olan Boğazın zengin ve engin manzarasına dalan yüzlerce yarı çıplak insan.” (ŞAKİR; 1954 s.16)

“Hah.. yakaladım... Az kalsın Allahın Cenneti bomboş kalacaktı. Bereket versin ki, tam zamanında iki melek yakaladım.” (ŞAKİR; 1954 s.22)

Görüldüğü üzere romandan aldığımız ilk iki cümlede Allah'ın Cenneti, boğaza benzetilir. Son cümlede ise esas anlamına kavuşur, tablodan bahsedildiği anlatılmak istenir.

3.2.4.8. Değerlendirme: Ziya Şakir, aynı adlı filmi romanlaştırdığı için çoğunlukla filme sadık kalmıştır. Bu yüzden romanın kendisinde de kişiler gösterme tekniğiyle roman akışını sürdürür. Aynı zamanda mekân ve zamanın önemsizliği de kişilerin diyaloglarının sıklığından kaynaklanır.

Romanın başından itibaren Şadan; yalancı, düzenbaz, aldatmayı kendine görev edinmiş bir erkek olarak sunulur. Kendisi Leyla ile nişanlıyken birçok kadınla birlikte olmaya devam eder. Ancak Leyla'nın bir gün Münir ile beraber koruda dolaştığını duyduğu zaman onun böyle bir hakka sahip olmadığını savunur. Kendisi erkek olduğu için her şeyi yapma hakkına sahiptir, ancak nişanlısı olan kadının başka erkeklerle iletişim kurma gibi bir lüksü yoktur. Bu olaylardan dolayı Şadan, romanın başından itibaren okuyucunun nefretini kazanmıştır.

Roman genel itibariyle başarılı bir şekilde oluşturulmuş ve duygular okuyucuya rahat bir şekilde ulaşmıştır. Ancak roman her ne kadar Münir ve Leyla'nın mutluluğuyla sonlansa da roman; biraz daha uzatılıp Şadan'ın pişmanlığı ve ülkesine geri dönüşü de anlatılabilirdi. Çünkü okuyucu, Şadan'a kötü duygular beslediği için onun çöküşü okuyucuyu daha da memnun edebilirdi.

3.2.5. Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu?

3.2.5.1 Eserin Tanıtımı: Eser, 1944 yılında yazılmış bir macera romanıdır. 152 sayfadan mürekkep bu roman, İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından basılmıştır.

Ziya Şakir, diğer macera romanlarından farklı olarak bu eserini mektup türünde anlatmayı tercih etmiştir. Aktris olma hayalinin peşinden giden Selma, başına gelen bütün olayları; şimdiki zamandan geçmişe seslenerek anlatmaktadır.

3.2.5.2. Özet: Roman, ana kahraman olan Selma'nın 1928 yılında Paris'ten, babasına yazdığı bir mektupla başlar. Selma, üniversitede okuyan ve derslerinde oldukça başarılı olan bir genç kızdır. Ancak hayattaki tek amacı film yıldızı olmak olduğu için, bir fırsat bulduğu an üniversiteyi bırakmaya hazırdır. Bir gün okuldan çıktıktan sonra oyunculuk için müracaat etme amacıyla bir yönetmenin kapısına gider. Yönetmen açık sözlüdür ve Selma'nın bu yoldan vazgeçmesi gerektiğini, bu yolda yürüyen kızların kötü emellere karıştığını söyler. Ayrıca Türkiye'de oturmuş bir sinema kültürü olmaması sebebiyle bu iş için en uygun yerin Amerika olduğunu anlatır. Selma, bu sözler karşısında afallasa da yine amacından vazgeçmez. Bir süre okul derslerine daha çok sarılır; artistlik düşüncesini bir kenara atar.

Gün geçtikçe Selma, umudunu yitirmeye başlar. Okul derslerinden de uzaklaşır. Kızlarının durumuna üzülen ailesi o akşam eve aile dostu olan Doktor Hicri Bey'i çağırırlar. Hicri Bey Selma'yı muayene eder ve ertesi akşam Selma'yı ailesiyle beraber evine beklediğini, muayeneye orada devam edeceğini söyler. O günden sonra Selma her hafta doktorun evine gider ve eski kuvvetini toplamaya başlar. Bir gün Hicri Bey, Selma'ya karşı duygular beslediğini, eşinden boşanmak istediğini ve Selma nereye isterse oraya gidebileceklerini söyler. Selma doktoru, Amerika'ya gitmek için bir vasıta olarak görür.

Bir gün Selma, ailesine yalnızca bir mektup bırakarak doktor ile Suvira vapuruna binerek kaçar. Fakat Selma, Hicri Bey'in kendisini sevmediğini, yalnızca ihtiraslı duygularına kapıldığını bilir. O yüzden aradan bir süre geçtikten sonra Selma, doktora bir mektup bırakarak Amerika'ya giden gemilerden birine biner. Gemiye binecek parayı da doktordan gizlice almıştır. Fakat ona bıraktığı mektupta bir gün mutlaka borcunu ödeyeceğini söyler.

Selma, henüz Amerika'da yaşayacak güce ve paraya sahip olmadığı için bu gemide temizlikçilik yapmaya başlamıştır. Bu sayede Amerika hakkında bilgiler de edinmektedir. Selma bir de Misis Klark adlı bir kadınla dost olur. O kadına, Amerika'ya gideceğini ancak nasıl para kazanacağını bilmediğini söyler. Misis Klark

da, terzilik yapan bir arkadaşının adresini ve numarasını verir. Selma'yı kendisinin gönderdiğini anlatan da bir mektup yazar.

Selma, yeterli miktarda para biriktirdikten sonra Amerika'ya gider. İlk iş olarak Misis Valey'in atölyesine doğru yola koyulur. Mis Valey, Selma'yı Mis Klark'ın gönderdiğini öğrenince onu, yanına çırak olarak alır. Bir gün çırak arkadaşlarından olan Morli, Selma'nın hatıra defterini bulur ve Arapça yazıları görünce Selma'dan şüphelenir. Çünkü Selma, kendisini Romanyalı olarak tanıtmıştır. Selma'nın şarklı olduğu her yere yayılır ve Mis Valey, gerçek kimliğini gizlediği için Selma'yı işten çıkarmak zorunda kalır.

Selma, birkaç gün boyunca günde bir öğün yemek yiyerek idare eder. Fakat vücudu çok güçsüz kalır ve bir gün dışarıdayken yere düşüp bayılır. Saatler sonra gözlerini Çinli bir adamın evinde açar. Mister Çang doktordur ve Selma'yı muayene ederek ona kuvvetlendirici ilaçlar vermiştir. Birkaç günün sonunda Selma kendini toparlar. Selma, artistlik hayalinden Mister Çang'a da bahseder. Mister Çang, çevresi geniş bir adam olduğu için Selma'ya Holivud Stüdyoları'nda dublör rolü ayarlar.

Selma, defalarca kez Mister Çang'a minnetini sunar ve artık kendisine daha fazla yük olmak istemediği için pansiyonuna yeniden dönebileceğini söyler. Ertesi gün Selma, heyecanlı bir şekilde stüdyonun yolunu tutar. Çeşitli filmlerde kalabalığın içinde rolleri vardır. Selma, ilk gününü bitirir bitirmez Mister Çang'ın evine gider fakat onu bulamaz. Mister Çang, uzun bir yolculuğa çıkmıştır. Selma, kendisinden uzaklaşmak için böyle bir yolculuğa çıktığını düşünür ve ziyadesiyle müteessir olur.

Selma, her gün stüdyoya istekli bir şekilde gider. Bir gün köylü kızı olurken diğer gün kraliçenin dadısı olur. Halinden memnundur fakat kameraların onu beş saniyeden fazla çekmemesi gururuna dokunmaya başlamıştır. Bir gün kendisine zorlu bir rol verilir. Rol gereği ata binmesi gerekir ve ilk kez bindiği için de attan düşüp ağır şekilde yaralanır. Selma, haftalar sonra ancak kendine gelir ve yine karşısında Mister Çang'ı bulur. Meğer Çang, hiçbir yere gitmemiş; Selma'nın her adımını takip etmiştir. Yine Selma'nın en kötü anında yanında olmuştur. Selma, kaza olayından sonra bütün gazetelere manşet olduğu için küçük bir ün kazanmıştır. Tamamen iyileştikten sonra ise Mister Çang'a yük olmamak için gitmek istediğini söyler. Mister Çang, Selma'nın gitme kararına ses çıkarmaz, ancak biraz sabretmesini söyler.

Çang, birkaç günlüğüne şehir dışına gidecektir ve Selma'ya Doktor Li bakacaktır. Çang gitmeden evvel Selma'ya hazırladığı bir sürpriz için Selma'nın, Osmanlı sultanları gibi giyinmesini emreder. Selma, Doktor Li ile alışverişe çıkar ve Osmanlı'daki kadın hükümdarları aratmayacak şekilde kıyafetler seçer. Birkaç gün sonra Doktor Li, Selma'yı sürprize götürmek için gelir. Geldikleri meydan mahşer yeri gibidir. Meğer burada bir müsabaka vardır ve “Şark Yıldızı” adlı film için oyuncu seçilecektir. Selma, arabadan iner inmez bütün gözler ona çevrilir. Geldiği andan itibaren yarışmanın kazanını olmuştur. Mister Çang da sürpriz yaparak Selma'nın yanına gelir. Selma bu sayede “Şark Yıldızı” filminin başrolü olur.

O günden sonra evinin kapısı gazetecilerle, terzilerle, ayakkabıcılarla dolup taşar. Herkes Selma'ya destekleyici olmak istemektedir. Fakat Selma, Misis Valey'i çağırır ve kendisine terzilik yapmasını ister. Misis Valey ve çıraqları önce Selma'yı tanımaz. Fakat Selma onlara, imalı bir söz dokundurduktan sonra hepsi onu tanır ve yaptıklarından pişman olurlar. Selma, hayallerine ulaştığı için bu noktada babasına veda eder. Mektubun sonunda da filmlerini izleyip onlardan kendisiyle gurur duymalarını ister.

3.2.5.3. Olay Örgüsü:

1. Selma'nın artist olmak istemesi.
2. Yönetmenlerin kapısına gidip bu isteğini anlatması, yönetmenlerin olumsuz cevapları karşısında ise üzüntüden sararıp solması.
3. Ailesinin Selma'yı muayene etmesi için Doktor Hilmi Bey'i çağırması.
4. Selma, sürekli doktorun evine gidip geldiği için, doktorun kendisine âşık olması.
5. Doktor ile Selma'nın herkesten gizli kaçmaya karar vermesinin ardından Selma'nın, doktoru da yarı yolda bırakması.
6. Çalıştığı gemide tanıştığı Misis Klark sayesinde Amerika'yı şimdiden tanınması ve kendisine orada bir iş ayarlaması.
7. Selma'nın, Amerika'ya gidecek parayı biriktirdikten sonra gemiyle oraya gitmesi.
8. Selma'nın, Misis Valey'in yanında terzi çırağı olarak işe girmesi.
9. Selma, kimliğini oradakilerden gizlediği için Misis Valey'in Selma'yı işten çıkarması.

10. Selma'nın işini kaybettiği için parasız kalması ve açlıktan yere düşüp bayılması.
11. Mister Çang'ın, Selma'yı evine alıp iyileştirmesi ve iyileştikten sonra ona dublör rolü ayarlaması.
12. Selma'nın oynadığı bir rolde attan düşüp yaralanması.
13. Mister Çang'ın yine onu bulup iyileştirmesi ve "Şark Yıldızı" müsabakalarına sokması.
14. Müsabakayı kazanan Selma'nın hayallerine kavuşup ünlü olması.

3.2.5.4. Şahıslar Kadrosu:

Selma: Romanın asıl kahramanı olan Selma; artist olma uğruna ailesini ve sonrasında da Doktor Hicri Bey'i çiğnemiştir. Selma, yazdığı mektupların başından beri bu yolda ilerlemesine sebep olan kişinin babası olduğunu söyler.

"Babacağım, hiç darılma... Senin gibi serseri ruhlu bir adamdan, ancak benim gibi maceraperest bir evlat doğar. Ben tamamen senin eserin olduğum için, zavallı annemi hiç bahse katmıyorum. Bu varlığımda yalnız seni görüyorum ve yalnız sana hitap ediyorum." (ŞAKİR; 1944 s.3)

Babası Paris'e giderken, kızını İstanbul'da bırakmaya gönlü razı olmamış ve onu da gezmeye götürmüştür. Selma'nın Paris'ten sonra gözü açılmış; şarkta yaşamanın kendisine uygun olmadığına karar vermiştir.

" Soruyorum sana baba... Annemin dizinin dibinde sessiz sedasız oturarak mektep derslerimle ve dikiş teyellemekle Hanım Hanımcık meşgul olurken hangi akla hizmet ettin de, beni Paris'e kadar aldın, beraber götürdün? Ve dünyanın en hürbir memleketinde gözünü açarak bana hayat ve hürriyetin en geniş.. en hudutsuz mânasını öğrettin?..." (ŞAKİR; 1944 s.3)

Selma, roman boyunca –özellikle Amerika'dayken sefil bir hayat sürdüğü sıralarda- babasına suçlayarak yaklaşmaktadır. Fakat Selma ne zaman ünlü olma yolunda somut adımlar atmaya başlar; o zaman babasına olan öfkesi diner.

Selma, ünlü olma yolunda ilerlerken iyice bencil bir kişiliğe bürünür. Ün kazanmayı hayatının merkezine koyduğu için başka hiçbir şey ve hiç kimse umurunda olmaz. Ailesine haber vermeden kaçarken güya onları üzmemek istemediği için bir şey söylememiştir. Burada da babasının kişiliğinden yola çıkarak kendisinin bu çözüme başvurduğunu söyler. Yine Doktor Hicri Bey'i "İstanbul'dan ayrılma bileti" olarak gördüğü zaman kendinde bir suç bulmaz. Çünkü doktorun, ünlü olma amacını bildiği

için gözü kapalı kendisine güvenmemesi gerektiği konusunda onu suçlar. Hicri Bey'i terk ettiği zaman ise; hissettiği duygunun aşktan değil, ihtirastan doğduğunu söyler. Hatta Selma, ukala bir tavırla doktorun bir daha böyle heyecanlara kapılarak hareket etmemesi konusunda onu uyarır.

Sonuç olarak Selma, hem maddi hem de manevi olarak yolculuk geçirmiştir. İstanbul'dan başlayıp Amerika'ya kadar uzanan serüveni maddi yolcuğuna örnek iken; Selma'nın artist olma yolunda geçirdiği içsel değişim de manevi yolculuğa örnektir.

Mister Çang: Selma'dan otuz yaz büyük olan Mister Çang; Çinli bir doktordur. Roman boyunca Selma'nın koruyucu meleği olmuş ve Selma ne zaman yardıma muhtaç bir vaziyette olsa Mister Çang orada bulunur. Selma, açlıktan ölmeyişini ve kazandığı ününü Mister Çang'a borçludur. Selma açlıktan düşüp bayıldığı zaman Çang onu bulmuş ve iyileştirmiştir. Selma'nın ünlü olma hayalini öğrenince de holivud stüdyolarında ona dublörlik işi ayarlamıştır. Bu Selma için artist olma yolunda küçük bir adımdır. Fakat Selma'nın "Şark Yıldızı" ismiyle ünlenmesinde Mister Çang'ın etkisi yadsınamaz boyuttadır. Çang olmasa Selma, şark oyuncusu müsabakalarından haberdar bile olmayacaktır. Mister Çang, Selma'yı tanıdığı ilk günden beri, ünlü olmanın şansa ve talihe dayandığını söylese de, Selma'nın ünü tamamıyla Mister Çang'a dayanmaktadır.

Doktor Hicri Bey: Selmaların aile dostudur. Selma, üzüntüden zayıf düştüğü zamanlar onu muayene etmiş ve kuvvetini geri kazandırmıştır. Selma'nın, evlerine gidip gelmesinden dolayı Doktor, Selma'ya âşık olmuştur. Zaten eşiyle mutsuz bir evliliği olan Hicri Bey; Selma'ya İstanbul'dan birlikte kaçmayı teklif etmiştir. Doktorun bu isteğini büyük bir fırsat olarak gören Selma da biraz düşündükten sonra Hicri Bey ile bir vapura binip kaçır. Fakat Doktor, Selma için yalnızca bir "bilet" olduğu için Selma onu da yarı yolda bırakmıştır. Doktora yazdığı veda mektubunda ise kendini tamamen aklamış; doktorun kendisine beslediği duygunun aşk değil, heyecan olması yönünden Hicri Bey'i suçlamıştır. Hicri Bey ise; ailesini bir hiç uğruna yaktığıyla ortada kalır.

Misis Klark: Selma'nın gemide tanıştığı dostudur. Selma, Mis Klark'a artist olma düşüncesini hiçbir zaman söylememiştir. Çünkü kendisinin hafif bir kız olduğunu düşünmesini istemez. Bu yüzden kendini, Amerika'ya çalışmaya giden bir

genç kız olarak gösterir. Dolayısıyla Mis Klark, Misis Valey'in yanındaki terzilik işini ayarlamıştır.

Misis Valey: Selma'nın, yanında çıraklık yaptığı terzidir. Misis Valey, iyi ve hoşgörülü bir kadın olmasına rağmen, Selma milliyeti hakkında yalan söylediği zaman onu anında işten çıkarmıştır. Fakat Selma yine de onun yaptığı iyilikleri unutmamış; ünlü olduktan sonra onu ve ekibini kendine terzi olarak almıştır.

Nihal: Selma'nın üniversiteden sınıf arkadaşıdır. Nihal de ailesiyle iyi geçinemeyen, evi terk etmeye meyilli bir genç kızdır. Fakat uygun şartlar –para- olmadığı için Selma'nın yaptığı gibi hayallerine adım atamaz.

Alis: Fransız bir kız olan Alis; Selma'nın dublör arkadaşlarından biridir. Alis ile Selma, birçok zorluğa beraber göğüs germiş; bu yoldan vazgeçme derecesine geldiklerinde birbirlerine destek olmuşlardır. Selma, ünlü olduğunda diğer tanıdıklarına vefa borcunu ödediği gibi Alis'i de menajeri olarak yanına almıştır.

Morli: Martinikli bir Fransız gencidir. Selma'nın, terzide çıraklık yaptığı zamanlar Morli de çırak olarak çalışmaktadır. Selma'nın odasına gelip onun günlüğündeki Arap harfleri gördükten sonra kimliğinden şüphelenen kişidir. Morli, Selma'nın milliyetinin ifşa olmasına neden olmuştur. Selma ünlü olduktan sonra ise Misis Valey ile Selma'nın hizmetinde çalışmaya başlar. Onun “Selma” olduğunu öğrenince de büyük bir utanç ile özür diler.

Diğer Kişiler: Baba, Cezmi Bey, Mari Pikfort, Misis Kılçır, Doktor Li, Mister Veyl, Mister Mayel, Mister Heyk, Mister Derbey, Mister Klârens Bravna, Misis Cimson, Kontes Dimoli, Metr Dotel.

3.2.5.5. Zaman: Roman, Ziya Şakir tarafından 1944 yılında yazılmıştır. Roman, mektup türünde yazıldığı için Selma, sürekli olarak mektuplarına tarih atar veya yazmaya başlarken ne kadar zamanın geçtiğini belirtir. Selma ilk mektubunu 12 Mart 1928 yılında Paris'te yazmaya başlamıştır. Selma'nın yazdıklarından yola çıkarak romanın anlatma zamanının yaklaşık 3 yıla tekabül ettiğini tahmin etmekteyiz.

3.2.5.6. Mekân: Romanda açık ve kapalı mekânlar eşit sayıda verilmiştir. Fakat romanda mekânın pek bir önemi yoktur. Çünkü Selma, çoğunlukla duygu ve düşüncelerini ya da insanlarla olan diyaloglarını yansıtmıştır. Romandaki mekânlar yalnız bir “yer” niteliğindedir. Ancak Şark ve Garp'ı büyük mekân olarak ele alırsak,

Selma Amerika'ya ilk geldiğinde şarkı yerme niyetindedir. Fakat sonrasında, Holivud sokaklarında açlıktan yorgun düşmüş insanları görünce Doğu'nun değerini anlar. Özellikle Batı-Doğu insan yönünden tamamen zıttır. Batı'da kalabalığın ortasında biri yere yığılsa kimse dönüp bakmaz. Ancak Doğu'da böyle bir olay yaşansa herkes yardım etmek için birbiriyle yarışır. Selma da Holivud'un iç yüzünü gördükten sonra Doğu'ya karşı biraz daha yumuşak düşünceler besler.

Açık Mekân: İstanbul, Sirkeci, Şerburg, Suvira Vapuru, Amerika, Arabya Vapuru, Newyork, Los-Anceles, First Nasyonal Bulvar Siti, Kaliforniya,

Kapalı Mekân: Mektep, Elhamra, Benhür, Lapalmas Avenü, Metropolitan Stüdyo, Garson Avenü, tranvay, Metro Goldvin Mayer Stüdyosu, Elbise Dairesi, Avenü Labrea, Hansen Şatosu, Köşk.

3.2.5.7. Değerlendirme: Roman, Selma'nın geçmişe bakarak babasına yazdığı mektuplardan oluşur. Hırs, pişmanlık, üzüntü gibi duygular başarılı bir şekilde işlenmiştir. Yalnız Selma'nın boyundan büyük işlere kalkışıp bir türlü yaptıklarının sorumluluğunu almak istememesi romanın rahatsız edici yönlerinden biridir. Gözü yaşlı bir aileyi geride bırakırken babasını suçlar. Birlikte kaçtıkları Doktor Hicri Bey'i terk ettiğinde de onu suçlar. Yani roman boyunca Selma, kendisini süttten çıkmış ak kaşık gibi yansıtır. Bu da kahraman bakış açısının yanlı anlatımından kaynaklanır. Hâlbuki roman, ilâhi bakış açısı ile anlatılsaydı Selma'nın İstanbul'da bıraktığı ailesinin duygularını ve terk ettiği Doktor Hicri Bey'in ne halde kaldığını görebilirdik. Roman bu yönden bir eksiklik içermektedir. Çünkü Selma, suçsuz olduğuna inandığı için ünlü olduğu zaman ailesini, hiçbir şey yaşanmamış gibi yanına almayı düşünmektedir. Fakat olaylara bir de ailesinin gözünden bakılsaydı belki de Selma'ya duyulan büyük bir nefret ile karşılaşabilirdik.

Roman aynı zamanda, uygun şartlar oluştuğunda insanın karakterinin değişebileceğini göstermektedir. Yani bir insana iyi veya kötü demek yanlış bir çözümlemedir. Selma nasıl başlangıçta masum bir kız iken; fırsatını bulduğu zaman hayalleri için kötü bir insana dönüşüyorsa, bu değişim herkes için geçerli demektir. Ancak yine de Selma'nın nazarından baktığımız zaman kendisini kötü bir insan olarak değil; cesaretli bir kişi gibi tahlil eder.

Roman bir yandan iyi bir mesaj da vermektedir. Selma, ne olursa olsun hayallerinden vazgeçmemiş –bazen ertelese bile- hep o doğrultuda ilerlemeye devam

etmiş ve en sonunda da amacına ulaşmıştır. Burada çıkarılacak sonuç da, yılmadan hayallerinin peşinden koşan herkesin günün birinde istediğini elde edebileceği olur.

3.2.6. Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler

3.2.6.1. Eserin Tanıtımı: Macera romanı niteliğinde olan bu kitap, İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından 1945 yılında basılmış olup 64 sayfadan mürekkeptir. Romanda, Nezihe isimli bir Türk kızı; Türklüğün ve Müslümanlığın temsilcisi olup aynı zamanda Kızılderililer hakkındaki önyargıların da yıkılmasını sağlayan bir karakterdir.

3.2.6.2. Özet: Nezihe, pırıl pırıl bir genç kızdır. Küçüklükten beri iyi bir eğitim almış ve ailesi onu hiçbir şeyden mahrum bırakmamıştır. Yetiştirilme tarzı olarak rahat bir kız olsa da hoppa ve şımarık kızlara benzemez. Bu yüzden ailesi onu, gönül rahatlığıyla Amerika'ya maden mühendisliği okuması için gönderecektir. Nezihe'nin son gecesinde güzel bir kutlama yapılır ve ertesi gün gözyaşlarıyla beraber gemiye bindirilir. Gemide Amerikalılar ve İspanyollar vardır. Nezihe, gemideki tek Türk olduğu için yolculuğun başında kendini yalnız hissetse de akşam yemekleri, Nezihe'nin diğer yolcularla kaynaşmasını sağlar.

Amerika'ya yaklaştıkları sırada büyük bir fırtına çıkar ve kaptan, yolu tamamen kaybeder. Artık gemi, dalgalar nereye sürüklerse oraya doğru gitmektedir. Birkaç gün sonra fırtına etkisini kaybeder ve kaptan, Meksika sınırlarında olduklarını söyler. En iyi ihtimalle bakir bir adaya varabileceklerdir. “Ada” kelimesini duyar duymaz Madam Con lafa atlar ve oralarda Kızılderililerin yaşadığını söyler. Eğer onlardan birine denk gelirlerse kendilerini çiğ çiğ yiyeceklerini de ilave eder. Nezihe tüm bu söylentilere gülerek cevap verir ve Kızılderilileri; Amerikalılara karşı savunur.

Nihayet adaya yaklaştıkları vakit bir grup “Kızılderili”nin kendilerine baktıklarını görürler. Nezihe, hemen öne atlayıp onlarla tanışır ve dost olduklarını söyler. Kabile reisi, onları dostça selamlar ve misafir edebileceklerini söyler. Nezihe, tüm dünya tarafından yanlış tanınan bu insanları yakından tanımak için can atmaktadır. Gece olunca herkes kendi çadırına çekilir ve Reis Daka, Nezihe'nin çadırına gelerek kültür ve inançlarını anlatır.

Ertesi sabah bir silah sesi işitilir. Domika, Reis Daka'yı omzundan vurmuştur. O andan itibaren beyaz derililer “Beyaz Şeytan” ilan edilir. Onları kurban etmek için

herkesi meydana toplarlar. Kurban olmaktan kurtulmanın tek bir yolu vardır: Eğer kim bir topu omzunda sektirerek iki direk arasından geçirirse, o kişi suçsuz demektir. Bunu ilk deneyen Nezihe olur ve suçsuz olduğu kanıtlanır. Fakat Nezihe dışındaki hiç kimse bunu başaramaz ve kurban olmaya mahkûm edilirler. Neyse ki Kızılderililer, kurbanlarını öldürmeden önce iyice beslemektedirler. Dolayısıyla Nezihe'nin arkadaşları, bir süreliğine ölümden uzaklaşırlar.

Nezihe, gemiden aldığı ilk yardım malzemeleriyle yaralı olan Reis Daka'yı iyileştirir. Nezihe'nin bu olaydan sonra itibarı artar ve herkes ona ilahe gibi davranır. Daka'nın iyileşmesi adına halk, bir şölen düzenler. Nezihe, arkadaşlarını korumak için şölende kurban olarak hayvanların kesilmesini önerir ve bir sürü inek kesilir.

Birkaç gün sonra kıyıya başka bir gemi yanaşır ve Nezihe, Kızılderililere bu gelenlerin şeytan olduğunu söyleyerek gemiye herhangi bir zarar vermelerini önler. Hemen bir sandala atlar ve arkadaşlarını kurtarma planı yapar. Kıyıya geri geldiğinde “beyaz şeytanlar”ı bu gemiye vermeleri gerektiğini söyler. Nezihe, arkadaşlarını kurtarır, fakat kendisi adada kalmaya kararlıdır. Çünkü Kızılderililere medeniyeti öğretmek ister.

Nezihe Kızılderililere, tarım yapmayı, avlanmayı, bitkilerle ilaç yapmayı ve daha birçok gerekli eylemi öğretir. Yaklaşık iki ay sonra Amerikalılar, Nezihe'yi almak üzere geri döner. Fakat Amerikalılar da adaya katkı sağlamak istedikleri için bir şirket kurarlar ve bu adaya yatırım yaparlar. Amerikalılarla birlikte inşaat ustaları, aşçılar ve doktorlar da gelmiştir. Nezihe Kızılderililere, Amerikalıların günahlarından arındığını ve artık kendilerinden bir zarar gelmeyeceğini söyleyince Kızılderililer yeniden onları dost olarak kabul eder. Nezihe'nin yaptıklarından çok etkilenen Domika, ona âşık olduğunu anlar. Domika, Nezihe'ye olan hislerini muhafaza edemeyecek duruma geldiğinde ona Madam Con aracılığıyla açılır. Fakat Nezihe, dini açıdan böyle bir şeyin mümkün olmadığını söyler. Madam Con da Müslümanlık dinini merak ettiği için Nezihe'den anlatmasını rica eder.

Ertesi gün Madam Con, yeniden Nezihe'nin yanına gelir ve Domika'nın Müslüman olduğunu ve adını Ali Nezih olarak değiştirdiğini söyler. Bunun üzerine Nezihe, Domika ile evlenmeye karar verir. Küçük bir tören yapılır ve Amerikalılar adaya veda eder. Nezihe ile Ali Nezih, bir süre daha burada kalarak adanın gelişimini tamamlamak isterler. Buradaki işleri tamamıyla bittiğinde ise ağlayarak Kızılderililere

veda ederler. Nezihe, Amerika’da tahsilini tamamlar; on yılı aşkın bir süre burada kaldıktan sonra İstanbul’a yerleşip mutlu bir hayat sürerler.

3.2.6.3. Olay Örgüsü:

1. Nezihe’nin Amerika’ya gitmek üzere gemiye binmesi.
2. Geminin bir fırtına yüzünden yolunu kaybedip Meksika’da bir Kızılderili adasına demir atması.
3. Nezihe sayesinde Kızılderililer ile dost olmaları.
4. Amerikalıların güvensizlikleri yüzünden Domika’nın Reis Daka’yı vurması.
5. Beyaz derililerin suçsuzluğunu ispat etmek için bir topu omuzlarında sektirerek direktten geçirmeye çalışmaları ve bunu yalnızca Nezihe’nin başarması.
6. Nezihe’nin adaya hâkimiyetini ilan etmesi sonucu ada halkının Nezihe’nin sözünden çıkmaması.
7. Adaya yaklaşan bir geminin Amerikalıları kurtarması ve Nezihe’nin kendi isteğiyle tekrar adaya dönmesi.
8. Nezihe’nin adada bir medeniyet devrimi yapması.
9. İki aylık bir süre sonunda Amerikalıların yeniden adaya gelip medenileşme çalışmalarına katkıda bulunmaları.
10. Bir avlanma esnasında Domika’nın, Nezihe’nin hayatını kurtarması.
11. Domika iyileştikten sonra, yaptıkları bir şölen sırasında herkesin Müslüman olması.
12. Amerikalıların tekrar ülkelerine dönmeleri ve Nezihe ile Ali Nezihi adını alan Domika’nın da bir süre daha adada kalıp sonrasında kendi hayatlarına dönmeleri.

3.2.6.4. Şahıslar Kadrosu:

Nezihe: Romanın başkahramanı olan Nezihe, Amerika’ya tahsil görmek için giden zeki bir kızdır. Herkesin sevgisini ve takdirini kazanan Nezihe, romanda şu şekilde tasvir edilmektedir:

“Onu yalnız babası, anası değil, herkes severdi. Bir defa sevilmenin en büyük şartlarından olan güzellik kendisinde mevcuttu. İpek gibi siyah saçları, iri siyah gözleri, beyaz pembe bir ten üzerinde daha parlak, daha güzel

görünyordu. Fakat bunların fevkinde temiz bir kalbe, iyi bir ahlâka, biraz şen biraz hoppa olmasına rağmen tam bir ciddiyete sahipti.” (ŞAKİR; 1945 s.4)

Aynı zamanda romanda, Türk kadınının gerçek temsilcisi olarak varlık gösterir. Amerikalılar, Kızılderililer hakkında genel bir hüküm verdiğinde o topluluğu savunur. Sonrasında yine Türkleri, barbar ve geri kalmış olarak tanıyan Amerikalılara Türk milletinin gerçek kimliklerini anlatır. Son olarak da Müslümanlık hakkında onlara bilgi verir. Nezihe, zengin ve ferah bir hayata sahip olmasına rağmen duyarlılığını kaybetmemiş; toplum sorunlarıyla her zaman ilgili olmuştur. O yüzden Nezihe, yirmi yaşındaki bir genç kız olmasına rağmen manevi değerlere tamamen sahiptir.

Nezihe, adaya geldiği ilk günden beri topluma bir düzen getirmeye çalışmaktadır. Çünkü Kızılderililer, medenileşmeden önce kurbanlarını insanlar arasından seçmektedir ve bu kişiler de genellikle alt sınıflara mensup olur. Aynı zamanda bu topluluğun belli bir geçim kaynağı bile yoktur. Ne zaman Nezihe, ilahe ilan edilir; o zaman düzen oluşmaya başlar.

Nezihe'nin Amerika'ya gitmekteki amacı maden mühendisliği okumaktır. Fakat bir gemi gelip onları kurtardığında Nezihe, Kızılderilileri bırakıp gitmek yerine onlara insanlığı öğretmeyi tercih eder. Hâlbuki bunu yapmakta bir zorunluluğu yoktur; direkt olarak amacına ulaşabilir. Ancak Nezihe, bencil bir kız olmadığı için, tahsilini ikinci plana bırakır. Sonradan adaya geri dönen Amerikalıların da yardımıyla Kızılderililere insan olmayı ve insanca yaşamayı öğretirler.

Domika(Ali Nezihe): Romanda öne çıkan ikinci isimdir. Domika, Nezihe'nin destekleyicisi konumunda bulunduğu için öne çıkar. En başından beri ona âşıktır fakat bunu kendine bile açıklayamaz. Fakat davranışları onu ele verir: Reis Daka'yı, geldikleri ilk gece Nezihe'nin çadırından çıkarken görünce ona bir zarar verdiğini zanneder ve reisi o yüzden vurur. Yine Nezihe ile avlandıkları bir anda vahşi bir hayvanın saldırısından Nezihe'yi kurtarıp feci şekilde yaralanır. İşte bu yaptıkları Nezihe'ye karşı bir aşk ilanıdır. Domika'nın Müslüman olmasıyla da bu iki âşık arasında bir engel kalmaz.

Diğer Kişiler: Kaptan, Mister Con, Madam Con, Kızılderililer, şirket çalışanları, Refar, İhtiyar Aztek, Doktor, Reis Daka.

3.2.6.5. Zaman: Roman, Nezihe'nin Amerika'ya okumaya gitmek için hazırlık yapmasıyla başlar. Yani başlangıcın sonbahar aylarına tekabül ettiği tahmin edilebilir. Adada geçen zaman ise yaklaşık on yıla tekabül eder. Sonrasında Nezihe ve Ali Nezihi'nin İstanbul'a dönmeleri de anlatıldığı için; roman içindeki zamanın on beş yıl civarında olduğunu söyleyebiliriz. Romanın yazıldığı zaman ise; 1945'tir.

3.2.6.6. Mekân: Romanda mekânın pek bir önemi yoktur. Çünkü olay romanı niteliğinde bir eser olduğu için daha çok merak unsurları ön plana çıkar. Dolayısıyla mekân isimleri sadece yer değişikliği olduğu sırada ortaya çıkar. Romandaki asıl unsur; kişileri birbirleriyle olan ilişkisidir.

Açık Mekân: İstanbul, İskenderiye, İzmir Vapuru, Portsaid, Amerika, Meksika, Tab'ların sahili, ada.

Kapalı Mekân: Sipahi Ocağı.

Din: Romanda üç farklı dinî görüş vardır: Müslümanlık, Hristiyanlık ve Kızılderililerin taptığı Tezkatlipoca'nın dini. Kızılderililer ve Müslüman olan Nezihe, Hristiyanların dinine karşı saygılı ve hoşgörülü olurken Amerikalılar; kendilerinden olmayan herkesi aşağılama niyetindedir. Onların bu aşağılama eylemi, doğru bildikleri yanlışlar yüzünden kaynaklanır. Herkese doğruyu öğretme vazifesi yine Nezihe'ye düşmüştür. Amerikalıların her yanlışını düzeltmek için devamlı hem kendi dinini hem de Kızılderililerin dinini savunur.

3.2.6.7. Değerlendirme:

Olay örgüsü bakımından başarılı bir romandır. Yazar anlatıcı romandaki varlığını hissettirmez ancak yazar; söylemek istediği şeyleri Nezihe aracılığıyla okuyucuya ulaştırır. Dolayısıyla Nezihe'nin söylediği birtakım şeyler yazarın kendisine aittir. Nezihe'nin sürekli Kızılderilileri ve kendi dinini savunması, yazarın bilinçli olarak kendini hissettirmek istediği anlamına gelir. O yüzden bazı sayfalarda Nezihe'nin bilgiçlik taslaması dikkat çeker.

Romanın bütününe baktığımızda yazarın, Kızılderililer hakkında doğru bilinen yanlışları düzeltmek için büyük çaba sarf ettiği görülür. Bir insan topluluğunu ten renkleri yüzünden “yamyam” veya “beyaz şeytan” ilan etmek çok yanlış bir görüştür. Bu iki ırk arasındaki yanlış anlaşılmalara düzelterken Nezihe; başarılı bir köprü görevi görmüştür. Ancak roman gerçeklik bakımından tartışmaya açıktır. Çünkü Amerika'ya

okumaya giden bir genç kız, bir kabileye medeniyeti öğretmek uğruna bütün hayallerinden vazgeçmez. Üstelik bütün kabile üyelerinin Nezihe'ye adeta tapması da gerçekliği sorgulatır. Roman bu noktada tam anlamıyla gerçekçi değil; ütöpik özellikler de taşımaktadır.

3.2.7. Beni Anlıyamadın

3.2.7.1. Eserin Tanıtımı: Roman, ihtiraslı ve hisli bir genç kadının; dünyevi duygulardan kendini soyutlamış bir adamla olan evliliğini anlatır. Sevgisizliğin ve görmezden gelmenin, insanı nasıl farklı bir kişiliğe büründürdüğü; ayrıca insanın, bu duygu yoksunluğundan dolayı olmayacak hatalara nasıl düştüğü ve kurtulamadığı konu edinir.

3.2.7.2. Özet: Handan ile Doktor Süha, üç yıldır evli olan sözde mutlu bir çifttir. Doktor Süha, mesleğini hakkıyla yerine getirdiği ve aynı zamanda üniversitede profesör olduğu için oldukça müreffeh bir hayat yaşamaktadırlar. Fakat Handan'ın tarafından bakıldığı zaman evlilikleri; dışarıdan kusursuz görünen ama içine girildiği zaman zindana dönüşen bir müessesedir. Handan, hayalperest ve romantik bir genç kız olduğu için kocasına olan aşkını her an göstermek ve kocasından da aynı ilgiyi görmek ister. Fakat Doktor Süha, olgunluğa erişmiş ve işi dışında hiçbir şey düşünmeyen bir adamdır. Handan'ın halazadesi olan Jale, genç kızın evliliğinde mutlu olmadığını hisseder ve sözleriyle onu iyice mutsuz etmeye çalışır.

Bir gün Jale, yine Handan'a gelir ve Doktor hakkında yalanlar uydurmaya başlar. Çünkü Jale, değiştirdiği üç kocanın ardından bir yenisiyle daha evlenmek ister ve sıradaki kurbanı olarak Doktor'u seçer. Jale'nin planına göre Doktor, muayenehanesinde her gün sevgilisiyle buluşmakta; eve bu yüzden geç kalmaktadır. Handan, Jale'nin dediklerine gözleriyle görmediği müddetçe inanmayacağını söyler. Fakat Jale buna da bir kılıf bulmuştur. Kâmiran adlı bir arkadaşına, pahalı bir yüzük vereceğini söyleyerek Doktor'un sevgilisiymiş gibi yapması onu için ikna etmiştir.

Ertesi gün Handan, kılık değiştirerek muayenehaneye gider. Doktor'un muayenehanesini ilk kez görünce ona ne kadar uzak olduğunu tekrar anlar. Birkaç dakika sonra içeri uzun boylu ve esmer bir kadın girer. Kadın, içeride muayene olurken yüksek sesle konuşur ve sık sık kahkaha atar. Tam kapıdan çıkacağı sırada da Doktor'a sarılır. Handan gördüklerinin, Jale'nin söylediği şeylere kâfi olduğunu düşününce

hemen orayı terk eder. Eve gelince üzüntüden saatlerce ağlamasına rağmen Doktor'a bir şey belli etmemeye karar verir. Fakat hissî bir kadın olduğu için Doktor'a tavır yapmaya devam eder. Doktor Sami, karısının bu tavırlarını her zamanki sitemleri olarak düşünüp geçer. Bunun üzerine Handan iyice sinirlenir ve Jale'nin tavsiyelerine uyarak Doktor'u kıskandırmaya karar verir.

Ertesi gün Jale Handan'ı, Heykeltıraş Süha'nın atölyesine götürür ve acil bir işi çıktığını söyleyip onları yalnız bırakır. Süha, çapkın bir erkek olduğu için Handan'ı gördüğü andan itibaren iltifatlara boğar. Kocasından beklediği ilgi başka bir erkekten gelince Handan afallar ve karmakarışık duygulara boğulur. Handan, suçluluk hissine kapılır ve evli olduğunu söyler. Çok geçmeden de atölyeden ayrılır.

Handan ilk kez eve, Doktor'dan sonra gelir. Ancak Doktor, onu gayet hoş karşılar ve nerede olduğunu bile sormaz. Bunun üzerine Handan'ın duyduğu suçluluk hissi geçer ve ertesi gün de Süha'nın atölyesine gitmeye karar verir. Her günün akşamında bir daha oraya gitmemeye dair karar veren Handan, kocasının ilgisizliğini gördükçe kendini yine atölyede bulur. Oysaki Doktor, sonunda karısının sakinleştiğini düşünerek rahatlar. Fakat bir süre sonra onun bu sakin ve ilgisiz tavırları Doktor'un dikkatini çeker. Ancak iş işten geçmiştir; Süha ile Handan birbirini büyük bir aşkla sevmeye başlamıştır.

Handan'dan her akşam ayrılmaya gönlü razı olmayan Süha, birlikte kaçmayı teklif eder. Handan bu büyük karar karşısında korkar ve her şeye rağmen evliliğini sürmeye karar verdiğini Süha'ya açıklar. Handan hemen eve gelir ve birkaç gün atölyeye gitmez. Onun hasretine dayanamayan Süha, bir gün Handan'ın evine telefon eder ve o an aşk ateşi yeniden Handan'ın kalbine düşer. Bu sefer kaçmaya karar vermişlerdir. Handan, kocasının yüzüne karşı bunu yaptığını kabul edemeyeceği için bir mektup yazmaya karar verir. Mektupta, onun aldatmasının sebebi olarak kendi ilgisizliğinden bahseder ve mektubu hizmetçiye vererek evden ayrılır.

Diğer tarafta Jale, Kâmiran'a verdiği sözü tutmamıştır. Bun üzerine Kâmiran, bütün gerçekleri açıkladığı bir mektup yazar ve Doktor'a gönderir. Mektubu alan Doktor Sami, hemen eve koşar, fakat Handan çoktan gitmiştir. Doktor o an hatasını anlar. Evli oldukları üç yıl içinde bir kez bile Handan'ı sevdiğini söylememiştir. Ancak Handan'ın gitmesiyle, aslında onu ne kadar çok sevdiğini fark eder. Bu şehirde

Handan'sız daha fazla duramayacağını anlayan Doktor, şarka gitmek üzere hazırlanmaya başlar.

Handan'ın kaçtığı haberini duyan Jale, en güzel kıyafetlerini giyerek Doktor'un yanına koşar. Jale, bütün suçu Handan'a atar ve Doktor'un kendine uygun bir kadınla olması gerektiğini söyler. Jale'nin ne kadar kötü bir insan olduğunu bilen Doktor, onu hemen evinden kovar. Planının gerçekleşmemesiyle afallayan Jale, yolda sersem bir şekilde yürürken kendisine çarpan bir arabanın kurbanı olur.

Handan da Süha ile kaçtığı için pişman olmuştur. Çünkü Süha'nın bakışlarında hiçbir zaman; kocasının gözlerindeki aşkı ve güveni bulamaz. Süha'nın gözlerine daha çok tutku vardır. Handan, Doktor'un trenle gideceği haberini hizmetçilerden alır ve bir taksi tutarak trene yetişir. Doktor Sami'ye yetiştiği için çok mesuttur. İki âşık, birbirlerine sarılır ve geçmişe çizgi çekerek yeni bir hayata başlarlar.

3.2.7.3.Olay Örgüsü:

1. Handan'ın, mutsuz evliliğini kurtarmak için sürekli kocasına ilgi göstermesi.
2. Doktor Sami'nin hiçbir şekilde karısına gereken ilgiyi vermemesi.
3. Jale'nin, Handan'ın yaşadığı hayatı kıskanıp kocası aleyhinde konuşarak onu huzursuz etmesi.
4. Jale'nin, Doktor'a farklı bir gözle bakarak onu, Handan'ın elinden almak için planlar yapması.
5. Jale'nin, Kâmiran adlı bir arkadaşını kandırarak onun, Doktor'un sevgilisi gibi davranması için ikna etmesi.
6. Muayenehaneye gelen Handan'ın, Kâmiran'ı kocasının sevgilisi sanması.
7. Kocasından intikam almak için Handan'ın farklı arayışlara girmesi.
8. Jale'nin, Handan ile Heykeltıraş Süha'yı tanıştırması.
9. Handan'ın, aradığı sevgiyi Süha'da bulması ve birlikte kaçmaya karar vermeleri.
10. Handan'ın kaçtığını duyan Jale'nin, soluğu Doktor'un yanında alması ve Doktor'un, onun gerçek kişiliğini bildiği için evden kovması.
11. Hayal kırıklığı ile evden ayrılan Jale'ye araba çarpması.
12. Doktor'un, Handan'ın gidişinden sonra şarka gitmeye karar vermesi.
13. Handan'ın, verdiği karardan dolayı pişman olması ve Doktor'un bindiği trene yetişerek onunla barışması.

3.2.7.4. Şahıslar Kadrosu:

Handan: Romanda Handan hakkında şu bilgiler verilir:

“Gençti. Herkesi kendine hayranlıkla baktıracak kadar güzeldi. İyi bir ev kadınıydı. Sadık bir hayat arkadaşıydı. Şen şuh, cazibeli ve bilgili bir insandı. Hele müşfik ve merhametli oluşu, bütün meziyetlerinin başında geliyordu. Yalnız bir kusuru vardı. Muvazenesizdi. Fakat her zaman değil... Doktorun kendisine karşı olan alâkasını gevşemiş gördüğü zamanlar, feveran ediyor, iradesi, hislerinin altında bir oyuncak gibi kalıyordu. İşte o zaman iç âleminde korkunç bir mücadele hissi yaşıyor, her şey hattâ saadetini altüst edecek kadar ileri gidiyordu.” (ŞAKİR; 1945 s.10)

Doktor ile üç yıl önce hastanede tanışmıştır. Handan, ameliyat olmak için hastaneye yatar ve Doktor, o andan itibaren ona özenle yaklaşır. Aslında Doktor Handan’a; diğer hastalarından farklı bir muamele göstermemiştir ancak yine de Handan’a âşık olur. Handan iyileştikten kısa bir süre sonra evlenirler. Üç yıllık evliliklerinde Handan bir kez olsun tam olarak mutlu olduğunu hissetmez. Çünkü Doktor Sami, hiçbir zaman duygularını belli eden ve duygularıyla hareket eden bir insan olmamıştır. Ona göre aşk; davranışlardan belli olur. Süslü sözlerle aşkı anlatmanın yalan söylemekten farkı yoktur. Hâlbuki Handan, romantik bir genç kadın olduğu için sevgiyi her an hissetmek ister. Bu yüzden kocasıyla sürekli tartışması onu müteessir eder. *“Genç kadın sevişmeyi büsbütün başka zaviyeden görüyor hele kendi tahayyül ve tasavvur ettiği sevgilinin dünyada yaşadığına ihtimal bile vermiyordu.”* (ŞAKİR; 1945 s.71)

Handan, kocasının işini; kendisinden daha çok sevdiğinin farkındadır. Fakat Handan’ın tek istediği kendisine biraz zaman ayırması ve ara sıra da olsa “Seni seviyorum” demesidir. Bunları bile lütfetmeyen Doktor, Handan’ın umutlarının tükenmesine ve gözünün dışarıya kaymasına sebep olur. Aslında biraz da buna sebep olan kişi Jale’dir. Handan’a dışarıda bir sürü erkek olduğu ve mutlaka birinin güzelliğini fark edeceği düşüncesini yavaş yavaş işler. Doktor’dan ümidini kesen Handan da aşkı başka kişilerde aramaya başlar. Jale onu, Heykeltıraş Süha ile tanıştırmıştır. Handan, Heykeltıraşla birlikte olmasının verdiği suçluluğun yanında büyük bir tutku ve heyecan da duyar. Dolayısıyla Doktor’a olan ilgisi iyice azalmaya, eski hırçın hali de giderek sakinlemeye başlar. Fakat Handan, hiçbir zaman Doktor’un yanında bulduğu güven hissini Süha’da bulamaz. Zaten Süha’ya hissettiği duyguların aşk değil de tutku olduğunu anladıktan sonra da onunla kaçmaktan vazgeçerek yeniden kocasına döner.

Doktor Sami: Dünyevi zevklerden ve duygulardan kendisini tamamıyla soyutlamış bir kişidir. Doktor Sami için hayatta tek önemli şey mesleğidir: Dolayısıyla hastalarıdır. İşine verdiği ehemmiyet sebebiyle eşi Handan’a zindan hayatı yaşatmaktadır. Hâlbuki Doktor için evliliklerinde hiçbir sorun yoktur. Üstelik Doktor Sami Bey, işinin yorgunluğunu karısının kollarında attığı için memnundur bile. Fakat Handan’ın gözünden baktığımızda eve sürekli geç gelen, sevgisini bir anlığına bile hissettirmeyen ve evlilikleri boyunca bir kez olsun kendisini dışarı bile çıkarmayan bir koca vardır. Bu yüzden Doktor Sami ile Handan huzursuz bir evlilik sürdürmektedir.

Handan ne zaman eşinden sevgi dilense Doktor ona; *“İnsanlar, sevmedikleri müddetçe mesutturlar Handan.”* cevabını vermektedir. (ŞAKİR; 1945 s. 20) Doktor Sami, güya zeki bir insandır fakat verdiği bu cevap karşısında çıldırmayacak çok az kadın olduğunu tahmin etmemektedir. Ona göre, duygular dile geldiği an manasızlaşmaya başlar. Doktor, kendisinin duygusuzluğu karşısında Handan’ın duygularını da hafife alır ve duyguları yüzünden onu suçlar. *“Ben, seni istediğin gibi tatmin edemediğim için müteessirim. Çünkü sen, çok hassas, çok heyecanlı ve ateşli bir kadınsın.”* (s. 23)

Doktor, bütün duygularını içinde yaşamaya alıştığı için, Handan kendisinden uzaklaşıp Heykeltıraş’a yakınlaştığı zaman karısındaki farklılıkları anlar ve istemsizce kıskançlığını belli etmeye başlar. Fakat onun için bu kıskançlık duygusu da utanılacak türden bir şeydir. *“Yoksa doktor da bazı basit insanlar gibi kıskanıyor muydu?”* (s. 114)

Son olarak Handan ile Süha ile kaçtığı zaman Doktor, duygularını belli etmemenin büyük bir hata olduğunu anlar. Fakat o kadar acizdir ki eşini alıp getirme cesaretin bile bulunamaz. Neyse ki Handan’ı duyguları yönetir ve yaptığının büyük bir yanlış olduğunu fark eder etmez yeniden Doktor’a koşar. Doktor Sami de ilişkilerinin bu ikinci evresinde Handan’a gerçekten eşi olduğunu hissettirecek şekilde davranmaya karar verir.

Halazade Jale: Romandaki entrikaların başkahramanı olan Jale, şu şekilde tasvir edilmiştir.

“Otuz beş yaşında ve oldukça da yıpranmış olmasına rağmen hâlâ yangınlar, fırtınalar ve boralar yaratacak kadar kudretli bir güzellik taşıyordu. Koyu yeşil gözleri, her erkeğin mukavemetini sıfıra indirecek kadar tesirliydi. Zevk ve ihtirasa karşı daima açık duran güzel ağzının iki etrafında zulüm ve

merhametsizlik ifade eden derince iki çizgi vardı. Fakat bu çizgiler, onun dolgun dudaklarının müstehzi ifadesini daha mânalı bir güzellikle tamamlıyorlardı. Hülâsa etmek lâzım gelirse bu kadın, insanı kucaklayan ve içine alan hudutsuz bir felâket deniziydi.” (s.27)

Handan’ın annesi; Jale’nin nasıl bir insan olduğunu bildiği için o kadını daima kızıından uzak tutmaya çalışmıştır. Fakat annesi öldükten sonra Handan’a yakınlaşma fırsatı bulan Jale, büsbütün kızın etrafını sarar ve her fırsatta onu sözleriyle zehirlemeye çalışır. Sırf Handan, kendisinden daha mutlu bir hayat yaşamasın diye Doktor Sami Bey’e iftiralar atar. Zaten kocasından ilgi görmeyen Handan da, Jale’nin dediği her şeye inanmaya meyillidir. Handan’ın kendisine inandığını gören Jale, bu sefer Doktor Sami’yi elde etmeye çalışır ve o yönde yalanlar uydurur. Neyse ki Doktor Sami zeki bir insandır ve Jale’nin nasıl bir karakterde olduğunu bildiği için, onun kendisine yaklaştığını gördüğü an sert bir şekilde evinden kovar. Bu hayal kırıklığı da Jale’nin sonu olacaktır çünkü Doktor’un evinden çıktıktan hemen sonra kendisine çarpan bir araba; onun ölümüne sebep olur.

Heykeltıraş Süha: Süha, herkes tarafından çapkınlığıyla tanınmış, genç kadınları aşk vaadiyle kandıran bir kişidir. Handan’a da duygu ve heyecan yüklü bir yolculuk yaşatacağını düşünen Jale; entrikalarına Süha’yı dâhil eder. Jale’nin planı bir süreliğine işlemiştir. Çünkü Handan, sevgi açlığını Süha ile gidermeye başlar. Süha’nın âşık tavırları, onun da sevgiye olan açlığı ve Handan’ı “kadın” gibi hissettirmesi aralarındaki tutkuyu alevlendirir. Fakat Süha’da güven duygusuna dair hiçbir ibare yoktur. Yalnızca tehlikeli bakan bir çift göz ve iyi laf yapan ağzı vardır. Handan, Süha ile olduğu süre boyunca Doktor’dan uzaklaşsa da suçluluk duygusundan asla kaçamaz. Böylelikle Handan, kalbinin sesini dinler ve Süha’yı terk eder.

Kâmiran: Jale’nin pahalı bir yüzük alma vaadiyle kandırdığı arkadaşıdır. Güya Kâmiran, Doktor Süha’nın muayenehanesine gelip sevgilisi gibi davranacak ve Handan da buna inanacaktır. Fakat Handan, saf bir kız olduğu ve tamamen Jale’nin tesiri altında bulunduğu için bu ucuz numaralara kanar.

Diğer Kişiler: Aşçı Ayşe, Feriha, Nesime, Nuri, Fehmi, Mühendis Hikmet, Arif Şakir, Nedim Bey, Hizmetçi İkbâl.

3.2.7.5. Zaman: Roman 1944 yılında basılmıştır. Romanın anlatılma zamanı da üç yılı aşkın bir süreye denk gelmektedir. Handan ile Doktor Sami’nin evlenmeden

üç yıl önceki hayatları geri dönüşlerle kısaca anlatılmıştır. Şimdiki olaylar ise mayıs ayında başlayıp yaz aylarına kadar sürmektedir.

3.2.7.6. Mekân: Olay romanı türünde yazılmış olan “Beni Anlıyamadın” adlı eser, mekân yönünden kısıtlıdır. Çünkü eserdeki olaylar sürekli bir devinim içinde olduğundan mekân özelliklerine pek yer verilmemiştir. Zaten okuyucu da, mekân eksikliğinin üzerinde durmaz; çünkü olaylar yeterince sürükleyici bir özelliğe sahiptir.

Açık Mekân: İstanbul, Kadıköy İskelesi, Fenerbahçe Sahili, Moda, Haydarpaşa.

Kapalı Mekân: Sinema, muayenehane, Süha’nın atölyesi, tren.

3.2.7.7. Değerlendirme: Roman, sürükleyici bir çizgide ilerlemektedir. Olay örgüsü, mantıksal ve kronolojik bir şekilde ilerler. 150 sayfadan oluşan roman, tam tadında biterek kusursuzluğunu korumuştur. Kısaca biçim yönünden noksansız olan bu kitap, içerik bakımından boğucu bazı özelliklere sahiptir: İlk olarak Handan, gençliğin verdiği heyecan ve heveslerle aşk duygusunu da doruklarda yaşamakta çok ısrarcıdır. Hâlbuki Doktor ile evlenmeden önce de aralarındaki yaş farkının getireceği bazı sorunları bilir ancak duygularıyla hareket ettiği için bu yaş farkı gözüne çarpmaz. Doktor Sami, olgun bir kişilikte olduğu için duygularıyla değil mantık çerçevesinde hareket eder ve bu da Handan’ı epey üzer. Handan kendine başka bir meşgale bulup tüm vaktini kocasını düşünerek harcamasaydı aralarındaki zayıf sevgi bağı belki de kuvvetlenecekti. Çünkü araya özlem de gireceği için sevgi daha güçlü olacaktır.

İkinci olarak Doktor Sami, tamamen duygusuz bir insan olarak tasvir edilmiştir. Karısının, gözü önünde eriyip gitmesine rağmen hiçbir mukavemet göstermemektedir. Dolayısıyla ahlaken yanlış olsa da Handan’ın, kocasını aldatmaktan başka çaresi kalmamıştır. Çünkü sevgiye âşık olan bu kadının mutlaka bu duygu ihtiyacını tatması gerekmektedir. Bu yüzden Handan’ın hiçbir suçu yoktur. Suç tamamen kocası Sami’dedir. Ne zaman birlikte vakit geçirecek olsalar, bir telefonla hastaneye koşan Sami, tabii ki karısını kendinden uzaklaştırır. Jale, Süha ile Handan’ı tanıştırmakla kötülük yapmış gibi görünse de aslında bilmeden Handan’a ve Doktor Sami’ye iyilik yapmıştır. Çünkü Handan bu sayede bir kişide yalnızca aşkı aramamak gerektiğini; en önemli şeyin güven olduğunu da anlamıştır. Doktor Sami de, eşini bu kadar ilgisiz bırakmanın cezasını, neredeyse onu kaybedecek olmanın üzüntüsüyle

çekmiştir. Bu kısa süren ihanet macerası, birbirine daha da sarılan iki aşığın kavuşmasıyla son bulur.

3.2.8. Çayır Güzeli

3.2.8.1. Eserin Tanıtımı: Eser başlangıçta; kötü bir kadının tuzağına düşmüş olan Süha'nın maceralarını anlatıyor gibi görünse de sonlara doğru gerçekçi bir istibdat portresi çizer. O kötü kadının da aslında ne kadar iyi bir insan olduğuna vurgu yapılır. Kısaca roman; görünenin ardındaki görünmeyen derin anlamlar barındırmaktadır.

3.2.8.2. Özet: Süha, İstanbul'un tanınmış çapkınlarından biridir. İyi bir tahsil görmüş olup giyinmesini kuşanmasını bilen, tam bir Batı hayranı olan Süha; annesinin kendisine verdiği harçlıklar ile geçinmektedir. Süha'nın tek bildiği şey; sevgililerine âşıklık taslamaktır.

Bir gün Süha ile Talât Bey, Fikir Tepesi'ne gidip kendilerine sevgili beğenme telaşesine girerler. Fakat o günü; diğer günlerden farklı kılan bir şey vardır: Çayır Güzeli olarak bilinen Mükerrerem adlı kadın da tepeye gelmiştir. Mükerrerem, hiç kimseye yüz vermeyen, âşıkları peşinden koşturan zalim bir kadındır. O gün Mükerrerem, Süha ile göz göze geldiği an ona tebessüm eder. O andan itibaren, herkesin gönlüne taht kuran Çayır Güzeli; aşkı bir oyun gibi gören Süha'nın da aklında yer edinir. Süha, bu kadını bir yerden hatırlamaya çalışır fakat zihnini ne kadar yorsa da sorularına kesin bir cevap bulamaz.

Akşam yemeğinde Süha annesine; Çayır Güzel'ini nereden tanıdıklarını sorar. Meğer herkesin çiçeği olan o İrfan(Çayır Güzeli) ve küçükken Sühaların komşusu tarafından evlatlık alınmış ve arsız bir kız olduğu için babalığını ayartmıştır. Süha da aklını başını toplayıp İrfan'a kapılmamaya karar verir. Fakat ertesi gün yine karşılaştıklarında uzun uzun geçmiş günleri yâd ederler. Sonrasında İrfan, Süha'yı evine davet eder.

Ertesi gece Süha, kimselere görünmeden İrfan'ın kapısını çalar. Kapıyı açan Arap Ayşe Hanım, gizlice Süha'yı içeri sokar. O gece Süha, İrfan'a farklı bir yakınlık duymaya başlar. Sanki o an; çocukluk arkadaşı ile zaman geçiriyormuş gibi hisseder. Birden cam kırılma sesiyle irkilirler. Eve saldıran kişi; İrfan'ın belalı aşığı Çamur Hayri'dir. Arap Ayşe, apar topar Süha'yı evden çıkarır. Süha, İrfan yüzünden erkeklik

gururunu ayaklar altına serdiği için büyük bir pişmanlık duyar ve bir daha onunla görüşmeme kararı alır.

Süha'nın yakın arkadaşlarından biri olan Zihni Bey; Süha'nın durgunlaştığını anlar ve kafasını dağıtmak üzere onu eğlence mekânlarına götürmeye karar verir. Cihanyandı Lütfiye olarak nam salmış bir kadın vardır ve kendi evini müşterilere açık hale getirmiştir. Süha, İrfan'ı unutmaya ihtiyacı olduğu için oraya gider. Akşam eve gelirler ve hep birlikte çalgı çengi eşliğinde içip eğlenirler. Sonrasında ise Zihni Bey; seçtiği güzel bir kız ile yukarıdaki odalardan birine çıkar. Süha ise salonda oturmayı tercih eder. Birden kapı sert bir şekilde çalınmaya başlar. Yine Çamur Hayri gelmiştir. Süha, geçen akşamki olayın intikamını almak için dışarı çıkar ve Çamur Hayri'yi bir güzel döver. O andan itibaren Süha, evdeki herkesin ilgisini kazanır. Fakat daha fazla rezil olmak istemedikleri için apar topar evi terk ederler.

Süha, bir süre İrfan'ı aramaz ve eski hayatına devam eder. Her günü bir aşığının evinde geçirmektedir. Bir gün İrfan, Süha'ya acil görüşmeleri gerektiğini bildiren bir haber yollar. Süha da görüşmeyi kabul eder ve umumi bir alanda buluşurlar. İrfan'ın başı derttedir çünkü ona âşık olan Selim Paşa, peşini bırakmamaktadır. Süha da onun bu beladan kurtulması için biriyle evlenmesini söyler fakat İrfan, Süha'ya âşıktır.

Süha, İrfan ile ayrılıp dışarı çıktığında birden iki adam onu zorla arabaya bindirir. Süha bu adamların, Selim Paşa tarafından gönderildiğini anlar. Kısa bir araba yolculuğundan sonra karakola gelirler ve Süha derhal sorgu odasına çekilir. Namuslu bir kadınla(!) umumi bir mekânda görüştüğü için Süha'yı tutuklamışlardır. Sorgunun ardından da hapishaneye atılır. Süha karşısında tanıdık simaları görünce gözlerine inanamaz. Nuri Bey ile Ahmet Rasim⁵⁴ de oradadır. Onlar da haksız yere tutuklanmıştır. Süha, sırf İrfan ile görüştüğü için hapse girmeyi kendine yediremez ve nakil sırasında kaçmaya karar verir. Ahmet Rasim ile Nuri Bey de, Süha'nın planına dâhil olurlar. Nakil aracındayken bir şekilde zaptiye memurlarının dikkatini dağıtarak kaçarlar. Ahmet Rasim'in çevresi geniş olduğu için yurt dışına kaçış yolunu da çoktan hazırlamıştır. Süha'yı limanda bekleyen gemiye bindirirler ve onu Paris'e kaçırlar.

Süha birkaç gün sonra Paris'e varır. Yanında bir ay yetecek kadar para vardır. Fakat rahat ve savurgan yaşamaya alışmış olan Süha için tutarlı davranarak yaşamını

54 Ahmet Rasim; yazar, gazeteci, tarihçi, milletvekili.

sürdürmek zor olacaktır. Yine de talih, Süha'nın yanındadır çünkü Hamdi isimli bir arkadaşı ile karşılaşır. Hamdi, Süha'ya derhal iş bulmasını söyler. Süha da ertesi gün kaldığı pansiyondan iş bulma amacıyla ayrılır.

Süha, yapabileceğini düşündüğü bütün işlerin kapısını çalar fakat kimse onu işe almaz. Pansiyona döndüğünde parasının, bu haftaki kirayı ödemeye yetmeyeceğini görünce buradan ayrılmaya karar verir. Fakat tam o sırada kapı çalınır ve bir postacı gelir. Postacının verdiği zarfın içinde tam bin lira vardır. Süha, parayı annesinin gönderdiğini düşünerek onu özlemlerle anar. Parayı bulduğu an harcamaya alıştığı için güzel bir restorana gidip yemek yer. Hatta Hamdi'yi yanına çağırır ve bir de ona yemek ısmarlar.

O gece, iki arkadaşın kendi arasındaki konuşmalarını diyen bir kadın vardır: Matmazel Floransi. Matmazel, Hamdi gittikten sonra kendini Süha'ya tanıtır ve o andan itibaren aralarında güzel bir dostluk başlar. Matmazel bir de Süha'nın işe ihtiyacı olduğunu öğrenir ve babası Gaston Benuva'nın matbaasında bir iş ayarlar. Floransi, Süha'nın hayat hikâyesini duyunca mutlaka roman yazması gerektiğini söyler. Uzunca bir süre Süha'nın yazıları gazetede tefrika edilir. Fakat bir gün Mösyö Benuva artık romanı basamayacaklarını söyler. Bunun sebebi Yıldız Saray'ından kat'i bir emir gelmiş olmasıdır. Meğer Süha'nın yazdıkları ülke genelinde büyük bir yankı uyandırmıştır. Ayrıca Süha, bir kahraman olarak görülür çünkü onun bir Jön Türk olduğunu düşünülmektedir.

Bir gün Hamdi, telaşla Süha'nın kapısını çalar ve memlekette ihtilal olduğunu; İttihat ve Terakki'nin yönetimi devraldığını haber verir. Bundan böyle Süha'nın dokunulmazlığı vardır. Çünkü özgürlük o ve onun gibiler sayesinde(!) kazanılmıştır. Kısa bir süre sonra Süha ile Hamdi, memlekete birer kahraman olarak döner. On yedi ay süren gurbet hasreti Süha'yı çok değiştirmiştir. Hemen evine koşar ve birkaç gün annesiyle hasret giderir. Annesine, para gönderdiği için de teşekkür eder. Fakat o paraları gönderen kişi annesi değil; İrfan'dır. Bunun üzerine Süha, İrfan'ın evine gider. İrfan, mecburen Selim Paşa ile evlenmiş; artık köşklere yaşayan zengin bir kadındır. Rahmetli kocası, evlendikten kısa bir süre sonra vefat ettiği için İrfan çok sevdiği yalnızlığına geri kavuşmuştur. Şimdi ise Süha'yı karşısında görünce çok sevinir ve sanki aradan on yedi ay geçmemiş gibi bir samimiyetle konuşmaya başlarlar. Süha, yurtdışındayken İrfan'ın kendisine gönderdiği paralar için teşekkür eder ve büyük bir

utanç duyar. On yedi ay önce nasıl İrfan, Süha'ya olan aşkını itiraf ettiyse bu sefer de Süha, İrfan'a âşık olduğunu söyler. Fakat İrfan, kendisinin zor anında yanında olmadığı için Süha'yı reddeder. O artık zengin ve yalnızlığa alışmış bir kadındır.

3.2.8.3. Olay Örgüsü:

1. Süha ile Talat Bey'in Fikir Tepesi'ne gitmesi.
2. Herkesin gönlüne taht kuran Mükerrerem'in ilk kez Süha'ya gülümsemesi.
3. Süha'nın akşam annesiyle konuşunca Mükerrerem'i yani İrfan'ı hatırlaması.
4. Ertesi gün İrfan'ın Süha'yı evine davet etmesi.
5. Gece vakti Süha ile İrfan'ın evde eğlenmeleri ve cama atılan bir taşın eğlencelerini bölmesi.
6. Çamur Hayri'nin eve saldırdığını gören Süha'nın apar topar evden kaçması.
7. Süha ile Zihni Bey'in, Cihanyandı Lütfiye'nin evine gidip eğlenmesi ve bu eğlencelerinin yine Çamur Hayri tarafından bölünmesi.
8. Süha'nın Çamur Hayri'yi döverek ona iyi bir ders vermesi.
9. Birkaç gün sonra İrfan'ın ciddi bir meseleyi konuşmak için Süha ile buluşması ve Süha'nın bu görüşmeden sonra tutuklanması.
10. Süha'nın, Nuri Bey ve Ahmet Rasim ile beraber cezaevine gönderilirken kaçmaları.
11. Süha'nın Paris'e kaçtığında bir matbaa sahibinin kızıyla tanışması ve başından geçen olayları roman olarak tefrika etmeye karar vermesi.
12. Bir süre sonra Yıldız Sarayı tarafından bu roman tefrikalarının yasaklanması.
13. İttihat ve Terakki, yönetimi ele geçirince Süha'nın bir kahraman olarak ülkesine geri dönmesi.

3.2.8.4. Şahıslar Kadrosu:

Süha Bey:

“Vâkiâ, görenleri bir anda sersemletecek kadar güzel bir genç değildim. Fakat bütün hatları inceden inceye mahir bir ressamın kaleminden çıkmış gibi düzgün, pürüzsüz, mânalı bir çehreye maliktim. Çok cazibeli olduğumu iddia edenler vardı. Bu satırları okuyanların, kendimi metetmek ithamlarından korkmayarak açıkça arz edeyim ki, o iddiada bulunanlar da, bana boş yere dalkavukluk etmiyorlardı. Eğer onların dedikleri kadar tesirli bir genç olmasaydım, giriştiğim her macerada muvaffakiyet kazanmazdım. Ve Kadıköy'ün o tarihteki aşk âleminde de 'Hanım İğnesi' diye bir şöhret kazanmazdım.” (ŞAKİR; 1944 s.7)

Yukarıda naklettiğimiz üzere Süha, âşıklık işi dışında başka hiçbir şey bilmeyen bir gençtir. Durumları iyi olduğu için çalışmaya gerek görmeyip annesinin verdiği harçlıklarla geçinmektedir. Çalışmamasına rağmen çok iyi bir eğitim görmüş; İngilizcesinin yanına Fransızca'yı da eklemiştir. Zaten bütün âşıklarını da bu şekilde etkilemektedir. Süha'nın bir sürü sevgilisi vardır. Haftanın yedi gününü farklı bir aşğının evinde geçiren Süha, halinden gayet memnundur. Ta ki Çayır Güzeli olarak bilinen İrfan ile tanışana kadar...

İrfan, Süha'ya daha önce tatmadığı duyguları yaşatmıştır. İlk kez gerçekten âşık olmanın verdiği ıstırabı kalbinde hisseder. Onunla görüşmeyi kesip eski eğlenceli hayatına geri dönmeye çalışsa da, aşk şarabını içmiştir artık. Fakat İrfan, Süha'nın başına beladan başka bir şey getirmez. Önce Çamur Hayri, sonra da Selim Paşa, Süha'ya musallat olur. Selim Paşa, hükümet yanlısı bir za't olduğu için sırf İrfan ile görüştüler diye onu tutuklama yetkisine de sahiptir. Süha'yı bir kahraman yapacak olaylar da bundan sonra başlar: Süha, tutuklanmamak için bir gemiyle Paris'e kaçar ve şans eseri tanıştığı birinin matbaasında başından geçen olayları mübalağa katarak anlatır. Bu gazete, ülkede de yankı bulur ve Süha, kahraman bir Jön Türk olarak anılmaya başlar. On yedi aylık bir gurbetten sonra ise Abdülhamit'in saltanatı sona erdiğinde, kahraman bir vatanperver(!) olarak ülkesine geri döner.

Çayır Güzeli-İrfan-Mükerrem: Âşıklar arasında Çayır Güzeli lakabıyla bilinen Mükerrem adlı kadın, birçok aşğın gönlünde taht kurmuştur. Fakat hiç kimse onun sevgisini kazanmaya layık olamamıştır. Otuzlu yaşlarında olmasına rağmen hala gençlikteki güzelliğini koruyan bu kadın; bunu en iyi şekilde kullanmaktadır. İrfan'ın aslında görüldüğü gibi kötü bir kadın olmadığını, onun da hassas bir kalbe sahip olduğunu ancak romanın sonunda görmekteyiz. Çünkü bu kadın, en başta Süha'nın annesi gelmek üzere herkes tarafından kötü yönleriyle tanıtılmaktadır. Dolayısıyla roman sonunda okuyucuyu en çok şaşırtan kişi İrfan olmuştur. Ancak sırf Süha'ya Paris'teyken para gönderdi diye iyi bir kadın da olamaz. Çünkü küçükken evlatlık alındığı evde üvey annesini, dedesi yaşındaki adamla aldatması kabul edilebilir bir şey değildir. Bunun yanında birçok erkekle yalnızca parası için birlikte olmuş, onları iyice sömürdükten sonra da ayrılıp kendine yeni bir âşık bulmuştur. Bu yüzden İrfan'ın, Süha'ya yaptığı iyilik, onun günahlarının yalnızca küçük bir kısmını temizlemeye yetebilir.

Çamur Hayri: Çayır Güzeli'nin en belalı âşıklarından biridir. Süha'ya da bela olmaya kalkışmış, fakat Süha onu fena halde hırpalayınca peşini bırakmıştır.

Arap Ayşe Hanım: Çayır Güzeli adıyla tanınan İrfan'ın dadısıdır. Her işine koşar ve İrfan'ın her sırrını bilir. İrfan'ın yanında yıllardır durması sebebiyle onu kızı gibi görür ve anne şefkatiyle sever.

Ahmet Rasim: Gazeteci ve yazar olan Ahmet Rasim, gerçek Ahmet Rasim'dir. Onun tutuklanma olayı gerçekte de yaşanmıştır. Nuri Bey ile Ahmet Rasim de haksız yere tutuklanmışlardır. Rasim'in arkadaşlarından biri, bir devlet adamının şapkasıyla alay etmiş ve suçu da onların üzerine atmıştır. Böyle haksız yere tutuklanmayı kendilerine yediremeyen Rasim ve Nuri Bey de, Süha gibi cezaevine giderken firar etmiştir.

Cihanyandı Lütfiye: Gençliğinde birçok erkeği peşinden koşturmasıyla tanınan Cihanyandı Lütfiye'nin acıklı bir geçmişi vardır. Aslında kötü yola düşmeyi kendisi istememiş ancak, kaderi onu bu yola sürüklemiştir. Adı bir kere bu şekilde duyulmaya başlayınca da namuslu bir hayat sürdüremeyeceğini anlayınca girdiği bu yolda devamlılık göstermiş; ardından gelen genç kızları da kendisi gibi yetiştirmiştir.

Matmazel Floransi: Gaston Benuva'nın kızı olan Floransi, iyi bir eğitim görmüş, Parisli genç bir hanımdır. Süha Bey'in etkisine o da kapılmıştır. Ancak zeki olan bu kadın, körü körüne Süha'ya bağlanmak yerine daha çok âşıklık oyununu, kendi çıkarları etrafında oynamaktadır.

Gaston Benuva: Süha Bey'in Paris'te yazılarını tefrika ettiği gazetenin sahibidir. Süha Bey, yazdıklarıyla Mösyö Benuva'nın gazete satışlarını bir hayli artırmıştır. Ancak İstanbul Hükümetinin kolu uzun olduğu için ve Mösyö Benuva, başının derde girmesini istemediği için zorunlu olarak Süha'nın işine son vermiştir.

Diğer Kişiler: Talât Bey, Cenân Hanım, Kenan, Arabacı İbrahim, Necî, Handan, Feride, Kâmiyap, Nermin, Agâh Bey, Nuri Bey, Yüzbaşı Zihni, Nadide, Saadet, Süleyman Ağa, Afandos, Lübnanlı Madam Zekiye, Hakkı Efendi, Hamdi.

3.2.8.5. Zaman: Roman 1944 yılında yazıya geçirilmiştir. Ancak romanın anlatılma zamanı II. Meşrutiyet'in kuruluş yıllarına denk gelir. Yani 1906-1908 yılları arasında geçtiğini tahmin etmekteyiz. Çünkü Süha, on yedi ay boyunca Paris'te kalıp Meşrutiyet'in ilan edildiği yıl ülkeye geri dönmüştür.

3.2.8.6. Mekân: Romandaki kapalı mekânlar, gizli işler için uygun görülmüştür. Çünkü kimi zaman gizli buluşmalara davetiye çıkarmış; kimi zaman da namuslu geçinen adamların aslında hayat kadınlarıyla birlikte olduğu mekânlar olarak karşımıza çıkar.

Açık Mekân: Moda, Çifte Havuzlar, Fenerbahçe, Üsküdar, Bülbüldere, İç Erenköyü, Kalamış Koyu, Beyoğlu, Bonmarşen, Fikri Tepesi, Paris Mahallesi, Kadıköyü, Kadrieler Yokuşu, Tophane, Karaköy, Paris.

Kapalı Mekân: Yıldız Sarayı, Eftim'in Meyhanesi, Zaptiye Nezareti, Jimnaz Tiyatrosu, Senmari Otel, Luvr Sarayı.

3.2.8.7. Değerlendirme: Bir aşk romanı gibi başlayan bu eser, sonrasında İstibdat Dönemi'ne kapı araladığı için okuyucuyu bir hayli şaşırtır. Çünkü okuyucu, Süha'nın aşk acısından mustarip bir şekilde kıvrınmasını bekler. Ancak Süha halk kahramanı olarak –çektiği çilelerden sonra- zengin bir hayata adım atar. Oysaki onun tek yaptığı cezaevine girmemek için ülkeden firar etmektir. O dönemde kahraman olmak veya vatan haini olmak arasında çok ince bir çizgi vardır. Süha gibi şanslı biri de çizginin kahraman tarafına geçmiştir.

Romanda okuyucuya verilen önemli bir mesaj vardır: İnsanların görüldüğünden farklı olabileceği mesajıdır. Çayır Güzeli, herkesin dilinde dolaşan, mirasyedi sıfatıyla nitelendirilen ve ailelerin ocaklarını söndüren bir kadındır. Ancak merhamet duygusunu kaybetmemiştir. Bunun en iyi örneği de Süha'nın Paris'te geçirdiği süre boyunca ona devamlı olarak para göndermesi sayılabilir. Yine de Çayır Güzeli, sırf Süha'yı aç bırakmadı diye iyi bir insan olarak kabul edilmemelidir. Fakat yazarın, okuyucu üzerinde böyle bir baskısı vardır. Çayır Güzeli gibi güzelliğini kullanmaktan başka çaresi olmayan kadınları iyi gösterme isteği vardır. Dolayısıyla Çayır Güzeli, yalnızca bir kadını değil; o dönemde bu şekilde anılan bütün kadınların sesi sayılmaktadır.

Roman basit bir kurgu üzerinde kurulmuştur ve konu geçişleri ani bir şekilde olduğu için romanın bütünlüğünde bir kopukluk vardır. Aşk-vatan arasında bir geçiş süreci olmadan konu değişikliği yaşanmıştır. Bu da romanı teknik bakımdan kusurlu yapmaktadır. Yine de Ziya Şakir'in kaleminden çıkan, yer yer gerçek kişi ve olayların olduğu bu roman, tarihe ışık tutması yönünden değerli sayılmaktadır.

3.2.9. Gavur Memet: Aynaroz Manastırı

3.2.9.1. Eserin Tanıtımı: Bu eser; Türklerin Sherlock Holmes'ü olarak bilinen Gavur Memet adlı zaptiye memurunun macera dolu olaylarına tanıklık eder. Gerçek hayatta da var olan Gavur Memet'in maceraları Ziya Şakir tarafından sunulmuştur.

3.2.9.2. Özet: Bir gün Çar Alexander'ın çok değerli olan tacı çalınır. Abdülhamid de tacı bulma görevini zaptiye memuru olan Gavur Memet'e verir. Bunun üzerine Gavur Memet, arkadaşı Atıf Efendi ve Mestan Reis ile beraber bir gemi yolculuğuna çıkar. Birkaç günlük yolculuğun sonunda Aynaroz'a gelirler Kırk Bakireler Manastırı'na yakın bir yere demir atarlar. Gavur Memet, karaya yüzerek çıkar ve teknesi batmış bir balıkçı gibi rol yapmaya başlar. Manastırın rahibeleri Memet'i kurtardıklarını düşünerek bir süre boyunca onu tedavi ederler. Günler sonra Gavur Memet, iyileştiğini söyler ve bunun yanı sıra hidayete erdiğini herkese duyurur. Rahibeler de Memet'e, daha önceden burada yaşayan bir bahçıvanın odasını verirler.

Gavur Memet, bir gece yarısı buranın eski papazının kıyafetlerini gizlice alır ve artık gerçek bir din adamı gibi dolaşmaya başlar. Buraya keşiş sıfatıyla görevlendirilmek ister, ancak bunun için özel bir onay mührü gerekmektedir. Herkesin güvenini iyice kazandıktan sonra en azından manastırın bahçe işlerini yürütebileceğini söyler. Ancak burada ekecek hiç tohum yoktur. Manastırın ihtiyaçlarını da her ay Aynaroz'a gelen bir gemi karşılamaktadır. Dışa bağımlı olmaktan sıkılan manastır mensupları kendi ürünlerini yetiştirmeyi çok isterler. Gavur Memet de kasabaya giderek gerekli tohumları alabileceğini söyler. Rahibe Anastasya, Gavur Memet'e hem tohum alabilmesi hem de rahip olabilmesi için özel mühürlü bir mektup verir. Memet'i atamasını yapacak olan rahip bu durumdan şüphelenir. Çünkü manastıra keşiş olabilmek için orada uzun yıllar bulunmak gerekmektedir. Hâlbuki Memet, henüz üç haftadır oradadır.

Gavur Memet, kasabada konakladığı sürede ihtiyar bir keşişle arkadaş olur ve Çar Alexander'ın burada saklandığını öğrenir. Alexander'ın tacının da burada olabileceğinden şüphelenen Gavur Memet, bir gece vakti hazine odasına girer. Ancak kapının önüne bir engel koymayı unuttuğu için kapı arkasından kapanır. Burada üç gün boyunca mahsur kalan Memet, hazineler içinde öleceği için kendi haline acır. Ne var ki Memet'in şansı yaver gider ve üç günün sonunda hazine odasına başkaları gelir.

Onların ardından Memet de hemen dışarı çıkar. Onun bir hırsız olduğunu düşünen kasaba halkı Memet'in peşine düşer. Memet, konakladığı yere gelir ve kendini odasına kilitler. Halk, kapıyı kırmak yerine Memet'in, nasıl olsa bir süre sonra kendiliğinden dışarı çıkacağını düşünür ve onu odada kilitli halde bırakırlar. Ancak Memet, odadaki battaniyeleri birbirine bağlayarak camdan kaçır. Orada kendisini sandalcı ve dostu Atıf beklemektedir. Memet, Aynaroz Manastırı'na uğrayıp Rahibe Anastasya'yı da alır. Birlikte İstanbul'a dönerler ve Abdülhamid tarafından görevlerini başarıyla tamamladıkları için zafer nişanı alırlar.

3.2.9.3. Olay Örgüsü:

1. Çar Alexander'ın tacının çalınması
2. Tacı bulmak üzere Gavur Memet ve arkadaşlarının görevlendirilmesi.
3. Gavur Memet'in Aynaroz Manastırı'na girmek için her şeyini kaybetmiş bir balıkçı rolü yapması.
4. Manastırda herkesin güvenini kazandıktan sonra buraya tamamen yerleşmek için önce keşiş, sonra da bahçıvan olmak istemesi.
5. Bahçıvanlık görevini üstlendikten sonra kasabaya gidip tohum alması.
6. Burada tanıştığı bir ihtiyar sayesinde Alexander'ın yerini öğrenmesi.
7. Gece vakti hazine odasına gizlice girip tacı aldıktan sonra kapı üzerine kilitlendiği için üç gün boyunca burada çaresizce beklemesi.
8. Buradan çıkış yolunu bulduktan sonra kasaba halkı tarafından neredeyse yakalanacak olması.
9. Onu sandalcıyla bekleyen dostu Atıf ile kaçması ve Aynaroz Manastırı'na uğrayıp Rahibe Anastasya'yı da yanında götürmesi.
10. İstanbul'a geri döndükten sonra görevini başarıyla tamamladığı için Abdülhamid'den övgü alması.

3.2.9.4. Şahıslar Kadrosu:

Gavur Memet: Abdülhamid'in en çok güvendiği adamlarından biridir. Ona "Gavur" denmesindeki sebep ise; Memet'in birçok Batı dilini, anadili gibi bilmesinden kaynaklıdır. Halk, "Bu kadar dil bilen biri gâvurlaşmıştır." düşüncesinde olduğu için ona bu lakabı takmıştır.

İstanbul veya Osmanlı topraklarının herhangi bir noktasında ne zaman bir olay olsa Abdülhamid, Memet'i görevlendirmektedir. Çünkü hem sorun çözme kabiliyeti

hem de görevine olan sadakati çok yüksektir. Bu yüzden nerede çözülmesi meşakkatli bir olay var; Gavur Memet oradadır. Bu ismin “tip”leştiğini ve “Türk Sherlock Holmes” olarak anıldığını da söyleyebiliriz.

Rahibe Anastasya: Gavur Memet’in, manastıra balıkçı rolünde geldiği zaman onu iyileştiren rahibedir. Aynı zamanda manastıra keşiş olarak atanmasına kefil olacak mektubu yazıp mühür basan kişidir. Manastırın kötü taraflarına şahit olduğu için Anastasya da buradan kaçmanın bir yolunu aramaktadır. Gavur Memet de görevini tamamlayıp İstanbul’a döneceği sırada Anastasya’yı alıp götürmüştür.

Mestan Reis ve Atıf Efendi: Gavur Memet’in en yakın dostlarıdır. Ona bu görevde yardımcı olan kişilerdir.

Diğer Kişiler: Hemşire Sofiya, Eleni, Papa Hristo, Hemşire Zoiça, Hemşire Ecleyna, Çar Aleksandr, Müşür Paşa, Hacı Hasan Paşa, Reis Hüsnü Bey, Hemşire Kakulya, Osman Kaptan, Eşekçi Salih.

3.2.9.5. Zaman: Romanın ne zaman yazıldığı hakkında kesin bir bilğimiz yoktur. Çünkü roman, *Akıl Fikir Yayınları* tarafından 2017 yılında yeniden okuyucuyla buluşmuştur. Romanda geçen zaman ise Abdülhamid’in hüküm sürdüğü zamanlara denk düşer. Gavur Memet’in görevine atanmasından, görevi tamamlayıp İstanbul’a dönmesinden bu yana iki aylık bir zaman dilimini kapsar.

3.2.9.6. Mekân: Romandaki açık ve kapalı mekânlar birbirine yakın sayılarda işlenmiştir. Çünkü açık mekânlar bir maceranın zuhur ettiği ortamlardır. Kapalı kapılar ardında ise herkesten gizlenmek istenen işler yapılmaktadır. Dolayısıyla okuyucu, her ikisine de eşit miktarda maruz bırakılır.

Açık Mekân: Baltık Denizi, Selanik, İstanbul, Volga Nehri, Hayreddin İskelesi, Kasımpaşa, Divanhane, Kesendire Limanı, Molyan Adası, Aynaroz.

Kapalı Mekân: Bahçıvan odası, Yıldız Sarayı, Kırk Bakireler Manastırı, Rize Kahvehanesi, Aya Pandeleon Manastırı, Hazine Odası.

3.2.9.7. Değerlendirme: Roman Gavur Memet serisinin ilk kitabıdır. Bu kitapta daha çok Gavur Memet tanıtılmış ve okuyucuya sevdirmeye çalışılmıştır. Bundan sonra ele alacağımız iki kitapta da Memet, hükûmet tarafından çözülmesi zor olaylara görevlendirilecektir. Halihazırda görevde bulunan zaptiye memurları, olaylar karşısında çaresiz kalacaklar, ancak Gavur Memet geldiği zaman bütün esrar

çözülecektir. Sır çözme yeteneğiyle herkesin hafızalarına kazanan bu isim “Türk Sherlock” olarak Türk edebiyatının popüler-dedektif romanlarında yerini almıştır.

3.2.10. Gavur Memet: Kara Yürek Çetesi

3.2.10.1. Eserin Tanıtımı: Bu roman, “Gavur Memet” serisinin ilk kitabıdır. Gavur Memet ilk kez okuyucunun karşısına sunulur ve kendisi hakkında detaylı bilgi verilir. Bu romandan sonra Gavur Memet, zabıta memurluğundan alınır ve karakola tayin edilir. Ancak Gavur Memet, düşmanlarından birine aşık olup sevdiği kızı görev uğruna kaybettiği için bulunduğu konumdan ayrılır ve inzivaya çekilir.

3.2.10.2. Özet: II. Abdülhamit’in hüküm sürdüğü yıllarda bir çete ortaya çıkar. Rahatça insanların evlerine girip onları soymakta ve gerektiğinde de onları öldürmekten çekinmemektedirler. Bu çete, Kara Yürek Çetesi’dir. Çete, önemli bir İtalyan devlet adamının kızı olan Losyo’yu kaçırdıca İstanbul Hükümeti zor durumda kalır. Zaptiye memurları çeteyi yakalayamadığı için başarılarıyla nam salmış olan Gâvur Memet’ten yardım istemeye karar verirler. Gâvur Memet, gözlem yapmak ve düşmanları izlemek adına İstanbul Hükümetinden kısa bir süre ister. Bu süre zarfında Gâvur Memet, Sent Marya Kilisesi’nin papazı olan Coi adlı yaşlı adamdan şüphelenir. Bir gün dua ayininden sonra onu takip eder ve büyük bir köşke geldiğini görür. Gâvur Memet, birkaç defa daha aynı takipleri yapar ve papazın Bonelli adlı bir adam ile görüştüğünü öğrenir. Bonelli; Kara Yürek Çetesi’nin lideridir.

Gavur Memet, yaptığı ince araştırmalar sonucunda çetenin karargahını öğrenmiş olur ve o köşkün yakınlarında bulunan bir dükkanı kiralar. Memet, gündüzleri dükkânı işletmekte; geceleri ise köşke girip çıkanları izlemektedir. Köşkte yaşayan bir de kadın vardır. Memet, yakışıklı bir genç olmasına güvenerek o kadını kendine âşık ederse çeteyi çökertebileceğine inanır. Lûna adlı kadın, Bonelli’nin yeğenidir. Her gün dükkâna gelip alışveriş yapar ve Memet’e günden güne âşık olur. Haftalar sonra Memet, Lûna’ya olan aşkını itiraf etmeye karar verir. Lûna da Memet’e karşı boş değildir ve Bonelli’nin evde olmadığı bir gece Gavur Memet’i eve davet eder. Memet, gece boyunca Lûna’yı tatlı sözlere boğar ve onun keyiflendiğini gördükçe kadehini şarapla doldurur. Lûna uyuduğu zaman da evi keşfe çıkar ve Losyo’nun kilitli tutulduğu odayı bulur. Tek başına onu kurtaramayacağı için ertesi gün hükümetle beraber baskın yapmaya karar verir.

Ertesi gün bütün hükümet, baskın için hazırlanır. Gavur Memet, Lûna'ya bir zarar gelmesini istemediği için bu sefer dükkânda buluşmayı teklif eder. Memet, Lûna dükkâna gelince ondan bir veda öpücüğü alır ve Lûna'yı bayıltır. Lûna'nın anahtarlarını alıp hemen eve girer ve Losyo'yu kurtarır. Şans eseri Bonelli ve çetesi eve erken döner. Dolayısıyla Memet ve Losyo evden dışarı çıkamaz. Gavur Memet, saklanmanın fayda etmeyeceğini bildiği için Bonelli ve adamlarının karşısına çıkar ve onlarla dövüşerek bir odaya hapseder. Polisler de eve baskın yapınca Kara Yürek Çetesi çökertilmiş olur. Lûna, her ne kadar kimseyi öldürmemiş ve hırsızlık yapmamış olsa da çeteye tanıklık ettiğinden dolayı o da tutuklanır. Başlangıçta Gavur Memet için bir aşk oyunu olarak başlayan bu ilişki, sonrasında gerçek olmuştur. Bu yüzden Gavur Memet, Lûna'yı kaybetmenin verdiği acıyla görevini bırakır ve inzivaya çekilir.

3.2.10.3.Olay Örgüsü:

1. Kara Yürek Çetesi'nin İstanbul'da tam bir kaos ortamı yaratması.
2. Çetenin, önemli bir İtalyan devlet adamının kızı Losyo'yu kaçırması.
3. Kaçırılma olayı üzerine Gavur Memet'in çeteyi yakalama görevine tayin edilmesi.
4. Gavur Memet'i çete üyelerini takip ederek karargâhlarını bulması.
5. Gavur Memet'in, çeteyi daha yakından takip etmek üzere köşke yakın bir dükkânı kiralaması.
6. Gavur Memet'in çete lideri Bonelli'nin yeğeni Lûna ile yakınlaşması.
7. Lûna sayesinde eve giren Gavur Memet'in Losyo'yu kurtarması ve çete üyelerinin hükümet tarafından yakalanması.
8. Lûna'yı kaybetmeye dayanamayan Gavur Memet'in, görevini bırakarak inzivaya çekilmesi.

3.2.10.4. Şahıslar Kadrosu:

Papaz Coi: Din kisvesi altında insanları sömüren bir din adamıdır. Dua ayinleri sayesinde kimlerin evde olup olmadığını çete üyelerine haber verip soygun yaptıran kişidir. Aynı zamanda günah çıkarmalar sayesinde de insanların gayrimeşru yollardan elde ettikleri hazineleri de öğrenip çete üyeleriyle birlikte onları soyar.

Bonelli: Kara Yürek Çetesi'nin lideridir. İtalyan asıllı olan bu adam, çetesini korumak için bütün fedakârlıkları göze alan bir kişidir. Son ana kadar teslim olmamak

için direnmiş fakat, Gavur Memet'in akıllıca planlarıyla boy ölçüşemez ve ağır bir cezaya mahkum olur.

Lûna: Bonelli'nin yeğeni olan Lûna; çeteye nazaran daha masumdur. Çünkü ne bir adam öldürmüş ne de hırsızlık yapmıştır. Ancak suça ortak olduğu için o da en az diğer üyeler kadar ceza almıştır. Lûna, aşkı için her şeyi yapmaya hazır bir kızdır. Zira Gavur Memet'e güvenerek çetenin bütün sırlarını ona açmıştır. Ancak aşk duygusu gözlerini kör ettiği için anlattığı şeylerin kendisinin sonu olacağını asla tahmin etmemiştir.

Diğer Kişiler: Çerkes Hüsnü Bey, Gürcü Hasan Deli Kerim, Pedalli, Katina, Janetta, Ciovani, Antonyo, Dalçıyo, Losyo, Vitali, Hırvat Dimo, Aman Ali, Mihalaviç, Gardiyan Alfredo, Arşak.

3.2.10.5. Zaman: Olaylar Sultan II. Abdülhamit döneminde geçmektedir. Çetenin tarih sahnesine çıkıp yok olmasına kadar geçen süre ise üç aylık bir zaman dilimine tekabül etmektedir.

3.2.10.6. Mekân:

Açık Mekân: İstanbul, Tepebaşı, Bahçekapı, Karaköy, Galata Sahili, Kuledibi, Kuyumcular Çarşısı.

Kapalı Mekân: Sent Antuan Kilisesi, Sent Marya Kilisesi, köşk.

3.2.10.7. Değerlendirme: Romanda Gavur Memet'in maceraları ve başarıları anlatılmaktadır. Yazar anlatıcı, taraf tuttuğu için Gavur Memet'in bütün işleri yolunda gider; kötüler ise her zaman bir adım geride başlar. Dönemin hükümdarı Abdülhamid, ülkede işin içinden çıkılmaz bir olay zuhur ettiği zaman derhal Gavur Memet'i görevlendirir. Çünkü Memet'in, olayları çözebilme kabiliyetinin yanında heyecanlı durumlar karşısında sakinliğini korumak gibi özellikleri de vardır. Yani tam olarak bir kahraman portresi çizilir. Bu romanda da Gavur Memet'i Kara Yürek adlı bir çeteyi profesyonel bir şekilde çökermiştir. Çete üyelerinden Lûna'ya aşık olması, Gavur Memet'in planları arasında olmayan bir durumdur. Ancak görev; aşktan önce geldiği için Memet, sevdiği kızı da ihbar etmek zorunda kalır. Ne var ki Gavur Memet, bunun pişmanlığını sonradan çekecektir ve Lûna'dan ayrı düşmek ona dayanılmaz bir ıstırap verir. Dolayısıyla görevini bırakıp inzivaya çekilir. O zamandan beri de Gavur Memet'ten haber alınamaz.

Roman, yazıldığı döneme kıyasla gayet başarılı bir polisiye roman özelliği taşır. Gerek kurgulanan kişiler, gerekse Gavur Memet'in içinde bulunduğu durum; tamamen gerçekliği yansıtacak şekildedir. Türk Sherlock olarak anılan bu isim, namının hakkını vermektedir.

3.2.11. Gavur Memet: Yalova Eşkiyaları

3.2.11.1. Eserin Tanıtımı: “Gâvur Memet” serisinin ikinci kitabı olarak karşımıza çıkan “Yalova Eşkiyaları” adlı roman, çözülmez olayların yine Gâvur Memet sayesinde açıklığa kavuştuğu bir eser olur. Kahramanlığıyla ün salan Gâvur Memet, hükümet tarafından halkın refahını sağlamak üzere görevlendirilir ve bu yolda görevlendirilen ilk kişi olmasıyla başarısını kanıtlar.

3.2.11.2. Özet: 1845 yılında, Yeniköy isimli bir Rum köyünün papazı, yaşlandığı için emekli olur ve onun yerine genç bir papaz tayin edilir. Halk, her sabah yeni papazın sesiyle uyanmaktan büyük keyif almaktadır. Aynı zamanda boş olan kiliseler, yeni papaz sayesinde dua ayinleri dışında bile dolup taşmaktadır. Hacı Aspasya adlı köylü bir kadın da papazın ev işlerini yapmakla mükelleftir. Birkaç ay boyunca bu düzen böyle sürüp gider. İgor Çorbacı adında bir adamın karısı olan Mariça, Hacı Aspasya aracılığıyla papaz ile görüşmeye başlar. İgor Çorbacı, aldatıldığının farkındadır ancak onurunu kaybetmek istemediği için köylülere belli etmeden papaza bir ders vermek ister.

Bir gün karısına, şehre gideceğini söyler ve aynı günün akşamı haber vermeden eve geri döner. Mariça o telaşla papazı ahıra saklar. İgor, papazın ahıra girebileceğini tahmin ederek oraya gider ve papazı kırbaçlar. O günden sonra papaz bir daha görünmez ve İgor da sakladığı sırrın ağırlığından dolayı çok fazla yaşamaz. Aylar sonra Mariça bir bebek dünyaya getirir ve kendisi dışındaki herkes doğan bebeği İgor'un zanneder. Hâlbuki bebek; papazdandır. Mariça, bebeğinin adını Lefter koyar. O da büyüdükçe aynı babası gibi yakışıklı bir görünüme sahip olur. Ancak Yeniköy'ün ve çevre illerin yüzü Lefter'den yana bir türlü gülmeyecektir. Çünkü Lefter, acımasız bir eşkiya olma yolunda ilerler. Gençliğin verdiği delilikle bir hata yapar ve hapse girer. Üç yıl yattıktan sonra hapishaneden tam bir kabadayı olarak çıkar. Çünkü oradaki azılı suçlulardan birçok şey öğrenmiştir. Hapishanedeki arkadaşlarının bir

tanıdığı olan Atinalı Nikoli'yi bulur ve onunla küçük bir çete kurarlar. Bu andan itibaren Lefter ve çetesini durdurmak mümkün olmayacaktır.

Lefter, çetesiyle beraber kendi köyünden ayrılıp dağlarda yaşamaya başlar. Bazen çevre köylere gidip, zenginleri soyup yeniden dağlara çıkarlar. Soygun esnasında karşılarına çıkan herkesi öldürmekten de çekinmezler. Artık bu işe bir durdemenin zamanı gelmiştir ve İstanbul Hükümeti, zaptiye memuru olan Gâvur Memet'i görevlendirmeye karar verir. Gâvur Memet, daha önce birçok suçluyu yakaladığı için Lefter onun için kolay bir av olacaktır.

Gavur Memet, çevreden edindiği bilgilerle Lefter'in en son görüldüğü köye gelir ve Hristiyan olduğunu söyleyerek bir çobanın evinde misafir olur. Şans, Gavur Memet'ten yana olduğu için o gece evin kapısını Lefter çalar ve Gavur Memet, fırsattan istifade Lefter'in arkadaşlarını öldürür. Lefter'i öldüren kişi ise çobanın küçük oğlu olmuştur. Herkesin adını duyunca bile korkudan titrediği bu eşkıya; bir çocuk tarafından öldürülmüştür.

3.2.11.3. Olay Örgüsü:

1. Yeniköy köyüne genç bir papazın gelmesi.
2. İgor Çorbacı'nın, Mariça ile papazın birlikteliğini öğrenip papazı fena halde dövmesi sonucunda papazın ortadan kaybolması
3. İgor Çorbacı'nın yaşadıklarının üzüntüsüne dayanamayıp ölmesi.
4. Mariça'nın Lefter adında bir bebek dünyaya getirmesi.
5. Lefter'in büyüyünce Atinalı Nikoli ile bir çete kurması ve herkesin başına bela olması.
6. Halkı bu durumdan kurtaracak tek kişinin Gavur Memet olması.
7. Gavur Memet'in çobanın oğluyla beraber Lefter çetesinin bitirmesi.

3.2.11.4. Şahıslar Kadrosu:

Gâvur Memet: Bir önceki romanda da bahsettiğimiz üzere Gavur Memet; azılı suçluları ve büyük çeteleri yakalamakta ustalaşmış bir zaptiye memurudur. Gavur Memet, görevlendirildiği bütün işlere korkusuzca atılır ve görevlerini hakkıyla yerine getirir. Kimi zaman bir Hristiyan kılığında kiliseye girmiş kimi zaman da olay mahallini daha iyi gözlemleyebilmek için bir çoban olarak kılık değiştirmiştir.

Lefter: Yıllar önce Yeniköy’e gelen bir papazın ve Mariça’nın yaşadığı yasak aşkın meyvesi olarak dünyaya gelmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarında adaletli, dürüst ve cesur bir çocuk iken; büyüdüğü zaman cesaretini farklı yerlerde kullanmış ve gayrimeşru işler peşinde koşmuştur. Lefter, kendisi gibi korkusuz birkaç kişiyi bulunca bir çete kurar. İnsanlara üstünlük taslayıp, onların paralarını çalıp, paralarını vermedikleri zaman da öldürdükleri için Lefter ve çetesi, kendilerini dünyanın hâkimi sanırlar. Hükümet, bu azılı çeteyi hiçbir şekilde yakalayamayınca Gavur Memet’ten yardım ister. Şans ve talihin yardımıyla Gavur Memet, Lefter ve çetesini kolay bir şekilde yakalar. Hiç kimsenin öldüremediği, herkesin kendisinde kaçtığı Lefter, bir çocuk tarafından öldürülmüştür.

Atinalı Nikoli: Lefter’e her konuda destek çıkan çete üyelerinden biridir. Lefter, Atinalı Nikoli’nin namını duyup onu çetesine dâhil etmek üzere özel olarak ayağına adam göndermiştir. Liderlikle bir alakası olmayan Nikoli, sadece insanları öldürmeyi sevdiği için Lefter’in çetesine dâhil olur. Ancak bu, onun da sonunu getirmiştir.

Diğer Kişiler: Agâh Bey, Nazır Paşa, Hacı Aspasya, İgor Çorbacı, Mariça, Manol, Bekir Ağa, Molla Mustafa, Kıyaslı Emin Ağa, Tahsin Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Baba Rupen, Aseyan Efendi, Madam Bronzo, Mösyö Bronzo, Kiço.

3.2.11.5. Zaman: Olaylar 1845 yılında Lefter’in doğumuyla başlar ve ileri sıçramalarla birlikte 25 yıllık bir zaman dilimine yayılır. Ancak olayların yoğun olarak geçtiği zaman ise; Lefter’in çete kurup köyleri talan ettiği zamanlardır. O da 1905 yıllarına tekabül eder.

3.2.11.6. Mekân:

Açık Mekân: İstanbul, İzmit, Mudanya, Haydarpaşa, Yeniköy.

Kapalı Mekân: Yıldız Sarayı, Aynaroz Manastırı, Yalova Hamamları.

3.2.11.7. Değerlendirme: Gavur Memet serisi, Ziya Şakir’in diğer macera romanlarına göre daha gerçekçi özellikler taşır. Çünkü olaylar, tarihte de yaşadığı düşünülen bir kahraman tarafından sunulmaktadır. Gavur Memet serisi, okuyucular tarafından ilgi görünce Ziya Şakir bu seriyi yedi romana kadar uzatmıştır. Ancak eserlerin eski basımlı olması sebebiyle tarafımızca bütün romanlara ulaşamamıştır.

Yine de tahlil ettiğimiz bu üç roman, Gavur Memet'in karakteristik özellikleri hakkında ve başarılı bir polis olması hakkında yeterli bilgileri sunmaktadır.

3.2.12. Hindistan'da Bir Türk Kızının Başından Geçenler

3.2.12.1. Eserin Tanıtımı: Macera romanı olarak nitelendirilen bu kitap, yine olağanüstü olaylara kapısını aralar. 68 sayfalık kısa bir eser olmasına rağmen, olayların başından beri hareketli bir şekilde ilerlemesi romana yoğunluk katar.

3.2.12.2. Özet: Roman, Balkan Savaşı'nın henüz bittiği zamanlarda başlar. Her ailenin ocağına ateş düştüğü gibi Jandarma Binbaşısı Fahri Bey'in evinde de matem havası vardır. Çünkü Fahri Bey'in vaziyeti meçhuldür. Öldüğüne veya esir düştüğüne dair hiçbir haber yoktur. Ailenin büyük kızı Selma da, bu üzüntüsünü ders çalışarak gidermeye çalışır ve iyi derecede İngilizce öğrenir. Annesi Hacer Hanım, kızının dil öğrenmesini zaman kaybı olarak görür. Çünkü o dönemde kadınlar geri planda olduğu için, yabancı dil bilmek hiçbir fayda etmez.

Bir gün Selma'nın dayısı, eve müjdeli bir haberle gelir. Selma'nın İngilizce bilmesinin sonunda işe yarayacağını söyler. Çünkü Hindistan'dan gelen Kızılay Heyeti, Türkçe bilmez; Fransızca da konuşmak istemez. Dolayısıyla İngilizce konuşmalarına Selma tercümanlık edecektir. Selma'yı hemen hastaneye tercüman olarak atarlar. Kızılay Heyetinde bulunan Bahadır Han adlı genç bir doktor, gerek tavırlarıyla gerekse insanlara merhametli oluşuyla herkesin takdirini kazanır. Bir gün Selma ile yalnız kaldıklarında da Selma'ya olan duygularını açıklar. Gün geçtikçe Selma da ona ısınmaya başlar ve hastaneye daha da istekli gelmeye başlar. Ta ki, heyetin tekrar Hindistan'a döneceği vakte kadar. Bahadır Han, Selma'dan ayrılmak istemediği için ona evlenme teklif eder ve mutlaka yeniden kavuşacaklarının sözünü verir.

Selma, başlangıçta sevgilisinden ayrı kalmaya dayanamaz, ancak sürekli mektuplaşmaları ve bir gün kavuşacak olmaları onu rahatlatır. Her şey yolunda giderken, birden Bahadır'dan gelen mektuplar kesilir. Selma'nın aklına türlü düşünceler gelir; Bahadır'ın sağlığından şüphe duyar. Selma'nın günler süren üzüntüsü, Hindistan'dan gelen iki misafir ile biter. Misafirler, Selma'yı Hindistan'a götürmek için gelmişlerdir. Selma, o andan itibaren gitme hazırlıkları yapar ve birkaç gün sonra bu iki yabancı ile uzun bir gemi yolculuğuna çıkar.

Günler sonra Hindistan'a ayak basarlar ve onları lüks bir araba karşılar. Civan Bibi, Selma'yı oyalamak için Bahadır'ın babasının hasta olduğunu, dolayısıyla kendisini karşılamaya gelemediğini söyler. Altı saat süren bir araba yolculuğundan sonra Selma'nın misafir edileceği saraya gelirler. Civan Bibi, Selma'yı odasına kadar getirir ve buraya yerleştikten emin olur. O andan itibaren bambaşka bir kişiliğe bürünen Civan Bibi, Selma'ya sadece; Hindistan'ın sırlarla dolu bir ülke olduğunu ve burada sessizlik ve itaatin hüküm sürdüğünü söyleyip gider. Duyduklarından hiçbir şey anlamayan Selma, üstünü değiştirip sessizce beklemeye başlar. Ona Darci ve Duda isimli iki hizmetçi tahsis edilmiştir, fakat onlar da İngilizce bilmediği için Selma'nın soruları cevapsız kalır.

Birkaç gün boyunca belirsizlikler devam eder. Bir gün saraya Sucata Han adlı bir adam gelir ve Selma'yı aslında kendisinin getirttiğini söyler. Sucata Han Selma'yı, İstanbul'a giden heyetin anlattıklarıyla tanımış ve ona âşık olmuştur. Selma, kaçırıldığını ve buraya hapsedildiğini öğrenince bayılmamak için kendisini zor tutar. Sucata Han, Selma'ya âşık olduğu için onu kaçırma yetkisini kendinde bulur ve Selma, Bahadır Han'ı unutana kadar da beklemeye kararlıdır. Selma, Bahadır'a ne olduğunu sorduğunda ise, babasının evliliklerine izin vermediği için Bahadır'ı Tibet'e gönderdiklerini söyler.

Selma, o geceyi çaresiz bir şekilde geçirir fakat odaya giden Darci, ona bir not verir. Notta sabretmesi gerektiği yazmaktadır. Selma'nın kafası yine karışsa da yalnız olmadığını anlar. Ertesi gün onu şaşırtacak bir olay daha olur. Darci, mükemmel bir aksanla İngilizce konuşur ve Sucata Han'ın bu akşam kendisini ziyaret edeceğini haber verir. Aynı zamanda bu gece birlikte kaçmanın yollarını aradığını da ekler. Selma büyük bir sabırsızlıkla akşam olmasını bekler. Gerçekten de Sucata Han, saraya gelir. Selma, onu hiçbir şeyden şüphelendirmemek adına gayet ılımlı bir tavırla akşamı sürdürür.

O gece Darci'nin dediği gibi saraydan kaçma vakti gelmiştir. Matran adlı bir adam da onlara yardım edecektir. Gecenin ortasında gölge gibi dolaşmaya başlayan üçlü, dönüşü olmayan bir yolculuğa çıkmıştır. Büyük bir cesaretle ormana doğru ilerlerler. Ormanda vahşi hayvanlarla ve geceleri dondurucu soğukla mücadele ederler. Günler süren hayatta kalma çabalarından sonra nihayet göl kenarındaki bir köye rastlarlar. Selma'nın Türk olduğunu öğrenen köylüler ona daha yakın davranır. Bu üç

misafir, uzun bir maceranın ardından dinlenmeye çekilirler. Matran, uyanır uyanmaz köyün ileri gelenlerinden olan Hacı Hüseyin Ata'ya yaşadıklarını yalansız bir şekilde anlatır. Bu olayları köyün doktoruyla paylaşan Hüseyin Ata, Selma'yı Bahadır ile evlendirmenin tek yolunun; Selma'yı yeni biri olarak tanıtmaktan geçtiğini söyler.

Doktor, Selma'nın haberi olmadan ona sıtma mikrobü aşılar ve Selma o gece ölür. Defin işlemleri yapıldıktan sonraki gün, Doktor ile Hüseyin Ata, Selma'yı mezardan çıkarır ve yeniden diriltir. Derhal Kışmır Racası'na bir mektup yazarlar ve Raca, Selma'yı evlatlık olarak alır. Böylelikle Bahadır ile Selma evlenir. Bu olayı; Darci, Matran, Doktor, Hüseyin Ata ve genç çiftin ailesi dışında hiç kimse bilmez. Hindistan gerçekten sırlarla dolu bir ülke olduğu gibi bir sırrı daha içine almıştır.

3.2.12.3. Olay Örgüsü:

1. Balkan Savaşı'ndan dolayı ülkemizin ağır kayıplar vermesi sonucunda Hindistan'dan bir Kızılay Heyeti'nin gönderilmesi.
2. Selma, İngilizceyi akıcı bir şekilde konuştuğu için hastaneye tercüman olarak alınması.
3. Genç doktorlardan olan Bahadır Han'ın Selma'ya aşkını itiraf etmesi ve iki ay boyunca güzel bir aşk macerası yaşamaları.
4. Heyet ile beraber, Bahadır Han'ın da Hindistan'a dönecek olması, ancak Selma'ya evlilik sözü vermesi.
5. Selma ile Bahadır Han'ın günler süren mektuplaşmalarının bir anda kesilmesi.
6. Bahadır'dan bir haber alamayan Selma'nın, umutsuzluğa düştüğü sırada Hindistan'dan gelen iki kişinin onu alıp götürecektir olması.
7. Günler süren bir gemi yolculuğundan sonra Selma'nın Hindistan'a ayak bastığı an ormanların arasındaki bir saraya kapatılması.
8. Selma'yı buraya getirenin Bahadır Han değil; Sucata Şah olması.
9. Darci adlı hizmetçinin Selma'ya dostça yaklaşması ve Matran'ın bir gece yarısı onlara yardım ederek kaçmaları.
10. Uzun ve zor bir yolculuk sonunda ormanın arasındaki bir köye ulaşmaları.
11. Köyün önde gelenlerinden biri olan Hacı Hüseyin Ata'nın, köyün doktoruyla beraber plan yapıp Selma'ya sıtma mikrobü aşılamaları.
12. Selma'nın bir günlük süren ölümünden sonra onu mezarından çıkararak diriltmeleri.

13. Kişmir Racası'nın, Selma'yı evlatlık olarak alması, çünkü Bahadır Han ile Selma'nın evlenmelerinin tek yolunun bu olması.

14. Selma ile Bahadır Han'ın evlenip mutlu bir hayat sürmeleri.

3.2.12.4. Şahıslar Kadrosu:

Selma: Romanın ana kahramanlarından biri olan Selma, o dönemdeki kadın tiplerinden biraz farklıdır. Ev işi öğrenip evlenmek yerine; kendini farklı alanlarda geliştirmeyi hedefler. Aynı zamanda ülkesine faydalı bir vatandaş olmak da öncelikleri arasındadır. Böylesine güçlü bir karaktere sahip olan Selma, iki yabancı tarafından bambaşka bir ülkeye getirilmesine rağmen metanetini korur. Sucata Han tarafından kaçırıldığını öğrendiğinde bile aklını kaybedecek kadar üzülmeyip ve kendini hemen toparlar. Selma, Bahadır Han'a kavuşana kadar çok zor sınavlardan geçer, fakat talihinin de yardımıyla başına gelen bütün felaketleri atlattır.

Bahadır Han: Sadece romanın başında aktif bir role sahip olan Bahadır Han, herkes tarafından parmakla gösterilen temiz bir delikanlıdır. Zaten bu saflığından dolayı ulaşılmayı hak eden mâşuk olarak kabul edilir. Zira Selma, Bahadır Han'a kavuşmak için birçok zorlu yollardan geçmiştir. Divan edebiyatındaki âşık-mâşuk kavramı; Selma ve Bahadır ile tam tersine dönmüştür. Aslında âşık erkek; mâşuk da kadın olmalıdır, ancak bu roman ile kadınların da âşıklık mertebesine çıkabileceği gösterilir.

Hacer Hanım: Tipik Türk kadınıdır. Koruyucu, ailesine bağlı ve kızının dizinin dibinden ayrılmamasını isteyen; ayrılışının da ancak evlilik ile olacağını kabul eden bir kadındır. Fakat mâkul bir insan olan Tevfik Bey sayesinde Hacer Hanım'ın, kızının geleceğiyle ilgili olan düşünceleri değişir.

Tevfik Bey: Selma'nın dayısı olan Tevfik Bey, "baba figürü"nün yerine geçer. Hacer Hanım'ın karşı olduğu durumlarda Tevfik Bey devreye girer ve Selma'nın geleceği için en iyi olanı inşa etmesine yardımcı olur.

Darci: Selma'nın Hindistan'daki sadık hizmetkârıdır. Selma'ya yardım etme pahasına hayatını tehlikeye atar. Aslında Darci, Selma'ya acıdığı için değil; Sucata Han'dan nefret ettiği ve ondan intikam almak istediği için ona yardım eder.

Sucata Şah: Selma'ya âşık olduğu için kendinde onu kaçırma hakkını bulan bencil bir karakterdir. Sucata Han, aslında bekâr bir genç değildir. Kendi sarayında

onlarca cariyesi vardır, ancak yeni bir tane daha almak istediği için Selma'nın peşine düşer. Fakat kibar ve düşünceli biri gibi görüldüğü için, onu dışarıdan gören bir kimse mükemmel bir kişiliğe sahip olduğunu sanır. Dolayısıyla genç kızları kolaylıkla ağına düşürebilmektedir. Ta ki Selma'ya kadar.

Matran: Darci'ye âşık olan bu delikanlı; sevdiği kadının gözüne girmek için Selma'nın kaçmasına yardımcı olmuştur. O da bu zorlu yolculuktan sonra isteğine ulaşır ve Darci ile evlenir.

Diğer Kişiler: Nuriye, Jandarma Binbaşısı Fahri Bey, Sertabip Gulam Ali Han, Ata Sahip, Civan Bibi, Behram Sahip, Kâhya Bahar Sahip, Duda, Darna, Hacı Hüseyin Ata, Sultan Mahmud Raca, Tahir, Kişmir Racası Eyüp Şah, Himmet Bibi.

3.2.12.5. Zaman: Romanda belirleyici bir zaman dilimi olarak Balkan Savaşı verilmiştir. Dolayısıyla roman, 1912 yılında anlatılmaya başlar ve Selma ile Bahadır Han'ın bir ömür boyunca mutlu oldukları anlatılarak sona erer.

3.2.12.6. Mekân:

Açık Mekân: İstanbul, Beyazıt, Soğanağa Mahallesi, Çatalca, Pera Palas, İskenderiye, Marsilya, Mısır, Malaya, Hindistan, Haydarâbad, Bengale Körfezi.

Kapalı Mekân: Elâfanta Mâbedi, saray.

3.2.12.7. Değerlendirme: Ütopya dünyasına girmeye hazırlanan Selma'nın hayallerinin nasıl distopik bir şekilde değiştiğini gösteren roman; başından sonuna kadar olağanüstülüğünü korur. Romanda Balkan Savaşı'nın sonuçları dışında hiçbir olayda gerçeklik payı yoktur. Olayların çokluğu ve hızlı bir şekilde ilerlemesi de okuyucunun dikkatini bir yönde toplamasını zorlaştırır. Çünkü okuyucu, olanları yeni yeni kavramaya başlarken; birden farklı ve daha karmaşık vukuatlar gerçekleşince bir düzensizlik meydana gelir.

Selma'nın tanımadığı insanlarla birlikte Hindistan'a gitmesi gerçekliği ilk kıran olay olmuştur. Çünkü haberleşme imkânının olmadığı bir dönemde Selma'nın farklı bir ülkeye gitme cesaretini göstermesi ancak kurgusal metinlerde karşımıza çıkar. Bunun yanında Selma'nın kaçırılması da gerçeklik dışı olaylardan biridir. Çünkü Sucata Han, yalnızca Bahadır'ın anlatmasıyla Selma'ya âşık olmuştur. Yani daha önce hiç görmediği bir kadına âşık olup onu kaçırrır. Sonrasında Selma'nın hizmetçiyle beraber saraydan kurtulma çabası ve ormanda hayatta kalmaları da

olağanüstü bir durumdur. Özellikle romanın sonunda gerçekleşen Selma'nın ölüp yeniden dirilmesi de akla uygun değildir. Bunlara rağmen yazar, romanda bir gerçeklik iddiası kurmadığı dolayısıyla heyecan ve merak yönünden okuyucuyu tatmin etmiştir.

3.2.13. Kiralık Kalb

3.2.13.1. Özet: Roman, Melek Hanım'ın adam öldürmekten hapis cezasına çarptırılmasıyla başlar. Onun bir insana zarar verebileceğini düşünmeyen bir gazeteci de Melek Hanım'ı araştırmaya karar verir. Melek Hanım, bu gazetecinin samimiyetine inanarak kendi hatıra defterini verir ve bütün gerçeklerin orada yazdığını söyler.

Melek Hanım, annesini babasını kaybetmiş ve yengesinin yanında besleme gibi yaşayan bir genç kızdır. Bu hayattan yalnızca evlenerek kurtulacağını farkındadır, fakat yengesi onu evden dışarı bile çıkartmadığı için bir türlü evlilik hayallerine ulaşamaz. O yüzden Melek, ara sıra gizlice evden çıkıp koca arayışına girer. Macit Bey adlı bir zenginle tanışır ve kendine yakışacak bir koca olduğunu düşünür. Macit Bey, Melek'e ilk günden beri sırlıslıkla âşık olduğu için ne zaman kabul ederse evlenebileceklerini söyler. Bir yandan Melek'in yengesi, onun gizlice birileriyle buluştuğunu anlar ve onu evden kovar. Melek, çareyi Macit Bey'in köşküne gitmekte bulur. Eski püskü bir köşkle karşılaşır ve o andan itibaren hayatı uçuruma doğru sürüklenecektir. Çünkü Macit Bey, zengin değildir. Bir tiyatro kumpanyasında başrol oyuncularından biridir ve oyunculuk yeteneğiyle Melek'i kandırmayı başarmıştır. Neyse ki Macit, Melek'e olan duyguları konusunda yalan söylememiştir. Melek, artık eve dönemeyeceği için tiyatro kumpanyasına katılmaya karar verir. Bir ay boyunca ders alır ancak ilk gösterisine çıktıktan sonra herkesin beğenisini kazandığı için, kumpanyadaki diğer kıskanç kadınlar, Melek'i feci şekilde döverek bayıltırlar. Melek, gözlerini açtığı anda bir karakolda olduğunu görür. Melek'in haline polisler acır ve Sait Bey isimli bir komiser onu evine teslim etmeye karar verir.

Sait Bey ile beraber İstanbul'a gelirler ve Sait Bey, Melek'i eski bir pansiyona getirir. Güya kendisi, Melek'in yengesini ikna etmeye gidecektir. Pansiyon sahibi olan Madam Mannik ise Melek'e, Sait Bey'in nam salmış çapkınlardan biri olduğunu ve kendisini kandıracağını söyler. Gerçekten de Sait Bey, Melek'in yengesine bile gitmemiştir. Bir süre sonra da Melek'in kendisine metres olmasını tehdit edencesine teklif eder. Melek, başlangıçta bu teklifi kabul etmez fakat Sait Bey, Melek'i hırsızlıkla

suçlar. Nezarethaneye düşen Melek, istemeyerek Sait Bey'in teklifini kabul eder. Madam Mannik de bu kızcağızın haline acıdığı için ona Nail Bey adlı zengin bir adam bulur. Bu sefer Melek, onun himayesi altına girmeye ve onun metresliğini yapmaya başlar.

Aradan bir süre geçince Nail Bey Melek'ten sıkılır ve ona tahsis ettiği daireyi üç ay içinde boşaltmasını tebliğ eder. Melek, bu haberi alır almaz daireyi boşaltır ve gece vakti sokaklara düşer. Melek, soğuktan donmak üzere iken onu Şevket Bey kurtarır. Evine alır ve birlikte yaşadığı babaannesinin yanına Melek'i yerleştirir. Melek iki ay boyunca burada kalır, ancak bir süre sonra Şevket Bey'e yük olduğunu hisseder. Şevket Bey de evli bir adam olmasına karşın Melek'i metres olarak istediğini söyler. Melek bunu kabul etmez çünkü temiz bir aileyi yıkmak istemez.

Melek yeniden Madam Mannik'in pansiyonuna döner. Birkaç gün odasından çıkmaz, fakat arkadaşı Nadire, Melek'i neşelendirmek adına onu bir pavyona götürmeye karar verir. Nadire de metreslik yapmaktadır ve bu gece önüne gelen ilk erkeğe yanaşmaya karar verirler. Melek başlangıçta Nihat adlı bir adamla konuşur ve adamı başından atmak için daha sonra buluşma sözü vererek onu geçiştirir. Fakat Nihat, belalı biri olduğu için Melek'e askıntı olmaya devam eder. Bunun üzerine Nadire, Melek'i kendi teyzesinin yanına yollar. Fakat aradan uzun bir zaman geçmeden Nihat, Melek'in izini bulur ve o eve gelir. Melek, hemen Şevket Bey'den yardım ister. Nihat, Şevket Bey'i karşısında görünce silahını çıkarır ve ikisinin boğuşması sonucunda Şevket Bey; Nihat'ı öldürür. Melek, Şevket Bey'in başına yeterince bela açtığı için suçu üstüne alır.

Melek'in hapse girme serüvenini okuyan gazeteci bu kadının daha fazla acı çekmesine katlanamaz. Cinayet soruşturmasının yeniden açılmasını sağlar ve Nihat'ı öldürenin Melek olmadığını ispatlar. Ardından da Melek'in tüm geçmişini görmezden gelerek ona evlenme teklif eder.

3.2.13.2. Olay Örgüsü:

1. Melek'in hapse girmesi üzerine bir gazetecinin onu yakından tanımak için hatıra defterini okumaya başlaması.
2. Romanın, hatıra defteri üzerinden Melek Hanım'ın gerçek hayatını yansıtması.
3. Melek'in yengesiyle yaşamaktan sıkılıp koca arayışına girmesi.

4. Melek'in zengin diye tanıdığı Macit Bey'e kaçması ve onun fakir olduğunu görünce hayal kırıklığı yaşaması.
5. Macit Bey'in tiyatro kumpanyasına katıldıktan sonra Melek'in, diğer kadınlar tarafından dövülmesi.
6. Karakoldaki Sait Bey'in Melek'e sahip çıkmak için tekrar İstanbul'a götüreceğini söylemesi.
7. Sait Bey'in Melek'i kandırması ve onu zorla metres olarak alması.
8. Melek'in çeşitli kişilere metreslik yapması.
9. Nail Bey tarafından evden kovulduğu zaman Şevket Bey'in Melek'e yardım etmesi.
10. Melek'in, Şevket Bey'e yük olduğunu düşünerek tekrar pansiyona dönüp metresliğe yeniden başlaması.
11. Nadire ile Melek, bir gece dışarı çıktıklarında Nihat adlı adamın onlara musallat olması.
12. Melek'in, Nadire'nin teyzesine kaçması.
13. Nihat'ın, Melek'in izini bulup onu tehdit etmesi.
14. Nihat ile karşı karşıya gelen Şevket Bey'in onu öldürmesi.
15. Melek'in suçu üzerine alması.
16. Gazetecinin itirazı üzerinde cinayet dosyasının yeniden açılması ve Melek'in beraat etmesi.
17. Gerçekleri öğrenen gazetecinin Melek ile evlenmeye karar vermesi.

3.2.13.3. Şahıslar Kadrosu:

Melek: Romanın ana kahramanıdır. Romanın önemli bir kısmı Melek'in hatıra defterinden oluştuğu için onu yakından tanıma fırsatı buluruz. Bütün duygularını, arzularını ve pişmanlıklarını bir dosta anlatır gibi yazmıştır. Çünkü sığındığı tek yer onun defteridir. Açıkça içini dökebildiği ve yargılanmadan her şeyi olduğu gibi anlatabildiği tek şey hatıra defteri olur. İnsan bazen yalnızca anlatmak ister. Tavsiye almadan, eleştiriye maruz kalmadan yalnızca anlaşılmak ister. Melek için de hatıra defteri önemli bir sığınak olmuştur. Ancak Melek'i yargılayan tek bir kişi vardır: Kendisi. Çünkü yaptıklarının ağırlığı altında ezilirken kendine en büyük hakaretleri eder. Ancak yine de onu en iyi anlayan kendisi olduğu için gerçekleri acımasızca

söyleyen iç sesine boyun eğer. Zira içeriden seslenen Melek; gerçek Melek'in ta kendisidir.

Macit Bey: Melek'i, kendisinin zengin olduğuna inandırıp evlenmeye ikna eden gençtir. Hâlbuki basit bir tiyatro kumpanyasında başroldür. Fakat Melek'in gözü yükseklerle çıkınca ve bir an önce yengesinden kurtulmak isteyince yılanı sarıldığından habersiz bir şekilde Macit Bey'in tuzağına düşer. Melek'in kötü yola düşmesindeki kilit nokta Macit Bey'dir. Eğer Melek, onun zengin olduğuna inanmayıp evden kaçmasaydı sürekli metreslik yapmak zorunda kalmayacaktı. O yüzden Melek'e, diğer adamlardan ziyade en büyük kötülüğü yapan kişi Macit'tir.

Sait Bey: Melek, Macit Bey ve kumpanyasına takıldıktan sonra oradaki kadınlar tarafından dövüldüğü zaman ona dostça yaklaşan polislerden biridir. Melek'in kötü yolda ilerlediğini gören Sait Bey, ona karşı babacan bir tavır sergiler. Fakat asıl amacı Melek'i kendine metres yapmaktır. Melek bunu kendi rızasıyla kabul etmeyince ona hırsızlık lekesi sürdükten sonra zorla kabul etmesini sağlamıştır. Fakat Melek, başka bir yağlı kapı bulur bulmaz Sait Bey'den kurtulur.

Madam Mannik: Pansiyon işletmecisi, yaşlı bir kadındır. Kendisi de eski metreslerden olduğu için Melek'e zengin bir adam bulmakta zorlanmaz. Her ne kadar Melek'i Sait Bey'den kurtarmak için ona başka bir zengin olan Nail Bey'i ayarlasa da; Melek daha iyi bir konuma gelmez ve battıkça batar. Yine de Melek'in bütün hatalarına rağmen yanında bulunduğu için az da olsa iyi bir insan olarak anlatılır.

Nail Bey: Madam Mannik'in Melek'e ayarladığı adamdır. Kendisi sonradan görme zenginlerden biridir. Melek, onun yanında daha bilgili ve kültürlüdür ancak Nail Bey, sırf zengin olduğu için her yerde saygı ve değer görmektedir. Melek bu durumu hazmedemiyor olsa da kendisine rahat bir yaşam sağladığı için Nail Bey'e katlanmak zorundadır. Ancak Nail Bey'in, Melek'e karşı bir bağlılığı yoktur ki ondan sıkıldığı zaman ilk fırsatta Melek'i kapı dışarı eder.

Şevket Bey: Romanda anlatılan erkeklerden kötünün iyisi olarak karşımıza çıkar. Çünkü diğer erkeklerin Melek'ten sürekli bir beklentisi vardır. Ancak Şevket Bey, uzun bir süre boyunca Melek'e gerçekten kardeş gözüyle bakmış ve ona sahip çıkmıştır. Ancak bir süre sonra onun haline acımaya başlayıp daha kötü hallere düşeceğinden korktuğu için o da Melek'i metres olarak almak istemiştir. Melek bunu kabul etmese de Şevket Bey, defalarca kez metreslik teklifini yinelemiştir. Çünkü

Melek’e ulaşamadığı için onu çok değerli bir yerde konumlandırır. Melek de bunu aşk zanneder. Şevket Bey ile Nihat karşı karşıya geldiklerinde ve Şevket Bey, Nihat’ı vurduğu zaman ise Melek; vefa borcunu ödemek adına suçu üstlenmiştir. Fakat romanın sonunda Şevket Bey’in de gerçek yüzü ortaya çıkar. Çünkü Melek hapse düştüğünde onu ziyarete bile gelmemiştir.

Nihat: Melek ve Nadire birlikte pavyona gittikleri zaman Melek’e musallat olan kabadayıdır. Onun Melek’e olan aşkı kendi sonunu getirecektir. Melek ondan ne kadar kaçtıysa da bir türlü kurtulamaz. Kurtuluş ancak Nihat’ın ölümüyle olacaktır ki öyle de olur.

Nadire: Melek’in yakın arkadaşıdır. O da metreslik yapmaktadır ancak Nadire bu işten keyif alırcasına yapar. Melek ise; bazen yuva yıktığı için pişmanlık duyar. Nadire bu yönüyle daha duygusuz ve para için her şeyi yapabilecek bir kız olarak tasvir edilir.

Gazeteci: Bu karakter, romanın çerçeve tekniğiyle sunulmasını sağlamıştır. Çünkü kendi yaşadıkları ayrı bir hikâyedir; Melek’in yaşadıkları ise başka bir öyküye kapı aralar. Eğer bu gazeteci de, diğerleri gibi Melek’i yalnızca yargılasaydı roman meydana gelmezdi. Ayrıca Melek’i en saf haliyle tanıyan tek kişi olmuştur. Çünkü Melek, hatıra defterine yaşadıklarını yazarken en içten duygularını aktarmıştır. Dolayısıyla gazeteci, Melek’in içten içe iyi bir insan olmak için çabaladığını anlar ve onu ceza evinden kurtardıktan sonra da onunla evlenmeye karar verir.

3.2.13.4. Zaman: Romanın anlatılma zamanı 1340 (1921) senesine denk gelmektedir. Melek’in kötü yola düşüp metres hayatı yaşamaya başlamasından, Nihat’ı öldürdüğü zamana kadar geçen süre ise 1-2 yıllık bir süre zarfını kapsar.

3.2.13.5. Mekân:

Açık Mekân: Üsküdar, Bahçekapı, Şehzadebaşı, Haydarpaşa, Harbiye Caddesi, Tophane, Çamlıca Tepesi.

Kapalı Mekân: Mahkeme salonu, Pembegül Barı, pansiyon.

3.2.13.6. Değerlendirme: Ziya Şakir, diğer popüler romanlarında olduğu gibi bu romanında da okuyucusuna gizli bir mesaj vermeye çalışır. Onun romanlarında kadınlar, özgürlük hevesine kapılıp uzaklara gitme niyetindedir ve bu isteklerinin kötü sonuçları olur. Yazar, adeta bize “Bu kızımızın yaptığını yapmayın, yoksa sizin

sonunuz da böyle olur.” demeye çalışır. O yüzden kadınların düştükleri hatalardan ne kadar pişmanlık duyduklarını özellikle belirtir. Kadınlar onun romanlarında kimi zaman bir film yıldızı olmak isteyen, kimi zaman zenginlik hayali içinde yüzen ve kimi zaman da bir aşk uğruna kendini harcayan tipler olarak görünür. Aslında bunlar yalnızca kadınların değil; bütün insanların kapılabileceği hayallerdir. Fakat Ziya Şakir, her romanında babacan bir kişi olarak kendisini hissettirdiği için genellikle kadınlara daha fazla uyarıda bulunur.

“Ey benim neslimin saf kızları! Günün birinde ölürsem ve şu satırları size bırakıp gidersem, bunları dikkatle okuyun ve ibret alın. Önünüze çıkan, her saç sımsıkı taralı; dikkatle bağlanmış kravatlı, iskarpinleri cilâlı mahlûklara aldanmayın. O cilâlı iskarpinlerin içinde ne kirli parmaklar; o itinalı kıyafetlerin altında ne iğrenç, ne vefasız varlıklar olduğunu unutmayın.” (ŞAKİR, 1945 s.39)

Bu romanında da sıcacık evini bırakıp bir hiç uğruna hem namusunu kirleten hem de yuva yıkan bir kadının düştüğü hatalar anlatılır. Melek, kaybettiklerinin değerini sonradan anlar. Fakat onu bu hatalara sürükleyen olaylar da vardır. Örneğin yengesi, bu genç kıza nefes bile aldırılmamakta, evden bir adım dışarı çıkmasına izin vermemektedir. Dolayısıyla Melek, zorunlu olarak kendini kurtarmayı tercih etmiştir. Yengesi, Melek’in dünyayı tanınmasına izin vermediği için ve insanların ne kadar ikiyüzlü olabileceğini bilmesine fırsat tanımadığı için Melek, karşısına çıkan ilk gence inanır ve onu bir kurtarıcı olarak görür. Hâlbuki bu saf aldanış Melek’in bütün “melek”liğini kaybetmesine sebep olacaktır. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere her şeyin başlamasına neden olan kişi Macit Bey’dir. Melek, Macit Bey ile yollarını ayırdıktan sonra, gazeteci kendisini kurtarana kadar gün yüzü görmeyecektir.

Melek, yaşadığı bütün olaylara rağmen iyi bir insan olabilme ihtimalini de içinde taşır. Bu karakter aracılığıyla kötü olan bir insanın bile içinde iyilik taşıyabileceğini görürüz. Çünkü birlikte olduğu her adamın ailesini de düşünmekte; onların arasına giren bir karaçalı olduğu için pişmanlık duymaktadır. Ancak çektiği pişmanlıklara rağmen metreslik yapmaya devam eder. Çünkü havadan para gelmesine alışmıştır. Üstelik bu adamları mutlu ettiğini düşündüğü için kendisiyle gurur bile duyar. Melek’e göre bu adamlar zaten mutlu bir aile hayatı yaşasaydı; kendilerine dışarıda yeni bir zevk aramazdı. İşte Melek, kendince uydurduğu bu bahaneler sebebiyle alıştığı hayatı sürdürmüş ve sonunda hapse girmiştir.

Romanın sonunda Melek, suçsuz yere hapse girer fakat kendini savunma ihtiyacı duymaz. Bunun sebebi de burada olmayı hak ettiğini düşünmesidir. Sonuçta yaptığı kötülüklerin bir bedeli olacaktır ve Melek de hapis yatarak bunu ödemeye hazırdır. Ne var ki şans ilk kez Melek'in yanında olur ve karşısına meraklı bir gazeteci çıkar. Bu gazeteci hem onu hapisten kurtarır hem de kötü hayattan.

3.2.14. Issız Ada

3.2.14.1. Eserin Tanıtımı: Eser, Ziya Şakir tarafından 1943 yılında yazılmış olup macera romanı özelliği gösterir. Ziya Şakir'in diğer macera romanlarında olduğu gibi bu kitabı da olağanüstü özellikler taşır. Fakat yine de sürükleyici olması sebebiyle okuyucuyu kendine çeken bir yapıt olmuştur.

3.2.14.2. Özet: Şermin, on dokuz yaşında bir lise öğrencisidir. Bir gün, izlediği bir Amerikan filmde genç kızların herkesten habersiz bir şekilde tekne yolculuğuna çıkıp insanları merak içinde bıraktıklarını ve ardından ünlü olduklarını görür. Bunu, kendi arkadaşlarıyla yapmak ister çünkü maceraperest bir kızdır. İstanbul'da başlayacak olan su sporu yarışlarına normal yollardan gitmek yerine tekneyle gidip herkesi şaşırtmayı amaçlar. Arkadaşı Hikmet'in babası Edip Bey'in "Uğur" adlı bir teknesi vardır ve Şermin, Hikmet'i ikna edip tekneyi kaçırmaya karar verir. Büyük bir yankı uyandırmak için de gazeteye isimsiz bir mektup yazar ve "Martı" adlı gizemli bir teknenin İzmir limanında belirip İstanbul'a gideceği haberini yazar. Şermin ve Hikmet bu fikirlerini Türkan, İhsan ve Zerrin'e açarlar. Hepsisi çocuk ruhlu oldukları için bu yolculuğun ne kadar tehlikeli olabileceğini düşünmeden bu fikre bayılırlar.

Gazetede ki haber herkesin ilgisini çeker ancak limanda Martı isimli bir tekne görülmeyince kimse inanmaz. Fakat birkaç gün sonra Martı, limandan hareket eder ve İstanbul'a doğru yelken alır. Şermin, Edip Bey'in teknesiyle daha önce de denize açıldığı için tekneyi kullanmayı bilir. Dolayısıyla kaptanlığı ele almıştır. Akşam olunca teknenin deposunda birinin saklandığını görürler ve bu kişi Hikmetlerin hizmetçisi Karanfil'dir. Kedisi Tetü'yü de yanına alarak hanımının peşinden gelmiştir. Böylelikle altı genç kız, boylarını aşan bir maceraya başlamış olur.

İlk iki gün deniz gayet açıktır, fakat bir gece büyük bir fırtına çıkar ve tekne savrulmaya başlar. Şermin dışındaki herkes daha çocuk olduğu için olayların ciddiyetini kavrayamaz. Nihayet fırtınayla birlikte sürüklenmeye başladıklarında hepsi

korkuyla bir yere tutunur. Şafak sökmeye yakın, bir kara parçası görürler ve çaresiz oraya doğru yol alırlar. Tekne, karada duran kayalıklara sert bir şekilde çarptığı için ağır hasar görür ve yarısı sulara gömülür. İssız bir adaya gelmişlerdir ve kendilerine ilk olarak bir barınak yapacaklardır. Kayalıkların arasında küçük bir mağara bulurlar ve burayı kendilerine mesken edinirler. Yeni evleri kayalardan oluştuğu için de buraya “Kaya Palas” adını verirler.

Haftalar geçer ve ada hayatına alışır. Kızlar kendi arasında görev dağılımı yaptığı ve herkes görevlerini layıkıyla yerine getirdiği için adaya alışmakta hiçbir zorluk yaşamazlar. Ne var ki Türkan, ot toplarken az kalsın bir yılanın saldırısına uğrayacaktır. Ancak saç sakalı birbirine karışmış bir adam tarafından kurtarılır. Türkan, adamı görünce korkudan bayılır. Ayıldığında ise adamla konuşurlar ve o adamın, adaya geldikleri günden beri kendilerini izlediğini öğrenir. Meçhul adam, kendisini gördüğünü diğer arkadaşlarına söylememesi için Türkan’ı uyarır çünkü insanlardan kaçan biridir.

Türkan, arkadaşlarına meçhul adamdan bahsetmez, fakat onu bir daha göremeyeceğini düşündüğü için de büyük bir ıstırap çekmektedir. Bir gün adaya bir gemi yanaşır ve gelenlerin Amerikalı olduğunu görürler. Misis Bornet, oğlu Con ve hizmetçileri Tom ile beraber doğa havası almak için adaya gelmişlerdir. Bu sürpriz misafirler altı genç kızın da kurtuluşu olur. Misis Bornet, kızları seve seve gemisiyle İzmir’e götüreceğini söyler. Yola çıkmadan önce Türkan, meçhul adamı her yerde arar ve onu bulunca kendileriyle birlikte gelmesi için ikna eder. Hayatını ebediyyen ona adayacağına dair de söz verir. Böylelikle meçhul adam da onlarla beraber gider. Misis Bornet, kızların büyük bir macera yaşadığını ifade eder ve gazeteci bir arkadaşıyla görüşükten sonra kızların, başından geçenleri roman olarak yazmalarını ister. Karşılık olarak da otuz bir dolar vereceklerdir. Kızlar, teklifi hemen kabul ederler ve hepsi ünlü olma hayallerine kavuştukları için çok mutludur.

3.2.14.3. Olay Örgüsü:

1. Şermin’in, arkadaşlarını macera dolu bir yolculuğa çıkmaları için ikna etmesi.
2. Gazeteye merak uyandıran bir mektup yazmaları.
3. Beklenmedik bir anda Martı ile denize açılıp herkeste merak uyandırmaları.
4. Bir gece fırtına çıkınca ıssız bir adaya doğru sürüklenmeleri.
5. Ada hayatına alışmaları ve aylarca bu yaşamı sürmeleri.

6. Türkan'ın, meçhul adamla karşılaşması.
7. Misis Bornet'in beklenmedik bir şekilde adaya gelip kızları ve meçhul adamı kurtarması
8. Misis Bornet'in gazeteci arkadaşının kızlara otuz bin dolar karşılığında başlarından geçen olayları romanlaştırmalarını istemesi.

3.2.14.4. Şahıslar Kadrosu:

Şermin, Hikmet, Türkan, İhsan, Zerrin, Karanfil: Bu genç kızların hepsi macerayı sevdikleri için bir araya gelirler. Şermin, diğerlerinden iki yaş büyük olduğu için onlara anaç bir tavırla yaklaşır ve liderlik eder. Özellikle Şermin, onları bu tehlikeli maceraya sürüklediği için üzerinde büyük bir sorumluluk ve baskı hisseder. O yüzden onları korumayı kendine görev edinmiştir. Türkan, diğerlerine göre daha hissî bir kızdır. Özellikle adadaki meçhul adam ile bir daha karşılaşmadığı için feci şekilde üzülür; hatta hastalanır. (Diğer kızların öne çıkan pek bir özelliği yoktur. O yüzden hepsini bir arada anlatmaya karar verdik.)

Misis Bornet: Adaya gelen ve kızların hayatını kurtaran Amerikalı kadındır.

3.2.14.5. Zaman: Romanın yazılma zamanı, kitap kapağında belirtildiği üzere 1943'tür. Romandaki olayların geçtiği zaman ise 1938 yılı yaz aylarından başlanarak 6 aylık bir süreç anlatılmaktadır.

3.2.14.6. Mekân: Roman, tamamen açık mekânlarda geçer. Çünkü kızlar, İzmir'den tekneyle yola çıkar ve o günden beri kapalı bir alana girmezler. Ada hayatında da Kaya Palas dışında hiçbir yarı-kapalı yer yoktur.

Açık Mekân: İzmir, Kadifekale, Karaburun, tekne, Çeşme, Askiropolon Adası, Kaya Palas.

3.2.14.7. Değerlendirme: Roman baştan sonra olağanüstülüklerle doludur. İlk olarak o yaştaki genç kızların böyle bir yolculuğa çıkması olanaksızdır. Sonrasında ise bomboş ve tehlikeli sayılabilecek bir adaya düştükten sonra halen çocuklar gibi etrafta neşeyle koşturmaları gerçekçi gelmemektedir. Üstelik ailelerini ne durumda bıraktıklarını pek düşünmezler.

Ziya Şakir'in diğer macera romanlarında da görüldüğü üzere odak nokta yalnızca maceraya çıkan kişiler üzerine kurulur. Yazar, ilahi bakış açısıyla romanlarını yazmasına rağmen; geride kalanlarla ilgili hiçbir bilgi vermez. Sadece

maceraperestleri okumak da bakış açısını daraltır. Oysa her iki tarafın duyguları ve ne yaşadıkları sunulsa roman; daha iyi bir perspektifte konumlandırılabilir.

Romanın son kısımlarında ortaya çıkan meçhul adam ise başka bir kapı aralar. Ancak onun bu adaya nasıl düştüğü ve insanlardan neden kaçtığı hakkında da bilgi verilmez. Bu da romanı teknik bakımdan kusurlu yapar. Yukarıda bahsettiğimiz gibi, yazarın odağı yalnızca kızlarda olmayıp diğer karakterler üzerinde de yoğunlaşıyor ya da mükemmel bir sürükleyiciliğe sahip bir macera romanı ortaya çıkabilirdi.

3.2.15. Aşk Hasreti

3.2.15.1. Eserin Tanıtımı: Eser, 1943 yılında İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından basılmıştır. Ziya Şakir'in "Z.Melek" takma adını kullanarak yazdığı bu kitabı; 78 sayfadan oluşup kısa roman özelliği taşımaktadır. Aşk temasının yoğunlukta olduğu bu romanda, iki farklı insanın mukayesesi yapılmaktadır. Biri güzel yüzlü olup kötü bir karakteri sahip iken; diğeri ise vatan uğruna yüz güzelliğini feda etmiş bir gençtir. Ancak bu genç, içinde değerli hazineler barındırmaktadır. Yazar bu romanıyla, insanlara önyargılı yaklaşmamak gerektiğini de anlatmak ister.

3.2.15.2. Özet: Nihat, vatan uğruna savaşmış bir askerdir. Savaş esnasında yüzünden yaralandığı için tanınmayacak hale gelmiştir. Üç yıldır, silah arkadaşlarıyla beraber esir olarak kaldığı Seydi Beşir Üsera Karargâhı'ndan kurtuluş günü gelir. Nihat da herkes gibi özgürlüğüne kavuşacağı için sevinirken Süleyman Efendi'den kendisine gelen bir mektupta annesinin ölüm haberini alır. Henüz annesinin acısı bu kadar taze iken yeni bir mektup daha gelir. Bu mektupta da köşkünün ve kirada olan birkaç dairesinin yandığı haberi yazmaktadır. Nihat büyük bir yıkım yaşar. Acısını dindirmek için müzik dersi veren bir zabıt ile çalışırlar ve üzüntüsünü şarkı söyleyerek giderir.

Özgürlüklerine eriştikleri zaman herkes, ailelerine kavuşacak olmanın sevinciyle karargâhtan çıkar. Fakat Nihat, nereye gideceğini bile bilmemektedir. Aklına dayısının oğlu olan Mühendis Kadri gelir ve derhal onun evine gider. Kadri, yeğenini görünce hemen tanıyamaz. Çünkü güzelliğiyle herkesi etkileyen Nihat yoktur karşısında. Bunun üzüntüsüyle ve diğer yaşananlarla birlikte gözyaşlarına boğulurlar.

Nihat, hayatını bir düzene koyana kadar yeğeninin evinde kalacaktır. Hem Kadri, mühendis olduğu için çoğu zaman şehir dışındaki madenlere gitmektedir. Karısı

da yalnızlıktan dolayı şikâyet eder. Dolayısıyla Nihat, Rahşan'a da dostluk edebilecektir. Rahşan, Nihat'a karşı çekingen davranırsa da zamanla onu tanıyıp ne kadar yüce bir ruha sahip olduğunu görünce Nihata'a ayrı bir ilgi göstermeye başlar. Özellikle bir gün tesadüf eseri Nihat'ın piyano çaldığını görünce ona karşı kalbinde aşk tohumları filizlenir. Nihat ise; çirkinleştiği için bir daha hiçbir kadınla aşk münasebetine giremeyeceğini düşünmektedir.

Bir süre sonra Nihat, hayatını düzene koymaya başlayınca ayrı bir pansiyona çıkar. Fakat Rahşan, ona duyduğu özlemle sık sık Nihat'ın ziyaretine gider. Bu aşk hasreti çeken kadın, bir gün Nihat'a, Kadri'nin kendisini aldattığını anlatır. Üstelik bir kereliğine olan bir şey de değildir. Bunun üzerine Nihat da, Kadri'ye bir nefret beslemeye başlar. O esnada I. İnönü Savaşı zuhur etmektedir. Nihat, içten içe sevdiği kadına ve nefret ettiği Kadri'ye veda etmek için onların evine gelir. Rahşan, onun gitmesini hiç istemese de vatan tehlikede olduğu için bu aşkı kalbine gömer.

Birkaç gün sonra zabitler Kadri'yi tutuklamaya gelir. Meğer Kadri, yalnızca karısı aldatmakla kalmayıp aynı zamanda kadınları taciz de etmektedir. Yabancı bir kadın olan Kiki ile münasebetleri sonucu; Kiki'nin kocasının şikâyeti üzerine Kadri tutuklanır ve Madagaskar adasına sürgün edilir. Rahşan, Kadri'nin cezasını bulduğunu düşünse de ona acır, ancak elinden bir şey gelmez. Artık yapacağı tek şey; Nihat'ın yolunu gözlemektir. Bir yandan II. İnönü Savaşı, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz Meydan Muharebesi kazanılır. Nihat, kahramanlığın verdiği özgüvenle adeta eski güzelliğini geri kazanmıştır. Nihayet savaş bittiğinde İstanbul'a geri döner ve Rahşan ile buluşur. Rahşan, çektiği acıların etkisiyle ak saçlı bir kadına dönmüştür. Fakat Nihat'ı görmesiyle içindeki gençlik ateşi yeniden yanar. Artık kavuşmalarına bir engel olmadığı için de birbirlerinin yaralarını sarıp iyileştirebileceklerdir.

3.2.15.3. Olay Örgüsü:

1. Karargâha gelen özgürlük haberiyle bütün askerlerin sevinmesi.
2. Nihat'a kötü haberlerin yazılı olduğu iki mektup gelmesi.
3. Nihat'ın İstanbul'a, Kadri Ağabey'ine gelip onun evine sığınması.
4. Nihat ile Rahşan'ın arasında kendilerinin bile farkında olmadıkları duyguların canlanması.
5. Rahşan'ın aldatıldığını öğrenerek bunları Nihat ile paylaşması
6. Nihat'ın yeniden vatani savunmak uğruna cepheye koşması.

7. Kadri'nin, zina sebebiyle tutuklanıp sürgüne yollanması.
8. Savaşların ardından bir kahraman olarak Nihat'ın yeniden İstanbul'a dönüp Rahşan ile kavuşması.

3.2.15.4. Şahıslar Kadrosu:

Nihat: Romanın ana kahramanıdır. Anlatıldığı üzere, babasının ölümünden sonra annesi ona gözü gibi bakmış ve çok iyi bir eğitim almasını sağlamıştır. Nihat, zengin ve herkesi kendine hayran bırakacak kadar güzel olmasına rağmen hiçbir zaman züppe bir adam olmamıştır. Savaş sırasında yüzünün yakınında patlayan bir bomba sonucu güzelliğini kaybettiğinde ise bambaşka bir karaktere bürünür. Çünkü artık yüzüne bakılmayacak hale gelmiştir. Bu yüzden büyük bir özgüven eksikliği yaşar. Bir daha hiçbir kadınla aşk yaşayamayacağını düşünür. Hâlbuki bundan önceki hayatında kadınlar onunla birlikte olabilmek için adeta sıraya girmektedir.

Nihat, ruhani bir güzelliğe sahip olduğu halde kendini ölmesi gereken bir mahlûk olarak nitelendirmektedir. Bu güzelliği fark eden kişi Rahşan olur, ancak Nihat kendisine o kadar güvensizdir ki Rahşan'ın iltifatlarını hakaret saymaktadır. Birbirleriyle yavaş yavaş yakınlaştıklarında ise gerçekten sevildiğini hisseder. Ancak kendisini sokakta kalmaktan kurtaran yeğenine ihanet etmeyi aklından bile geçirmez. Üstelik bu adam karısını aldatıyor olsa bile.

Nihat'ın yeniden özgüvenini kazanmasını sağlayan şey; vatan borcunu tamamıyla ödemiş olmasıdır. Zira bir kahraman olarak memlekete yeniden dönmek her erkeğe nasip olmayan bir durumdur. Sevdği kadının onu halen beklediğini görünce de, kalbindeki bütün acıları bir kenara bırakıp Rahşan'a sığınır.

Rahşan: Kadri Bey'in karısıdır. Nihat eve ilk geldiği zaman ona son derece mesafeli davranır. Çünkü yüzünün çirkinliğinden dolayı bu adamın hiçbir güzel tarafının olmadığını düşünür. Fakat onu zamanla tanıyınca insanın yüz güzelliğinin hiçbir önemi olmadığını anlar. Çünkü Nihat, harikulade bir kalbe ve ruha sahiptir. Böylelikle Nihat'ı, kendisini aldatan kocasıyla kıyaslamaya başlar. Kadri'nin ne kadar aşağılık bir adam ve Nihat'ın da tam aksine yüce bir insan olduğunu bilmesine rağmen; ihanet etmekten sonuna kadar kaçınmaktadır. Çünkü roman boyunca yazar tarafından Rahşan desteklenir ve her defasında onun asil bir kadın olduğu vurgulanır:

“Rahşan, cahil ve basit ruhlu bir kadın değildi. Gençliğine ve hattâ biraz da hoppalığına rağmen, iradesine son derece hâkimdi.” (ŞAKİR; 1943 s.35)

En nihayetinde kocasının tutuklanması sonucunda Rahşan da rahat bir nefes alır. Çünkü ondan intikam alamayacak kadar yüce ve affedici bir kalbe sahiptir. Ne var ki yapılan hiçbir kötülük cezasız kalmadığı için Kadri, kendi kendisinin sonunu getirir. Bundan sonra Rahşan, âşık olduğu adamın geri dönmesi için her gün dua eder ve en sonunda Nihat geri geldiği zaman hem gerçek aşkı hem de eski neşeli halini yeniden kazanır.

Kadri: Nihat'ın dayızadesinin oğludur. Nihat, üst üste gelen felaketleri yaşayıp kimsesiz kalınca, Kadri onu evine alır. Başlangıçta Kadri, okuyuculara mağdur bir adam şeklinde sunulur. Çünkü işinden ve karısından başka hiçbir şey düşünmediği sezdirilmektedir. Bu yüzden Nihat ve Rahşan, Kadri'ye ihanet edeceklermiş gibi anlatılır. Fakat gerçek sonradan öğrenilir ki Kadri; işe gittiğini söyleyerek aslında sevgililerinin yanına gitmektedir. Böylelikle bütün okları üstüne çeker ve Rahşan ile Nihat'ın gizli aşkı haklı bulunur. Ancak ikisi de Kadri gibi seviyesiz insanlar olmadıkları için ona ihanet etmezler. Kadri, birlikte olduğu kadınları çoğu zaman zorladığı için hakkında yapılan bir şikâyet üzerine sürgüne gönderilir. Böylelikle Kadri'nin ettiğini bulmasıyla birlikte aradan çekilmesi; iki âşığın birbirlerine kavuşmalarını sağlayacaktır.

Diğer Kişiler: Fon Büloom, Mülazım Hofman, Tayyare Yüzbaşı Buhner, Katina, Süleyman Efendi, Adile Hanım, Celal Bey, Kiki, Hikmet Hanım.

3.2.15.5. Zaman: Romanın başladığı zaman net bir şekilde verilmemekle birlikte, Nihat'ın İstanbul'a geldikten birkaç ay sonra I. İnönü Savaşı'na katıldığı yazmaktadır. Birbirini takip eden II. İnönü Savaşı, Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz Meydan Muharebesi'ne de katıldığı için; romanın 1922 yılında sonlandığını görmekteyiz. Eserin yazıldığı tarih ise 1943 yılıdır.

3.2.15.6. Mekân: Roman, daha çok olay hikâyesi tarzıyla yazıldığı için mekânlara pek bir önem atfedilmez. Yalnızca kişilerin nerede bulunduklarına dair bir açıklık getirmek amacıyla mekân isimlerine yer verilmiştir.

Açık Mekân: Mısır, İstanbul, Şehzadebaşı, Üsküdar, Doğancılar Meydanı, Tokatlıyan, İçerenköy.

Kapalı Mekân: Seydi Beşir Üsera Karargâhı, köşk, pansiyon.

3.2.15.7. Değerlendirme: Roman, yüzeysel bakıldığı zaman basit bir kavuşamama hikâyesini anlatıyor gibi gözüke de; derinlere indiğimizde insanların içlerinde ne hazineler barındırdığını anlatmak istemektedir. Eserde öne çıkan iki erkek olarak Kadri ve Nihat vardır. İkisi de birbirinden farklı özelliklere sahip olmakla birlikte ruhları da farklıdır. Nihat; güzelliğini kaybetmiş, adeta hayattan vazgeçmiş bir gençtir. Ancak tatlı dili ve sanatçı kişiliğiyle insanlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığını bilmemektedir. Kadri ise; yakışıklı, zengin ve başarılı bir mühendistir. Dışarıdan bakıldığı zaman bir kadının öncelikli tercihi Kadri'den yana olacaktır. Ancak sonrasında görüldüğü üzere Kadri; kötü bir kalbe sahip olan, karısını aldatan ve kadınlara tacizlerde bulunan bir adamdır. Dolayısıyla romanın ana fikri olarak; insanların önyargılı olmamaları gerektiği söylenebilir.

Romanda dikkat çeken bir diğer nokta da Rahşan'dır. Kocasını kendisini aldatmasına rağmen yüce gönüllü olduğu için onu rezil etmek yerine susmayı tercih eder. Aynı zamanda ondan intikam alma şansı da bulunur. Zira onu içten içe seven bir Nihat vardır. Ancak o, aşkının saflığını intikam ile kirletmek istemez. Kocasının bütün ihanetlerine rağmen ne Nihat'ı kullanır ne de Kadri'nin seviyesine düşer. Romanın sonunda Kadri'nin cezasını çekeceği başından bellidir. Çünkü yazarın romanlarının geneline baktığımız zaman kötü insanlar, mutlaka cezalarını çekerler. O yaptığı kötülüklerin karşılığını bulunca Rahşan, derin bir oh çeker. Bu, kocasının başına gelenlerden değil; ondan kurtulduğu için sevinmesinin göstergesidir. Bir yandan artık Nihat da isterse kavuşabileceklerdir ki öyle de olur. Çünkü aşka hasret kalan bu iki âşık birbirlerinden ayrı yaşayamayacaklarını anlamışlardır.

Bu eser her bakımdan başarılı bir yapıttır. Okuyucu, başlangıçta bir karakteri severken ardından onun gerçek yüzünü görünce nefret eder. Yani önyargılı olanlar yalnızca romanın içindeki kişiler değil; aynı zamanda okuyuculardır. Böylelikle yazar, herkese önyargının ne kadar yanlış bir hareket olduğunu kanıtlamıştır.

3.2.16. Macera Peşinde

3.2.16.1. Eserin Tanıtımı: Eser, yazarın “Z.Melek” takma ismiyle kaleme aldığı bir romandır. Kitap, 1943 basım tarihli olduğu için yılların verdiği yıpranmışlık yüzünden 64. sayfada, yarım kalarak son bulmaktadır. İstanbul Maarif

Kitaphanesi'nden çıkan bu yapıt, genç bir çiftin öğretmen olarak Samsun'un bir köyüne atanmalarıyla başlayıp Ferhan'ın İstanbul'a yaptığı bir ziyaret sonrası yeniden köye dönmek istememesiyle devam eder.

3.2.16.2. Özet: Ferhan, Necla ve Fahire, o gece üniversite mezuniyetlerini kutlamaktadırlar. Artık hayata atılmaları gerektiği için birbirlerine istikbal hakkındaki düşüncelerini sorarlar. Necla, zengin bir koca bularak evlenmek istediğini açıklar. Fahire ise; aileden zengin olduğu için zengin bir eşe ihtiyaç duymadığını, tek isteğinin şöhrete kavuşmak olduğunu söyler. Sıra Ferhan'a geldiğinde ise gayet mütevazı bir hayat yaşamak istediğini, bir köy okulunda öğretmen olma arzusunu anlatır. Ferhan'ın arkadaşları hayata onun baktığı yerden bakmadıkları için bu öğretmenlik mevzusu onlara gereksiz bir düşünce gibi gelir. Ferhan bir de çocukluk aşkı olan Halim ile evlenmek istemektedir, ancak arkadaşlarına bu konuyu açıklayacak cesareti yoktur.

Ferhan, ertesi gün eşyalarını toplayıp İstanbul'dan ayrılır ve memleketi Samsun'a döner. Aileler de onay verince Ferhan ile Halim, kibar bir düğün ile dünya evine girerler. Bir süre sonra Samsun'un B. Köyü'ne tayinleri yapılır. Yeni yuvalarına yerleşmek ve köye alışmak için yaz ortasında oraya giderler. Ancak tam bir hayal kırıklığıyla karşılaşırlar. Çünkü köyün her yeri bataklık içindedir ve köy halkı da bir o kadar cahildir. Zira karı-koca olmalarına rağmen Ferhan ile Halim'in kol kola dahi gezmeleri konusunda onları uyarırlar. Kalacakları eve geldiklerinde ahırın üstüne yapılmış derme çatma bir evle karşılaşırlar. Ferhan, kocasını bu kadar sevmese bu rezil hayata başlamadan geri dönmeyi düşünür.

Zaman geçtikçe Ferhan ile Halim, köy halkına alışmaya başlarlar. Hem okullar açıldığı için çocukların sevgisi de bu genç çifte moral verir. Yarı memnun yarı mutsuz bir şekilde okuldaki ilk yıllarını tamamlayıp yeniden Samsun'a dönerler. Halim'in bu köy için farklı planları vardır. Köye adamakıllı bir okul yaptırmayı düşünmektedir. Ferhan ise; tezek kokulu köy evinden bir süreliğine kurtulduğu için sevinir. Bir yıl boyunca her günü aynı geçtiği için bu hayattan sıkılmıştır. Üstelik devamlı arkadaşlarıyla mektuplaşması da kafasını karıştırır. Çünkü Necla ile Fahire, gençliklerini yaşamakta; her günü ayrı bir eğlence ile geçirmektedirler. Ferhan ise, köylü bir kadın olup çıkmıştır.

Necla, gönderdiği bir mektubunda Ferhan'a evleneceği haberini verir. Eğer düğününe gelmezse arkadaşlıklarını kati surette bitireceğini de ekler. Ferhan, kocasını

yalnız bırakmak istemez, ancak bir yıl boyunca farklı bir insan yüzüne hasret kaldığı için de gitmeyi gönülden ister. Halim, karısının İstanbul'a gitmesi hususunda çekimserdir. Çünkü onun, oradaki ışıltılı hayatı gördükten sonra bir daha köye dönmeyeceğinden korkar. Yine de Ferhan'a engel olmaz.

Ferhan, İstanbul'a gelince büyük bir coşkuyla karşılanır. Ona özel elbise dikilir ve dans hocasından ders aldırılır. Ferhan, düğün günü herkesi büyülemiştir. Adeta bütün erkekler, bu güzel kadının evli olmasından dolayı müteessirdir. Ferhan yaz sonuna kadar burada kalır. Ne zaman evine dönme bahsini açsa Necla onu susturur. Artık o da şehirli kadınlar gibi olmuştur. İçki âlemlerine girmiş hatta kumar oynamayı bile öğrenmiştir.

Bir gün Necla'nın kocası Nusret, Ferhan'a bir tehdit mektubu yazar. Mektupta ona âşık olduğunu ve aşkına karşılık vermesi gerektiğini söyler. Ferhan bunun üzerine üzüntüden ateşlenir ve yataklara düşer. Nusret, bu hastalığın sebebinin kendisi olduğunu bilir ve bir gün Ferhan'ın odasına gelerek ne kadar üzgün olduğunu anlatır. Buna ek olarak Ferhan'ın aşkıdan deli olduğunu da söylemeyi unutmaz. O sırada Necla da bu konuşmalara şahit olup kocasının ne kadar alçak bir adam olduğunu anlar. (...)

(Roman 1943 yılında basıldığı için yılların onu eskitmesine karşı koyamamıştır. Dolayısıyla eserimiz burada sona erer.)

3.2.16.3. Olay Örgüsü:

1. Necla, Ferhan ve Fahire'nin veda gecesi düzenlemesi.
2. Ferhan'ın memleketi Samsun'a dönerek Halim ile evlenmesi.
3. Halim ile Ferhan'ın tayinlerinin Samsun'un B. Köyü'ne çıkması
4. Genç ve evli çiftin köye geldikleri an hayal kırıklığı yaşamaları.
5. Köye alışana kadar zor bir süreç geçirmelerine rağmen ilk yıllarını tamamladıktan sonra tatil için Samsun'a dönmeleri.
6. Ferhan'ın, Necla'nın düğünü için İstanbul'a gitmesi.
7. Ferhan'ın düğün bittikten sonra uzun bir süre daha İstanbul'da kalması ve oradaki eğlenceli hayata kendini iyice kaptırması.
8. Necla'nın kocası Nusret'in, Ferhan'a sarkıntılık etmesi.
9. Bu olaylara Necla'nın da şahit olup arkadaşını desteklemesi.

3.2.16.4. Şahıslar Kadrosu:

Ferhan: Romanın ana kahramanıdır. Eser, Ferhan'ın anı defterinden oluştuğu için roman boyunca kendisini en içten haliyle tanıdığımız tek kişi olmuştur. Bu sebeple değişimine de yakından tanık olacağımız bir isimdir. Üniversiteden mezun oldukları veda partisi yaptıklarında birbirlerine hayata dair gayelerini açıklarlar. Necla ve Fahire'nin hayalleri oldukça gösterişli iken, Ferhan bir köy okulunda öğretmenliğe razı olacaktır. Arkadaşları onunla dalga geçtiğinde ise bu hayale sıkı sıkı sarılır ve sonuna kadar savunur.

Hâlbuki Ferhan ilk kez İstanbul'a gitmiyordur, ancak kapalı bir kutuda hapsedikten sonraki İstanbul, ona daha çekici görünür.

Ferhan, kendini o kadar içe kapatmıştır ki, her gün aynı şeyleri yapmaktan ve aynı insanları görmekten o kadar sıkılmıştır ki özgürlüğüne kavuştuğu zaman tökezleyip hatalar yapması çok normaldir.

Halim: Ferhan'ın eşidir. O da, öğretmen okulunu bitirip mesleğini icra etmek için can atmaktadır. Ferhan ile evlendikten sonra tayinlerinin B. Köyü'ne çıkmasıyla beraber Halim de büyük bir hayal kırıklığı yaşar. Çünkü köy, hiç bekledikleri gibi bir yer değildir. Ancak o, Ferhan'dan daha metanetlidir. Mantığıyla hareket etmiş olması, onun görevine vicdanen ne kadar bağlı olduğunun da bir göstergesidir.

Halim, köyde kaldıkları bir okul yılı süresince eşine hep destek olmuştur. Görünüşte kusursuz gibi görünen bu adamının aslında ne kadar bencil olduğunu sonradan anlarız. Çünkü eşi Ferhan ne zaman nefes almak istese Halim, buranın güzelliklerini sayarak onu susturmaktadır. Kendince iyi bir şey yaptığını düşünse de aslında Ferhan'ın, İstanbul'un zevkli ve görkemli hayata özenmesine Halim sebep olmuştur. Eşinin, Necla'nın düğününe bile gitmesini istememektedir. Çünkü köy ortamından sıkılan Ferhan'ın İstanbul'u gördükten sonra kendini kaybedeceğinden ve bir daha köye dönmek istemeyeceğinden çok emindir. Dolayısıyla sürekli eşini kendi istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışır. Ferhan'ın ciddi bir değişim geçirmesindeki en büyük sebep kesinlikle kocasının onu her zaman frenleme çabasıdır. Sonrasında “mağdur koca” gibi görünür, ancak kendi yaptıklarını hesaba katmaz.

Necla: Ferhan'ın üniversiteden arkadaşıdır. Necla, veda gecesi düzenledikleri zaman istikbaldeki hedefi olarak; zengin bir koca bulup evlenmek istediğini söylemiştir. Bir nevi bu hayalini gerçekleştirir.

Fahire: Romanda pek fazla aktif olmayan kişilerden biridir. Tek önemi Ferhan'ın yakın arkadaşlarından biri olmasıdır.

Nusret: Necla'nın kocası olan Nusret, Ziya Şakir'in diğer romanlarında görülen zengin, çapkın ve kadın düşkünü diğer kişilerle benzerlik göstermektedir. Kendi karısını cepte olarak gördüğü için gözü hep dışarıdadır. Üstelik izdivaç teklifini kabul edenlerden ziyade onu reddedip peşinden koşturan kadınlara ayrı bir zaafı vardır. Ferhan da bu kadınlardan biri olur. Ferhan, hem kendisi evli olması sebebiyle hem de en yakın arkadaşının kocası olduğu için daima Nusret'ten uzak durmaya çalışır. Fakat Nusret gibi arsız bir adam, ona tehdit mektubu yazarak aşkına karşılık vermesini bekler. Hayatı boyunca tehlikeden uzak bir şekilde yaşayan Ferhan da yaşadıkları karşısında üzüntüden hastalanır. Sonunda Necla da eşinin yaptığı pisliklerden haberdar olur ve Ferhan'a destek çıkar.

3.2.16.5. Zaman: Roman, Ferhan'ın hatıra defterinden oluşur. Ferhan, üniversiteyi bitirip yeni hayatına adım atacağı için her şeyi kayda geçirmeye karar verir ve ilk yazısını yazmaya 19 Mayıs 1927 tarihinde başlar. Son yazısı da 29 Ekim 1928 tarihli. Eserin tamamlanmış hali elimizde olmadığı için romanın anlatılma zamanı olarak; bir buçuk yıllık bu süreyi varsayabiliriz. Eserin yazılış yılı ise; 1943 olarak gösterilmiştir.

3.2.16.6. Mekân: Romanda açık ve kapalı mekânlar vardır. Bu mekânlara baktığımızda ise; yalnızca olayların geçtiği yer olarak ele alınmaz; aynı zamanda sözü geçen mekânlara simgesel bazı değerler yüklenmiştir. Örneğin Ferhan; İstanbul'da öğrenciyken yeniden memleketine dönüp sevdiği adamla evlendikten sonra küçük bir köyde öğretmenlik yapmak için can atmaktadır. Bunu şiddetle istemesi, İstanbul'un eğlenceli tarafıyla tanışmamış olmasından kaynaklanır. Köyde bulunduğu 1 yıllık süre, ona bir ömür gibi gelmiştir. Çünkü kaldıkları köy evi, ahırın üzerine kurulmuş bir evdir. Şehir hayatından sonra buradaki köy hayatına alışmak epey zamanlarını almıştır. Ferhan, Necla'nın düğünü için İstanbul'a gittiğinde ise tüm yazını orada geçirir. Çünkü Necla'nın imkânlarından faydalanarak zengin hayatı yaşamaya başlar ve evli olmasına rağmen tekrar o tezek kokulu köye dönmek istemez. Burada köy;

Ferhan için bir hapishane ile eşdeğerdir. Ancak İstanbul'a baktığımızda ise Ferhan'ın özgürlüğe kavuştuğu bir mekân olarak anlatılır. Dolayısıyla bu mekânların duygusal değerleri de vardır. Köy, Ferhan'a üzüntüden başka bir şey vermez iken İstanbul; onu yeniden gençliğine kavuşturan ve mutlu olmasını sağlayan bir yerdir.

Açık Mekân: İstanbul, Samsun, B. Köyü, vapur, Çaltıburnu, Üsküdar, Feneryolu, Heybeliada, Çam Limanı, Büyükdere, Beyazpark.

Kapalı Mekân: Köy evi, mektep, kahvehane, kulüp.

3.2.16.7. Değerlendirme: Ziya Şakir'in diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da genç bir kız, büyük yanlışlara doğru sürüklenir. Ardından yaptıklarından pişman olup başladığı yere geri dönmek ister. Yazar bu eserinde de özellikle kadın okuyuculara yapmamaları gereken şeyleri gizli bir şekilde sunmaktadır. Ziya Şakir'in bu iyi niyeti kabul edilebilir niteliktedir. Ancak romanın diğer bir kahramanı olan Halim'e baktığımızda Ferhan'ı yanlışlara sürükleyen o olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Ziya Şakir, yalnızca Ferhan'ı suçlu göstermesiyle önemli bir noktayı atlamıştır. Çünkü sırf kocasını sevdiği için bulunmak istemediği bir köyde o istiyor diye kalmaktadır. Ferhan'ın kafasını dağıtan tek şey arkadaşlarıyla mektuplaşmasıdır, fakat Halim onlarla iletişim kurmasını bile istemez. Çünkü kızlar, her mektupta İstanbul'da ne kadar eğlendiklerini, gençliklerini yaşadıklarını anlatırlar. Halim, Ferhan'ın da bu hayata özenip kendini kaptırmasından korkar. İyi niyetli görünen bu davranış Ferhan'da ters etki oluşturacaktır. Zira okul dönemi başlayıp yeniden köye dönme zamanı gelecek diye Ferhan, zamanın geçmesini hiç istemez. Ancak İstanbul'un ışıltılı tarafı olduğu gibi karanlık bir yönü de vardır. Ferhan o karanlık kısma geçtiğinde bütün yaz Samsun'a geri dönmediği için büyük pişmanlık duyar ve eşinin ne kadar haklı olduğunu anlar.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere romanın eleştirileri üzerine çeken birkaç noktası vardır. Birincisi; bütün suçlu Halim iken; Ferhan'ın hoppa ve eğlence düşkünü bir kız olarak gösterilmesi. İkincisi de; romanın ismi. Çünkü Ziya Şakir'in diğer macera romanlarında alışkın olduğumuz üzere olağanüstü bir olay beklemekteydik. Hâlbuki bu eserde yalnızca bir genç kızın eğlence hayatına alışması anlatılmaktadır. Sürekli bir maceraya atılma gibi bir durumu yoktur. Dolayısıyla isim-içerik uyumu bu eser için sınıfta kalmıştır. Ancak olayların anlatılma şekline baktığımızda Ziya Şakir

yine yanıltmaz. Çünkü bir solukta okunabilecek akıcı bir eserle okuyucularının karşısına çıkmıştır. Bahsettiğimiz birkaç eksiklik dışında roman başarılı sayılabilir.

3.2.17. Aşk Yüzünden Devriâlem

3.2.17.1. Eserin Tanıtımı: Ziya Şakir'in 1945 yılında yazdığı roman İstanbul Maarif Kitaphanesi tarafından basılmıştır. Romanın ismi “Aşk Yüzünden Devriâlem” olmasına karşın “Beş Parasız Devriâlem” adıyla da bilinir. Eserde, aşkına kavuşabilmek adına cebindeki birkaç kuruş parayla dünyayı dolaşmayı göze alan bir genç anlatılır. Ziya Şakir'in diğer macera romanlarında olduğu gibi bu romanı da sürükleyici bir özelliğe sahiptir.

3.2.17.2. Özet: Ailesinin vefatından sonra küçük bir mirasa konan İhsan, paranın değerini bilmediği için mirası kısa sürede tüketmiştir. Paranın kaynağı kesilince de elinde kalan son parayla bir gazete açar ve gazetenin başmuharrirliğini yapmaya başlar. Ancak yazıları kendini okutacak kadar değerli olmasına rağmen halk tarafından pek ilgi görmez. İhsan bir de dayısının kızı olan Sacide'ye âşıktır. Artık bir iş sahibi olmasının verdiği cesaretle dayısına açılır ve Sacide'yi ondan ister. Dayısı ise gerçekçi biri olduğu için İhsan gibi birine kızını veremeyeceğini söyler. Ancak İhsan o kadar özgüvenlidir ki; kendisi gibi birkaç dil bilen, bütün ilimlerden yeteri kadar bilgi sahibi olan herkesin, dünyanın her yerinde iş bulabileceğini iddia eder. Bunun üzerine dayısı, İhsan'ın son parası olan 168 kuruş ile dünya turuna çıkması gerektiğini, eğer muvaffak olursa da kızıyla evlenebileceğini söyler.

İhsan, her ne kadar korksa da sevdiği kız için bu zorlu yolculukta canını vermeye hazırdır. Üstelik bu maceranın sonunda hem Sacide ile kavuşmak vardır hem de dayısının paralarına. Dolayısıyla her şeyi göze alıp gitmeye karar verir. İstanbul'da çevresi çok geniş olduğu için kendine, Moskova'ya doğru yola çıkan bir teknede iş bulur. Teknede de şansı yaver gider ve Badrol isimli bir yolcuyla tanışır. Ona, başından geçenleri anlatıp aşk uğruna böyle bir maceraya atıldığını söyleyince Badrol Bey, İhsan'a yardım etmeye karar verir. Moskova'ya geldiklerinde İhsan'ı kendi pasaportlarına kaydettirirler ve ona bir tren bileti alarak Çin'e gitmesinde yardımcı olurlar. İhsan trende, teknede tanıştığı yolculardan biri olan Cin Ömer'i görür ve gerçeği ona da anlatmak zorunda kalır. Ömer ise bu maceraya kendisinin de katılmak

istediğini söyler. İhsan hemen kabul eder çünkü Ömer gibi zeki bir yol arkadaşı, her yerde işe yarayacaktır.

Birkaç günün sonunda Çin'e gelirler ve bir sonraki durak olan Amerika'ya gitmek için plan yaparlar. Ancak şansları sayesinde Amerika'ya gidiş yolunu da bulurlar. Çünkü Çin'e nereden geldiklerini merak eden Mister Vilyam adlı bir adamla tanışır. Mister Vilyam da Newyork gazetesinde bir yazar olduğunu ve başından geçen olayları gazeteye anlatmaları karşılığında onları Amerika'ya götürebileceğini söyler. Ancak buradan itibaren İhsan, yoluna yalnız devam edecektir. Çünkü Cin Ömer, kismet aramak için çıktığı bu yolda Çin'de bir komedyen olmaya karar verir. Böylelikle İhsan, Amerika'ya tek başına gelir ve Mister Vilyam'ın tarif ettiği adrese gider. İhsan'ın başından geçenler herkesin ilgisini çeker ve her yere konuk olarak davet edilip konferans vermeye başlar.

Ülkesine dönmek için yeteri kadar para biriktiren İhsan, İstanbul'a doğru hareket eden bir gemiye biner ve ülkesine geri döner. İhsan, memleketine ayak bastığı an ilk iş olarak Sacide'yi görmeye gider. Dayısı da yeğenini karşısında görünce bir hayli mutlu olur. Sonunda İhsan bu zorlu yolculukta muvaffak olur ve Sacide ile evlenmeyi hak eder. İhsan biraz dinlendikten sonra başından geçenleri dayısına ve müstakbel eşine anlatmaya başlar.

3.2.17.3. Olay Örgüsü:

1. İhsan'ın Sacide ile evlenmek amacıyla dayısına başvurması.
2. Dayısının ancak dünya turu yapması şartıyla kızıyla evlenebileceğini söylemesi.
3. İhsan'ın bir trenle ilk durak olan Moskova'ya gitmesi ve orada tanıştığı Cin Ömer'in de maceraya ortak olması.
4. Cin Ömer ile birlikte Çin'e gitmeleri ve bir haber muhabirinin onlarla ilgilenmesi sonucunda Amerika'ya gidiş yolunu da kolaylıkla bulmaları.
5. İhsan'ın Amerika'da bu macerayı tüm dünyaya duyurması.
6. İhsan'ın yeterli parayı biriktirdikten sonra yeniden memleketine dönmesi.
7. İhsan'ın bu macera sonucunda hem sevdiği kıza hem de dayısının paralarına konması.

3.2.17.4. Şahıslar Kadrosu:

İhsan: Genç, kültürlü, İngilizcenin yanında farklı diller de bilen bir gençtir. Ailesinden kalan miras ile kendisine bir iş kurmak yerine gününü gün etmiş; paranın bitmesine az kalınca da kendine bir gazete markası kurmuştur. Kültür birikimini başarılı bir şekilde yazılarına aktarmasına rağmen gazetesi, okurlar tarafından rağbet görmemektedir. Bir iş sahibi olmak İhsan’a özgüven verir ve bundan aldığı cesaret ile dayısına; kızıyla evlenmek istediğini söyler. Ancak İhsan’ın biraz daha pişmesi ve “gerçek” bir iş sahibi olması gerekmektedir. Bunun üzerine dayısının koyduğu şart ile az miktarda olan bir parayla dünya turuna çıkar.

Romanın adına baktığımızda İhsan, güya aşk uğruna dünyayı dolaşmaktadır. Hâlbuki İhsan’ın dünya turuna çıkmasındaki asıl sebep Sacide değil; dayısının mirasına konmaktır. Çünkü bu yaşına kadar düzgün bir iş sahibi olamadığı için bundan sonra da bir baltaya sap olamayacağından endişelenir. Dolayısıyla bu macerayı aşkı için değil; kendisi için tamamlamak zorundadır. Fakat romanın ismi, okuyucuda öyle bir izlenim uyandırır ki; aşkı uğruna kimsenin cesaret edemeyeceği bir yolculuğa çıktığı için İhsan, takdir toplar. Ancak yine de İhsan’ın yalnızca sevgilisi için bu maceraya atılmadığını söylemek mümkündür.

Sacide: Romanda pek aktif olmayan kişilerden biridir. Çünkü roman, İhsan’ın etrafında döndüğü için genellikle yolculuk boyunca onun çevresindeki insanlar büyük rol oynar. Sacide ise; İstanbul’da aşkını beklemekten başka çaresi olmayan zavallı bir genç kızdır.

Dayı: İhsan’ın zengin dayısıdır. İhsan’ın zorlu bir yolculuğa çıkmasındaki asıl sebep dayısıdır. Bu yönüyle kötü bir insan olarak lanse edilse de aslında kızının geleceğini düşünen endişeli bir babadır. Çünkü İhsan, mirasyedilik zamanlarında kumar oynayan, paranın değerini bilmeyen ve alafrangalığa özenen bir erkektir. Dolayısıyla dayısı, kızının böyle bir adamla evlenmesine izin vermemekte çok haklıdır. Her ne kadar İhsan onun yeğeni olsa da kızını ona verecek kadar ona güvenmemektedir. Bu yüzden İhsan’ın olgunlaşmasını, paranın değerini öğrenmesini istemesi çok doğaldır.

Badrol Bey: İhsan’ın bu maceradaki en büyük yardımcısıdır. İhsan, Moskova’ya giden teknede onunla tanışmış ve hayat hikâyesini anlatmıştır. Badrol Bey de İhsan’ın bu zorlu yolculuğa çıkmasını tam bir cesaret göstergesi saydığı için

ona yardım etmeye karar vermiştir. Üstelik İhsan'ı kendi pasaportuna kaydettirdiği için İhsan gittiği hiçbir ülkede polise yakalanmadan seyahat edebilmiştir. Belki de İhsan ile Badrol Bey'in yolları hiç kesişmemiş olsaydı İhsan'ın macerası ancak Moskova'ya kadar sürecekti.

Cin Ömer: İhsan'ın yolculuğunu tamamlamasında etkisi olan diğer bir isim de Cin Ömer'dir. Gerek dil bilmesi, gerekse herkese kendini sevdiren tavırlarıyla gittikleri her yere kolayca uyum sağlamalarına yardımcı olmuştur. Cin Ömer de maceraperest bir adamdır ve Moskova'ya gidip tekrar İstanbul'a dönme düşüncesindeyken İhsan'ın macerasına ortak olur. Çünkü İstanbul'a kendisini bekleyen kimse olmadığı için, serbestçe istediğini yapabilmektedir.

Mister Vilyam: İhsan'ın Çin'deyken tanıştığı muhabirdir. Aynı zamanda İhsan'ı Amerika'ya götürüp onun macerasını herkese duyuracak kişidir. İhsan, Mister Vilyam sayesinde bu macerasını anlatmak için sayısız konferansa katılmış ve sonunda da İstanbul'a dönecek kadar para biriktirmiştir.

3.2.17.5. Zaman: Romanın yazılma zamanı 1945 olarak belirtilmiştir. Ancak romanda belli bir tarihe rastlamamaktayız. İhsan'ın macerasına başlayıp bitirme süresi ise altı aylık bir zaman dilimine tekabül etmektedir.

3.2.17.6. MekânRomanda genellikle açık mekânlar çoğunluktadır. Çünkü İhsan bir dünya turuna çıktığı için devamlı gezmek zorundadır. Çoğu zaman da yolculuğunu açık mekânlarda sürdürür. Bir şehirde veya ülkede konaklaması gerektiği zaman bile bazı anlarda dışarıda kalmıştır. Zaten dünya yolculuğunun anlatıldığı bir romanda da kapalı mekânların sayıca az olması doğal bir durumdur.

Açık Mekân: İstanbul, Şehzadebaşı, Beyazıt Meydanı, Çamlıca, Fincancılar Yokuşu, Sultan Hamamı, Babiâli Caddesi, Batum, Gûr Irmağı, Bakü, Hazar Denizi, Buhara, Semerkand, Bedahşan, Çin, Amerika, Los Angeles.

Kapalı Mekân: Meserret Gazinosu, Pera Palas, Moskova Oteli.

3.2.17.7. Değerlendirme: Romanı konusuyla değerlendirdiğimizde romantik bir aşğın, sevdiği kadın uğruna, cebindeki birkaç kuruşla dünyayı gezmeye cesaret ettiğini okur ve hayran kalırız. Ancak biraz detaylı incelediğimiz zaman İhsan'ın aslında aşk uğruna değil; tamamen kendi geleceğini garanti altına alması hususunda böyle bir yolculuk yaptığını söyleyebiliriz. Ne var ki İhsan, şanslı biri olduğu için bu

yolculuğunu kolaylaştıracak birçok insan ile tanışmıştır. Özellikle Badrol Bey ve Cin Ömer ile karşılaşmamış olsaydı; bu yolculuk için ne kadar kararlı olursa olsun sonunu getiremezdi. Dolayısıyla Cin Ömer ve Badrol Bey'in, romanın mihenk taşları olduklarını söyleyebiliriz.

Ziya Şakir'in macera romanlarından alışkın olduğumuz üzere kişiler, basit ya da önemli bir sebep fark etmeksizin maceraya atılmaya hazırdırlar. Sadece bu yola çıkma sebepleri değişkenlik göstermektedir. Kimi zaman gerçek hayatta asla karşılaşılmayacak durumlar yaşansa da roman, yine kendini okutabilen bir eser haline gelmiştir. Sürükleyici ve bir sonraki sayfada ne olduğunu merak ettirmesi yönünden başarılı sayılmaktadır. Bu yüzden bu tarz popüler-macera romanlarını mantık aramaksızın okumamız ve kendimizi sayfaların akışına bırakmamız gerekmektedir.

3.2.18. Asrî Bakireler

3.2.18.1. Eserin Tanıtımı: Asrî Bakireler adını taşıyan ve 64 sayfadan oluşan roman, Ziya Şakir tarafından kaleme alınmış ve İstanbul Maarif Kitaphanesi'nce basılmıştır. Aşk romanı sayılabilecek bu eser, aşkın farklı kişilerde bıraktığı etkiyi ve insanların aşkı nasıl gördüklerini anlatır. Tülin adlı saf ve temiz bir taşra kızı; kadınların her halinden anlayan Vehbi Bey'i masum aşkıyla değiştirecek ve onu kendisine bağlayacaktır. Romanda aynı zamanda Batı özentisi insanların portreleri de çizilmiştir.

3.2.18.2. Özet: Bir gün İstanbul'un hatırı sayılır çapkınlarından biri olan Vehbi Bey, yakın dostu Güzide Hanım'ın kendi evinde düzenlediği partiye gider. Vehbi Bey, herkesin dikkatini çeker ancak, onu cezbeden hiç kimse yoktur. Ta ki salonun köşesinde yalnız başına oturan genç kızı görene kadar. Bu genç kızın adı Tülin'dir ve Güzide Hanım'ın Samsun'dan gelen teyzezadesidir. Vehbi Bey onunla bir hayli alakadar olur, çünkü Tülin, Vehbi Bey'in etrafındaki şımarık ve erkek meraklısı kızlardan çok farklıdır. Herkesin gözünde besleme olarak görünen Tülin, Vehbi Bey için nadide bir elmas niteliğindedir. Ancak bu utangaçlığını üzerinden atabilmesi için İstanbul hayatına alışması gerekmektedir.

Güzide Hanım, ertesi gün için Vehbi Bey'i öğle yemeğine davet eder. Vehbi Bey, bu davetten memnuniyet duyar çünkü yeniden Tülin'i görecek olmak; kalbine garip bir heyecan verir. Tülin ile dünkü gibi uzun uzun sohbet ederler ve bu günden

sonra dostlukları iyice ilerler. Vehbi Bey'e bir gün beklenmedik bir haber gelir ve iş için Suriye'ye gitmesi gerekir. Vehbi Bey, bu haberi Tülin'e, Güzide Hanım'a ve diğer dostlarına verince herkeste belirgin bir üzüntü meydana gelir. Vehbi Bey'i üzen tek şey ise; Tülin'den ayrı kalmak olacaktır.

Vehbi Bey, güya birkaç günlüğüne Suriye'ye gitmiştir, ancak işleri uzadığı için bir ayı geçerek orada kalır. Bu süre zarfında bütün dostlarıyla mektuplaşmayı da ihmal etmez. Özellikle Tülin'le mektuplaşmak ona ayrı bir zevk vermektedir. Yan yana iken iki kelimeyi bir araya zor getiren Tülin; mektuplarda adeta bir bülbül gibidir. Buna Vehbi Bey de şaşırır ve Tülin'e yeniden hayran olur. Bir ayın sonunda Vehbi Bey, evine döner ve onun şerefine büyük bir davet verilir. Bu bir ayda Tülin gözle görülür şekilde değişmiştir. Fabrikatör Kerim Bey'in kızı Ferhan ile arkadaşlık yaptığı için yavaş yavaş kabuğundan çıkmaya başlar. Vehbi Bey, Tülin'in bu değişimine sevinir, ancak çevresindeki kadınlar gibi olmasından korkar. Ancak Tülin, Ferhan ve diğer kızları "Asrî Bakireler" olarak nitelendirir ve kesinlikle onlar gibi olmayacağından emindir.

Vehbi Bey, Tülin'e hediye olarak bir defter getirmiştir. Tülin bu defteri günlük olarak kullanır ve içinde sakladığı en derin duyguları bu sayfalara döker. Gittikçe herkesin göz bebeği haline gelen Tülin'e konsolos olan Cavit Bey tarafından evlilik teklifi gelir. Ancak Tülin, Vehbi Bey'e âşık olduğu için bu teklifi kibarca geri çevirir.

Tülin bir gün Ferhan'ın arkadaşlarıyla birlikte otururken Şadan adlı kızın, Vehbi Bey'i elde etmek istediğine şahit olur. Bunun için de en etkili yolun at binmekten geçtiğini söyler. Diğer kızların hiç şansının olmadığını düşünen Tülin, Vehbi Bey'e at binmek istediğini söyler. Tülin, ocakta birkaç defa antrenman yaptıktan sonra at yarışı müsabakalarına hazırlanır. Hiç kimse Tülin'in muzaffer olacağını düşünmez, ancak Tülin başladığı yoldan geri dönmekte kararlıdır. Müsabakada yirmi beş erkeğin arasında Tülin tek kadındır. Zorlu bir mücadele sonucunda Tülin kazanır, ancak atıyla beraber yere düştüğü için yaralanır. Gözlerini açtığında hastanededir ve yanında da çok sevdiği Vehbi'si vardır. Meğer Vehbi Bey, Tülin'in günlüğünü okumuş ve onun duygularını öğrenmiştir. Bu olaydan sonra Vehbi Bey de duygularını Tülin'e açar ve birlikte Samsun'a yerleşmeye karar verirler.

3.2.18.3. Olay Örgüsü:

1. Tülin'in, annesi tarafından evlensin diye Samsun'dan İstanbul'a gönderilmesi.

2. Güzide Hanım'ın partisindeyken Vehbi Bey'in Tülin'e alaka göstermesi.
3. Tülin ile Vehbi Bey'in gizliden gizliye birbirlerine âşık olmaları.
4. Vehbi Bey'in Suriye'ye gitmesi ve Tülin'den ayrı kalmaya dayanamadığını anlaması.
5. Tülin'in, Vehbi Bey'in yokluğunda büyük değişim geçirmesi.
6. Tülin'in Asri Bakireler ile Vehbi Bey'i tavlama yarışına girmesi.
7. Vehbi Bey'in dikkatini çekmek için Tülin'in at binmeyi öğrenmesi ve müsabakalara katılması.
8. Tülin'in yarışta birinci olması ancak kaza geçirdiği için hastaneye yatması.
9. Tülin ile Vehbi Bey'in birbirlerine olan aşklarını itiraf edip Samsun'a yerleşmeye karar vermeleri.

3.2.18.4. Şahıslar Kadrosu:

Tülin: Romanın ana kahramanı olan Tülin, herkese tanıdık gelen tavırlarıyla okuyucunun dikkatini çekmiştir. Çünkü taşradan gelmiş olmanın verdiği utangaçlık, aidiyetsizlik duygusu ve masumiyet; onun karakterini oluşturur. Romanda Tülin'i yazar tarafından dinlemek yerine ona; Vehbi Bey'in gözünden şahit oluruz. Çünkü herkesin ulaşmak isteyip de ulaşamadığı bir adamın dikkati, ilk kez bir kadın üzerinde toplanmıştır:

“İşte, henüz açılmamış bir kır çiçeği. Öyle bir çiçek ki, üzerinde İstanbul'a ve bilhassa yeni hayata ait bir damla bile renk yok. O, ne kadar ince ve masum bir güzellik. Tıpkı, sedef renkli bir kelebek yavrusuna benziyor. Konuşurken sesindeki ürkeklikte, bir tarla kuşu civıltısının musiki ahengi var. Gözleri insanın gözlerine ilişir ilişmez, vahşi bir ceylan gibi saklanacak yer arıyor. Sonra, ne kadar hassas, ne kadar içli... Zekâ ve anlayışı pek keskin. Az söylüyor, lâkin kısa kelimelerle çok şey ifade ediyor. Bâkir, içi dışı, kafası, ruhu, tahassüsü, düşüncesi ve hattâ konuşması bile bâkir. Şimdi onun kimbilir ne saf emelleri vardır? Şayet birini severse, kimbilir ne büyük temiz bir hisle, kimbilir ne kuvvetli bir teslimiyetle sevecektir? Onun ilk aşkını kazanan erkek, hiç şüphesiz ki İstanbul'un en bahtiyar bir adamı olacaktır.” (ŞAKİR, 1945 s.11)

Tülin, romanın başında nasıl iki kelimeyi bir araya getiremeyecek kadar çekingen bir kız ise; romanın sonunda da İstanbullu kızlara taş çıkaracak şekilde değişmiştir. Bu yüzden roman kişileri arasındaki en büyük değişim Tülin'de görülür. Onun bu değişimi, biraz da Vehbi Bey'i kendine çekmek için olmuştur. Tülin, Vehbi Bey'i kendine âşık etmek için kimi zaman bilinçli kimi zaman da bilinçsiz hareketlerde bulunur. Üstelik hepsini doğal bir tavırla yaptığı için Vehbi Bey tarafından hiçbir

zaman yadırganmaz. Şehirli kızların, kendine rakip olarak görmeye değer bulmadığı Tülin, saf ve çocuksu tavırları sayesinde Vehbi Bey'i kendine âşık etmeyi başarmış ve herkesin birlikte olmak istediği adamla bir gelecek kurmaya adım atmıştır.

Vehbi Bey: Romanda Vehbi Bey, diğer bütün kahramanlardan daha detaylı ve özenli olarak tasvir edilmiştir. Yazarın Vehbi Bey için çizdiği portre, okurların gözü önünde tüm canlılığıyla yer alır:

“Vehbi, bir erkekte nadir bulunur vasıflara malikti. Otuz beş yaşına yeni girdiği için, henüz genç sayılabilirdi. İnce, nazik ve zarıftı. Hiçbir erkeğin rekabet edemeyeceği derecede mükemmel giyinirdi. Onun seçtiği elbise, gömlek ve kravat renkleri, derhal moda oluverirdi. İlk bakışta gözleri kamaştıracak kadar güzel değildi. Lâkin çevresinde ve vücudunda öyle tam bir ahenk ve tenasüp vardı ki, kendisile beş on dakika görüşenleri derhal cezbederdi. Kadınlar, Vehbi'nin sesinde daima bir musiki tonu bulurlardı. Ve o konuşurken, dinlemekten zevk duyarlardı. Yüksek tahsilini, Hukuk Fakültesinde bitirmişti. Lâkin memuriyet hayatına girmediği gibi, avukatlık etmeyi de aklından geçirmemişti. Çünkü hem anasından ve hem babasından büyük servetlere tevarüs etmişti. Kendisini, İstanbul'un en yüksek tabakası arasında yaşatabilecek derecede irada malikti. Etrafında pervaneler gibi dolaşan birçok genç kızlar ve taze dullar vardı. Bunlar, onunla evlenmek için can atıyorlar ve kendisinden hiçbir fedakârlığı esirgemiyorlardı.”(ŞAKİR; 1945 s.5)

Vehbi Bey, gerçekten de roman boyunca en gözde kişi olmuştur. Bütün kadınların, onu elde etmek için uğraşmasına rağmen hiçbir emellerine ulaşamamıştır. Oysaki Vehbi Bey'in dikkatini celbetmenin en kolay yolu; ona ilgi göstermemektir. Tülin de şans eseri diğer asrî bakirelerden farklı olduğu için hiçbir şey yapmasına gerek kalmadan Vehbi Bey'i kendine âşık etmiştir. Çünkü diğer kadınlardan farklı olarak Tülin'de masumiyet ve temiz bir kalp vardır. Vehbi Bey'in de uzun süredir hasretini çektiği şey budur.

Güzide Hanım: Tülin'in teyzezadesidir. O da şu an masum gibi görünse de zamanında asrî bakirelerin taşıdığı bütün özellikleri taşımış bir kadın izlenimi vermektedir. Çünkü evli olmasına rağmen başına buyruk oluşu, erkekler hakkındaki önemli tecrübelerini Tülin'e aktarması da onun da geçmişte öyle bir kadın olduğunu göstermektedir.

Halil Bey: Güzide Hanım'ın kocasıdır. Romanda aktif rol oynamaz. Eşi Güzide Hanım'ın aldığı her kararı destekler. Geri planda olan yardımcı karakterlerden biridir.

Ferhan: Fabrikatör Kerim Bey'in kızıdır. Tülin'in "Asrî Bakireler" olarak nitelendirdiği kızlardan biridir. O da diğerleri gibi, erkekler hakkında her şeyi bildiğini zanneden biridir. Daha yirmili yaşlarının başında olmasına rağmen erkekler hakkında edindiği tecrübeler, insanları hayrete düşürecek kadar çoktur.

Şadan: Vehbi'yi elde etmek isteyen asrî bakirelerden biridir. İlk başta Tülin'i, kendine rakip olarak görmez. Çünkü Şadan, şehirli bir kızdır ve köyden gelen birinin kendisiyle boy ölçüşeceğini aklından bile geçirmez. Ancak zamanla Tülin de onların akıllarıyla düşünmeye başlayınca bu taşralı kızı hafife aldıklarını anlarlar. Çoğu defa Tülin, Şadan'ı rezil konuma düşürmüş ve en sonunda da Vehbi ile evlenmeye malik olmuştur.

Diğer Kişiler: Ressam Said, Mari, Saime, Semra, Hikmet Bey, Hâle, Şadan, Cavit Bey.

3.2.18.5. Zaman: Romanın anlatılma zamanını; Tülin'in yazdığı mektuplardan anladığımız üzere 1936 olarak söyleyebiliriz. Romanın yazıldığı yıl ise; 1945'tir. Tülin, mektuplarını kendi gözünden yazarken dönem özelliklerine de yer vermiştir. 1936 yılının anlatıldığını varsaydığımızda insanların Batı hayranlığının başladığını görürüz. Onlar gibi yaşama, giyinme, eğlenme gibi istekleri doğmuştur. Bu yüzden gösterişli ama içi boş davetler alıp başını gitmiştir.

3.2.18.6. Mekân: Roman, aşk romanı olduğu için duygusal olaylar daha ön plandadır. Dolayısıyla mekân isimlerine ve özelliklerine pek yer verilmemiştir. Roman, Batı özentiliği de taşıdığı için kullanılan mekânlar genellikle lüks yerlere aittir. Özellikle devamlı balolar, davetler ve eğlenceler tertip edilmektedir. Bu da Batılı gibi yaşama isteğinin bir örneğidir.

Açık Mekân: İstanbul, Şişli, Nişantaşı, Maçka, Samsun, Büyükdere, Suriye, Maslak Yolu, Alman Çiftliği.

Kapalı Mekân: Güzide Hanım'ın evi, Park Otel.

3.2.18.7. Değerlendirme: Roman, genel olarak bakıldığında herkesi imrendirecek kadar güzel bir aşkı ele alıyormuş gibi görünür. Ancak ataerkil olmayan bir gözle baktığımızda Tülin ve Vehbi'nin aşkı, kabul görmeyecek bir vaziyet alır. Çünkü Vehbi Bey, otuz beş yaşında olup bu vakte kadar İstanbul'un bütün güzel kadınlarıyla birlikte olmuş ve onlarla gönül eğlendirmiş biri olarak karşımıza çıkar.

Güya o kadınlardan hiçbirine âşık olmayıp gerçek aşkı saf ve temiz bir kalpten tatmak ister. Oysaki kendisi, bu temizliği hak etmeyecek kadar pislige bulanmıştır. Ne var ki Tülin karşısına çıkar ve o da diğer kadınlar gibi Vehbi Bey'in büyüüne kapılır. Bu noktada Vehbi Bey, babacan bir tavır sergiler. Hem yaşının Tülin'den büyük olmasıyla hem de onun bakire bir kız olmasıyla beraber onu korumaya çalışır. Vehbi Bey'in Tülin'e karşı sergilediği babacan tavır, aslında aşk duygusundan gelir. Fakat daha önce hiç aşkı tatmayan Vehbi Bey, bu duyguyu anlamlandıramaz. Her ne kadar Tülin'den kaçmak istese de onun gibi temiz bir kız tarafından seilmeyi de çok ister. Üstelik bunu, kendi geçmişine bakmadan ve Tülin'i sevdiği halde başka kadınlarla olmasına rağmen ister.

Roman, mutlu son ile bitiyor gibi görünse de aslında; Tülin'in saf ve temiz duygularını kirli bir insanda heba etmesiyle bitmektedir. Çünkü şatafatlı ve heyecan dolu hayata alışan Vehbi Bey, birdenbire taşra hayatına alışamayacaktır. Dolayısıyla bir süre Tülin'den hevesini aldıktan sonra onu yarı yolda bırakması muhtemeldir. Otuz beş yaşına kadar bu şekilde yaşamaya alışmış bir adam, bir anda ilk defa tattığı aşk duygusu için taşrada yaşayacak kadar iradeli olamaz. Bu yüzden roman, şimdilik mutlu son ile bitse de, aslında bir trajedinin başlangıcıdır.

4. ROMANLARIN TEMATİK OLARAK İNCELENMESİ

Bu bölümde, yukarıda tahlillerini yaptığımız romanların temaları ele alınmıştır. Ziya Şakir, romanlarında en çok aşk temasına değinir. Polisiye ve tarihî romanlarda bile aşk konusunu işlemeyi unutmamıştır. İkinci sırayı ise macera tutkusu teması alır. Bunların dışında işlediği temalar; ölüm, kahramanlık, ahlakî bozulmalar, hâl ve karakter değişimi, arayış yolculuğu, Doğu-Batı ayrımı, hırs, tarih, kadın-erkek eşitsizliği ve pişmanlık olarak gösterilebilir.

Ziya Şakir, popüler bir romancı olduğu için her okuyucunun hayatında bir kez olsun yaşayabileceği sıradan olaylara değinir. Bu yüzden aynı temaları romanlarında tekrar tekrar işlemiştir. Ancak bu, bütün romanlarının aynı olduğu anlamına gelmez. Yazar, başarılı üslubu ve sürükleyici anlatımı sayesinde her romanını farklı bir yoldan anlatmış ve “aynılık hissi” yaratmamıştır. Tahlilini yaptığımız yirmi dört romanı bir de tematik olarak inceleyelim:

4.1. Aşk: Ziya Şakir’in tahlil ettiğimiz romanlarında aşk teması, en çok öne çıkan temalardan biridir. Yazar, aşka yalnızca kendi yorumunu katmak yerine - özellikle popüler romanlarında- farklı yönlerden dikkat çeker. Onun romanlarında aşk, sadece olumlu bir kavram olarak gösterilmez. Bir romanında iki sevgiliyi birbirine bağlayacak kadar güçlü bir duygu olarak sunulur iken; diğer romanında platonik bir aşğın hayatını zindana çevirir. Dolayısıyla aşkın tanımı, gerçek hayatta nasıl kişiden kişiye değişiklik gösteriyorsa yazarın eserlerinde de aynı gerçeklikle yapılır.

Ziya Şakir, aşk romanlarını genel olarak mutlu sonla bitirir. Bu “mutlu son” kurgusunu, kendi hayatındaki eksikliklerden yola çıkarak yazdığını tahmin ederiz. Çünkü Ziya Şakir, beş evlilik yapmış ve sürekli bir arayış içinde olmuştur. Bu yüzden romanlarındaki sevgilileri kendi hayatında olduğundan çok farklı şekillerde yazar.

Bir Harem Bestekârı: Sadullah Ağa adlı romanda; III. Selim ve Sadullah Ağa, Mihriban’a âşıktır. Padişah, Mihriban’a karakterinden ziyade sanata olan yeteneğinden dolayı âşık olmuştur. Çünkü o dönemde kadınlar sanatla pek ilgilenmemekte ve onlara fırsat verilmemektedir. Dolayısıyla Mihriban, padişah için farklı bir kadındır. Birbirlerine âşık olan Mihriban ve Sadullah için ise aşk; intihar kelimesiyle eş değerdir. Çünkü Mihriban, padişahın kendisine duyduğu ilginin farkındadır ve bu yüzden Sadullah’a olan duygularını belli etmekten çekinmektedir.

Aynı şekilde Sadullah da duygularını padişah yüzünden gizlemektedir. Sadullah Ağa, sevgilisine kavuşmak ister ancak bir yandan padişahın gazabından da korkar. Bu yüzden Sadullah Ağa büyük bir çıkmaza girmiştir. Aşkını itiraf etse padişah tarafından öldürülecek; içinde bir sır gibi saklasa aşkını söyleyememek onu öldürecektir.

“Sadullah Ağa, hayatın müthiş ve korkunç bir hâdisesi karşısında kalmış gibi, âdeta sersemlemişti. Çünkü efendisi ve velinimetini olan padişahın gözdesine karşı kalbini yiyip kemiren aşk, hiç şüphesiz ki bir cinayetti.” (ŞAKİR; 2011, s. 71)

İki âşık yalnızca fasıllardan önce şarkılara çalışırken söyledikleri şarkılarla duygularını birbirlerine açmaktadırlar. Sadullah da Mihriban da sessizliği tercih eder. Fakat Dilhayat isimli kıskanç cariye bu iki gencin aşkını padişaha söyler ve padişah, aradan çekilmek yerine makamının gücünü kullanarak onlara ayrı ayrı azap çektirmeye karar verir. Aylar sonra padişah, Sadullah Ağa’nın bestelerinden birini duyunca yaptığı hatayı fark eder ve aradan çekilerek bu iki âşığı kavuşturur.

Romanda aşkı bu kadar yüce kılan şey; kahramanların soylu kişiler olmasından ileri gelmektedir. Çünkü saray erkânı olan kahramanların bayağı bir aşk yaşaması düşünülemez. Dolayısıyla bu romanda aşk; soylu kişilerce yaşandığı için bu kadar değerli görünmektedir.

Ziya Şakir’in, aşk temasını işlediği bir diğer romanı ise *“Allah’ın Cenneti”*dir. Bu romanda masumane aşkıyla Leyla öne çıkar. Nişanlısı Şadan Bey ise Leyla’nın aşkını, yaptığı çapkınlıkları gizlemek için kullanır. Bir de sanatçı kişiliğiyle görünen Münir Bey vardır ki o da masum bir edayla Leyla’yı sevmektedir. Münir, aşkın en saf ve temiz halini temsil eder Şadan ise; aşka hiç değer vermemekle beraber kadınlara beslediği duygular tamamen maddi anlamdadır. Zavallı Leyla da aşka Münir gibi bakar ancak bunu fark etmesi için Şadan tarafından terk edilmesi gerekir. Kendinde saklı olan duyguları anladığı zaman da Münir ile güzel bir hayat kurar.

Yazar bu romanıyla aşka, üç farklı kişiden bakmamızı sağlar. Leyla, temiz duygularını doğrudan ifade etmeyi tercih eder ve Münir aşkını müzikle anlatır. Şadan ise aşkı, günlük bir eğlence olarak görmektedir. Ona göre insan, aşkı tek bir kişide bulmamalı ve her güzelden bir tat almalıdır. Fakat romandaki kötü kişilerin ettiğini bulması gerektiği için Şadan’ın karşısına tam olarak onun gibi olan Ketî çıkar ve Şadan’ın hakkından gelir.

Romanda aşk; tek bir yönle anlatılmadığı ve farklı bakış açılarıyla tanımlandığı için her okuyucu kendinden bir parça bulacaktır. Aynı zamanda bütün karakterlerin duyguları gerçekçi betimlemelerle anlatılmış ve onların hisleri okuyucuya geçmiştir. Romandaki karakterlerin yaşadığı bütün duygu değişimleri de tüm şeffaflığıyla okuyucunun gözleri önüne serilir. Çünkü aşk; yalnızca bütün gerçekliğiyle ortaya döküldüğü zaman değer kazanır.

“Şu anda Leyla’nın kalbine bir bıçak batırılrsa, bir damla bile kan çıkmayacak...” (ŞAKİR; 1954, s.39)

“Günlerden beri inziva köşesine çekilmiş olan Münir, büyük bir hastalık geçirmiş gibi, fıkren perişan bir halde idi. Çünkü Nüzhet Hanım’dan gördüğü istiskal onun hassas ruhunu en derin noktasından cerihadar etmişti.” (ŞAKİR; 1954. s.41)

“İhanetin Cezası” adlı romanda aşk, bir zafiyet olarak karşımıza çıkar. Eserde aşkı manevi olarak yansıtan kişi Nail Bey iken; aşka tamamen maddi boyutlardan bakan kişi de Şahver’dir. Nail Bey, karısını aşkla severken Şahver ise; kocasıyla parası için birliktedir ve onu elinde oynatır. Fakat hiçbir şeyle yetinmeyen bir kadın olduğu için sürekli maddi konular üzerinden tartışma çıkarır.

Bu romanda da aşka iki farklı kişinin gözünden bakmaktayız. Nail Bey, karısı için ölen kardeşi Kamil Bey’in yerine geçip sigorta paralarını almayı bile göze alır. Ancak karısı Şahver, paradan başka bir şey görmediği için sigorta paralarını alıp kaçır. Nail Bey, uzun bir yolculuktan sonra amcası sayesinde zengin olup tekrar İstanbul’a döndüğünde Şahver’den intikam almayı planlar. Ancak o, Şahver’i gerçek bir aşkla sevdiği için İstanbul’a dönünce intikam isteğinden geriye eser kalmaz. Gerçek aşk, kırgınlık ve kızgınlık anında bile ortaya çıkarak insanın kalbini yumuşatmaya yetecek güçtedir.

Nail Bey, karısının aşkı yüzünden kendi kardeşine ihanet etmenin acısını bir ömür boyunca çekecektir. Ancak yaptıklarından pişman olduğu için ve biraz da şanslı olduğu için kazandığı paradan çok daha fazlası kendisine miras kalır. Şahver ise; kocasının sevgisini kendi çıkarları için kullanmıştır ve açgözlülüğü yüzünden sigorta paralarından da olur. Sonunda da üzüntüsünden verem olup ölür. Romanın bütününe baktığımızda ceza çeken tek kişinin Şahver olduğunu görmekteyiz. Nail Bey de kardeşine ihanet ettiği için aylarca farklı kimliklerde dolaşmış ve sefalet çekmiştir. Ancak bütün bunların sonunda amcasının mirasına konmuştur. Şahver’in yaptıklarının

cezası ise ölüm ile sonuçlanmıştır. Üstelik bu açgözlü kadın, yalnızca bir gün zengin kalabilmiştir. Sigorta paralarını aldığını duyanlar tarafından dolandırılınca da eski hayatını arayacak şekilde yoksulluğa düşmüştür. Şahver'e bazı anlarda acıyor olabiliriz, ancak böyle bir kadının sonunun bu şekilde olacağı da bellidir. Eğer Şahver de kocasını gerçek bağlılıkla seviyor olsaydı hayatları bu şekilde uçuruma doğru sürüklenmezdi.

“Beni Anlıyamadın” romanında da aşk, farklı şekillerde karşımıza çıkmaya devam eder. Handan aşkı; hayal âleminde uçmak olarak algılar, Doktor Sami kelimeleri kullanmadan yalnızca hislerle(!) anlaşılabilceğini söyler ve Jale ise aşkı tamamen karşılıklı çıkar duygusu olarak görür. Aşk, aynı şekilde göremeyen çiftler mutsuz olur. Çünkü o duyguyu anlama ve ifade etme şekilleri farklıdır. Doktor Sami ile Handan'ın aşka olan bakış açıları birbirinden farklı olduğu için mutsuzluklarının asıl kaynağı buradan gelir:

“Hâlbuki Handan, büsbütün başka âlemin; his ve hayal dünyasının insanlarındandı.” (ŞAKİR; 1945 s.9)

Handan ne zaman, kocasının kendine olan aşkını duymak istese Doktor Sami onu uzaklaştırır ve isteklerini çocuksu bulur:

“Benim gibi otuz beş yaşını geçmiş bir adama böyle züppe roller teklif etme rica ederim Handan. Bu şekilde birbirimize hitap etmemiz komedimsi bir oyun olur. Hâlbuki ben, sahneden başka bir yerde oyun seyretmekten hiç hoşlanmam.” (ŞAKİR; 1945 s.17)

“Doktor Sami hiçbir zaman karısının arzularına körü körüne itaat etmez, daima kendi şuurunun sesini dinler ve oradan aldığı emirlerle hareket ederdi. Onun için Handan'ın yaptığı tekliflerin yüzde sekseni mahrumiyetle neticelenirdi.” (ŞAKİR; 1945 s.21)

Handan ve Doktor Sami'nin kendilerine göre aşkı yaşamaları yine de masumane duygulara işaret eder. Fakat roman boyunca bir yılan sessizliğinde ilerleyen Jale; aşkı da kendi ruhu gibi kirletmiştir. Jale için aşk; bitmek bilmeyen bir hırs demektir:

“En güzel erkeğe malik olsam yine gözüm dışarıda kalır. Çünkü o erkek, ancak kendisinde olan güzelliği bana verebilir. Hâlbuki güzellik hudutsuzdur. Ne olurdu bütün güzel şeyler benim olsaydı?”

Aslında Jale, aşk ile ihtirası birbirine karıştırır. Aşk, öyle yüce bir duygudur ki uğruna canlar feda edilmiştir. Fakat Jale, sevgiliden karşılık alamadığı an, ondan sevgi dilenmek yerine aşkı başka kollarda aramayı tercih eder. Ta ki sevgili, kendisine geri dönüp onun aşkını isteyene kadar... İzlediği bu yolu Handan'ın aklına da sokmaya çalışmış; Handan ne zaman vicdan meselesini açacak olursa da onu kandıracak bahaneler bulmuştur:

“Hayatın kötülükleri insana tecrübeler kazandırır. Dünya denilen şu hâdisat âleminin aklına gelen bütün kepezeliklerini, iğrençliklerini ve çirkinliklerini severim. Eğer onları sevmeseydim ve bilmeseydim bugünkü muvaffakiyetimi elde edemezdim. Çünkü içtimai hayat seni namus diye bağlıyor, ahlak diye bağlıyor. Buna mukabil sana ne veriyor? Hiç değil mi?” (ŞAKİR; 1945 s.73)

Roman sonunda, Jale'nin bütün uğraşlarına rağmen Doktor Sami ve Handan yeniden birbirlerine kavuşur. Handan, yaptığı şeylerin yanlışlığını fark eder ve Doktor da eşini ne kadar boşladığının farkına varır. Bu iki hassas kalp, sonunda birbirlerini anlayıp dinlemeyi öğrenmiştir.

“*Kiralık Kalb*” romanında ise aşk, sevgi duygusuyla olan bağını tamamen yitirmiş ve sadece bedenleri birleştiren bir kalıp olarak sunulmuştur. Dolayısıyla bu romanda aşkın en kirli halini görmekteyiz. Özgürlüğe doğru adım attığını zanneden Melek, zindana düştüğünden habersiz bir şekilde Macit Bey'e kaçar. Fakat bu kaçış, ona âşık olduğu için değil; bir kurtuluş yolu olduğu içindir. Buradan kurtulup Sait Bey ile yeniden İstanbul'a döndüğü zaman, eski hayatına geri döneceğini zanneder fakat ona kirli bir hayatın kapıları aralanmıştır. Melek bir kez zengin züppelerin metresi olmaya başlayınca bir daha asla temizlenmeyecek şekilde kirlenmiştir.

Melek'in en çok zoruna giden şey de; metreslik yaptığı her adama “âşık rolü” oynayacak olmasıdır. Çünkü Melek, aşka değer veren bir kişi iken aşk oyunu oynamak zoruna gider. Madam Mannik, Melek'e zengin bir kasa bulduğu zaman henüz bu işlerde yeni olan Melek, dayanamaz ve Mannik'e bağırır:

“Sen ne söylüyorsun madam? Galiba benim kalbimi senin pansiyonunun kirli odalarından biri zannediyorsun. Bugün Sait Efendi çıksın, Nail Bey girsin; yarın Nail Bey çıksın Mısırlı Hacı Zambur Bey girsin. İyi vallahi! Öyleyse sen her şeyden evvel bir “kiralık kalb” levhası yaz da hazır olsun. İcap ederse göğsüme takıverirsin.” (ŞAKİR; 1945 s.69)

Fakat bu yolun dönüşü olmadığı için yapmaya devam etmektedir. Hâlbuki Melek, iyi bir tahsil görmüştür ve sağlam bir şekilde kendi ayaklarının üzerinde durabilecek güçtedir. Ancak adı bir kez çıktığı için ve herkes onu “onun bunun metresi” olarak gördüğü için temiz bir işte çalışabilmesine imkân yoktur.

Melek bazen metresi olduğu adamların, kendisine gerçekten âşık olduklarını sanır. Ancak bu düşüncelerini onlarla paylaştığı zaman aldığı cevaplarla acı gerçekle yüzleşmek zorunda kalır.

“Ooo, sevgilim aşk denilen şey, bizim gibi münevver adamlardan çok uzaktadır. Hele bu âlem içinde bir tek kadını sevmek... Bilir misin, bu bir zavallılıktan başka bir şey değildir.” (ŞAKİR; 1945 s.72)

Melek, hissî bir kadın olmasının hiçbir zaman önüne geçemez. Her ne kadar o da metresi olduğu adamları kullansa da onlara özel hisler duymaktan kendini alıkoyamaz. Fakat karşısına çıkan üç adam da, onu aşktan soğutmuş; zina için aracılık yapan bir duygu anlamı kazandırmıştır.

“Macit, Sait Bey, şimdi de Nail... Bunların üçü de pembe hareli nefis kadın etine ayrı ayrı şekillerde aşyeren birer oburdu. Fakat kedilerin ciğer yemesi gibi, kemirdikleri etin karşısında gözlerini kapadıkları için yalnız dişlerinin lezzetine ehemmiyet veriyorlar; kalblerinde zerre kadar bir his ve heyecan duymuyorlardı. Bence kadın demek, en bedî bir zevk demektir. Kimin aklından geçerdi ki: Bir gün olacak, bu zavallı Melek, bu yüksek zevkten mahrum olan insanların eline düşecek; kıpkızıl bir et parçası kıymetine binecek. Zavallı hislerim, zavallı emellerim ve kalbimde doğar doğmaz ölüme mahkûm olan zavallı aşkım...” (ŞAKİR; 1945 s.73)

Romandaki en çarpıcı noktalardan biri de; Melek’in namını duyup onu kendilerine metres yapmak isteyen iki adamdan gelmiştir. Zira her ikisi de Melek’e sözde âşık olmuşlar ve onu kendi aralarında paylaşmışlardır. Eğer Melek isterse aynı anda bile kendileriyle yan yana olabilecektir.

“Seni müştereken metres alacağız. Aramızda hiçbir ihtilâf çıkmayacak surette anlaştık. Ve hattâ, bir de mukavelename yazarak imzaladık. Mesele yalnız senin muvafakatine kalıyor Meleğim. Ben ve Saffet, senin aşkıdan çıldırıyoruz. Bu aşkın lezzetinden istifade etmek için de her türlü fedakârlığı göze alıyoruz. Bizim gibi şerefli iki gencin arasında ne tatlı, ne mes’ut, ne şen bir hayat geçireceğini düşün. İki katlı ekmek kadayıfının arasına yerleştirilmiş, süttan mamul bir kaymağa benzeyeceksin. Bu büyük ve parlak fırsatı kaçırmayacağına emin olarak sabırsızlıkla cevap bekliyoruz.” (ŞAKİR; 1945 s.123)

Melek böyle bir şeyin kendisine teklif edildiğini duyunca ne kadar pis bir işe bulaştığını tekrar anlar. En alçak insanlar, kendilerine benzeyen bu cümleleri Melek’e sarf edebilmektedir. Melek kendini ne kadar savunsa da, zaten “namussuz” etiketi üzerine yapıştığı için insanlar ondan her şeyi bekler vaziyete gelmiştir. Melek, kendisi gibi bir kadına böyle bir teklif sunulduğu için ziyadesiyle müteessir olur. Fakat artık düşük kadınlardan biri olduğu için Melek’in tahsilatı, geçmiş hayatı veya ailesi

kimsenin umurunda değildir. Melek, hayatının bu kadar kirleneceğini tabii ki tahmin edemez. Ancak onu bu duruma getiren, kendisinden başka kimse değildir.

“*Büyük Macera*” adlı romanda aşk; romanın doğal seyrinde ortaya çıkar. Yakışıklı ve akıllı bir çapkın olan Süha, bu güne kadar onlarca kadınla aşk yaşar. Ancak kendisi, bunların hiçbirini aşktan saymaz. Çünkü karşısına, kalbine gerçekten dokunan bir kadın çıkmamıştır. Fakat sıra dışı ve ulaşılması zor bir kadın olan Mısırlı Leyla, kimseye gönlünü kaptırmamış olan Süha’yı bile etkiler. Ne var ki normal zamanda Süha, Leyla’yı tavlama için her yönetme başvuracak biridir. Ancak ilk kez aşkı yakından tattığı için Leyla’yı hiçbir oyuna alet etmek istemez. Aynı zamanda Leyla, zengin bir kadın olduğu için ona parası yüzünden yaklaşıyormuş hissi vermek istemez.

Talihsizlik gibi görünen ve aslında şanslı bir olay olan sandal kazası, bu iki genci yakınlaştıracaktır. Çünkü adada kaldıkları süre boyunca birbirlerinin en doğal hallerini görürler ve bu doğallık da aşkı doğurur. Sonrasında kurtarılıp İstanbul’a geldiklerinde birbirlerine kavuşmaya çok yaklaşırlar fakat, bu sefer İdris; Leyla’yı kaçıır. Süha, Leyla’nın yokluğuna dayanamayınca gerçekten ona âşık olduğunu anlar. Hayatı pahasına Leyla’yı kurtarmayı amaç edinir ve sonunda sevgilisine kavuşur.

Bu romanda aşkın; hayatını hovardalıkla geçiren bir genci nasıl fedakâr ve düşünceli bir kişiye çevirdiği görülür. Leyla tarafından bakıldığında da, hayatına ölen kocasından sonra hiçbir erkeği almayacak kadar katı bir kadını yumuşatan yine aşk olmuştur. Burada aşkın ne kadar güçlü olduğu ve insanların olduklarından farklı kişilere bürünebilecekleri anlatılmak istenmiştir.

“*Gâvur Memet: Kara Yürek Çetesi*” adlı romanda aşk duygusunu ortaya çıkaran kişi Gavur Memet olacaktır. Bu kahraman zaptiye memuru, başlangıçta görev aşkıyla öne çıkar. Daha önce birçok kez aşkı deneyimlemiş olmasına rağmen hiçbir kadın, görevden üstün olamamıştır. Fakat bu sefer Gâvur Memet, çete liderinin yeğeni olan Lûna’ya aşk oyunu oynadığını zannederken; ona gerçekten âşık olduğunu fark edememiştir. Lûna ile geçirdiği zamanları tamamen devletine yarar sağlayacak şekilde kullanmaya çalışır. Bunu da Lûna’nın kendisine duyduğu aşk sayesinde yapar. Lûna, bu güçlü Türk gencini öyle büyük bir aşkla seviyordur ki; ait olduğu çetenin sırlarını bile Memet’e açar. Başlarda Memet, bu kızın aşkını kullandığını düşünür. Fakat Lûna da çetenin diğer üyeleriyle birlikte tutuklandığı zaman ona kendisinin de âşık olduğunu

anlar. Görevi yine aşkının önüne geçtiği için mesleğini bırakır ve inzivaya çekilir. Çünkü bu uğurda hayatında sevdiği ilk ve son kadını kaybetmiştir.

Romana farklı bir bakış açısıyla baktığımız zaman aşk yüzünden dağılan bir çete görmekteyiz. Lûna dışındaki çetenin diğer üyeleri, bütün duygularını ve düşüncelerini bir kenara bırakmış; kendilerini tamamen bu yola adanmışlardır. Ancak Lûna, çeteye tam olarak dâhil olmamakla birlikte hissî bir kız halinde yaşamayı sürdürmektedir. Dolayısıyla onun Memet'e duyduğu koşulsuz aşk, hem çetenin hem de kendisinin sonunu getirecektir. Aşka yenik düşüp bütün sırları açığa çıkarması da onun tecrübesizliğinden kaynaklanır. Hükümetin uzun zamandır arayıp engel olmaya çalıştığı çete; aşk sayesinde son bulmuştur. Yani bu roman bize; aşkın dünyadaki her şeyden üstün olduğunu göstermektedir.

Aşk üzerine kurulan bir diğer roman da “*Aşk Hasreti*”dir. Nihat adlı bir gazi, savaş bittikten sonra İstanbul'a geri döndüğünde hem evsiz yurtsuz kalmıştır hem de annesiz. Bundan sonra aile sıcaklığına hep hasret kalacağını, kendisiyle hiçbir kadının evlenmeyeceğini düşünür. Çünkü savaşta yüzünden yaralandığı için eski güzelliğini kaybetmiştir. Bir süre dayısının oğlu olan Kadri'nin evinde kalacaktır. Kadri'nin karısı Rahşan, başlangıçta onu pek hoş karşılamaz. Fakat zaman geçip Nihat iç güzelliğini Rahşan'a gösterince ona karşı değişik duygular beslemeye başlar. İkisi de kendilerine itiraf edemeden birbirlerini sevmektedirler. Ancak ihanet edemeyecek kadar da yüce ruhlu oldukları için bu aşkı su üstüne çıkarmazlar.

Nihat, eski gücünü bulup kendi başına bir pansiyona taşındığı zaman ise, Rahşan onun özlemine dayanamaz ve sürekli ziyarete gider. Bir gün tekrar Nihat'ı görmeye geldiğinde aslında çok mutsuz olduğunu, kocasının kendisini aldattığını Nihat'a anlatır:

“Erkek ruhları üzerinde oldukça vukuf ve malûmat sahibiyim. Bu mübarek mahlûkların zevkleri ve zihniyetleri hakkınsa, akli başında arkadaşlarımdan birçok şeyler dinledim. Hâsıl ettiğim kanaate göre erkekler, sakın, düpedüz ve bilhassa dört başı mamur hayattan pek çabuk bıkip usanıyorlar. Kendilerine güvenecek kadar meziyetlere malik olanlar, çarçabuk macera zevki arıyorlar. Ve bu zevkin en lezizini de günaha buluyorlar. Bu günaha, evdeki hizmetçileri sıkıştırmakla başlayan erkekler, az değilmiş. Ve böylece bu günahın zevkini tattıktan sonra, evinin haricinde kaçamaklar yapan kocalara dair, yine arkadaşlarımdan bir hayli şikâyetler işittim.” (ŞAKİR; 1943 s.40)

Nihat, bu yaralı kadının içini dökmesi üzerine ona ayrı bir şefkat duymaya başlar. Fakat yine de olabildiğinde bu duygulardan kaçmaktadır. Çünkü eğer ki iradesine yenik düşerse onun da Kadri'den bir farkı kalmayacaktır.

Bu iki âşık, aşklarını kelimelerle itiraf etmemiş olsa da davranışları, kendilerini ele vermektedir. Zira Kadri, işe gittiğini söyleyip evden uzak kaldığı zamanlarda Rahşan ve Nihat, tüm günlerini birlikte geçirmektedirler:

“Aralarındaki samimiyetten en küçük bir mahzur düşüncesine kapılmadan, geniş divanın üzerine yan yana uzanıyorlar, bol bol okuyorlar, okudukları parçaların üzerinde tenkitler yapıyorlar, bu bahisten yorulduklarını hissede etmez, piyanoya koşuyorlar.” (ŞAKİR; 1943 s. 55)

Bir gün Nihat, cepheye gitmek zorunda olduğunu Rahşan'a söylediği zaman, herkese mesafeli ve ağır duruşlu olan bu kadın, içindeki aşkı daha fazla susturamayarak itiraf eder:

“Nihat! Dün, sen bana sadece teselli veriyordun. Fakat bugün, benim için bir ihtiyaç oldun. Hayır, mümkün değil, senin benden uzaklaşmana tahammül edemem.” (ŞAKİR; 1943 s.58)

Nihat bu sözleri duyunca afallar ve Rahşan'ı “Yenge, yapma. Allah aşkına yapma. İkimiz birden, derin bir uçuruma yuvarlanıyoruz.” diyerek karşılık verir. Nihat, Rahşan'a ilk kez “yenge” der ve gayet akıllı olan bu kadın, onun kendisine bu şekilde hitap etmesindeki anlamı bulur. Büyük bir utanç duyarak Nihat'ın evini terk eder. Nihat ise, halen bu çirkin yüzüne rağmen sevildiği gerçeğini kabul edememektedir. Fakat birlikte olmaları imkânsız olan biri tarafından sevildiği için bu aşk; kalbine derin bir acı vermektedir:

“Nihat, odasına girdiği zaman, başı şiddetle dönüyordu. Ve, kalbine düşen korkunç bir kıvılcımın orada dayanılmaz bir ateş husule getirdiğini hissediyordu. Eğer kendine bu surette hitap eden bir kadın, halazadesi Kadri'nin karısı olmasaydı mesut olacaktı. Fakat, kalbine o korkunç aşk kıvılcımını serpen öyle bir kadındı ki, aylardan beri onun emsalsiz varlığının karşısında en derin hayranlıkları duyduğu halde, ona karşı beslediği hisleri, en samimi takdirlerden bir çizgi bile ileri geçmemiştii.” (ŞAKİR; 1943 s.59)

Bu iki âşık, birbirlerini safiyane şekilde sevdikleri için aralarında bir engel olan Kadri cezasını bulur ve sürgüne gönderilir. Aşk hasreti çeken Nihat ve Rahşan da birbirlerine kavuşurlar.

Ziya Şakir'in, aşk temalı diğer romanlarında da işlediği gibi, bu eserinde de aşka iki farklı gözden bakılır. Biri yukarıda bahsettiğimiz üzere Nihat; diğeri de aşkı, kendi pis işleri için kullanan Kadri'dir. Kadri'nin gözünden aşka baktığımız zaman; evinde kendisini bekleyen bir kadın olması ona huzur vermektedir. Çünkü bu kadın, her şeye tahammül etmektedir. Dolayısıyla Kadri, kendine biraz heyecan aramak için dışarılarda gezmeye başlar. Ancak kötü ruhlu bir adam olduğu için yalnızca karısını aldatmakla yetinmez; bazı kadınların da ırzına geçer. O aşkı, heyecandan ibaret görmektedir. Ancak heyecanla başlayan işlerin sonunu düşünmediği için de kendini dipsiz bir çukura doğru iter.

Aşk temasını işleyen diğer bir roman da *Macera Peşinde*'dir. Ferhan ile Halim'in birbirlerine duydukları aşk, çocukluklarına dayanmaktadır. O zamanlar henüz Ferhan'ın gözü açılmadığı için hayatındaki tek emeli Halim ile evlenmektir:

"Bugün, hayatımın en büyük dönüm noktasına girdim. Bahtiyarlığın, en yüksek hisleriyle tamamen sarhoş gibiyim. Halim de tıpkı benim gibi, derin bir vecd içinde yaşıyor. Sık sık ellerimi tutuyor:

-O kadar çok şey söylemek istiyorum ki Ferhan... Fakat kafamın içinde tek kelime bulamıyorum. Şairlerin bir sözü vardır; candan duyulan şeyler ifade edilemez. Meğer ne kadar doğru imiş.

Diye söyleniyor.

Ya ben, ben öyle değil miyim? Ben de şu andaki hislerimi ifade etmekten tamamiyle âciz bir haldeyim. Halim'in ellerini bırakmıyorum. Talihime karşı derin bir minnet ve şükran hisleriyle, onları yüzümde ve gözlerimin üstünde dolaştırıyorum." (ŞAKİR; 1945, s. 9)

Bu iki genç âşık, evlendikten sonra Samsun'un bir köyüne öğretmen olarak atanırlar. Ferhan, köy halkının cahilliğine zar zor alışır. Ne de olsa üniversite eğitimini İstanbul'da almış bir kızdır. İnsan bir kez büyük şehir gördü mü, taşrayı devamlı orayla kıyaslamaya başlar. Halim ise; hayatında büyük şehir görmemiş; bu hayata çabucak alışmıştır. Ferhan, kocasına olan sevgisinden bir süre bu hayata katlanır:

"Yiyecek tedarikinde, çok müşkülât çekiyoruz. Bazı zamanlar oluyor ki, yumurtayı bile güçlkle ele geçirebiliyoruz. Fakat bunlara rağmen, çok mesuduz. Saf ve tertemiz aşkımızı, leziz bir şarap gibi, yudum yudum içiyoruz." (ŞAKİR; 1945, s. 17)

Aslında Ferhan, aşklarıyla yetindiğini söyleyerek ancak kendisini kandırmaktadır. Çünkü üniversiteden arkadaşlarıyla devamlı mektuplaşmaları; onun şehir hayatını ne kadar özlediğini açığa vurmasına sebep olur. Yavaş yavaş köy hayatının aynılığı,

bitmek bilmeyen sefaletleri ve Halim'in asla değişmeyen sözleri Ferhan'ı sıkımsaya başlar:

“Hiç değişmeyen günler, hiç şaşmayan saatler, mektepte aynı dersler, evde de hep aynı sözler... Zavallı Halimcik, dün gece güya hislerini bana anlatmak istiyordu. O munis ve tıpkı bir kuzu melemesini andıran hazin sesiyle:

-Ferhan, bilsen seni o kadar çok seviyorum ki, diyordu. Artık kendimi tutamadım:

-Anladık Halim, beni seviyorsun. Fakat bıktım artık bu kelimeden. Başka bir söz, yeni bir kelime bulamıyor musun kuzum?” (ŞAKİR; 1945, s.28)

Ferhan, yavaş yavaş patlama noktasına gelmektedir. Çünkü her gün, her saat ve her dakika aynı şeyleri yapmak; onun ruhunu dayanılmaz bir ıstıraba doğru sürükler. Özellikle Halim'in, burası için uzun planlar yapması, varını yoğunu bu köye yatıracağını söylemesi ve bunları tasavvur ederken hiçbir şekilde Ferhan'a danışmaması; Ferhan'ın buradan daha da nefret etmesine sebep olmaktadır:

“O söyledikçe ben dehşetler içinde kalıyordum. Hususî hayatında, munis bir koyun kadar uysal olan Halim'in, umumî işlerde ne kadar inatçı olduğunu biliyordum. Onun buraya kuracağı o mini mini, sade, basit, iki odalı, kuş kafesi gibi ev, hiç şüphesiz ki bana ebedî bir mezar olacaktı. Diri diri bu mezara gömülmek, senelerce dağ başlarında hiç değişmeyen bir hayat geçirmek ve böylece yaşayan bir ölü gibi ömrünün sonunu beklemek, beni her an dayanılmaz bir ıstırap içinde yaşatacaktı.” (ŞAKİR; 1945, s.34)

Halim o kadar bencildir ki karısının fikrini almadan bu köye yatırım yapmakta hiçbir sakınca görmemiştir. Hâlbuki Ferhan, hapis hayatı çekiyor gibi hissetmekte ve eski güzelliği, neşesi günden güne solmaktadır. Bir ara üniversiteden arkadaşı olan Fahire, Ferhan'ı düğününe çağırır. Ferhan, biraz hava değişikliğinin kendilerine iyi geleceğini düşünür. Ancak Halim ona da karşı çıkar ve Ferhan'ın İstanbul'a gitmesini kesinlikle istemez ve ona sürekli olarak psikolojik baskı yapmaya başlar:

“-Benim sevgim kâfi gelmiyor mu?”

-Çocukça sözler söyleme Halim. Sen de pekâlâ bilirsin ki, her sevginin ayrı bir yeri vardır. Buna bu kadar candan alâka gösteren insanlara nasıl olur da nankörlük edebilirim?” (ŞAKİR; 1945. s.38)

Ferhan, Halim'in bütün bencilliklerine kulak tıkayarak İstanbul'a gelir. Üniversiteden alışkın olduğu bu şehir, şimdi gözüne daha farklı gelir. Çünkü bir yıldır Samsun'un o tezek kokulu köyünden sonra burası adeta bir cennet gibi görünür. O yüzden Ferhan, düğünden hemen sonra kocasının yanına dönmez. Yaz boyunca burada

kalır ve yaşamak istediği hayatın keyfini sürer. Ancak bir süre sonra yaptığı hatanın farkına varacaktır. Çünkü arkadaşı Fahire'nin kocası ona ahlaksız tekliflerde bulunur. Ferhan bu andan itibaren derhal kocasının yanına geri döner ve yaptığı hatadan dolayı Halim'den özürler diler.

Romana Halim'in gözünden baktığımız zaman, Ferhan haksız gibi görünebilir. Ancak her zaman kendi isteklerine göre hareket ettiği, eşinin ruh durumuyla hiç ilgilenmediği için asıl haksız olan Halim'dir. Ferhan'ı tamamen kendi sevgisine muhtaç etmek istemektedir. Onun da diğer insanların ihtiyaç duyduğu gibi değişiklik istediğinin farkına varamamıştır. Ferhan, İstanbul'a gitmekle en doğru kararı vermiştir. Sonrasında büyük şehrin kötü taraflarıyla tanışsa da bunu kendisi deneyimlediği için hatasından da kolayca dönmüştür. Fakat romanın bundan sonraki kısmında da yine uzun süreli bir mutluluğun olmayacağını tahmin ederiz. Çünkü Halim yine kendi istekleri doğrultusunda karısını yönetmeye ve isteklerini Ferhan'a dayatmaya devam edecektir.

Yazarın, sürpriz bir sonla bitirdiği ve başlangıçta tipik bir aşk hikâyesi olarak ele aldığı başka bir romanı da "*Çayır Güzeli*"dir. Eserdeki Süha adlı karakter, diğer romanlardaki bazı kişilerle benzerlik gösterir. Çünkü Süha da aşkı; bir eğlence aracı olarak görür. Yalnızca bir kadına bağlı olmaktansa her güzelden bir tat almayı tercih eder. Ta ki "*Çayır Güzeli*" olarak bilinen İrfan ile karşılaşana kadar. İrfan ile Süha çocukluk arkadaşıdır. Fakat Süha'nın annesi, o kadınla görüşmesini kesinlikle yasaklar. Çünkü bu kadın, çocukluktan itibaren erkekleri ayartmayı kendine görev edinmiştir. Büyüdüğü zaman da bunu meslek haline getirip zengin adamların metresliğini yapmaya başlar. Fakat işini öyle bir profesyonellikle yapar ki erkekler ona karşı koymaya çalışsa bile fark etmeden bu sinsi kadının tuzağına düşerler. Süha da iradesine güvendiği için İrfan ile arkadaşlık etmekten çekinmez, fakat o da diğer erkekler gibi İrfan'ın etkisi altına girmiştir.

İrfan yüzünden Süha, belaya bulaşmaya başladığını fark ettiğinde eski eğlenceli hayatına geri dönmeyi tercih eder. Hatta İrfan'a kapıldığı için kendini aptal addeder. Her gün başka bir sevgilinin koynuna girmek yerine, neden bir kadının peşinden koştuğu için kendine kızar. Fakat Süha, henüz başına geleceklerden habersizdir. Sırf İrfan ile umumi bir alanda görüştü diye tutuklanır. Böyle bir saçmalık yüzünden hapis yatmak istemeyince de yurtdışına kaçır. Ne var ki ihtilal sebebiyle

ülkesine geri döndüğü zaman bir kahraman olarak karşılanır. Ancak Fransa’da kaldığı süre boyunca her gün İrfan’a lanet eder. Bu belalı kadına bulaşmaması konusunda annesinin uyarılarını dikkate almadığı için her gün kahrolur. Fakat sonunda anlayacaktır ki İrfan, yurt dışındayken Süha’ya devamlı para göndermiştir. Bir nevi onu açıklıktan ve açıkta kalmaktan kurtarmıştır. Süha, bu kadının değerini sonradan anlamıştır, fakat iş işten geçer. Süha, o kadına karşı minnet duygusu beslediği için aşkını itiraf eder. Yani bu romanda hiçbir kadını gerçek anlamda sevmez.

Yazarın eserlerinden olan “*Timurlenk ve Üç Boz Atlı*” adlı yapıtta, şaşırtıcı bir şekilde aşk teması önemli bir yere sahiptir. Çünkü aşk, insanları savaştan bile vazgeçirebilecek güçtedir. Semerkant Hükümdarı Hüseyin Sofu öldükten sonra yerine oğlu Yusuf Sofu geçer. Timur, bu haberi alınca oğlu Cihangir komutasındaki orduyu kaleyi fethetmeleri için gönderir. Cihangir Semerkant’taki casusları sayesinde güzeller güzeli Susen’den haberdar olur ve onu gördüğü an evlenmek istediği kızı bulduğunu duyurur. Yusuf Sofu, henüz yeni bir hükümdar olduğu için savunma yapacak kuvvetti kolayca bulamaz. Cihangir ise fırsattan istifade; Susen ile evlenirse saldırı yapmaktan vazgeçeceklerini söyler. Hâlbuki Cihangir’in bu davranışı profesyonellikten uzaktır. Kendi istekleri, ülkesinin çıkarlarının önüne geçmiştir. Susen ise Argon’u sevmesine rağmen ülkesini kurtarmak için Cihangir ile evlenmeyi kabul eder. Susen, bu hareketiyle vatan aşkının; beşeri aşktan daha üstün olduğunu göstermiştir.

Diğer yandan Susen’i seven bir kişi daha vardır: Sarıboğa. O da Susen’i bu zorunlu evlilikten kurtarmak için arkadaşları Adil Şah ve Hatay Bahadır ile beraber güçlerine güç katmak için ülke ülke dolaşıp ittifak ararlar. Kendi yanlarında savaşa kattığı ülkeler de Timur’un gücü karşısında yok olup giderler. Romanın bu kısmına baktığımız zaman bütün bu kargaşa Sarıboğa yüzünden çıkar. Hâlbuki bir süre sonra Susen, Cihangir’i sevmeye başlamış ve Argon da Susen’i unutmuştur. Ancak Sarıboğa, sırf Timur’dan intikam alabilmek için “aşk”ı bahane etmiş ve diğer ülkelerin de yok olmasına sebebiyet vermiştir. Roman boyunca Timur, kötü ve zalim bir hükümdar olarak lanse edilir. Oysaki Timur, kendi halkını korumak dışında bir şey yapmamıştır.

Yazarın *Asrî Bakireler* adlı kısa romanı da aşk temasını içinde barındırır. Samsun’dan İstanbul’a gelen Tülin adlı genç kız, İstanbul’un görkemli hayatına birden

alışamaz. Bir davette tanıştığı Vehbi Bey, Tülin’e bu konuda çok yardımcı olacaktır. Otuz beş yaşına kadar birçok kadınla birlikte olan, ancak hiçbirine âşık olmayan Vehbi Bey; aşk duygusunu ilk kez Tülin’de tattığı için onu sürekli koruyup kollamak ister. Ancak bu duyguyu ilk kez yaşadığı için âşık olduğunu hemen fark edemez. Tülin de, Vehbi Bey’den önce kimseyi sevmemiş ve hayatına almamıştır. Bu sayede Vehbi ve Tülin, birbirlerinde ilkleri yaşayacaktır.

Vehbi, Tülin’i tanımaktan, onun hareketlerini tahlil etmekten hoşnutluk duymaktadır. Bunu da Tülin’i dinlerken kendi iç sesinden anlamaktayız:

“Tecrübeli parmaklarımı, ona hiç sezdirmeden, Tülin’in kapalı kalbi üstünde iyice gezdirdim. Bu minimini yavrunun içi, bambaşka bir âlem. O âleme tamamen girebildim. Senelerce şehirlerde bunaldıktan sonra, renk renk çiçekler ve çimenlerle dolu bir yaylaya giden; orada derelerin çağlıtlarını, kuşların cıvıltılarını dinleyen; saf, tertemiz, ılık ve yumuşak bir hava teneffüs eden bir kimse ne duyarsa, ben de aynı şeyleri hissettim.” (ŞAKİR; 1945, s. 20)

Burada verdiğimiz örnekte Vehbi’nin Tülin’e net bir şekilde âşık olduğunu görmekteyiz. Ancak Vehbi, bu duyguyu ilk defa yaşadığı için henüz âşık olduğunun farkında değildir veya kendisine itiraf etmek istememektedir.

Aslında Vehbi, yaşadığı bu görkemli fakat içi boş hayattan çok bunalmıştır. Kendisini ruhuyla seven bir kadın istemektedir. Ne var ki çevresindeki bütün kadınlar birbirinin aynıdır. Hepsi gösteriş için yaşamakta, aşkı basit bir duyguymuş gibi ayaklar altına almaktadırlar. Vehbi bu zümreden kurtulmak istese de kendisi de tamamıyla çamura batmıştır:

“Ah, ne yapayım ki, artık ben de bu hayatın adamı oldum. İçine karıştığım bu âlemi, kolay kolay terk ederek bir inziva köşesine çekilebileceğimi de hiç ummuyorum. Her gün peşimden koşan, yakamı bırakmayan, boyaları, sinema artistlerini taklit eden tavırları, mektep çocuklarının şiir okumalarını andıran ahenkle konuşuşları... Bazen de, eski devrin tulumbacıları gibi omuzlarını çarpıta çarpıta söyledikleri argolariyle beni tiksindiren mahlûklara o kadar bağlanmış kalmışım ki, bu çelik rabıtayı koparacak kadar kendimde kuvvet bulamıyorum. Eğer buna muktedir olabilseydim, Tülin benim için o kadar olgun bir zevce olurdu ki. Şu anda onu takdir etmekle beraber, ben de onu yadırgıyorum. İkimizin de hayat farklarına ve şartlarına nazaran, benim vaziyetimde olan bir adamın, onunla kaynaşmasına imkân göremiyorum.” (ŞAKİR; 1945, s. 21)

Vehbi, bu duygularını kendine itiraf ederken acınacak durumda olduğunun farkında değildir. Çünkü ne Tülin’den vazgeçmek ister ne de yaşadığı sahtelikle dolu hayattan. Kısaca şehirli kadınların zevkinden kendini mahrum etmek istemez. Tülin,

el değmemiş bir çiçek olduğu için de doğaldır ki Vehbi'nin dikkatini çeker. Ancak sadakat duygusundan yoksun bu adam birden tek eşliliğe (!) geçemeyecek kadar cesaretsizdir. O da diğerleri gibi Tülin'i yadırgadığını söyler. Bilakis onu kendisinden üstün gördüğü için yadırgama eylemine sığır.

Tülin'in çevresindeki insanlar, taşradan geldiği için onun hiçbir ilim irfan bilmediğini zannederler. Hâlbuki Tülin, onlardan daha bilgili ve donanımlıdır. Zira hayatının önemli bir bölümünü kitap okumakla, araştırma yapmakla geçirmiştir. Doğaldır ki aşka da sandığı kadar yabancı değildir:

“Artık on sekiz yaşını bitirmiş olan Tülin, vâkıa aşkın ve izdivacın ne olduğunu bilmeyecek kadar basit bir kız değildi. Kafasının içinden geçen birçok kitap, ona hayli bir şeyler öğretmişti. Fakat bütün bu öğrendiği şeyler arasında aşkın yalnız bir nev'ini beğenmiş ve bellemişti. O da Pol ve Virjini'nin aşkı idi. Yani onun nazarında aşk, insanları saadete götürecekt, en saf bir sevgiden ibaretti.” (ŞAKİR; 1945, s. 29)

Tülin ne zaman saf duygularını kendi arkadaşlarına açacak olsa Ferhan ve diğer kızlar tarafından susturulmaktadır. Onlara göre aşk çabuk etkisine girilen ve elde ettikten sonra çabucak yitirilen bir duygudur. Tülin, bunları dinledikçe İstanbul hayatına daha da nefretle bakmakta ve aşka olan inancını kaybetmektedir:

“Öyle, senin kitaplardaki gibi aylarca, yıllarca süren aşk maceraları yok. Sevgi, sabahleyin güneş gibi doğuyor. Öğle vakti, yakıp kavuruyor. Akşam olunca da, geçip gidiyor. Artık bu asırda, sevdalısının karşısına geçip hüüngür hüüngür ağlıyacak avallara rast gelecek değiliz ya?” (ŞAKİR; 1945, s.42)

Tülin, çevresindeki insanların aşka olan nazarıyla düşündüğü zaman, Vehbi'yi kendine bağlamanın yöntemini bulur. Onun hoşlandığı şeyleri yapacak, ancak kesinlikle kendisine ilgi göstermeyecektir. İşte bir erkeği elde etmenin yolu budur. Gerçekten de Tülin'in düşündüğü gibi olur ve Vehbi, ona karşı daha istekle ve ilgiyle gelmeye başlar:

“Vehbi beyefendi! Sizin, birçok meşguliyetleriniz var. Bahusus, şu malûm olan zümre, bir dakika bile sizin yakanızı bırakmak istemiyorlar. Bunların arasında, sizi saatlerce benim işlerimle meşgul etmek doğru olacak mı?

Dedim.

Bu sual âdeta Vehbi'ye bir heyecan verdi. Hislerini açığa vurmaktan çekinen esrarlı bir adam hali alarak:

-Keşke imkân bulsam da, bütün meşguliyetimi size hasretsem, diye cevap verdi.” (ŞAKİR; 1945, s. 47)

Romanın sonunda Vehbi Bey, Tülin'e olan hislerini daha fazla saklayamayacak duruma gelmiştir. Tülin, at yarışı müsabakalarında yaralandığı zaman o iyileşene kadar başında beklemiştir. Kısa süreliğine de olsa Tülin'in yarı ölü hali, Vehbi'nin kalbindeki bütün hisleri alevlendirmiş ve bu aşk ateşi vücudunu sarmıştır. Sonunda o da, kendisini bu hayattan kurtaracak olan aşkını bulmuştur:

“(...) Çünkü serseri ruhum, senin aşkın gibi saf bir halaskâra muhtaçtı. Suriye seyahatinden döndüğüm zaman, sana kalbimi açacak, senin asıl varlığına karşı duygularımı anlatacaktım. Fakat bunun için kendimde cesaret bulamadım. Bana öyle geldi ki, ne söylersem seni inandıramayacaktım. Belki de kalbinde, birtakım şüpheler uyandıracaktım. Bunun için, tam zamanı gelinceye kadar durdum. Ve bazan ümitlere, bazan da ümitsizliklere kapılarak bekledim. Hayatının pahasına beni serserilikten kurtardığı için, sana teşekkür ederim Tülin.” (ŞAKİR; 1945, s. 64)

Böylece ikisi de muhtaç oldukları duyguya en güzel şekilde kavuşmuş ve yeni bir hayata başlamak üzere Samsun'a taşınmışlardır.

4.2. Ölüm: Ziya Şakir'in romanlarında bu tema kahramanlık ile birlikte verilir. Çünkü ölüm konusu en çok tarihî romanlarda işlenir. Dolayısıyla romandaki kişiler hiçbir zaman ölmekten korkmaz; hatta ölümün kahramanlıklarına değer katacaklarını düşünürler.

Ziya Şakir'in romanları arasında ölüm temasının en fazla işlendiği eserlerden biri *“Battal Gazi: Akıncı”*’dır. Battal Gazi, kahraman bir savaşçı olduğu için ölümden hiçbir zaman kaçmaz aksine; şehit olma şerefine nail olunacak bir eylem olarak görür. Romanda bu aksiyonun başladığı ilk yer, babası Hüseyin Gazi'nin düşmanlar tarafından kurulan bir tuzak sonucu öldürülmesidir. Bu olaydan sonra Battal'ın içini intikam ateşi sarar. Babasına bunu yapanlardan öç almak adına o da düşmanlarını öldürür. Bu olay sonucunda ölme ve öldürme eylemleri arasında bir bağlantı olduğunu görmekteyiz.

Roman boyunca karşılıklı olarak iki taraf, sürekli birbirlerine saldırı düzenlerler. İyiler olarak adlandırılan Müslümanlar, Bizanslılardan farklı olarak kendilerine bir zararı dokunmayan kimseyi öldürmezler. Ancak Bizanslılar için aynı durum geçerli değildir. Kendi dinlerinden olan kardeşlerine bile tuzak kurmaktan çekinmezler. Dolayısıyla onlar için “öldürmek” çok kolay ve önemsiz bir iştir. “Ölmek” ise hayatın sona ermesi demektir. Yani ölmek; Bizanslılar için hiçbir önem taşımaz.

Romanda başkahraman olduğu gerekçesiyle Battal Gazi, ölüme olabildiğince geç yakalanmıştır. Son savaşını İmparator Leon’u ortadan kaldırmak için açmıştır ve bu savaş, onun sonunu getirecektir. Ancak Battal ölümle burun buruna geldiğinde bile kanının son damlasına kadar düşmanlarıyla savaşmaya devam eder ve en sonunda da huzur içinde ruhunu Allah’a teslim eder. Yüzyıllardır anlatılan, hatta beyaz perdeye bile taşınan bu kahramanın hayat öyküsünü Ziya Şakir’den doğru bir şekilde okuduğumuz için mutluluk duymaktayız.

“*Sultan İbrahim’in Celladı: Kara Ali*” romanında ölüm teması, romanın tamamına yayılmıştır. Romandaki en aktif eylemlerden biri ölmek ve öldürmektir. Ölme eylemini suçlu suçsuz fark etmeksizin padişahın kurbanı olan insanlar gerçekleştirirken; öldürme eylemini ise Kara Ali, IV. Murad, Sultan İbrahim ve Kösem Sultan ifa etmektedir.

Başlangıçta Sivas şehrine baskın yapan Abazalardan intikam almak için cellat olmayı seçen Kara Ali, sonrasında öldürmekten zevk alan kötü bir insana dönüşür. Çünkü öldürme emri padişah tarafından verildiği için suçlu psikolojisine girmez. Cellatlığı sevmesinin bir diğer sebebi ise; normalde Kara Ali’nin yüzüne bile bakmayacak olan devlet adamlarının, cellat olduğu için onun önünde diz çöküyor olmasıdır. Aslında burada Kara Ali’nin büyük bir ego tatmini yaşadığını ve saygı duyulma hissini giderdiğini görmekteyiz.

Öldürme gücüne sahip olan bu karakterlerden Kara Ali, başlangıçta korkak ancak heyecanlı iken; işi öğrendikten sonra tam bir görev adamı olmuştur. Bir süre sonra ise öldürmeyi zevkle yapar hale gelmiştir. Birçok insanı öldürmek Kara Ali’de hiçbir duyguyu uyandırmamış ancak ustası Süleyman ve Sultan İbrahim’in ölümlerinden etkilenmiştir. Özellikle Sultan İbrahim’i öldüren kendisi olunca dayanamayıp mesleği bırakmayı tercih etmiştir.

4.3. Kahramanlık: Kahramanlık teması, edebi eserlerin temel unsurlarından biridir ve bir kişinin olağanüstü cesaret, fedakârlık, sadakat, dürüstlük ve insanlık gibi özellikleri göstererek zorlukların üstesinden gelmesi ve toplumda özel bir yere sahip olmasıyla ilgilidir. Ziya Şakir de özellikle tarihi romanlarında kahramanlık temasını sıklıkla işler. Romanlarında genellikle ana karakterin yaşadığı maceralar, savaşlar, aşklar ve zorluklar gibi konulara odaklanır. Bu temada, çoğunlukla olay örgüsü ve

karakter gelişimi ile birlikte işlenir ve okuyucuya kahramanın iç dünyası ve motivasyonları da anlatılır.

Romanlarda kahramanlık teması, genellikle toplumun değer verdiği özellikleri taşıyan bir kahramanın, bireysel çabaları ve fedakârlıkları sayesinde özel bir yere sahip olmasını anlatır. Bu temanın birçok alt teması da vardır, örneğin toplumun iyiliği için mücadele, adaletin sağlanması, kişisel güçlüklerin üstesinden gelme ve ahlaki değerlerin korunması gibi. Aynı zamanda bu tema, okuyuculara ilham verir ve insanlık değerlerine duyulan inancı pekiştirir. Ziya Şakir'in eserlerinde gerçek tarihi figürlerin hayatlarından esinlenerek kurgusal bir öykü anlattığı ve kahramanlık temasını sıklıkla işlediği söylenebilir.

Kahramanlık temasını işleyen romanların başında *Battal Gazi: Akıncı* gelmektedir. Ziya Şakir'e kadar Battal Gazi'nin hayatını konu alan birçok yazar vardır. Bu eserler arasında en doğru kaynağın Battalname olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Ziya Şakir'in de Battal'ın bütün hayatını, doğruluk çizgisinden şaşmadan yazdığını söyleyebiliriz.

Battal Gazi, romanda küçüklükten itibaren dikkat çeken, güreşe meraklı olan ve kılıç kullanmaya meraklı biri olarak tasvir edilir. Büyüdükçe babasından öğrendikleriyle dillere destan bir kahraman haline gelir. Romanda, babası Hüseyin Gazi'nin öldürülmesiyle birlikte Bizanslılara karşı ilk savaşını gerçekleştirir. Ancak bu kendi meselesi olduğu için tek başına halleder. Sonrasında ise Bizanslılar tarafından Malatya şehrine baskın yapılırken Battal Gazi bütün kahramanlığını ve cesaretini ortaya koyar ve düşmanı geri püskürtür. Roman boyunca Battal Gazi'nin kahramanlıklarına şahit olmaktayız. Fakat o, yalnızca güç kuvvet kullanan bir kahraman değil; zekâsını da konuşturan örnek bir kişidir. Çoğu zaman düşmanı önce zekâsıyla alt eder, sonrasında kılıç darbeleriyle düşmanın anladığı dilden konuşur.

Ziya Şakir, bu romanını tarihle paralel bir çizgiyle kurgulamış olsa da bazı yerlerde yazar tarafından eklenen olayların da olduğunu düşünmekteyiz. Örneğin; Battal Gazi Zeynep adlı bir köylü kıızıyla evlenmiştir. Bir süre sonra İstanbul'u fethetmek için sefere çıkar ve ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir manastırdan yardım istemeye gider. Burada bir cadı tarafından zehirlenir ve sonrasında Rahibe Anastasya tarafından iyileştirilir. Anastasya ile Battal arasında bir aşk doğmaya başlar. Ancak Battal, halka mâl olmuş bir kahraman olduğu için karısını

aldatmaz ve bu aşktan suçluluk duyarak ordusunun yanına döner. Bu olayın yazar tarafından eklendiğini düşünmekteyiz. Çünkü erdemli bir davranış sergilemesi, okuyucuyu Battal'a daha çok çekecektir. Yine de roman bütün yönleriyle Battal'ı doğru bir şekilde tanıtmakta ve kendisine hayran bırakmaktadır.

Kahramanlık temasının işlendiği bir diğer roman da *Timurlenk ve Üç Boz Atlı* adlı eserdir. Timurlenk veya Timur, 14. yüzyılın sonlarından 15. yüzyılın başlarına kadar Orta Asya ve İran'da hüküm sürmüştür. Romanda bu hükümdar genel itibariyle kötü bir yönetici olarak lanse edilmiş ve sürekli insanlara işkence yapması yönüyle öne çıkarılmıştır. Hâlbuki Timur, en güçlü ve heybetli Türk hükümdarlardan biridir. Roman, tarihteki Timur'u tam olarak yansıtmamakla birlikte onun benzer yönlerini de almıştır. Örneğin, Semerkand şehri başta olmak üzere birçok yere saldırı düzenlemiş ve bütün düşmanlarını dize getirmiştir. Sonrasında Timur'un dört oğlundan yalnızca Mirza Cihangir'e yer verilmiştir. Timur, oğlunu da ön plana çıkarmak amacıyla bazı seferlere onu göndermiştir.

Cihangir, Timur'un en büyük oğludur ve kardeşleriyle sürekli taht kavgası içindedirler. Hatta Cihangir'in ölümünün de taht kavgaları sonucunda olduğu rivayet edilir. Oysaki romanda Cihangir'i Semerkand şehrinin hükümdarı zehirlemiştir. Romanın bunun gibi tarihte kesinlik taşımayan bazı yerleri yazar tarafından kurgulanarak sunulmuştur. Romanda adı geçen "Üç Boz Atlı" ise; önceden Timur'un himayesi altında olup sonrasında isyan eden üç askeri anlatmaktadır. Romanın çıkış noktası bu üç askerin Timur'u devirme isteğinden yola çıkar. Bu üç boz atlı asker, Timur'un bütün düşmanlarıyla ittifak kurup ona karşı savaş açarlar. Yine de bütün çabalarına rağmen Timur'u devirmeyi başaramazlar. Ancak bu üç askerin şahsi meselelerinden dolayı birçok ülke yerle bir olur ve binlerce insan bir hiç uğruna can verir.

Kahramanlık temasını işleyen bir başka roman da *Barbaros'un Reisi Poyraz Ali Tulon'da*'dır. Romanın isminden anlaşılacağı üzere Barbaros, bir kahraman olarak yüceltilir ve öne çıkarılır. Ancak romanın ismiyle içeriği pek uyuşmamaktadır. Çünkü Barbaros'u yalnızca romanın başında ve sonunda aktif olarak görmekteyiz. O kısımlarda da pek diyalogu yoktur; başkaları onun başarılarından bahseder. Bu romanda asıl kahraman olan kişi Antuvan'dur. Çünkü eskiden at uşaklığını yaptığı Şövalye Cem, sevgilisinden ayrı düşmüş ve onun uğruna sakat kalmıştır. Antuvan da

hem Cem'in sevgilisini kurtarmak hem de onu bu hale düşürenlerden intikam almak amacıyla yollara düşer ve gerçek bir kahramanlık sergiler. Üstelik Antuvan, yalnızca kılıcını kullanmamış aynı zamanda zekâsıyla da örnek bir kahraman portresi çizmiştir. Manastırda hapis olduğu zamanlarda oradan kurtulmak ve bütün rahiplerden üstünmüş gibi görünmek için ermiş numarası yapar. Oyunu gün yüzüne çıkınca da kılıcının diliyle konuşur. Romanın ismindeki kahraman her ne kadar “Barbaros” olsa da arka plandaki asıl kahraman kesinlikle “Antuvan”dır.

Kahramanlık teması, “*Gavur Memet Serisi*”nde ele aldığımız üç romanda da görülür. Çünkü hepsinin başkahramanı aynıdır: Gavur Memet. Cesur bir zabıta memuru iken; dillere destan olan maceraları sayesinde ünü duyulur ve karakol müdürlüğüne tayin edilir. Böylelikle hükümetin özel ve gizli işlerini yürütmeye başlar. Ne zaman hükümetin kolaylıkla halledemediği bir durum varsa yardım etmesi için akla ilk gelen kişi Gavur Memet olur. Çünkü bu delikanlı; ne ölümden korkar ne de kötü adamlardan. Dolayısıyla herkesin takdirini ve sevgisini kazanan bir halk kahramanı haline gelmiştir.

4.4. Macera Tutkusu: Bu tema, Ziya Şakir'in eserlerinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü popüler bir romancı olan Ziya Şakir, para kazanmak amaçlı yazdığı romanlara daha çok macera tutkusu temasını işler. Zira bu konular hem dikkat çekicidir hem de okuyucuyu günlük hayatın stresinden uzaklaştıracak niteliktedir. Dolayısıyla macera tutkusu ve aşk teması, Ziya Şakir'in romanlarında en çok görülen temalardır.

Bu tarz macera romanlarında genellikle ailesinden veya yaşadığı hayattan sıkılan genç kızlar ele alınır. Bu genç kızlar, daha iyi bir hayat yaşamak adına mantıklı düşünmeye fırsat bulamadan kendilerini macera dolu olayların içinde bulurlar. Zaman içinde yaptıklarından pişmanlık duyup eski hayatlarını özleseler de iş işten geçmiştir ve dönüşü olmayan yollara girmişlerdir.

“*Daktilo Leman'ı Nasıl Kaçırdılar?*”, karmaşık bir olay örgüsüne sahip olmakla beraber sürükleyici bir eserdir. Kitap başlığında adı geçen Daktilo Leman; bir fabrikaya ait gizli bir dosyayı çalmak isteyen kötü adamlar tarafından kaçırılır. Suzan adlı kadın, Leman'ın yerine geçer ve mağazanın kasasında bulunan dosyayı kolaylıkla alır. Ancak işler umdukları gibi sorunsuz hallolmayacaktır. Çünkü o esnada mağazada Atıf da vardır ve Suzan'ı görmüştür. Her ne kadar onun Leman olduğunu zannetse de,

ortadan kaldırılması gereken bir tanık haline gelir. Bu yüzden Atıf olduğu düşünölerek, Ali Hikmet'e saldırıda bulunurlar. Fakat öldürmeleri gereken kişi o olmadığı için, Atıf'ın peşine farklı yollarla takılırlar. Onu tuzağa düşürüp taksiye bindirdikten sonra Atıf'ı öldürürler. Karmaşık olan bu olaylar dizisini çözecek kişi de Komiser Sedat'tır. Büyük bir özveriyle kötü adamları takip ederek hem dosyayı hem de Daktilo Leman'ı kurtarır.

Eser, aslında bir polisiye romanıdır. Ancak olay örgüsünü oluşturan her düğüm, farklı bir macera kapısını açtığı için bu başlık altında değerdendirdik. Bu kitabın macera dolu olmasını sağlayan unsur ise; kötü adamların yanlış kişiye saldırmalarından kaynaklanır. Eğer işler onların umduğu şekilde ilerleseydi sıradan bir hırsızlık olayıyla dosya kapanabilirdi. Ancak hem kaçırma, hem hırsızlık hem de adam öldürme eylemleri bir arada olunca ortaya böyle bir sürükleyici eser çıkar.

“İssız Ada” adlı romanda altı genç kızın, herkesi şaşırıtma amacı taşıyarak ve ünlü olma hayalleriyle birlikte bir tekne yolculuğuna çıktıklarını görürüz. Diğer kızlardan yaşça büyük olan Şermin, taşıdığı olgunlukla grubun liderliğini üstlenir. Ayrıca Şermin, tekne yolculuğuna çıkma fikrini ortaya attığı için diğer kızları korumayı kendine görev edinir. Fakat tekneyi kullanmak ve bir grubun sözde lideri olmak o kadar kolay olmayacaktır. Şermin daha önce yanında bir büyük varken tekne kullanır. Bu sayede nasıl kullanması gerektiğini öğrendiğini düşünür, ancak yanındaki yetişkin kişinin kendisine yol gösterdiğini yok sayar. Dolayısıyla dümenin başına tek kaptan olarak geçince işler değışecektir. Fırtınada yollarını kaybedince çareyi; görünürdeki tek kara parçası olan ıssız adaya sürmekte bulurlar.

Şermin, adada da liderliğini sürdürmeye devam eder. Fakat bu macera boyunca hiçbir kız ona sesini çıkaramaz. Hâlbuki bu sefilliğe düşmelerinin tek sebebi Şermin'dir. Hikmet dışındaki diğer kızlar, kendi istekleriyle bu maceraya atılır. Ancak tekne, Hikmet'in babasına ait olduğu için o zavallı kız zorunlu olarak bu maceraya itilir.

Şermin'in boyunduruğu altındaki kızların, kendilerine her denileni yapmaları henüz çocuk olmalarından ileri gelir. Hâlbuki bu macerayı, tamamı yetişkinlerden oluşan bir grup yaşasaydı herkes birbirini suçlamaya başlayacaktı. Fakat bu kızların çocuğu daha reşit bile olmadıkları için, düştükleri durumun kötü yanlarını düşünmeden tamamen eğlence odaklı olurlar. Bu da şöhet olma meraklısı Şermin'in kolayına gelir.

Kendine biçtiği “anne” rolünü güzel bir şekilde oynar. Dolayısıyla kızların hepsini koruma adı altında parmağında oynatır. Yine de aylar sonra adaya gelen Misis Bornet tarafından kurtarıldıkları için bu macera güzel sonuçlanır. Üstelik yine o Amerikalı kadın sayesinde başlarından geçenleri romanlaştırıp karşılığında otuz bin dolar alacakları için de; İzmir’e döndüklerinde herkes onların yalanını affeder. Bu yalan ile başlayan macerayı affettiren şey para olur.

“Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler” adlı romanda yine bir genç kız, serüvenlerin başrolü olacaktır. Ziya Şakir, macera romanlarının genelinde bir kadın kahraman aracılığıyla heyecanlı olayları başlatır. Bu eserde de Nezihe adlı bir genç kız, Amerika’ya tahsil görmeye gidecektir. Gemiyle yapacağı sıradan bir yolculuk büyük bir maceraya dönüşür. Çünkü yolculuk sırasında fırtına çıkar ve gemi, yolunu kaybederek Kızılderililerin bulunduğu bir adaya doğru savrulur. Gemideki herkes Kızılderililere karşı önyargıyla yaklaşır. Yalnızca Nezihe, onların anlatıldığı gibi kötü insanlar olmadıklarını savunmaktadır. Adaya düştükleri andan itibaren Kızılderililer, misafirperverliklerini gösterirler. Ta ki Domika onların reisini vurana kadar... Bu olaydan itibaren Kızılderili halkı, misafirlerini “beyaz şeytan” olarak nitelendirir. Nezihe dışındaki hiç kimse şeytan olmadığını kanıtlayamaz. Kızılderili inancına göre şeytanları; Tanrıya kurban etmek gerekir. Fakat Nezihe sayesinde hayvan kurbanlar kesilir. Kızılderili halkı, bu Türk kızının sözünden çıkmamaya başlar. Böylelikle Nezihe’nin işi kolaylaşır ve onlara medenileşmeyi öğretir.

Bu macera romanlarını diğerlerinden ayıran bir fark vardır. Diğer eserlerde genellikle kadınlar, kendi istekleriyle bir maceraya atılmaktadır. Çıktıkları yolculuklar, umdukları gibi olmayınca da bunun sonunda büyük bir pişmanlığa düşerler. Fakat bu romanda Nezihe; akli başında bir kız olarak Amerika’ya eğitim görmeye gidecektir. Tesadüfen düştüğü bu macera dolu olaylar da onun bakış açısını daha da genişletecektir. Üstelik geri kalmış bir halka kendi bildiklerini öğretip onları muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak için elinden geleni yapar. Hatta Amerikalılarla birlikte kurtulma şansı varken bile adada kalıp bu insanlara yardım etmeyi tercih eder. Yazarın okuduğumuz romanlarında ilk defa bir genç kız, çıktığı macera yolculuğundan hiçbir zarar görmeden kurtulabilmiştir. Ancak bahsettiğimiz diğer romanlarında mutluluğa giden yol; dikenlerle çevrilidir.

Yazarın macera romanı adı altında geçen bir diğer eseri de “*Hindistan’da Bir Türk Kızının Başından Geçenler*”dir. Roman, henüz içeriği bilinmeden de macera romanı olduğunu duyurur. Yine bir kadın kahraman, macera yolculuğunun başrolü olacaktır. Balkan Savaşı sonrası Hindistan’dan bir Kızılay Heyeti, yardım için Türkiye’ye gelir. Selma da İngilizce bildiği için onlara tercüman olmak amacıyla hastaneye atanır. Genç bir delikanlı olan Bahadır Han ile Selma birbirlerine âşık olurlar. Ancak aşkları, heyetin tekrar Hindistan’a dönmesiyle yarım kalır. Bahadır Han, Selma’ya evlilik teklifi eder ve kendisini beklemesini söyler. Selma uzunca bir süre sevgilisinden bir adım bekler, fakat ondan haber alamayınca hayalleri yıkılır.

Aylar sonra Hindistan’dan iki misafir gelir ve Selma’yı Bahadır Han’a götüreceklerini söylerler. Günler süren bir yolculuğun ardından Hindistan’a gelirler. Ancak Selma’yı buraya getiren Bahadır Han değil; Sucata Han’dır. Dolayısıyla Selma, kendini büyük bir yalanın içinde bulur. Ne var ki şans Selma’dan yana olduğu için oradaki hizmetçilerden biri olan Darci, bu zavallı Türk kızının Sucata Han’ın sarayından kaçmasına yardımcı olacaktır. Birlikte çıktıkları kaçış yolculuğunda defalarca kez ölümle burun buruna gelmelerine rağmen, yollarından dönmemişlerdir. Böylelikle Selma, uzun süren bir ayrılığın ardından yeniden Bahadır Han ile kavuşur.

Bu romanda yine ailesinin sözünü dinlemeyip onları terk eden bir genç kız ile karşı karşıya bulunmaktayız. Selma, sırf aşkı uğruna, annesini yapayalnız bırakıp bilmediği bir memlekete göç etmiştir. Her eylemin bir sonucu olduğu gibi Selma da, bu terk edişin bedelini ağır bir şekilde ödeyecektir. Fakat karakteri gereği güçlü bir kız olduğu için yaşadıkları, onu yıldırmamış; aksine daha da güçlü kılmıştır. Böylelikle Selma, kendisine büyük bir sürpriz olan kaçırılma hikâyesini, kendi lehine çevirir.

Yazarın macera romanı denilebilecek bir diğer eseri de “*Büyük Macera*”dır. Romanda Süha, yazarın diğer romanlarında da görülen tiplerden biridir. Kendini beğenen, aşkı oyuncak gibi gören ve dünyayı yönettiğini zanneden karakteriyle tanıdıklık hissi uyandırmaktadır. Süha’nın arkadaşları kendi aralarında münakaşa içindeyken Süha da konuşmaya dâhil olur ve insanın istediği an bir macera yaşayabileceğini savunur. Bunun aksini düşünen bir arkadaşıyla da iddiaya girerler. Süha, tesadüfen karşılaştığı mektep arkadaşının tanıştırdığı Leyla Hanım ile bir macera yaşayacaktır. Beraber sandal gezisine çıkarlar ve denizcinin onları erken dönmeleri konusunda uyarmasına rağmen; birlikte zamanın nasıl geçtiğini anlayamadıkları için

fırtınaya yakalanırlar. Sandalı yönlendirmekte güçlük çektikleri için de ıssız bir adaya sürüklenirler. Normal şartlar altında bir insanı feci derecede üzecek olan bu olay; Süha ile Leyla'yı yakınlaştırmaya yaramıştır. Burada kaldıkları iki gün boyunca birbirlerini daha iyi tanır ve bu durumdan memnuniyet duyarlar.

Süha ve Leyla, tesadüfen adanın yakınlarından geçen bir gemi tarafından kurtarıldıkları zaman ise; başka bir macera tezahür edecektir. Leyla'nın peşine takılan İdris adlı adam, onu kaçıtır. Süha bu sefer de sevdiği kadını kurtarmak amacıyla tehlikeye atılır. Polisin elinin uzanmadığı yerlere kendi başına gider. En sonunda Leyla'yı kurtardıkları zaman da rahata ererler ve bu iki genç âşık da birbirine kavuşur.

Romadaki macera olayları, Süha ile Selim Naci'nin girdiği bir iddia üzerine başlar. Ancak arkadaşı, insanın maceraya tesadüfen girdiğini söyler. Süha'nın karşı çıktığı nokta ise; insanın kendini istediği zaman bir maceraya atabileceği yönündedir. Romana bu iddia üzerinden tekrar baktığımızda Süha; yaşadığı iki maceraya kendi isteğiyle değil, tesadüf eseri girmiştir. Çünkü Leyla ile sandal yolculuğuna çıktıklarında fırtınaya bile isteye yakalanmazlar. İkinci olarak; Leyla'nın kaçırılması ve Süha'nın onu kurtarması da tesadüfe dayanır. Bu iki olay da şans eseri yaşanmış olmasına rağmen Süha'nın iddiayı kazandığı söylenir. Fakat dediğimiz üzere Süha, kendi isteğiyle değil; talihinin yardımıyla bu maceralara girmiştir.

Macera temasının az da olsa işlendiğini düşündüğümüz bir diğer roman *Macera Peşinde*'dir. Romanın ismine baktığımızda daha heyecan dolu bir olay örgüsüne sahip olmasını beklerdik. Ancak bu romanda köy hayatından sıkılan genç bir öğretmenin İstanbul'a gittikten sonra başına gelenlere şahit olmaktayız. Ferhan adlı genç kız, eğitimini İstanbul'da tamamlayıp çocukluk aşkıyla evlendikten sonra eşiyle beraber Samsun'un bir köyüne öğretmen olarak gider. Buraya geldiği andan itibaren köy hayatı ile şehir hayatını kıyaslamaya başlar. Fırsat bulsa burada bir dakika bile kalmamayı tercih edecektir, ancak eşine olan sevgisi her defasında buna engel olur. Lakin yaz tatili gelince arkadaşı Necla, onu kendi düğününe çağırır. Halim, Ferhan'ın gitmesine razı değildir. Çünkü onun içten içe şehir özentisi bir kız olduğunu düşündüğü için, İstanbul'a gittikten sonra değişmesinden korkar. Gerçekten de Halim'in korkuları somutluğa bürünür. Çünkü Ferhan, bir haftalığına gittiği İstanbul'dan yaz tatilinin sonuna kadar dönmez. Artık şehir hayatına kendini kaptırdığı için, o çamur ve bataklık içindeki köye dönme fikri onu boğar.

Burada neredeyse evli olduğunu bile unuttur. Güzel bir kadın olduğu için gittiği her yerde dikkatleri üzerine çeker ve erkekler etrafını sarar. Önceden gayet alçakgönüllü olan Ferhan, güzelliğinden kaynaklı övgüleri duydukça şımarmaya başlar. Artık yıkılmaz bir egoya sahiptir. Bazen Halim'i bile beğenmez. Çünkü o, hiçbir zaman şehir hayatının zevkini almamış olan basit bir adamdır. İşte Ferhan, bu kadar yükselme çıktığı için düşüşü de bir hayli kötü olacaktır. Arkadaşı Necla'nın eşi olan Nusret ona takıntılı bir şekilde âşık olur ve peşini bırakmaz. Ferhan, bu ışıltılı hayatın karanlık tarafını gördükten sonra yaşadıklarından pişmanlık duyar. Hâlbuki köyde yaşadığı müddetçe en ufak bir günah işlememiştir. Ancak şimdi boğazına kadar çamura bulanmıştır. Neyse ki çok geç olmadan yaptıklarının farkına varır ve yeniden eşinin yanına, çamur dolu köye geri döner.

4.5. Ahlaki Bozulmalar:

Ölüm temasında işlemiş olduğumuz “*Sultan İbrahim’in Celladı: Kara Ali*” adlı roman, ahlaki bozulmalara da zemin hazırlar. Çünkü insan öldürmeyi zevk haline getiren IV. Murat ile beraber insan canının bir kıymeti kalmamıştır. Sultan İbrahim de IV. Murad gibi, birçoğu suçsuz olan insanı öldürmüş ve onların cesetlerini halka ibret olsun diye gömdürmemiştir. Saray ceset kokularından geçilmemekte, ancak Sultan İbrahim'in yanında tuttuğu kadınlar rica ettiği zaman cesetleri ortadan kaldırmaktadır.

IV. Murad zamanında başlayan haksızlık; Sultan İbrahim döneminde daha da ileri gitmiş ve ahlaksızlıklar da ortaya çıkmıştır. Padişahın gözü kadınlardan ve içkiden başka bir şey görmemektedir. Sarayın parası bittikçe padişah, ortaya yeni vergiler çıkarmakta, halkı iyice zor duruma sokmaktadır. Ancak onun da saltanatı çok uzun sürmeyecek ve Kösem Sultan kendi oğlunu Kara Ali'ye boğdurtacaktır:

“Padişahın çılgınca arzuları devleti tam bir iflas hâline getirmişti. Sarayda, eski dindar ve alaka hürmetkâr padişahların vaz ettikleri usul ve kanunlardan zerre kadar eser kalmamıştı. Şehrin ayak takımı güruhunun eğlencesi olan köçekler ve Çingeneler saraya dolmuşlardı. Davul ve zurna seslerinden, Ayasofya minarelerindeki müezzinler ezan okumayı şaşırıyorlardı.” (Şakir, 2015: 49)

Sultan İbrahim'in Osmanlı kültürüne ve İslâm dinine verdiği bu zararlar Kösem Sultan sayesinde tarihe karışmıştır. Hiç kimse tarafından seilmeyen Sultan İbrahim'in arkasından ağlayan tek kişi Cellat Kara Ali'dir.

4.6. Hâl Değişim Kalıbı:

Nurullah Çetin'in "*Roman Çözümleme Yöntemi*"⁵⁵ adlı kitabında kaleme aldığı "Kurgulama Tekniği ve Öğeleri" başlığı altında bulunan hâl değişim kalıbı, şu şekilde anlatılmıştır: "Bütünlük, olayların hâlden hâle geçiriliş sürecinden oluşur. Bu, bazı romanlarda iyi hâlden kötü hâle, sonra da tekrar iyi hâle geçiş biçiminde kendini gösterebilir. Bazı romanlarda da bunun tersi ya da başka bir türevi söz konusu olabilir." (Çetin; 2017, s. 194)

"*İhanetin Cezası*" romanında iki kahramanda da bu değişimlerin söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Nail Bey; iyi bir hâl ile başlayıp eşi Şahver'in yönlendirmesiyle kötü bir kalıba girmiştir. Kardeşi yerine kendisini öldü göstermiş, sigorta şirketini de dolandırmıştır. Ancak Şahver'in ihaneti Nail Bey'in içsel yolculuğunun da başlangıcı olacaktır. Mantığıyla hareket edebilecek duruma geldikten sonra kardeşine böyle bir şey yaptığı için pişman olur.

Bağdat'a gitmesi ve dayısından kalan servet sayesinde zengin olması da bir başka değişimin başlangıcı olacaktır. İçinde Şahver'e karşı intikam ateşi yanmaya başlayan ve bu arzusuyla İstanbul'a doğru yola çıkan Nail Bey; Şahver'in ölüm haberini aldıktan ve onun da kötü şeyler yaşadığını öğrendikten sonra, yeniden eski eşine karşı merhamet ve sevgi duygularını beslemeye başlamıştır.

Şahver'in geçirdiği değişim ise kötü hâlden iyi hâle doğrudur. Başlangıçta doyumsuz bir kadın olan Şahver, sonrasında yaptığı hataların pişmanlığıyla kavrulmuştur. Doyumsuz, hırslı bir kadından; pişman olan, hatalarını telafi etmek isteyen birine dönüşmüştür. Ancak ne yazık ki Nail Bey'i görme şerefine nail olamamıştır.

"*Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu?*" romanında da Selma adlı karakterin ruhani değişimine tanık olmaktadır. Selma, kendisini anlattığına göre; babası onu yurtdışına götürmeden önce gayet mutaassıp bir kızıdır. Fakat Batı diyarlarını gördükten sonra gözü açılmış ve yaşadığı hayattan memnun olmamaya başlamıştır. Dolayısıyla artist olmak istemesi ve bu uğurda her şeyini feda etmesi tamamıyla babasının suçudur:

"Soruyorum sana baba... Annemin dizinin dibinde sessiz sadasız oturarak mektep derslerimle ve dikiş teyellemekle Hanım Hanımcık meşgul olurken hangi

⁵⁵ ÇETİN, Nurullah, "Roman Çözümleme Yöntemi", *Akçağ Yayınları*, Ankara 2017

akla hizmet ettin de, beni Parise kadar aldın, beraber götürdün? Ve dünyanın en hürbir memleketinde gözünü açarak bana hayat ve hürriyetin en geniş.. en hudutsuz mânasını öğrettin?..” (ŞAKİR; 1944 s.3)

Selma, babası onun gözünü açtığı için bir yandan nefret de duymaktadır. Çünkü artist olma fikrini aklına koyduktan sonra hiçbir şey Selma’yı mutlu etmez; sürekli babasına ve çevresine saldırmaya, onları hor görmeye başlar:

“Zavallı babacığım, soruyorum sana, kırk beş senelik hayatında, binlerce kitabın, milyonlarca satırlarını o zavallı kafanın içinde ne diye yerleştirdin? Bilmem hangi müskirat fabrikasında üzüm çuvalı tartmak veyahut ağzı pastırma kokan bir âmirin sahte vakalarına, gülünç azametlerine katlanacak kadar zelil ve sefil olmak için mi? Eğer iyi düşünerek zekânı, istidatını, cür’et ve fedakârlığını daha müsmir sahalarda kullanmış olsaydın, hem hayatta bu kadar ezilip hırpalanmaz, hem de düzgün az çok kalburüstünde kalan bir şahsiyet olurdun.” (ŞAKİR; 1944 s.11)

Selma, roman boyunca yaptığı hiçbir şeyin sorumluluğunu almaz; suçu hep başkalarına yükler. Başlangıçta artistliği amaç edinmesinin suçlusu olarak babasını gösterirken; Amerika’ya kaçmak için Doktor’u kullandığı zaman da Doktor’un ta kendisini suçlar. Eğer ki Hicri Bey, ailesine bağlı ve karısına sadık biri olsaydı zaten Selma ile aşk münasebetine girişmeyecekti. Bu yüzden Selma, Hicri Bey’e ders vermeyi üstüne vazife edinmiştir:

“Vakîâ hakkın var azizim... doktor değil, cihanın allâmesi olsan, nihayet sen de bir insansın. Senin de bir kalbin, senin de bir hissin, senin de bu hayatın zevk ve nimetlerinde bir hakkın var. Ancak beni intihapta çok aldandın. Şu anda içinde çırpındığın buhran devrini atlattıktan sonra sükûnetle düşün. Göreceksin ki; suçlu, kabahatli sensin. Ümit ederim ki: Bir daha böyle hatalara düşmez ve yok yere kendine bir kalb ıstırapı icat etmezsin.” (ŞAKİR; 1944 s.22)

“Babacığım! Ne kadar serbest fikirli ve ne kadar açık ruhlu bir adam olursanız olun, şu mektup kopyesinin sizin üzerinizde iyi bir tesir yapmayacağına eminim. Bu hususta bana hiçbir söz söylemeye hakkın yok. Çünkü, benim anladığıma göre, ihtiyar bir tilkiden başka bir şey olmayan eski dostuna kümesin kapısını sen açtın ve kızcağızı da onun karşısına sen çıkardın.(s.23)

Amerika’ya adım attıktan sonra Selma’nın artist olma hayalleri uzunca bir süre boyunca rafa kaldırılmıştır. Çünkü şimdi Selma’nın asıl derdi karnını doyurmak olur ve hayata biraz daha gerçekçi bakmaya başlar. Terzilik yaptığı sıralarda Selma’yı biraz daha munis ve hırslarından arınmış bir kız olarak görmekteyiz:

“Şimdi o kadar basit, o kadar mütevazı, o kadar kanaatkâr bir insan oldum ki babacığım. Hattâ kalbimdeki san’at aşkının ateşi bile yavaş yavaş sönüyor zannederim. Artık san’at için değil; yaşamak ve aç kalmamak için çalışıyorum. Çünkü artık kani oldum ki, ne istidatım, ne zekâm, ne de güzelliğim bana bundan fazla hiçbir şey kazandırmayacaktır.” (s.80)

Romanın sonlarına gelindiğinde, Mister Çang sayesinde Şark Yıldızı yarışmasına katılıp birinci olduktan ve adını duyurduktan sonra eski hırçın ve ihtiraslarının kurbanı olan Selma'dan eser kalmamıştır. Çünkü artık dört kolla sarıldığı hayaline kavuşmuş ve bütün dertleri bitmiştir. Gelecek günler için ailesini de Amerika'ya aldırma gibi düşünceleri vardır. Yani Selma, istediğine ulaştıktan sonra eski mülayim haline geri dönmüştür.

Baştan sona bir karakterin hal değişiklikleri yaşadığı diğer roman da “*Beni Anlıyamadın*”dır. Roman boyunca büyük bir değişim geçiren kişi Handan'dır. Doktor Sami ile evlenmeden önce neşeli bir kız iken; evlendikten sonra sevgiye aç ve huysuz bir kadın haline gelmiştir:

“Aynada kendisine uzun uzun baktı ve kalbi derin bir merhamet hissiyle sızladı. Ağzının iki tarafında oldukça derin iki hat peyda olmuştu. Hâlbuki üç sene evvel ne kadar şen ve kabına sığamıyan bir genç kızdı.” (ŞAKİR; 1945 s.5)

Onu bu şekilde değiştiren kişi kocasıdır. Çünkü ilgisiz tavırları yüzünden Handan adeta “aşk dilencisi” olmuştur. Dolayısıyla Handan, aşkı başka kişilerde aramaya başlamıştır. Handan, sabırlı olup kocasını hoş tuttuğu zamanlarda bile Doktor Sami, onun sessizliğindeki sitemi anlamaz ve yine sevgisiz halini sürdürür. Handan'ın sabrı tükenip kocasının ilgisiz halinden yakındığı zamanlarda da Doktor Sami, onu küçümsemeye başlar:

“Yirmi beş yaşında bir kadınsın, beş yaşında bir çocuk ruhu taşıyorsun Handan.” (ŞAKİR; 1945 s.7)

En nihayetinde Handan'ın kocasına karşı umudunu kaybettiği anlar gelir. Asla onun tarafından kendi istediği gibi sevilmeyeceğini anlayınca çabalamayı bırakır. Doktor Sami, evlenmeden önce hayat dolu olan bu kadını, genç yaşta yaşlandırmış ve hayattan bezmiş hale getirmiştir:

“İstemiyorum. Senin hiçbir lütfunu istemiyorum artık.. Merhamet kırıntılarında yaşamaktan bıktım usandım. Ben bu evde, itilerek kakılarak ve hattâ nefret edilerek zoraki sevilen bir insanım anlıyorum. Her şeyi biliyorum.”(ŞAKİR; 1945 s. 48)

Handan bundan sonra tamamen Jale'nin etkisi altına girer. Çünkü Jale, yeni hedefi olarak Doktor Sami'yi seçmiştir ve fırsat bulduğu her vakit, Handan'ın aşkı dışarıda araması gerektiğini söylemiştir. Handan'ı Süha ile tanıştırmasının sebebi de

budur. Hem Handan'ın kocasını aldatmasına sebep olmak hem de Süha'nın Handan'a hayal kırıklığı yaşatacağını görmek. Handan, Süha'dan sonra bambaşka bir kadın olmuştur. Sanatçı ruhlu olan Süha, aşkı doruklarda yaşayan biridir ve Handan nihayet aradığını bulmuştur. Dolayısıyla kocasının üstüne düşmemeye başlar. Fakat bu sefer kocası bu durumdan rahatsız olur. Çünkü devamlı ilgiye ve sevgiye alışmış olan bu bencil adam bir anda ilgisiz ve sevgisiz kalmıştır. Üstelik Handan'ın sakinleşen hali, onu şüphelendirmeye başlar ve aklına bir “rakip” olduğu düşüncesi gelir:

“Şimdi, bu rakip düşüncesi neden onu birden bire sarsmıştı? Yoksa doktor da bazı basit insanlar gibi kıskanıyor muydu? Evet, kıskançlık zehri doktorun kalbine haftalardan beri damla damla akıyordu. Hatta bu yüzden hastalarıyla bile eskisi gibi meşgul olamıyordu. Doktor boğucu ve öldürücü bir şüphe içindeydi.” (ŞAKİR; 1945 s. 114)

Handan mizacı gereği merhametli ve vicdanlı bir kadın olduğu için suçluluk duygusuna daha fazla dayanamayarak Süha'yı terk eder. O da yaşadığı tüm üzücü olaylara rağmen Doktor Sami'yi özlemiştir. Doktor Sami de nihayet karısının gerçek değerini anlar ve onu geri kazanmak için her şeyi yapacak hale gelir. Bu olayların sonunda Jale ve Süha zararlı çıkmıştır.

Romanın başında farklı bir kişi iken roman sonunda tamamıyla değişen bir kahramana da *Macera Peşinde* eserinde rastlarız. Bu değişimi Ferhan adlı genç kız yaşayacaktır. Üniversite hayatını İstanbul'da geçiren Ferhan, hiçbir kötülüğe bulaşmadan ve masumiyetini kaybetmeden okulunu bitirip Samsun'a döner. Burada evlendikten sonra eşiyle beraber Samsun'un küçük bir köyüne atanır. Buraya gelmesi Ferhan'ın değişimine zemin hazırlamaya başlayacaktır. Çünkü kendi yaşlıları büyük şehirlerde gezip tozarken Ferhan; genç yaşta evlenmiş ve kocasının himayesi altına girmiştir. Üstelik bu yetmezmiş gibi küçük bir köyde hapis hayatı yaşamaktadır. Ne zaman nefes almak istese kocası Halim, onu durdurmakta, köyün güzelliklerini anlatarak onu buraya ısındırmaya çalışmaktadır. Ancak Ferhan için buraya katlanmasının tek sebebi eşi Halim'dir.

Zamanla eşine duyduğu sevgi de etki etmemeye başlar. Çünkü her günleri aynı geçmekte, birbirlerine olan aşklarını bile aynı şekilde ifade etmektedirler. Dolayısıyla bu düzen; Ferhan'ı boğmaya başlar. Yazın tekrar Samsun'a gittiklerinde arkadaşı Necla, ona düğün davetiyesini yollar. Aslında Ferhan düğüne eşiyle birlikte gitmek ister. Ancak Halim, kendini idealist bir öğretmen olarak gördüğü için yazın da köy için

çalışacaktır. Ferhan ise bir yıl boyunca başkalarının istekleri doğrultusunda yaşamıştır. Artık kendi istediği şeyleri yapmanın zamanı gelmiştir. Dolayısıyla kocası ne kadar istemese de Ferhan İstanbul'a gider.

Ferhan'ı burada gösterişli bir hayat karşılar. Köyden geldiği için arkadaşları ona "köylü" muamelesi yaparlar ve biraz "şehirli" kurallarını öğrenmesi için onu eğitirler. Ferhan büyük bir değişim geçirir. Adeta bir yıllık tutsaklığının acısını burada çıkarmak ister. Yine de aklı kocasındadır ve her fırsatta eve dönmek ister. Ancak Necla, onun da gençliğini yaşamasını istediği için kesinlikle eve dönmesine izin vermez. Aslında Ferhan için de bahane olur, çünkü bu gösterişli hayatı o da sevmiştir. Sabah arkadaşlarıyla kulübe gidip denize girerler. Ardından içkili ve kumarlı partilere giderler. Böyle bir hayatı bırakıp tezek kokulu köye dönmek akıl kârı değildir. Dolayısıyla Ferhan, başladığı noktadan çok uzağa düşmüştür. Kendini beğenen, manevi değerleri hiçe sayan ve günah nedir bilmeyen bir kız haline dönüşmüştür. Ne zaman Nusret ona olan aşkını itiraf eder, o zaman Ferhan bazı gerçekleri görmeye başlar. Eşinden bu kadar zaman ayrı kaldığı için hatta çoğu zaman evli olduğunu bile unuttuğu için büyük pişmanlık duyar. Yaptıklarının yanlış olduğunu sonunda anlar ve eski hayatına geri dönmek ister.

Romanlar arasında karakter değişiminin net bir şekilde görüldüğü bir diğer roman da *Asrî Bakireler*'dir. Bu romanda gerçek bir değişim geçirecek iki kişi vardır: Tülin ve Vehbi. Tülin, Samsun'dan teyzezadesinin yanına gelen masum ve gözü açılmamış bir kızdır. Vehbi ise onun tam tersi olarak bir şehirlidir. Aynı zamanda İstanbul'da namı yayılmış çapkınlardan biridir. Bu iki zıt karakter, değişerek birbirlerine yaklaşacak ve hayatlarını birleştireceklerdir.

Tülin, ilk kez İstanbul gibi büyük bir şehre geldiği için hem çevresini yadırgar hem de çevresi onu. Çünkü buraya ait olmadığı her halinden bellidir. Tülin romanın başında konuşmasını bilmeyen ve her yerde ürkek bir ceylan gibi oturan bir genç kız olarak tasvir edilir. Romanın sonunda ise İstanbullu kızlara taş çıkaracak meziyette bir kıza dönüştüğüne şahit oluruz. Tülin'in bu değişimi geçirmesine neden olan şeylerin başında aşk gelmektedir. Sevddiği adamı elde etmek için ve diğer kızlara nispet yapmak için Tülin, bulunduğu konumdan tamamen ayrılacaktır. En çok da bunu kendisi için yapacaktır. Çünkü buradaki Batı özentisi kızlardan çok daha bilgili ve kültürlüdür. Ancak Batılı gibi yaşamayı bilmediği için üzerindeki "köylü" imajını silmesi bir hayli

zor olacaktır. İşte Tülin, modernliğin yalnızca görünüşte olmadığını ispatlamak için hem olmak istediği karakterini ortaya çıkarır hem de görünüşünü biraz olsun o kızlara benzetmeye çalışır.

Tülin'in kendilerinden daha güzel olmaya ve Vehbi'nin dikkatini çekmeye başladığını gören Şadan ve diğer arkadaşları, Tülin'in değişiminden rahatsızlık duyarak ona bir tehdit mektubu yazarlar:

“Tülin Hanım,

Ekseriya, dilde gezer bir darbı mesel vardır. Boynuz kulaktan sonra çıkar amma, kulağı geçer, derler. Galiba siz de burada bir boynuz rolü oynamak istiyorsunuz. Bunun için de birtakım gösterişlere kalkıyorsunuz. Fakat, farkında olmadan aldaniyorsunuz. Her şeyden evvel şunu bilmeniz lâzımdır ki, ne yaparsanız yapın, istediğiniz kadar parlak giyinip kuşanın üzerinizdeki köylülük markasını bir türlü silemeyeceksiniz. Ve bizim aramızda, en küçük bir muvaffakiyet bile elde edemeyeceksiniz.” (ŞAKİR; 1945, s.52)

Tülin, bu tehditvâri mesajdan sonra bir anlığına korkar, ancak o; artık eski Tülin değildir. Burada kalıp mücadele etmeye ve değiştiğini herkese göstermeye kararlıdır:

“Tülin! İki şık karşısındasın. Ya mücadeleye girşirsın, kafanı, zekânı kullanırsın, karşıdakilere galebe çalarsın veyahut derhal eşyalarını toplarsın, Samsun'a geri dönersin. Fakat, bu ikinci şık karşısında, derhal benliğim isyan etti. Bütün hayatlarında millî şeref ve hislerini duymamış, ahlâk ve insanlık faziletinin zevkini bir kere bile tatmamış, iğrenç bir hürriyet mukallitliğinden başka hiçbir içtimâî nizam tanımamış olan birkaç dejenere mahlûkun bir araya toplanarak yazdıkları bu tehditname karşısında sinerek, bir suçlu gibi Samsun'a dönmek... Hayır, bu benim yapacağım iş değil.” (ŞAKİR; 1945, s.53)

Tülin verdiği bu karardan sonra bütün benliğini ortaya koyarak etrafta korkusuzca boy göstermeye başlar. Üstelik onun bu cesur duruşu; Vehbi'nin de ona daha çok hayran olmasını sağlar. Tülin bu kararlı duruşu sayesinde hem o kızlara bir ders verir hem de Vehbi ile evlenerek herkesi susturmayı başarır.

4.7. Arayış Yolculuğu Kalıbı: Bu kalıp da hâl değişim kalıbı ile benzer özellikler göstermektedir. Aralarındaki tek fark; hâl değişim kalıbında ruhânî bir değişim yaşanırken, arayış yolculuğu kalıbında eylemlerle gerçekleşen değişimler söz konusudur.

“1. İsteme: Bir şeyi isteme. İstenen şey, sevgili, Allah, hazine veya başka bir nesne ve değer olabilir. 2. Ayrılış: İstenen şeyi bulmak için arayış yolculuğuna çıkış. 3. Mücadele: Bu yolculuk esnasında bazı engellerle, sıkıntı ve zorluklarla karşılaşma ve bunları aşmak için mücadele etme, sınavlardan geçip başarma. 4.

Buluş ve Dönüş: İstenen şeyin bulunarak elde edilmesi ve geri dönüş.” (Çetin; 2017 s. 197)

“İhanetin Cezası” adlı romanda arayış yolculuğuna çıkan kahraman, Nail Bey’dir. Nail Bey, ölen kardeşinin yerine geçip sigorta paralarını karısıyla birlikte yemeyi amaçlar. Ancak eşi Şahver’in ihaneti üzerine İstanbul’dan ayrılıp Bağdat’a dayısının yanına gider. Bu aşamadan sonra Nail Bey’in karısından intikam almak üzere arayış yolculuğuna çıktığını görmekteyiz.

İsteme: Bağdat’a gidip dayısının mirasıyla zengin olduktan sonra, Şahver’den intikam almak için yollara düşer.

Ayrılış: Bağdat’tan çıkıp İstanbul’a varır.

Mücadele: İstanbul’a geldiğinde uzun araştırmalar sonucunda Şahver’in başına gelenleri öğrenir ancak Şahver öldüğü için ona ulaşamaz.

Buluş ve Dönüş: Nail Bey, bu yolculuğa çıkış amacını, Şahver’in ölüm haberiyle beraber unuttur. İsteddiği şeye ulaşamaz ancak bunun yanlış bir düşünce olduğunu anlar ve tekrar Bağdat’a döner.

4.8. Doğu-Batı Ayrımı: Doğu medeniyeti ve Batı medeniyeti terimleri genellikle kültür, dil, tarih, felsefe, din ve sanat gibi alanlarda farklılıkların vurgulandığı bir ayrım için kullanılır. Batı medeniyeti, Batı Avrupa’nın tarihsel, kültürel ve entelektüel mirasına dayanır ve genellikle demokrasi, insan hakları, bilimsel ve teknolojik gelişme, kapitalizm ve Hristiyanlık gibi özellikleri içerir. Doğu medeniyeti ise, Asya’nın farklı bölgelerindeki tarihsel, kültürel ve entelektüel mirasa dayanır ve genellikle toplumsal yapı, aile, hiyerarşi, dini inançlar, doğal dengeler gibi kavramları içerir. Bu ayrım, sadece tarihsel ve kültürel faktörlere dayanır ve belirli bir medeniyetin tamamını kesin bir şekilde tanımlayamaz. Her medeniyet, kendi içinde farklılıklara sahip ve bu farklılıklar, bölgesel, dini, sosyal ve ekonomik faktörler gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. Ancak romanlarda bu ayrım ciddi bir uçurumla anlatılır. Çünkü Batılı olarak tanımlanan insanlar medenileşmiş ve belli bir kültür seviyesine erişmiş kişiler olarak vurgulanır iken; Doğulu dediğimiz tarafta geri kalmış, medeniyet nedir bilmeyen ya da modernleşmeye yeni yeni başlayan kişiler vardır. Ancak çoğu zaman Batılı olmak, yanlış anlaşılmıştır. Batı’nın ilmini ve kültürünü almak yerine; Batı’nın görünüşünü ve dilini almışlardır. İşte bu yanlış Batılılaşma ve Batı özentiliği romanlarda sıklıkla işlenir.

Ziya Şakir de bazı romanlarında bu temayı işlemiştir. Özellikle doğduğu yeri beğenmeyen, bir maceraya atılmak isteyen ya da farklı emeller uğruna evlerini terk eden kızlarda bu özellik görünür. Ziya Şakir, yanlış Batılılaşmayı romanlarına başarılı bir şekilde yerleştirmiştir. Çoğu zaman yazarın romanlarında Batılılaşma kavramını yanlış uygulayan kahramanlar, gülünç duruma düşer. Kendi medeniyetine, kültürüne ve diline sahip çıkan kahramanlar ise her yerde takdiri toplayan kişiler olmuştur. 1900’lerde başlayıp günümüzde halen yanlış anlaşılan bu kavramı Ziya Şakir de romanlarında ayrı bir tema olarak sunar.

“Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler” romanında; Amerikalılar ve Kızılderililer arasındaki buzları eriten kişi bir Türk kızı olan Nezihe’dir. Bu iki ırk, yıllar boyunca birbirine düşman olmuştur Amerikalıların gözünde Kızılderililer; insan eti yiyen, başka bir ırka mensup bir insan yakalayınca işkence eden, esirlerin kanlarıyla beslenen yamyamlar olarak lanse edilir. Fakat bu rivayetlere son vererek dostluğu sağlayan kişi Nezihe olacaktır.

Nezihe, Amerika’ya gitmeden önceki gece arkadaşlarıyla buluştuğunda onlar bile Kızılderili görmesi ihtimalinde ona dikkatli olmasını söylerler. Onlar hakkında iyi bir bilgiye sahip olan Nezihe, o andan itibaren Kızılderilileri savunmaya geçer:

“Kırmızı derililere vahşi deyip, beyaz derilileri onların üstünde bir ırk gibi göstermek Avrupalıların işidir. Daha düne kadar, kendilerinden daha beyaz bir ırk olduğumuz halde, bir “Şark ile Garp” yaratmışlar, islâm olan şarklıları sefil, hristiyan olan garplıları da medenî olarak göstermişlerdi. Bu nazariyeyi biz yıktık. Bizim uğradığımız iftiraya, kırmızı derililerin de uğramadıklarına nasıl inanalım? Oradan size göndereceğim mektuplardan bunları öğreneceksiniz!..”(ŞAKİR; 1945 s.5)

Amerika’ya giden gemideki yolcuların hepsi Amerikalıdır ve beyaz ırk oldukları için kendilerini Kızılderililerden üstün görürler. Nezihe, yine onlara karşı Kızılderili halkını savunur. Kaza yaptıktan ve ıssız adaya düştükten sonra ise herkes Kızılderililerden korkup kaçar iken Nezihe, bu kazayı onları tanımak için bir fırsat olarak görür. Ada halkı ise onları düşman zannedip saldırıya geçer. Nezihe yine ortalığı sakinleştiren kişi olur:

“Bu zavallılar beyazlardan, yani sizlerden daima vahşice muamele görmüşlerdir de ondan çekinerek böyle yaparlar. Kristof Kolomb’un gemileri buralara geldiği zaman, onlara gösterdikleri misafirperverliği hatırlayınız. Sizler bu misafirperverlikten istifade ederek bunların âdetlerini değiştirmeye kalktınız. Misyonerleriniz arılar şeklinde hücum ettiler, sizlere benzemek

istemedikleri için onları öldürmeğe başladınız. Pek tabîi olarak da onlar da korktular, size saldırmaya başladılar.” (ŞAKİR; 1945 s.13)

Nezihe, fırsatını bulduğu her an, Amerikalıların geçmişteki saldırganlıklarından dem vurur ve Kızılderilileri de yüceltir. Böylelikle bu iki ırk arasında köprü olmaya çalışır. Aslında Nezihe'nin, İstanbul'daki hayatına bakacak olursak; zengin, gamsız ve şımarık bir kız ile karşılaşırız. Romanda yazar, Nezihe aracılığıyla düşüncelerini aktardığı için bu genç kızın sesi bu kadar gür çıkar. Eğer sıradan bir roman kahramanı olsaydı onun konumundaki bir insan Kızılderililer hakkında bu kadar bilince ve bilgiye sahip olmayabilirdi.

Romanın sonuç kısmına geldiğimizde Nezihe, istediğini elde etmiş Kızılderililer ile Amerikalılar arasındaki dostluğu sağlamıştır. Böylelikle yıllardır süregelen anlaşmazlık, bir Türk kızı sayesinde son bulmuştur.

Nezihe'nin, Kızılderili halkına kazandırdığı bir nitelik daha vardır ki bu da “Medeniyet”tir. Her hareketiyle bu topluma öncü olan Türk Kızı, ilk olarak Tanrılara verilen kurbanların insanlardan seçilmesini yasaklar. Artık avladıkları yabani hayvanlar kurban olarak verilecektir. Sonrasında düzenli bir geçim kaynağı oluşturmak için halka, tarım ve hayvancılık yapmayı öğretir. Nezihe'nin dediklerini yaptıktan sonra refaha erişen halk, hiçbir şekilde onun sözünden çıkmaz. Nezihe, toplumda tam bir nizam sağlamak için de Kızılderililerin dini görüşünden de faydalanır. Kötü bir şey yapan kişiler dinî kanunlara uyularak cezalandırılacaktır. Fakat kişi, pişmanlığını samimi bir şekilde gösterirse cezası hafifleyecektir. Nezihe, Kızılderili toplumuna cinsiyet rollerini de öğretir. Erkekler avcılık ve toplayıcılık ile uğraşırken kadınlar; ev işleri, yemek yapma ve çocuk bakma gibi rollere sahip olur. Kızılderililerin gerçek kişiliklerini öğrenen Amerikalılar da, adaya yeniden dönerek Nezihe'nin yaptığı devrimlere yenilerini eklerler. Onların güzel bir okula, düzgün evlere sahip olabilmeleri için adada inşaat hareketleri başlatırlar. Böylece Kızılderililer, medeni toplum seviyesine adım atarlar.

Doğu Medeniyeti'ni sürekli olan aşağılayan ve Batı'yı da yukarılara çıkaran bir diğer roman da “Miss Eston”dır. Gerçek bir olay üzerinden öyküleştirilmiş bu romanda, Amerikalı bir gazeteci kızın Osmanlı'ya gelip Türklerin, Makedonyalıları zulmettiğini bütün dünyaya kanıtlamak istemesi anlatılır. Hâlbuki Makedonları öldürüp onların ülkelerini işgal edenler Bulgarlardır. Fakat medyaya Türklerin zalim

olduğu ve karşılarına çıkan her milletten insanı öldürdükleri yansıtılmaktadır. Aslında Miss Eston da bir gazeteci olarak; haberlerin her zaman doğruyu yansıtmadığını bilmesi gerekir. Ancak o da Batılı olmanın verdiği üstünlükle böyle bir görüşü savunur.

Roman, bazı yönleriyle de okuyucuyu rahatsız eder. Örneğin; Miss Eston Türkleri hep sarıklı, şalvarlı, uzun sakallı insanlar olarak hayal eder:

“Dostum, bir gazeteci için hakikaten çok enteresan bir sahne gördüm. Yalnız müteessif olduğum bir şey varsa, o da bu hâdisenin zifiri karanlık içinde geçmesidir. Eğer gündüz olsaydı, Türklerin kavuklarını, şalvarlarını, yatağanlarını daha iyi görecektim. Mamaafih gördüğüm şeyleri de kâfi addediyorum.” (ŞAKİR; 1936 s.70)

Hâlbuki Eston’ın, Vali Tevfik Bey’den Türklerin nasıl insanlar olduğunu anlaması gerekir. Aslında burada onun da bir suçu yoktur. Çünkü o da basit bir gazeteci kızdır. Medya neyi yansıtıyorsa ona inanmaktadır. Gazete ve dergiler de Türkleri; gelişmemiş, barbar ve savaş yanlısı olarak nitelendirmektedir. Eston da daha önce böyle bir insan tipiyle karşılaşmadığı için o dönemin şartlarına göre zor bir yolculuk yapar ve Osmanlı’ya gelir. Burada yaşadığı bir buçuk yıllık bir sürenin ardından Türkleri tüm dünyanın ne kadar yanlış tanıdığına şahit olmuştur. En azından artık Miss Eston “doğrunun sesi” olacaktır. Böylece Amerika’ya döndüğü zaman Türklerin gerçek yüzünü medyaya yansıtacaktır.

“Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu?” Selma, artist olma hayalini ilk olarak İstanbul’da gerçekleştirmek ister. Fakat ilk gittiği stüdyoda yönetmen, umutsuz konuşunca Selma’nın hayalleri yıkılır ve bu işin Türkiye’de olmayacağına kanaat getirir. Çünkü Türkiye’deki sinema sektörü henüz profesyonel yeterlilikte değildir. Bu hayalinden dolayı Selma’da büyük bir Batı hayranlığı baş gösterir. Amerika’ya gittiği ilk günlerde bu hayranlık, somut olarak ortaya çıkar. Her ne kadar İstanbul’u özlese de Batı ile boy ölçüşemeyeceğini her fırsatta yansıtır:

“Taşı, toprağı, ağacı, binası, caddesi, hülâsa bütün varlığı insanın yüzüne gülen bu memleketin hiçbir şeyini tarif edemeyeceğim. Yalnız bende şu his hâsıl oldu. Kendimi, İstanbul’un mamur sayfyelerinden birinde ve İstanbul’un en tatlı bir bahar havası içindeyim zannettim. Gözümün önüne derhal Büyükada geldi. Fakat rica ederim babacığım sakın bunu tam bir kıyas telâkki etme.” (s.28)

Selma, terzilik yaptığı süre boyunca hayatından memnun olduğunu öne sürer fakat her fırsatta İstanbul’dayken “insan” gibi yaşadığını hatırlar ve müteessir olur. Hele ki refaha erdiği ve ünlü olmaya çok yaklaştığı zamanlar gelince Şark’a olan

nefreti tamamen son bulur. Her an, ülkesini savunmak için fırsat kollar. Zaten ününü de Şarklı bir kadın kılığına girmesi sayesinde kazanır.

Batılılaşmanın etkili olduğu bir diğer roman *Asrî Bakireler*'dir. Bu romanda Doğu'yu temsil eden tek kişi Tülin'dir. Çünkü Samsun'dan gelen ve oranın geleneklerini benimseyen bir Anadolu kadınıdır. İstanbul'da tasvir edilen kişiler ise; kendi geleneklerini tamamıyla unutmuşlar ve birbirleriyle Batılı olma yarışı içine girmişlerdir. Batılı hayata özenilmeye çalışılan bu şehirde her şey sahtedir. İnsanlar zengindir, ancak bu varlık mirasyedilikten gelmektedir. Aynı şekilde birbirlerine olan tavırları ve duyguları da tamamen gösterişten ibarettir. Vehbi Bey de her ne kadar bu hayatın bir parçası olsa da sürekli olarak bu sahtelikten sıkıldığını dile getirir. İşte onu Tülin'e bağlayan asıl sebep de; Tülin'in doğal ve masum olmasıdır. Vehbi Bey, bu Batılı hayattan çıkmak ister, ancak Tülin'den önce itici bir güç bulamamıştır. Aslında burada yazarın vermek istediği bir mesaj vardır. İnsanlar Batılı hayatı ne kadar sevse de bir yanları hep kendi kültürüne dönmek ister. Çünkü kendi maneviyatında sahtelikten, gösterişten ve yapaylıktan eser yoktur.

Tülin zamanla İstanbul'a alışıp çevre edinince onun da kılık kıyafeti, dünyaya bakışı değişmeye başlar. Ona İstanbul hayatını öğreten bazı arkadaşlar edinmiştir. Tülin bu kızları "Asrî Bakireler" olarak nitelendirir. Bu kızlar, davetlerde, balolarda bütün güzellikleriyle ortaya çıksalar da aslında bu güzelliğin altı bomboştur. Özellikle kızların kendi aralarında argo bir dille konuşması Tülin'in çok tuhafına gider:

"-Yallah, Vehbi Bey yeni bir peyk kazanmış da haberimiz yok.

-Ne peyki?

-Aldırma, cambaza bak.

-Ne cambazı ayol?

-Canım sen aldırma devam et.

-Niçin böyle tuhaf konuşuyorsun Ferhan? Bazı sözlerinden hiçbir şey anlamıyorum.

(...)

-Sana her şeyden evvel dostça bir şey söyleyeyim mi kızım? Vehbi Bey denilen mahlûk dipsiz kile, boş anbara benzer. Onda iş yoktur.

-Kuzum, ne demek bunlar?

Bunlar şu demektir ki; Vehbi Bey'in cepleri, kâmilten yeşil boncuklarla doludur. O, kadınlara pek nazik davranır. Hepsine, bunlardan birer tanesini dağıtır. Sonra da: 'Benim bir tek sevgilim vardır. Mavi boncuk kimse ise, gönlüm

de ondadır. ' Diye bağıır. Onu diline fazla dolamana bakılırsa, galiba sana da parlak bir boncuk takdim etmiş olacak. ' (ŞAKİR, 1945 s.26-27)

Görüldüğü üzere her ortamda kendini hanımefendi olarak takdim eden bu kızların gerçek yüzü böyledir. Romandaki kahramanların hemen hemen hepsi, Batı'dan yalnızca dış görünüşü değiştiren özellikleri almışlardır. Ancak ilmî ve fikrî anlamda onların seviyesine çıkmak hiç kimsenin umurunda değildir. Çünkü bir kişi, dışarıdan bakıldığında güzel giyimliyse o kişi Batılı kabul edilir.

Tülin'in Asrî Bakireler olarak nitelendirdiği sözde arkadaşları, Tülin ile Vehbi'nin yakınlaştığını görünce kendi aralarında ayırım yapmaya başlamışlardır. Çünkü kendileri gösterişli, süslü ve şehirlidir. Tüm bunlara rağmen Vehbi, onlara değil de; bir köylü kızı olan Tülin'e gönlünü kaptırmıştır. Kızlar bu durumu kıskandıkları için Tülin'e yazdıkları bir tehdit mektubunda aralarındaki uçurumu net bir şekilde gözler önüne sermişlerdir:

"Her şeyden evvel şunu bilmeniz lâzımdır ki; ne yaparsanız yapın, istediğiniz kadar parlak giyinip kuşanın üzerinizdeki köylülük markasını bir türlü silemeyeceksiniz. Ve bizim aramızda, en küçük bir muvaffakiyet bile elde edemeyeceksiniz." (ŞAKİR; 1945, s. 52)

Bu kızlar, kendilerinden olmayanı hemen dışlamaya meyillidir. Hâlbuki Tülin'i aralarına almış gibi görünmektedirler. Ancak çıkarları çatıştığı an ona; geldiği yeri hatırlatmaktan geri kalmazlar. Oysaki kendilerini Tülin ile ilim irfan yönünden kıyaslasalar; çokça geride kalacaklardır. Fakat onlar için asıl önemli olan dış görünüş ve ardı arkası kesilmeyen davetlerde boy göstermektir. Bu yüzden roman, yanlış Batılılaşmanın güzel bir örneğini sunmaktadır.

4.9. Hırs:

"Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu" romanında, hırs duygusu Selma ile bütünleşmiş vaziyettedir. Bu genç kız, kendini ünlü olma hayaline o kadar kaptırır ki amacına ulaşana dek onu yöneten tek duygu hırs olacaktır. Bu duygu, onu bambaşka bir insana dönüştürür. Adeta ünlü olmak için yapmayacağı şey, ezmeyeceği insan yoktur:

"Ben Selma. Allah'a ve vicdanıma karşı ahdediyorum: Her ne pahasına olursa olsun sinema artisti olmak için, her mânia ile mücadele edeceğim. Ya muvaffak

olacağım veyahut öleceğim. Eğer bu fikrimden dönersem, seciyesiz ve iradesiz bir kız olayım.” (ŞAKİR; 1944 s.10)

Selma, oyunculuğa adım atıp dublörliğe başladığı zaman, oynadığı bir filmde attan düşüp yaralandığında mucizevi şekilde hayata geri döner ve artık bu yolda canından olacağını fark edince ünlü olma hayalinden vazgeçer. Fakat bir süre sonra onu tetikleyen duygu yine hırs olacaktır:

“Arkadaşlarımın hepsi de gözümde tütüyor. Bilhassa stüdyonun o, baş döndürücü hayatına, âdetâ hasret çekiyorum. Haniya bizde bir darbimesel vardır, babacığım: Horoz ölür de gözü çöplükte kalır, derler ya işte ben de öyleyim. Şurada geçirdiğim sakin, müsterih, memnun ve tehlikesiz hayat sanki bana battıyor. Yine gözüm orada. Yine o, yüzlerce insan tarafından giyilmiş çıkarılmış, pis kokulu elbiselerde. O gözleri kör eden ziyalarda, o zehirli boyalarda...” (s. 121)

Selma, hırsı yüzünden sefil durumlara düşse de yine onu yerden kaldıracak hırs olur. Çünkü karşılaştığı ilk zorlukta pes edip yeniden ailesinin yanına dönmek için çabalasaydı hiçbir zaman hayal ettiği üne kavuşamayacaktı. Aynı zamanda doktor ile beraber kaçtıkları için de bütün herkese rezil olacaktı. En azından şimdi hayallerine kavuşup zengin olmanın verdiği bir güçle kendini ailesine affettirebilmesi olasılıklar dâhilindedir. Bir de bu romanı, diğer hırs temasının işlendiği romanlardan ayıran bir özellik vardır. Selma, yaşadığı onca kötü şeye rağmen huzura erer. Ancak diğer eserlerdeki karakterler aşırı hırslı olmalarının cezasını çeker. Bu bakımdan yazarın, Selma’ya karşı bir şefkat beslediğini söylememiz gerekir.

Hırs temasının net bir şekilde işlendiği bir diğer roman ise *“İhanetin Cezası”*’dır. Bu romanda Şahver adlı kadının para için her şeyi göze aldığını görmekteyiz. Kocasını Nail Bey iyi bir maaş almasına rağmen, istediği hayatı yaşayamadığını düşünen Şahver, sürekli bu durumdan şikâyetçidir. Nail Bey çareyi sigorta işine girmekte bulur ancak istedikleri parayı almak için 10 yıl beklemeleri gerekmektedir. Şansa eseri Nail Bey’in kardeşi Kamil Bey, onların evinde kaldığı sırada vefat eder ve Nail Bey, karısının isteği üzerine kardeşinin yerine geçer. Bu kadının gözünü, yeni ölmüş bir insana saygı bile duymayacak kadar hırs bürümüştür. Fakat o kadar açgözlüdür ki sigorta paralarına kavuştuktan sonra kocasını da bırakıp kaçır. Çünkü bütün bu paraya yalnızca kendisi sahip olmak ister.

Hırsın verdiği heyecanla atılan her adım yanlış olduğu gibi, Şahver de başka yanlışlara sürüklenecektir. Kocasını terk ettikten sonra lüks bir daire kiralar ve bina

sahipleri bu zengin ve sözde dul kadını dolandırmak isterler. Şahver, daha çok para kazanacağı düşüncesiyle adamların her dediğine inanır ve sözleşme bile imzalamadan bütün parasını onlara verir. Bir daha da o adamlardan haber alamaz. Yani Şahver'in zenginliği ancak birkaç gün sürmüştür. Bundan sonra ne kadar pişman olsa da olanları değiştiremez ve harabe bir evde verem olup ölür.

Hırs temasının öne çıktığı diğer roman da “*Beni Anlıyamadın*”dır. Bu roman, birkaç temayı içinde barındırdığı için temel örgülerden daha önce bahsetmiştik. Handan ve eşi Doktor Sami, mutsuz bir evlilik geçirmektedir. Onların iyice mutsuz olmasına sebep olan kişi de Jale'dir. Jale'nin doktor ile ilgili farklı planları vardır. Handan zaten saf ve her şeye çabucak inanan bir kız olduğu için Jale, sürekli Handan'ın aklına girer. Onları ayırabilmek için her yolu dener. Arkadaşı Kamiran'ı da kandırıp Doktorun sevgilisiymiş gibi davranmasını ister. Buradaki amaç; Handan'ın aldatıldığını gözleriyle görecektir. Yine onları ayırmayı başaramayınca en sonunda kocasına ihanet etsin diye onu Heykeltıraş arkadaşıyla tanıştırap aralarını yapmaya çalışır:

“Ya benim ne demek istediğimi anlamadın veyahut anlamak istemiyorsun Handan. Bırak şu ihtiyar ruhlu adamı. O, sevmek kabiliyetini kaybetmiş diye sen neden bu zevkten mahrum kalacaksın? Perhiz, ellisini geçmiş insanlar içindir. Önünde nefis bir yemek var. Karşısındakinin dişi veyahut iştihası yok diye sen de o yemeği yemekten mahrum mu kalacaksın?” (ŞAKİR; 1945 s. 39)

Diğer hırs temalarının işlendiği romanlarda söylediğimiz üzere; bu duyguyu taşıyanlar mutlaka cezalarını çekmektedir. Dolayısıyla Jale'yi de hazin bir son beklemektedir. Handan, Heykeltıraş Süha ile kaçtığı zaman güya Jale, Doktoru teselli etmek üzere onun evine gelir. Fakat Doktor Süha tarafından sert bir şekilde kovulur. Afallamış bir halde evden çıktığı zaman da kendisine araba çarpar ve orada ölür.

Hırs temasında üç roman ve üç ana karakter işledik: Selma, Şahver ve Jale. Jale her yönüyle bu kadınlardan ayrılmaktadır. Çünkü hem insanların arasını bozmaktan zevk alır hem de insanların mutsuzluğundan beslenir. Bu yüzden ceza çekmeyi en fazla hak eden karakter olur.

4.10. Tarihe Yolculuk: Ziya Şakir, bir tarihçi olduğu için bazı romanlarına, tarihte yaşanmış gerçek olayları hikâyeleştirerek aktarır. Yazar bu sayede okuyucuların tarihten haberdar olmasını sağlar. Olayları sıradan bir dille ve salt gerçeklikle kaleme almak yerine; okuyucunun dikkatini çekecek şekilde anlatır.

Yazarın okuyucuyu içine alan kalem de hem keyifli bir okuma yapmalarını hem de tarihî bilgiler edinmelerini sağlar.

Çayır Güzeli başlangıçta basit bir aşk romanı olarak sunulsa da sonrasında bir eleştiri romanına dönüşür. Çünkü İstibdat Dönemi'nin ve o dönemde ortaya çıkan Jön Türklerin içyüzünü yansıtmaktadır. İstibdat'ın eleştirildiği nokta; hükûmet yanlısı her devlet adamının her hakka sahip oluşudur. Örneğin; hükûmet adamı olan Selim Paşa, devletin polisini ve adaletini kendi çıkarları için kullanmaktadır. Selim Paşa, sırf Süha sevdiği kadınla görüştüğü için onu tutuklama yetkisine sahiptir. Süha'yı vatan haini olarak ilan eder ve anında cezaevine gönderir. Bu noktada, adalet terazisinin doğru olmadığını, güçlü olanlar tarafından değiştirilebildiğini görmekteyiz.

Bir diğer eleştiri de Jön Türklere gitmektedir. Jön Türklerin karşı olduğu durum; Abdülhamit'in baskıcı yönetimidir. Dolayısıyla özgürlükçü yani Meşrutiyet yanlısı bir tutum sergilerler. Ancak, vatanla ve milletle alakasız bir genç olan Süha'nın, sırf tutuklanmamak için yurt dışına kaçması, onu Jön Türk yapmaz. Ona Jön Türk rolünün verilmesinin sebebi; sansür yasağının olmadığı Fransa'da özgür bir şekilde yazılarını yazacak olmasıdır. Hâlbuki Süha, matbaa sahibi Mösyö Benuva ile tanışmasaydı yine vatan haini olarak anılacaktır. Fakat ülkesinden uzak yaşamayı göze alan bir genç, ülkesinde olup bitenleri özgürce yazabiliyorsa yalnızca kahraman sıfatıyla ödüllendirilebilir. Süha da talihinin verdiği şans ile kahramanlık sıfatına erişir. Eğer Meşrutiyet ilan edilmemiş, Abdülhamit halen yönetimini devam ettiriyor olsaydı, Süha ülkeye döndüğü an idam edilecektir.

“Sultan İbrahim'in Celladı: Kara Ali” adlı romanda IV. Murat ve Sultan İbrahim dönemlerinden izler görülür. Eser, tarihi roman niteliği taşıdığı için yazar; yer yer gerçekte olan biten olaylar hakkında bilgiler vermektedir:

“Topkapı Sarayı'nın çinilerle müzeyyen bir odasında, Dördüncü Sultan Murad'ın bîruh naaşı yatıyordu. Vaktiyle o, bu odada kardeşi Şehzade Kasım'ı boğdurmuştu.” (Şakir, 2015: 36)

Yazarın bu şekilde telmihlerde bulunması, okuyucunun tarihi bilgilerini canlandırır ve taze kılar.

Sultan İbrahim, IV. Murad'dan sonra tahta çıkan padişaktır ancak yalnızca sembolik bir yöneticidir. Zira devleti asıl yöneten kişi Kösem Sultan'dır. Sultan

İbrahim ise; devletin en üst mertebesinde bulunmanın vermiş olduğu müreffeh hayatın keyfini sürmektedir.

“Devleti, padişahın validesi Kösem Sultan ve Cinci Hoca ismindeki bir türedi idare ediyordu. Devlet ve memleketin asıl sahibi olan Sultan İbrahim ise, sarayın loş odalarına kapanmış, mecnunane bir sefahatle saltanat sürüyordu.” (Şakir, 2015: 42)

4.11. Kadın-Erkek Eşitsizliği: Ziya Şakir’in bazı romanlarında geçen “kadın-erkek eşitsizliği” teması, önemli bir yere sahiptir. Çünkü yazar, kadınlar hakkında kanıksanmış bazı görüşleri yıkmaya çalışır. Örneğin; kadının bir meslek edininip iş gücü sahibi olamayacağı ve tek görevinin en hanımlığı ya da annelik olduğu gibi kalıplaşmış düşünceler, yazar tarafından hoş karşılanmamaktadır. Dolayısıyla yazar, romanlarında olabildiğince güçlü ve cesur kadın portreleri çizmeye çalışır.

Yukarıda bahsettiğimiz ifadelerin bir örneği olan *“Hindistan’da Bir Türk Kızının Başından Geçenler”* adlı romanda Selma, güçlü kadını temsil etmektedir. 1900’lü yılların başında kadınlar, erkeklerden daha geri planda oldukları için Selma; tasavvur ettiklerini henüz hayata geçirememiştir:

“Selmanın en büyük maksadı, İstanbul’a gelerek Amerikan Kolejine girmek ve tahsilini ikmal ederek Türk kızlarının arasında parmakla gösterilecek derecede yüksek bir mevki kazanmaktı. Fakat o tarihte bütün Türk kızları henüz perde arkasında yaşadıkları için buna imkân bulamamıştı.” (ŞAKİR; 1945 s.3)

Selma’nın İngilizceye merakı olduğu için büyük bir heves ve gayret göstererek bu dili, anadili gibi öğrenir. Annesi, onun boşuna İngilizce öğrendiğini söyleyerek vazgeçirmeye çalışsa da Selma hiçbir zaman hedeflerini bırakmaz:

“Bizim memleketimizde bir kız İngilizce öğrenecek de ne olacak? Ortada kaçgöç olduktan sonra, bildiği lisan ne işe yarayacak?”

Hacer Hanım da bu fikir de idi. Kaç defalar Selmanın odasına girerek, ‘Evladım, koskoca kız oldun. Artık evlenmek çağına girdin. Böyle faydasız şeylerle meşgul olmaktan vazgeçsen de biraz da ev işlerine yarıyan şeyler öğrensen.’ demişti. Fakat Selmayı fikrinden caydırmak mümkün değildi.” (ŞAKİR; 1945 s.3)

Balkan Savaşı sonrasında, Türkiye’ye yardım için Hindistan tarafından gönderilen Kızılay Heyeti, Selma’ya da bir iş kapısı aralayacaktır. Çünkü Hintliler, ancak İngilizce konuşacaklarını kati surette ifade etmişlerdir. Akıllara ilk gelen tercüman da Selma olacaktır:

“Bir gün Doktor Tevfik Bey telaş ile eve geldi. Büyük bir sevinç içindeydi. Kendisini karşılayan Hacer Hanım’a:

-Hemşire, Selmaya kızıyorduk amma, hata etmişiz. İşte onun çalışmasından fayda beklenecek zaman geldi. Çabuk Selmayı çağırın.” (ŞAKİR; 1945 s.4)

Selma, hastaneye tercüman olarak atanmasıyla daha da aktif bir kız haline gelir. Heyetle beraber gelen doktorlardan biri olan Bahadır Han, kendisine evlenme teklif ettiği zaman da tek başına Hindistan’a gitmeyi göze alır. Ne var ki olaylar, Selma’nın hayal ettiği gibi olmayacak ve Sucata Han tarafından kandırılarak; Hindistan’a kaçırılacaktır. Fakat Selma, yaşadığı onca zorluğu aşmış ve ilk olarak aşkına; ardından da ülkesine yeniden kavuşmayı başarabilmiştir. Selma bu romanda, Türk kadınlarının sesi olmuş ve onların isterse her şeyi başarabileceklerini ispatlamıştır.

“Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler” adlı romanda da Nezihe, Kızılderililere medeni olmayı öğretirken Türk kültüründen de izler bırakmak istemiştir. Örneğin; toplumdaki cinsiyet rolleri. Erkekler çalışırken (avlanmak, tarım yapmak, odun toplamak) kadınların evde oturup yemek yapıp çocuk bakması, Türk toplumunun cinsiyet rolleriyle benzerlik gösterir. Oysaki Nezihe, Amerika’ya okumaya giden modern bir kadın olarak karşımıza çıkar iken, öğrettiği roller kendisiyle çelişmektedir. Kızılderililerin ada yaşamına göre yorum yapacak olursak; tabii ki avlanmak veya yapılar inşaa etmek erkek işi olabilir; fakat çocukların eğitilmesiyle ilgilenmek ve evin tüm işlerini kadınlara bırakmak Nezihe’nin hatalarından biri olmuştur. Nezihe, rolleri öğretirken hayatın müşterek olduğunu da öğretmelidir. Nezihe’nin böyle bir hataya düşmesinin sebebi olarak; zengin bir aileye mensup olduğu ve evdeki işleri hizmetçiler yaptığı için kadınlara kolay bir rol verdiğini zannetmesi gösterilebilir.

4.12. Pişmanlık:

Yazarın pişmanlık temasını öne çıkardığı eserlerinden ilk olarak *“Kiralık Kalb”* karşımıza çıkar. Romanın ana kahramanı olan Melek Hanım, yengesiyle beraber yaşamaktan sıkılan bir genç kızdır. Bu evden kurtulup özgürlüğe adım atmasını sağlayacak tek şey de evliliğidir. Dolayısıyla Melek, yengesinden habersiz bir şekilde dışarı çıkıp kendini meydanlarda göstermeye başlar. Zengin bir adam olarak tanıdığı Macit Bey, ona evlilik vadeder. Ancak yengesi, Melek’in gizli işler çevirdiğini anlayınca onu evden kovar. Melek, henüz hiçbir şeyin farkında değildir; fakat bu evden kovulmasıyla büyük pişmanlıklar yaşayacağı bir hayata adım atmıştır.

Melek için ilk yıkım; Macit Bey'in zengin değil de bir tiyatro oyuncusu olmasıyla başlar. Diğer oyuncu kadınlar tarafından dövülünce de karakola sığınır. Karakolda tanıştığı polislerden biri olan Sait Bey, Melek'e yardım edeceğini söyler. Melek, onunla beraber İstanbul'a döndüğü zaman Sait Bey'in aslında büyük bir çapkın olduğunu öğrenir. Bu zavallı kadın için artık yengesine dönme ihtimali de kalmamıştır. Bu yüzden Sait Bey'in tanıştırdığı Madam Mannik'in akıl vermesi üzerine metresliği kendine meslek edinir. Çünkü aldığı eğitimle ve melekleri bile kıskandıracak güzel yüzüyle bütün zengin adamların dikkatini çekebilecektir.

Metresliğe başladığı ilk zamanlar yaşadığı rahat hayat Melek'e güzel görünür. Fakat zamanla kalbi; gerçek aşkın özlemiyle yanmaya başlar. Çünkü kendisine aşkını ilan eden adamlar Melek'i değil; onun güzel vücudunu sevmektedir. Melek, gerçek sevginin noksanlığını hissettiği zaman; kendisine kötü davranan yengesini bile özlemeye başlar. Huzur içinde olmadığını düşündüğü evinin aslında müreffeh bir yuva olduğu gerçeğini görür. Çünkü artık kendisi gibi olabileceği hiçbir yer yoktur. Metresi olduğu adamların evini yine gerçek bir "ev" olarak görmez. Zira Melek'ten sıkıldıkları zaman onu dışarı atacaktırlar.

Romanın sonunda Melek, belalısı olan Nihat'ı öldürmekten yargılanır. Ancak onun suçsuz olduğuna inanan bir gazeteci Melek'in hatıra defterini okur ve onun sayesinde gerçekler ortaya çıktığı için Melek beraat eder. Gazetecinin ona evlilik teklifi etmesiyle de nihayet huzura kavuşmuştur. Çünkü ilk kez bir adam Melek'i olduğu gibi tanımış ve koşulsuz şartsız kabul etmiştir.

Yazarın "*İhanetin Cezası*" adlı kitabında da pişmanlık konusunun izleri bulunmaktadır. Romanın iki başkahramanı olan Şahver ve Nail Bey tarafından pişmanlık duygusu sunulur. Aynı romana aşk temasını anlatırken de değindiğimiz üzere Şahver; doyumsuz bir kadın olduğu için para uğruna her şeyi yapabilecek niteliktedir. Kocasını Nail Bey de, karısının sözünden çıkmadığı için sigorta parasını erken alabilmek amacıyla ölen kardeşinin yerine geçip kendisini öldü gibi gösterir. Böylelikle Şahver, hasretini çektiği paralarına kavuşur. Bu nankör kadının gözünü hırs, öyle bir bürümüştür ki kocası ne halde olur diye düşünmeden onu terk etmiştir. Nail Bey, ilk pişmanlığını burada yaşar ve kardeşine ihanet etmenin cezasını çektiğini düşünür.

Romanın diğerk başkahramanı olan Şahver ise; kocasını dolandırdıktan sonra kendine lüks bir daire kiralar. Ancak haydan gelen para huya gideceğı için bu servet; Şahver’e de yar olmaz. Çünkü kiraladığı dairenin sahipleri aynı zamanda emlakçılık işiyle uğraşır ve ona oturduğu binanın tamamını satmayı teklif ederler. Şahver, alacağı binadaki dairelerin kiralalarıyla ne kadar rahat yaşayacağını düşünür ve bu teklife balıklama atlar. Fakat yol yordam bilmeyen bir kadın olduğu için, sözleşmeyi imzalamadan parayı adamlara teslim eder. Adamlardan uzun bir süre haber alamayınca da dolandırıldığını anlar. Kısa bir süre önce zengin olan bu kadın; artık eski hayatını özleyecek derecede sefil bir hayat yaşayacaktır. Bu olaylar sonucunda da kocasına ne kadar haksızlık yaptığını düşünerek pişmanlığa doğru sürüklenir. Üzüntüye uzun zaman dayanamayan vücudu da bir süre sonra iflas eder.

Romandan çıkarılacak ana fikir; son pişmanlığın hiçbir işe yaramayacağıdır. Nail Bey, kardeşi Kamil Bey’e; Şahver de kocası Nail Bey’e ihanet etmiştir. Bahsettiğimiz bu iki kahraman da, anlık heveslerin cezasını bir ömür çekmeye mahkûm olmuştur. Ne kadar pişman olsalar zaman geri alınamamaktadır.

“*Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu*” romanında “pişmanlık” teması, Selma tarafından sunulur. Selma’nın Amerika’da hissettiğı ilk heyecanlı duygular; gerçeklerle yüzleşmeden öncedir. Amerika’ya ünlü olmak için gelip eski hayatını geride bırakmış ve herkesi terk etmiştir. Buraya geldiğı andan itibaren yaşayacağı zorlukları tahmin bile etmemiştir. Selma’nın tasavvuruna göre; Amerika’ya geldiğı an bütün kapılar ona açılacak ve çok kolay bir şekilde ünlü olacaktır. Fakat ne zaman birden ünlü olamayacağını kabul eder ve parasızlık içinde sefil bir şekilde yaşamaya başlar; o zaman saçma bir hayalin peşinden buraya geldiğı için pişmanlık duyar:

“Burada hüküm süren –hakikaten- bir şey var. O da talih, hem de birinci sınıftan parlak bir talih. Hâlbuki Selma Hanım, eğer senin talihin olsaydı, evceğizinin sakın ve mütevazı; fakat sana hiçbir ıstırap vermiyen, rahat köşesinde şöylece kurulur, oturur; bu çileleri, bu azapları çekmezdin. Sen şimdi bir kolayını bul, buradan kalk. Yavaş yavaş evceğizine dön. Yurdunun bütün mütevekkil ve cesur kızları gibi sen de kendine bir kısmet bekle. Zira burada yıldız olayım derken, bir avuç topraktan başka bir şey olmayacaksın?” (ŞAKİR; 1945 s.44)

Selma’nın, ünlü olma hayalinden vazgeçme eşiğine gelip eski hayatına özlem duyduğu bir diğerk nokta; dublör olarak oynadığı ilk filmini deneyimledikten sonraki

andır. Çünkü oynadığı rol gereği çok fazla ışığa maruz kalmıştır ve neredeyse gözlerini kaybedecek duruma gelir:

“Allahım, bana acı. Beni bu genç yaşımda, bu garip diyarda, gözlerimden mahrum ederek süründürme. Canımı al, buna razıyım. Eğer bilmiyerek yaptığım bir günahım varsa, bana onun cezasını çektiriyorsan yeter Allahım, tövbe, yüz bin kere tövbe.” (s.89)

Selma, sık sık vazgeçme noktasına gelir. Hatta bazen o kadar çaresiz ve zavallı hisseder ki intihar etmeyi bile düşünür. Ancak o yaşta bir kız evini, ailesini bırakıp Amerika’ya gelme cesaretini göstermiştir. Bu yüzden bütün bunların yok yere yaşanmamasını istediği için, kalbindeki umut ışığını hiçbir zaman söndürmez. Çünkü canına kıymış olsa, ölüm haberi bir şekilde ailesi tarafından duyulacaktır. Fakat Selma, ailesini bir kere daha üzmemek için, ileride kendisini bir yıldız olarak duysunlar diye pes etmez ve bu sefil hayata katlanmaya devam eder. Sonunda da Mister Çang sayesinde “Şark Yıldızı” yarışmasında birinci olarak hayal ettiği üne kavuşur. Zorlu bir yolculuktan geçmiştir, fakat verdiği bütün emekler karşılığını bulur.

5. SONUÇ

Ziya Şakir, yazarlık hayatı boyunca birçok edebî türü denemiştir. Yazı hayatına ilk olarak şiir ile giriş yapar. İlk şiir denemelerine lise döneminde başladığı için arkadaşları arasında “şair” olarak anılmıştır. Ancak şiirlerini herhangi bir yerde yayımlamaktan çekinmesi sebebiyle bu ilk denemelerine ulaşmak söz konusu değildir. Sonrasında ise çeşitli gazete ve dergilerde roman tefrikaları yazar ve bu şekilde adını duyurmaya başlayınca şiirden tamamen uzaklaşır.

Ziya Şakir’in yazın hayatında aktif rol aldığı dönem, Cumhuriyet dönemidir. Bu dönemde ısmarlama yazılar yazan birçok kişiye rastlanır ve Ziya Şakir de bunlardan biridir. Sonrasında ise yazmak; onun için vazgeçilmez bir uğraş haline gelir. Hatta tefrikaları ilgi görmeye başlayınca memuriyeti bırakır ve tamamıyla yazmaya yönelir.

Ziya Şakir, daha çok romancı kişiliğiyle ön plana çıksa da senaryo ve biyografi yazarlığı da yapmıştır. Eserleri toplamının 200’ü aştığı tahmin edilmektedir. Ziya Şakir’in yazın hayatında bu kadar aktif bir rol üstlenmesinin sebebi; hayatını yazıları üzerinden kazanmasıdır. Dolayısıyla sürekli olarak yazmak mecburiyetindedir. Hatta bazen iki eseri aynı anda kaleme aldığı bile olmuştur.

Ziya Şakir, daha ziyade kolay yazılabilir olduğu için popüler romanlar yazmayı tercih etmiştir. Çünkü popüler romanların hemen hemen hepsinin konuları benzerdir: aşk, aldatma, hasret, ayrılık... Bu eserlerin asıl amacı da okuyucuyu günlük hayatın stresinden uzaklaştırmak olduğu için Ziya Şakir; belirli konular üzerinde yoğunlaşp eserlerini çabucak bitirme gayreti içinde olmuştur.

Ziya Şakir’in popüler romanları; aşk ve macera romanları, polisiye romanlar ve tarihî romanlar olmak üzere üç başlık altında toplanabilir. Tarihçi kişiliğinden gelen bir özellik olarak tarihî romanlar yazan Ziya Şakir, romancı kişiliğini de bu eserler üzerinde yansıtmaktan çekinmemiştir. Dolayısıyla tarihe ışık tutan bu romanları kesin bir tarihî kaynak olarak gösterilemez. Daha ziyade “popüler tarihî roman” dediğimiz bu eserler, edebî bir karakter arz ederler.

Polisiye romanları da genellikle macera romanlarıyla benzerlik gösterir. Bu iki başlıkta da sürükleyici bir olay vardır ve sonuç bölümünde romanlar bir çözüme ulaşır.

Çoğu zaman karmaşık olayları çözme görevini üstlenen bir kahraman vardır. Roman sonunda da kahraman ödüllendirilir.

Polisiye ve macera konulu romanları ne kadar dikkat çekici olsa da Ziya Şakir'in en çok kaleme aldığı ve okuyucu tarafından daha çok sevilen tür; aşk romanlarıdır. Fakat Ziya Şakir, sadece aşk romancısı olarak tanınmak istemediği için bu eserlerini müstear isimlerle yayımlamıştır. “Z. Melek, Bahtiyar Fenklilil, M. Ziya” gibi isimler bunlardan bazılarıdır. Çoğunlukla ise, *İstanbul Maarif Kitaphanesi* tarafından basılan romanlarını “Z.Melek” ismiyle yayımlamıştır.

Ziya Şakir'in romanları bir de tematik bağlamda ele alındığında öne çıkan ilk temanın *aşk* olduğu saptanır. Ziya Şakir aşkı, farklı yönleriyle ele almıştır. Aşk, yazarın kimi romanlarında masumane bir şekilde insanın ruhunu saran veya insana büyük acılar çektiren duygu olarak görünür. Kimi romanlarında ise aşk; bayağılaştırılarak ayaklar altına alınır. Bu yüzden yazarın aşkı anlatırken objektif olduğunu ve farklı yönleriyle ele aldığını söylemek mümkündür. Romanlarındaki birçok kahramana aşkı tattırır ve okuyucusuna o duyguyu anlattığı kişilerin bakış açısından ve kalp süzgecinden geçirerek anlatır. Zira aşk; herkes tarafından farklı tanımlanabilecek niteliktedir. Dolayısıyla Ziya Şakir'in romanlarında aşk, birden fazla varyasyonu ile okunur.

Yazarın romanlarında aşkı farklı şekillerde sunmasının sağlayan şey ise; her romanında farklı kişilikte bir kahramanın olmasıdır. Çünkü fakir ve zenginlerin, şehirli ve köylülerin veya sokak kadınlarıyla soylu kadınların aşkı tabii ki birbirinden farklı olacaktır. Ziya Şakir'in her bir romanı da zengin bir şahıs kadrosuna sahip olduğu için romanlarda aşkın insanlar üzerinde uyandırdığı hislerin farklılığına şahit oluruz. Öte yandan bu romanlarda aldatmalar da mevcuttur, ancak aldatan kişiler mutlaka cezalarını çeker. Bu yönden yazarın, taraf tuttuğunu söylemek mümkündür. Çünkü genellikle mazlumların yanındadır ve roman sonunda üzülen kişiler, rahat bir hayata kavuşur. Aşk romanları genel olarak kısa soluklu olduğu için, âşıklar birbirine kavuşur ve roman biter. Yazar eserin devamını okuyucunun yorumuna bırakır.

Aşk romanlarının genel olarak mutlu sonla bittiğini söylemek mümkündür. Genellikle kadın kahramanlar iyi bir karaktere sahiptir. Çoğu zaman da kendileri gibi düzgün erkeklere âşık olup evlenirler. *Büyük Macera* romanında Leyla ile Süha, yaşadıkları maceralar sayesinde birbirlerine âşık olur ve sonunda da evlenmeye karar

verirler. *Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler* romanında Nezihe ile Domika arasında bir aşk macerası geçer. Ancak Ziya Şakir, romanlarına da milliyetçiliğini yansıttığı için hemen evlenmezler. Nezihe, evlenmeleri için Domika'ya Müslüman olma şartını koşar ve sonrasında evlenirler. *Beni Anlıyamadın*'da Handan ile Doktor Sami, büyük bir aşkla evlenmişlerdir. Fakat zamanla Sami, karısına yeteri kadar ilgi göstermeyince Handan, Sami'yi Heykeltıraş Süha ile aldatır. Ne var ki vicdanı hiç rahat olmayan Handan, Süha'yı bırakır ve kocasıyla evliliklerine yeni bir sayfa açarlar. *Hindistan'da Bir Türk Kızının Başından Geçenler* adlı eserde Selma, sevgilisi Bahadır'a kavuşmak için büyük fedakârlıklarda bulunur ve sonunda istediğini elde eder. *Aşk Hasreti*'nde Rahşan, kocası Kadri ile mutsuz bir evlilik sürmektedir. Çünkü Kadri, karısını aldatan ve başka kadınlara istismarda bulunan biridir. Savaş gazisi Nihat, evlerine gelince gerçek güzelliğin dış görünüşte değil, ruhta olduğunu anlayan Rahşan, eşinin yaptıklarına sessiz kalmayı bırakır ve –uzun yıllar sonra olsa bile– gerçek mutluluğa Nihat ile kavuşur. *Asrî Bakireler*'de de Tülin ile Vehbi, farklı iki hayat sürmelerine rağmen birbirlerine karşı duydukları aşk sayesinde birleşeceklerdir.

Aşk temasının öne çıktığı romanlar arasında bir de mutluluğa uzun yollardan gidenler vardır: *Kiralık Kalb* romanındaki Melek adlı kadın; yanlış tercihler yapıp uzun bir süre boyunca metreslik yapar. Ancak romanın sonunda onun suçsuz olduğunu kanıtlayan gazeteciyle evlenir ve o da mutluluğa erer. Aynı şekilde *Allah'ın Cenneti*'nde de Leyla, kendisini sürekli oyalayan, ilgi göstermeyen ve onu aldatan Şadan ile birlikte. Fakat sonrasında Münir ile tanışması; onu gerçek aşka götürür.

Ziya Şakir'in *tarih* temasını işlediği romanlarına bakıldığında; tarih ile kurgunun iç içe olduğu fark edilmiştir. Bu romanlar, ne tarihî bir kaynak olacak kadar gerçeği yansıtır ne de tarihi tamamen değiştirir. Ziya Şakir'in hem romancı hem de tarihçi kişiliği bu eserleriyle bir araya gelmiştir. *Bir Harem Bestekârı Sadullah Ağa* adlı eserindeki Sadullah Ağa, gerçekten de III. Selim zamanında yaşamış yetenekli bir sanatkârdır. Ancak Mihriban ile Sadullah'ın aşkının kurgu olduğu düşünülmektedir. Diğer bir tarihî roman olan *Sultan İbrahim'in Celladı Kara Ali*, gerçekliğe en yakın olan eserlerden biridir. Hem IV. Murat ve Sultan İbrahim döneminin acı gerçeklerini hem de ona emredilen herkesin infazını yapan bir celladı anlatır. *Battal Gazi: Akıncı*'da yiğit bir kahraman olan Battal Gazi'nin hayatı sunulur. Ziya Şakir, çoğu

yazarın ele aldığı bir kahramanın hayatını roman olarak sunma sebebinin; Battal Gazi hakkındaki gerçekleri ortaya koymak şeklinde göstermiştir. *Barbaros'un Reis'i Poyraz Ali Tulon'da* romanında da daha çok kurgunun ağır bastığını, hatta bir macera romanı olarak da nitelendirilebileceğini söyleyebiliriz. *Timurlenk ve Üç Boz Atlı'da* ise, Timur'un kahramanlıkları ve savaşları gerçeklik etrafında sunulmuştur. Ancak “Üç Boz Atlı” denilen kahramanlar, birer kurgudan ibaret olabilir. *Miss Eston* romanının ise, gerçeklikle birebir uyuştuğunu söylenebilir. Çünkü Ziya Şakir, bu kitabın sonunda Eston'ın kaçırıldığına dair fotoğrafları ve gazete yazılarını ekler kısmında vermiştir.

Ziya Şakir'in bir de tarih kitapları vardır. Tezimizi oluştururken tarihî kitaplar da incelenmiş olup bazılarının roman türüne ait olmadığına kanaat getirdiğimiz için o kaynaklar çalışmamız kapsamına alınmamıştır. Ziya Şakir'in, her ne kadar bir tarihçi olsa da romancı kişiliğini de tarih araştırmalarına yansıtmaktan kendini alamadığı tahmin edilmektedir. Roman olmadığına karar verdiğimiz bazı eserler şunlardır: *151 Nolu Şehit: Ertuğrul Faciasında Bir Aşk Hikâyesi*, *Endülüş Şövalyesi Abdurrahman*, *Fatih İstanbul'u Nasıl Aldı*, *Türkler Karşısında Napolyon: Fransa'nın Mısır'ı İşgali*, *Bizans Kartalı*, *İşgal Altında*, *Beşinci Murad*, *Ömer Hayyam*, *Osmanlı Nizam Ordusu Tarihi*, *Efelerin Tarihi*, *Nuri Demirağ Kimdir?*, *Hürriyet ve İtilaf*, *Fatih: Sultan Mehmet Han*, *Türkiye Yahudileri*, *Akdeniz Mektebi: Türk Denizcilik Tarihi*, *İttihatçılar Döneminde Muhalefet*, *Sultan Hamid'in Gizli Siyaseti*,

Ziya Şakir'in özellikle tarihî romanlarında görülen diğer iki tema da şunlardır: *Ölüm ve kahramanlık*. Aslında bu iki temanın birbirine çok yakın olduğu söylenebilir. Çünkü işlenen tarihî romanlar genellikle kahramanlık üzerine kuruludur ve anlatılan kişiler de yalnızca Allah'tan korktukları için canlarını seve seve feda etmeyi göze alırlar. Kahramanlık teması, edebi eserlerin temel unsurlarından biridir ve bir kişinin olağanüstü cesaret, fedakârlık, sadakat, dürüstlük ve insanlık gibi özellikleri göstererek zorlukların üstesinden gelmesi ve toplumda özel bir yere sahip olmasıyla ilgilidir. Ziya Şakir de özellikle tarihi romanlarında kahramanlık temasını sıklıkla işler. Romanlarında genellikle ana karakterin yaşadığı maceralara, savaşlara ve aşklara odaklanır. Bu temada, çoğunlukla olay örgüsü ve karakter gelişimi ile birlikte işlenir ve okuyucuya kahramanın iç dünyası ve motivasyonları da anlatılır.

Ziya Şakir'in *Macera tutkusu* temasını işlediği romanları ise; az sayfada çok şey anlatmaya çalışır. Roman kişileri, sürekli olarak bir yerden başka bir yere, bir ülkeden başka bir ülkeye savrulabilir. Dolayısıyla okuyucu, zaman ve mekân fazlalığından boğulabilir. Ancak olaylar, sürükleyici bir şekilde ilerlediği için okuyucular hızlı mekân değişimlerini fark etmeyebilir. Üstelik Ziya Şakir, tamamen olaya dayalı romanlar sunduğu için “olay” dışındaki diğer roman unsurları geri planda kalır.

Macera tutkusunun ön plana çıktığı romanlarda ana kahramanlar genellikle kadındır. Bu maceraperest kadınlar; ailelerinden sıkıldıkları için, aradıkları aşkı bulmak veya şan şöhret sahibi olabilmek gibi arzuların peşine takılırlar. Ziya Şakir de onlara babacan bir tavırla yaklaşp yol gösterme amacı taşır. Bu kızların yaptıklarının yanlış olduğunu vurgulaması; onlara babalık yapmaya çalıştığını gösterir. Bu noktada Ziya Şakir'in romanlarındaki bazı kadın kahramanlara can verirken kendi hayatındaki önemli bir isim olan kızı Ülya'dan ilham aldığını söyleyebiliriz. Çünkü Ziya Şakir'in kızı Ülya, evini terk edip Hollywood'a kaçmış ve orada bir otel odasında yüksek doz uyuşturucudan dolayı vefat etmiştir. Ziya Şakir de kızına yapamadığı babalığı, eserlerindeki maceraperest kızlara yapmaya çalışır.

Macera romanlarına örnek vermek gerekirse; *Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu* adlı romanda Selma, ünlü olabilmek için Amerika'ya gitmiştir. Talihi ona yardım ettiği için Hollywood'ta düzenlenen bir yarışmaya katılması sonucu Şark Yıldızı seçilir ve zorlu yollardan geçtikten sonra çok istediği o hayata kavuşur. *İssız Ada* isimli romanda da, daha çocuk denilecek yaşta olan beş kızın tekneyi kullanamaması sonucu ıssız bir adada nasıl hayatta kaldıkları anlatılır. *Macera Peşinde* romanında ise; köy hayatından sıkılan Ferhan'ın, İstanbul'a arkadaşlarının yanına gitmesi sonucu yaşadığı olaylar anlatılır. *Aşk Yüzünden Devriâlem*'de Süha, aşkı uğruna tüm dünyayı dolaşma kararı almıştır.

Ziya Şakir'in bazı macera romanları da talih, tesadüf veya şanssızlık üzerine kurulmuştur. Bu romanların başkahramanları kendi istekleriyle değil; dış etkenler sonucu maceranın içine çekilir. *Büyük Macera* adlı romanda, Süha ile Leyla tesadüf eseri bir maceraya atılırlar. Sandalla gezintiye çıktıkları vakit büyük bir fırtına çıkar ve onları ıssız bir adaya sürükler. Neyse ki talih ve şans onlara yardım edecektir. *Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler* adlı romanda yine

yolculuğa çıktıkları geminin bozulması sonucu bir adaya düşerler. *Hindistan'da Bir Türk Kızının Başından Geçenler* romanında da Nezihe, Hindistan'a kaçırlır ve kendi isteği dışında bir maceraya dâhil olur. *Daktilo Leman'ı Nasıl Kaçırdılar* romanında ise Leman, kötü adamlar tarafından kaçırmıştır. Ancak romanda onun macerası pek anlatılmaz. Daha çok polislerin onu bulmak için harcadığı zaman konu edilir.

Ziya Şakir'in romanlarında kahramanlar, başlarından geçen önemli bir olay yaşadıktan sonra eski karakterlerinden sıyrılıp yeni bir kişiliğe bürünürler. Bu dönüşüm de *Hâl Değişim* teması içinde incelenebilir. Bazı romanlarda kahraman, uzun bir yolculuğa çıkar ve bu süre boyunca karakterini geliştirmeye yönelik olaylar yaşar. Bazı romanlarında ise; ruhsal bir yolculuk meydana gelir. Kişi, yaşadığı etkili bir olay sonucu eski halinden sıyrılır ve yeni durumlar karşısına daha güçlü olarak çıkar. Yazarın kaleme aldığı romanlarında bu değişimlerin genel olarak iyi yönde olduğu söylenebilir. Ancak kötüye doğru giden kahramanlar da vardır: Örneğin *Kıralık Kalb* adlı eserdeki Melek, hayat kadınlığı yapmaya başlamadan önce isminin hakkını veren bir kişidir. Ne yazık ki yaşadıkları onu kötü şekilde etkilediği için kendi adından dahi utanacak derecede bir değişim yaşar. Ziya Şakir, romanlarındaki kahramanlar ister iyi yönde isterse kötü yönde değişsin; bu eserlerinde objektifliğini korur.

Hâl değişim kalıbı ile benzer özellik gösteren bir diğer tema da *Arayış Yolculuğu* temasıdır. Bu temanın işlendiği romanlarda kahraman, çok istediği bir şeyi elde etmek amacıyla bir yolculuğa çıkar. Bu süre boyunca hem arayış hem de değişim içindedir. Bu temanın hâl değişim kalıbından tek farkı; maddesel olarak gerçekleşmesidir. Oysaki hâl değişimi dediğimiz temada ruhanî bir değişiklik söz konusudur.

Ziya Şakir'in milliyetçi kişiliğini ön plana çıkardığı bir tema olarak *Doğu-Batı Ayrımı* gösterilebilir. Bu tema, genellikle macera romanlarında işlenir. Çünkü maceraya atılan kahramanların çoğu mutlaka yabancı ülkelere birine giderler. Bulundukları ülkelere de Türklerin kim olduğunu anlatır ve oradakilere de düşüncelerini benimsetmeye çalışırlar. Örneğin; *Miss Eston* adlı romanda Türkler; şalvar veya takke giymeye devam eden kişiler olarak lanse edilir. Daha kötüsü ise; Türklerin her zaman savaş yanlısı ve barış yapmaktan yoksun olmaları anlatılır. Ziya Şakir, bu durumda ya yazar anlatıcı olarak yanlış bilinen bu kanıya karşı çıkar ya da savunmak istediği düşünceyi bir kahramanın ağzından yapar. Mesela *Amerika*

Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler adlı romanında Nezihe, üniversite okumaya giden genç bir kızdır. Beraber yola çıktıkları Amerikalılara Türklerin aslında nasıl insanlar olduklarına dair tarihî bilgiler verir.

Aşk romanlarıyla bütünleşmiş olan bir tema olarak *Hırs* karşımıza çıkar. Genellikle bu duyguyu taşıyan bir kadındır. Yazar, eserlerinde birçok kadın tipi işler. Bazıları kıskançlıktan dolayı, bazıları para uğruna, bazı kadınlar da sevgiye muhtaç olduğu için bu duygunun esiri olmuştur. Ancak her biri ortak bir noktada birleşir. Bu kadınlar roman sonunda mutlaka cezalarını çekecek bir olay yaşarlar. Bu noktada Şakir'in babacan tavrı dikkat çeker. Olay örgüsünü bölerek araya girer ve bu kötü duygunun insanı nasıl değiştirdiğine yönelik yorumlar yapar. Aslında romanlarında hırs temasını işlemesinin sebebi; okuyucuya bu duygunun insanı nasıl bir felakete sürüklediğini göstermek içindir.

Ziya Şakir'in bazı romanlarında geçen *Kadın-Erkek Eşitsizliği* teması, önemli bir yere sahiptir. Çünkü yazar, kadınlar hakkında kanıksanmış bazı görüşleri yıkmaya çalışır. Örneğin; kadının bir meslek edinin iş güç sahibi olamayacağı ve tek görevinin en hanımlığı ya da annelik olduğu gibi kalıplaşmış düşünceler, yazar tarafından hoş karşılanmamaktadır. Dolayısıyla yazar, romanlarında olabildiğince güçlü ve cesur kadın portreleri çizmeye çalışır.

Aşk romanlar içinde işlenen başka bir tema da *Pişmanlıktır*. Bu tema, Ziya Şakir'in romanlarında genellikle kadın kahramanlar tarafından sunulur. Çünkü kadınlar istekleri uğruna yuvalarını terk ederler ve sonrasında büyük bir uçuruma doğru yuvarlandıklarını gördüklerinde pişmanlık içinde kıvranırlar. Ancak her şeyi geride bıraktıkları için pişmanlıkları fayda etmez. Kendilerini ya düştükleri durumdan kurtarmanın bir yolunu ararlar ya da daha kötü şeyler yaşamaya başlarlar. Yazar, ele aldığı kahramanların pişmanlıklarını doğal bir dille yansıttığı için o duygu, okuyucunun da kalbine dokunmaktadır.

Ziya Şakir'in hayatından yola çıkarak romanlarını incelediğimizde ise, işlediği bazı konuların hayatıyla paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür. Özellikle bir dönem bazı gazetelerin başmuharrirliğini yapmış olması ele aldığı kahramanlara da yansır. Örneğin; *Büyük Macera* romanındaki Süha, bir gazetenin başmuharriridir ve yine *Aşk Yolunda Devriâlem* adlı romanındaki İhsan da geçimini bu meslekle sağlamaktadır. Ancak Süha karakteri, para sıkıntısı çekmeyen, aynı zamanda aileden

de zengin olan çapkın bir gençtir. İhsan ise; tam tersi özelliklere sahiptir. Aslında o da bir mirasyedir, fakat parasını doğru kullanmayı bilmediği için yalnızca bir gazete açmış ve bu gazetenin muharrirliğini üstlenmiştir. Yazılarını ise sadece kendisi okumaktadır. Yani İhsan'ın yaptığı meslek saygı görmez iken Süha; aynı mesleği yapmasına rağmen daha saygın bir isimdir.

Ziya Şakir'in kendi hayatını yansıttığı bir başka romanı da *Çayır Güzeli*'dir. Bu roman, II. Meşrutiyet'in ilanından hemen önceki ve hemen sonraki dönemi anlatır. Bu dönemde haksız yere tutuklanma ve farklı ülkelere sürgüne gönderilme olayları sıklıkla karşılaşılan durumlardır. Bu eserdeki Süha adlı kahraman da yazarın kendisini temsil etmektedir. Çünkü Ziya Şakir de gençlik yıllarında sürgün edilmiş ve ülkesine geri dönene kadar memleket hasreti çekmiştir.

Her bir romanını en ince ayrıntısına kadar incelediğimiz Ziya Şakir, birçok eser vermesine rağmen aynı konular etrafında dönüp dolaşmıştır. Bunun sebebi olarak da popüler romancı olmasını gösterebiliriz. Çünkü ele aldığı bir konu, okuyucular tarafından ilgi görmeye başlayınca yazar da daha çok o konu hakkında yazmaya devam etmiştir. Bütün bunların sonucunda; kendi zamanında ilgi görmüş, ancak derinlikli eserler vermediği için zamana karşı koyamamış bir isim olmuştur Ziya Şakir. Bu da onun gibi değerli bir ismin silinip kaybolmasına yol açmıştır.

Bu çalışmayı yapmamızın sebebi; Ziya Şakir'in hatırı sayılır romanları hakkında tam bir araştırma yapılmamış olmasıdır. Daha önce yazarın hayatına ve edebî kişiliğine ışık tutan bir doktora çalışması yapılmıştır. Ancak Ziya Şakir'in popüler ve tarihi romanları hakkında tam bir çalışma yapıldığı söylenemez. Üstelik tezimizde Ziya Şakir'in müstear isimlerle yazdığı popüler romanları da çoğunluktadır.

Bu çalışmaya başlamadan önce Ziya Şakir hakkında uzun bir araştırma yaptık. Yazar hakkında kısıtlı bilgilere sahip olmamız eksi bir durum olsa da, edindiğimiz bilgileri düzenli bir şekilde tezimizin “Ziya Şakir'in Hayatı” bölümünde derledik. Ardından yazara ait olan yirmi dört adet romanı bulduk ve önce kütüphanelerde araştırmak üzere bulduğumuz romanları elde etmeye çalıştık. Ne yazık ki kütüphanelerde çok eski basım olan bu romanlara erişemedik. Eski basım romanları sahaflarda bulabileceğimizi ümit ederek birçok sahaf gezdik ve Ziya Şakir'in müstear isimlerle yazdığı hemen hemen bütün romanlarını sahaflar aracılığıyla bulduk. (Yazarın bulamadığımız romanlarının adları: *Beyaz Kelebek*, *Vicdanından Af Dile*, *Bir*

Tangonun Romanı, Sahipsiz Elmas, Sönmeyen Aşk ve Beyoğlu Batakhaneleri'dir.) Sonrasında Ziya Şakir'in her bir romanını detaylı bir şekilde inceleyecek roman tahlilleri yöntemlerini kullanarak analiz ettik. Okuduğumuz romanlar, benzer temalara sahip olduğu için; yaptığımız analizlerin ardından bu romanları tematik yönden karşılaştırmalı olarak inceledik. Romanları okurken tespit ettiğimiz temalara atıflar amacıyla eserlerden belirli cümleleri aldık. Bu alıntı cümleler de temaların birbirleriyle olan benzerliklerini veya farklılıklarını ortaya koydu. Ziya Şakir'in değerli romanlarının kapaklarını da ekler kısmına ilave ettik.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ, Şerif, “Anlatma Esasına Bağlı Edebî Metinlerin Tahlili”, *Kurgan Edebiyat*, Ankara 2013
- AKTAŞ, Şerif, “Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 1991
- AKTAŞ, Şerif – GÜNDÜZ, Osman, “Yazılı ve Sözlü Anlatım Kompozisyon Sanatı”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2003
- AKYÜZ, Kenan, “Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923”, *İnkılâp Kitabevi*, İstanbul 1990
- AYTAŞ, Gıyasettin, “Tematik Roman İncelemeleri Hayata Ayna Tutan Romanlar” *Akçağ Yayınları*, Ankara 2008
- ÇETİN, Nurullah, “Roman Çözümleme Yöntemi”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2017
- ÇETİŞLİ, İsmail, “Metin Tahlillerine Giriş 2 Hikaye- Roman- Tiyatro, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2004
- DEVELLİOĞLU, Ferit “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat” *Doğuş Matbaası*, Ankara 1962
- ERYÜKSEL, Hasan, “Ziya Şakir Hayatı ve Eserleri”, *Anıl Matbaası*, İstanbul 1949
- ERCİLASUN, Bilge, “Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler 1”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 1997
- ENGİNÜN, İnci, “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı”, *Dergâh Yayınları*, İstanbul 2014
- ENGİNÜN, İnci, “Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat’tan Cumhuriyet’e”, *Dergâh Yayınları*, İstanbul 2016
- FLAUBERT, Gustave, “Madam Bovary”, *Can Yayınları*, İstanbul 2020
- KARATAŞ, Turan, “Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2004
- KUDRET, Cevdet, “Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman”, *Varlık Yayınları*, İstanbul 1978

MORAN, Berna, “Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1”, *İletişim Yayınları*, İstanbul 2012

NARLI, Mehmet, “Roman Ne Anlatır?”, *İz Yayıncılık*, İstanbul 2019

ÖZÖN, Mustafa Nihat, “Türkçede Roman”, *İletişim Yayınları*, İstanbul 1985

SAĞLIK, Şaban, “Bir Popüler Romancı, Bir Estetik Romancı”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2010

SAĞLIK, Şaban, “Popüler Roman Estetik Roman”, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2010

SAYAR, Elif, “Araçsallaşma Kavramı Açısından 2000’lerden Sonraki Popüler Türk Romancılığı” (Yayımlanmamış doktora tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun 2018

SAZYEK, Hakan, “Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatından Yüz Terim”, *Hece Yayınları*, Ankara 2021

TEKİN, Mehmet, “Roman Sanatı”, *Ötüken Yayınları*, İstanbul 2017

ÜSTÜNDAĞ, Ayda, “Sözlü Tarihin Büyük Üstadı Ziya Şakir”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2011

YALÇIN, Alemdar, “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı”, *Günce Yayıncılık*, Ankara 1992

YALÇIN, Sıdıka Dilek, “ XIX. Yüzyıl Edebiyatında Popüler Roman”, (Doktora tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1998

“Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)”, Editör: Ramazan Korkmaz, *Grafiker Yayınları*, Ankara 2011

YILDIZ, Alpay Doğan, “Popüler Türk Romanları”, *Dergâh Yayınları*, İstanbul 2010

YARARLANILAN TEZLER:

ARGUNŞAH, Hülya, Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihiyle İlgili), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İstanbul 1990

AYGÜN, Özcan, “Edebiyatımızda Popüler Roman ve Aka Gündüz”(Doktora Tezi),
Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002

ÇETİNDAS, Dilek, “Popüler Tarihi Romanlar ve M. Turhan Tan”(Yayımlanmamış
Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri
2006

GÖÇER, Güngör, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Popüler Bir Tarihçi: Ziya
Şakir”(Yayımlanmamış doktora tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Isparta 2017

KARAMAN, İrem, “Ziya Şakir’in Basılmamış Romanları Üzerine Bir
Araştırma”(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Muğla Sıtkı Koçman
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2021

TAŞTAN, Zeki, Türk Edebiyatında Tarihî Romanlar (Türk Tarihi ile İlgili, 1871-
1950), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İstanbul
2000

YAKIN, Aslı, “Popüler Kültür ve Cumhuriyet Dönemi Popüler Aşk Edebiyatı: Kerime
Nadir Romanları (Doktora Tezi)”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Ankara 1999

İNCELENEN ROMANLAR

ŞAKİR, Ziya, “Allahın Cenneti”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, Ankara 1954

ŞAKİR, Ziya, “Amerika Zencileri Arasında Bir Türk Kızının Başından Geçenler”,
İstanbul Maarif Kitaphanesi, İstanbul 1945

ŞAKİR, Ziya, “Aşk Yüzünden Devriâlem”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul
1945

ŞAKİR, Ziya, “Barbaros’un Reisi Poyraz Ali Tulon’da”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul
2011

ŞAKİR, Ziya, “Battal Gazi: Akıncı”, *Mavi Lale Yayınları*, İstanbul 2010

ŞAKİR, Ziya, “Beni Anlıyamadın”, *Arif Bolat Kitabevi*, İstanbul

ŞAKİR, Ziya, “Bir Harem Bestekârı Sadullah Ağa”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul
2011

- ŞAKİR, Ziya, “Bizans Kartalı”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2021
- ŞAKİR, Ziya, “Çayır Güzeli”, *Evren Dilek Kitabevi*, Adana 1944
- ŞAKİR, Ziya, “Daktilo Leman’ı Nasıl Kaçırdılar”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1941
- ŞAKİR, Ziya, “Endülüs Şövalyesi Abdurrahman”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2020
- ŞAKİR, Ziya, “Fatih İstanbul’u Nasıl Aldı”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2020
- ŞAKİR, Ziya, “Gavur Memet: Aynaroz Manastırı”, İstanbul 2017
- ŞAKİR, Ziya, “Gavur Memet: Kara Yürek Çetesi”, İstanbul 2018
- ŞAKİR, Ziya, “Gavur Memet: Yalova Eşkîyaları”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2018
- ŞAKİR, Ziya, “Hindistan’da Bir Türk Kızının Başından Geçenler”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1945
- ŞAKİR, Ziya, “İssız Ada” *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1943
- ŞAKİR, Ziya, “Kiralık Kalp”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1944
- ŞAKİR, Ziya, “Miss Eston”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2019
- ŞAKİR, Ziya, “Selma Nasıl Şark Yıldızı Oldu?”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1944
- ŞAKİR, Ziya, “Sultan İbrahim’in Celladı Kara Ali”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2015
- ŞAKİR, Ziya, “Timurlenk ve Üç Boz Atlı”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2019
- ŞAKİR, Ziya, “Türkler Karşısında Napolyon: Fransa’nın Mısır’ı İşgali”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2011
- ŞAKİR, Ziya, “151 Nolu Şehit: Ertuğrul Faciasında Bir Aşk Hikâyesi”, *Akıl Fikir Yayınları*, İstanbul 2014
- Z., Melek, “Aşk Hasreti”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1943
- Z., Melek, “Büyük Macera”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1945
- Z., Melek, “İhanetin Cezası”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1945
- Z., Melek, “Macera Peşinde”, *İstanbul Maarif Kitaphanesi*, İstanbul 1943

EKLER

Ek 1:

Ek 2:

Ziya Şakir Kıyafet Balosunda Yeniçeri Kostümüyle

Ek 3:

Ziya Şakir; Milli Mücadele senelerinde

Ek 4:

Ziya Şakir; (Allahın Cenneti) filmini yazarken.

Ek 5:

Ziya Şakir Düğün fotoğrafı

Ek 6:

Ayda Üstündağ'ın Çocukluğu Ve Ceylan Arkadaşı

Ek 7:

Ayda Üstündağ ve Kardesi Ali Soku

Ek 8:

Ayda Üstündağ (önde), Bahtiyar(sağda) ve arkadaşlarıyla

Ek 9:

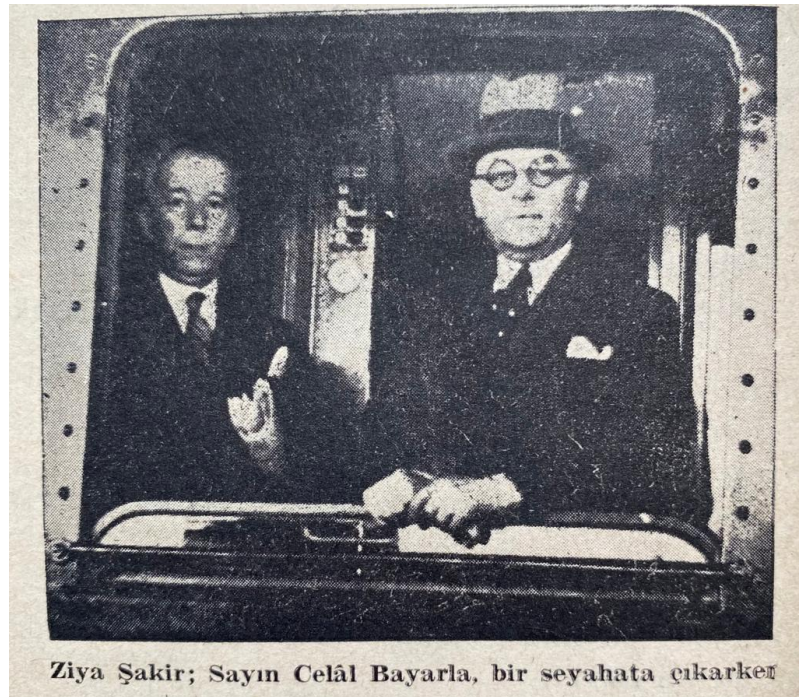

Ziya Şakir'in yaptığı (Çanakkale Geçilmez) filmi, gösterilirken, Taksim sinemasının kapısı önünde sıra bekliyen halk kütlesi

Ek 10:

Ek 11:

Ek 12:

Ziya Şakir; son zamanlarda çalışırken

Ek 13:

Ek 14:

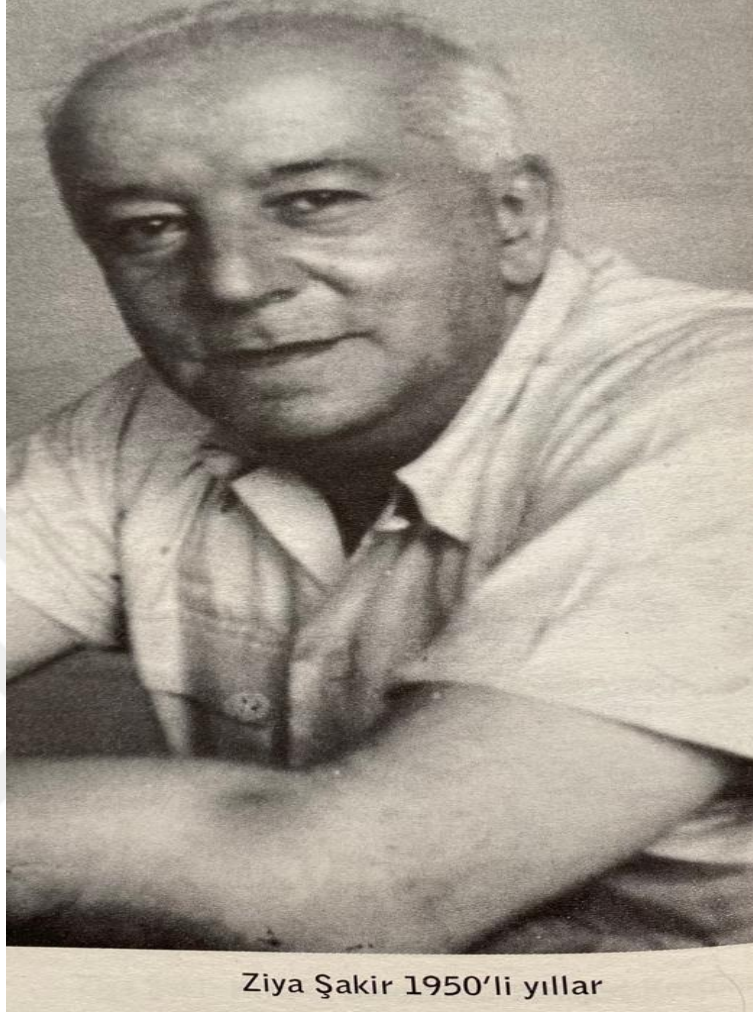

Ek 15:

Ziya Şakir'in Son Dönemleri

Ek 16:

Ziya Şakir 1950'li yıllar

Ek 17:

Ziya Şakir'in Şehir Meclisi üyelik kartı

Ek 18:

Ziya Şakir ve oğlunun (Ayda Üstündağ'ın babası) Paris seyahati için çıkardıkları Pasaportlar

Ek 19:

Ek 20:

Ek 21:

Ek 22:

Ek 23:

Ek 24:

Ek 25:

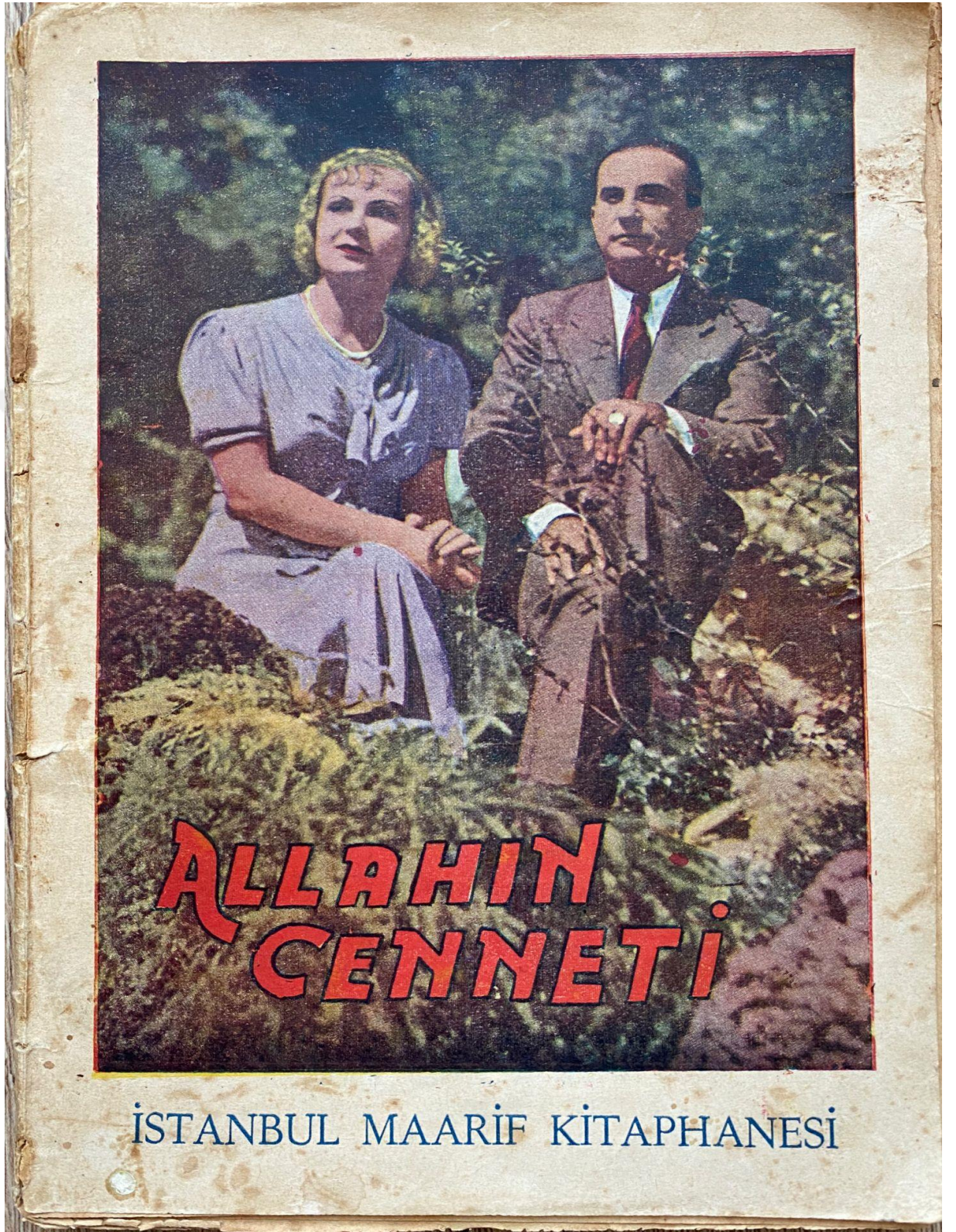
Ek 26:

Ek 27:

Ek 28:

Ek 29:

Ek 30:

Ek 31:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı: ERDURCAN, Melike

Uyruğu: T.C.

Medeni Hali: Bekâr

Eğitim Derecesi

Okul/Program

Mezuniyet Yılı

Yüksek Lisans

Ankara Hacı Bayram

2023

Veli Üniversitesi Türk

Dili ve Edebiyatı Bilim

Dalı, Yeni Türk Edebiyatı

Ana Bilim Dalı

Lisans

Selçuk Üniversitesi

2020

Türk Dili ve Edebiyatı

Lise

Özel Çağlayan Anadolu Lisesi

2016

